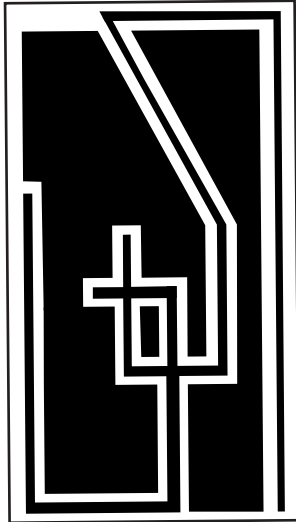

ციალა არღაზალია

მედიცინის
მეტისფენი

ავტორი მადლობას უხდის გამოცემლობა - „ბაკმი“
წიგნის (სრულიად უნგაროდ) გამოცემისათვის..

ციალა არდაშელია
მოდინახეს მეციხოვნენი
(პროზა)

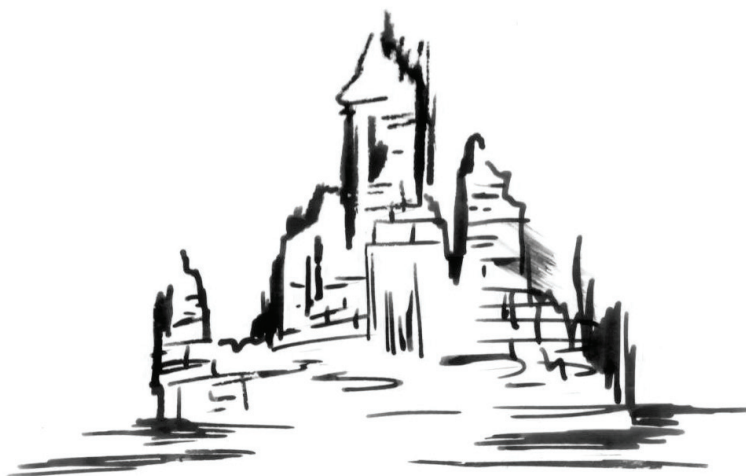
რედაქტორი
რუსუღან მონიძე
მხატვარი
ელენე გამგონიძე

- © გამოცემლობა – ბაკმი
- © ციალა არდაშელია – მოდინახეს მეციხოვნენი – (მოთხრობები)
- © მხატვარი – ელენე გამგონიძე

ISBN 978-9941-426-17-9

ბაკმი

საქართველო, თბილისი 2012 წ.

„მოდი-ნახე” ქციხოჯნე

ნამდვილი ამბავი

სქელი, ძველისძველი ფოლიანტი ნელა დახურა. მერე სათვალე აუჩქარებლად მოიხსნა და წიგნზე ფრთხილად დადო. გაირინდა.

„დიდება შენდა უფალო!.. თუ ვცოდავ... თუ ვდრტვინავ... მომიტევე, შემინდვენ... მაგრამ ამდენი? ამდენჯერ? ასეთი?

რა უსამველო, რა უსასრულო და... უნუგეშო გზა გოლგოთისა გვერგო წილად ამ მხოლოდ დამხვდურად მებრძოლ ხალხს!

დრო-ჟამის ამ სისხლიან სრბოლაში აქა-იქ თუა ხანმოკლე გამონათებები – სასწაულებრივი, თვალისმომჭრელი სიკამკაშე – მყისვე რომ ქრება და... მერე ისევ ისე დგება უკუნი. ბნელი. არა და აღარ უჩანს დასასრული ტანჯვა-ვაებას, ურვას, სულთქმას, სისხლის წვიმებს...

„ქართლის ცხოვრების“ ყოველ წაკითხვაზე ემართებოდა ასე – სასოწარკვეთილს, გულგასენილს წამიერად თითქოს ეთიშებოდა გონება და წკვარამსა და ღურღმელში ჩაძირულს - მღვრიე, უჟმური აზრები იპყრობდა, ტვინს უბურღავდა, დაურიდებლად, უღმობლად უფლეთდა გულ-ღვიძლს.

ამ შავეთიდან გამოსვლა კი უჭირდა, ერთობ უჭირდა. ისევ ლოცვები და... ცრემლები შველოდა. ცრემლები, ახლაც დაუკითხავად, თავისთავად რომ მოედინებოდა მის დამტკნარ-დაღარულ ლოყებზე და წკაპა-წკუპით რომ ეცემოდა ბებრულად დაფორაჯებულ და დაძარღვულ ხელის მტევნებზე.

წამოიკრიფა. წელის და მუხლების ტკივილმა უნებურად სახე დაუღმიჭა. ერთხანს იდგა ასე გაშეშებული. მერე წელში მოკაკეული, სარკმლისკენ წაფრატუნდა. ეზოში გადაიხედა დათალსული თვალებით.

გვიანი შემოდგომის უღიმღამო, ნაცრისფერი დღე იყო. ნისლით დაბენძილი, ჩამოქუფრული ციდან ნემსებივით წვრილი წვიმა ირიბად ცრიდა. თითქოსდა ჩონჩხებად ქცეული, უშნოდ გაფარჩხული ხეხილის ხეები, დამტკნარი, შემპალი ფოთლები ჯერაც რომ შერჩენოდათ – წვერწამახულ კვიპაროსებთან ერთად ბადის გარშემო ჩარიგებულიყო და სევდიან განწყობილებას კიდევ უფრო ამძაფრებდა.

მართლაც მკვდრული მდუმარება დასადგურებულიყო ირგვლივ, თითქოს სიცოცხლის ნიშან-წყალი მართლა სამუდამოდ გამქრალიყო ამ ცისქვეშეთიდან.

„ზამთარი მოდის... დაიწყება აწი გაუთავებელი წვიმები, ცივი ქარები, წუნწკლიანი ამინდები, ნოტიო და ნესტი...“

მერამდენა ეს ზამთარი, ნეტა?... ეგებ... უკანასკნელია?... ეგება... დარეკა უკვე მწუხრის ჟამმა?..

ვინ იცის, ვინ იცის...

ყველაფერი უფლის ნებაა!.. ისე კი – დროა, დროა უკვე!..“
იღუმენიამ უეცრად თავის სარკმელთან ახლოს, შიშველი

ვაშლის ტოტზე ჩამომჯდარ, აბუნულ ბელურას ჰკიდა თვალი – ჩიტი ყვინთავდა და... უმოწყალოდ ილუმბებოდა.

ჰოი, შე საბრალო ჩიტუნავ, რატომ იწუწები აგრე? რად არ გაფრინდები სადმე? თავშესაფარს რისთვის არ ეძებ?

ერთი ბეწო, ფრთებში თავჩარგული, უძწეო ფრინველი შეურხევლად იჯდა და... საგულდაგულოდ სველდებოდა!

ჩიტო, ჩიტო ჩიორაო!..

„გადია, რატო უგდებდა ჩიორა თავის ბარტყებს იმ ბოროტს, სადაგელ მელაკუდას?“

„ეშინოდა, შვილო, და... იმიტომ!“

„რატო ეშინოდა, გადია?“

„ცულს მოვიტან ცუნცულასა... ხესაც მოვჭრი, ხის ძირსაცა, შენც შეგჭამ და შენ შვილსაცაო... რა უნდა ექნა, აპა, საწყალ ჩიორას? იძულებული შეიქნა... სხვა გზა არ ჰქონდა...“

„რატო არ ჰქონდა სხვა გზა?.. იმ წუწკმა და ოხერმა ძელიამ ხომ სამივე შვილი გადაუსანსლა?.. რატო ვერ უშველა?.. რატო?“

„რატო... რატო... რა შემიწვრილე, ბოშო, გული?.. რატო და... იმიტომ! სხვა გამოსავალი არ ჰქონდა-თქვა გეუბნები და... გეიგონე!“

„რატო არ ჰქონდა სხვა გამოსავალი-თქვა, გადია?“

... ცულს მოვიტან, ცუნცულასა...

ჩიტო, ჩიორავ, გაფრინდი... პაწაწუნავ!.. თავს უშველე, ნუ ახანებ! თორე... გაითოშები, შე საცოდავო!“

ბელურა უწინდებურად დასკუპებულიყო გაჩხინკულ, ტიტლიკანა რტოზე და... ადგილს არ იცვლიდა!

ილუმენიას შეაჟრჟოლა. თითქოს მის სხეულში იდგა ეს უსიამოვნო ამინდი...

უფრო მჭიდროდ მოიხვია თავშალი ბეჭებზე და კვლავ მიაშტერდა ჩაჟამებულ სივრცეს.

... ოჰ!.. რამ გაანათა ნეტავი ერთბაშად ეს ნისლით ჩამო-

ბურუსებული ირგვლივეთი?.. ეს გადახუნებულ-გაბურძენული სველი მინდორი?

ვინ, ვინ მოაგელვებს, ნეტა, თეთრ რაშს ამ მყისიერად ამ-წვანებულ-აბიბინებულ მდელოზე? მზის ბარჩხალა სხივებით ანაზღვეულად გაბრდღვიალებულ ეზო-ყურეში?

მხედარი სარკმელს მოაწყდა.

აციმციმებული, სხივოსანი, ბუდეშურა თვალები... კრიალა, ნათელი ღიმილი...

„ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო!..“

– რისთვის მოხვედი?.. ვინ გიხმო?..

– ნუთუ... ეს შენა ხარ, ქეთევან ჩემო?.. რას დამსგავსებულხარ, ბეჩა? ნუთუ... დრო-ჟამმა დაგამახინჯა და... დაგაჩიავა ასე?

– ჰოო... წლების სიმრავლემ დამიძაბუნა ხორცი!..

– კი მარა, რა უნდა ამ დაჩაჩანაკებულ, დაუძლურებულ სხეულში... სულს?.. რად არ ტოვებს ამ უგვან ჭურჭელს?.. რად არ მიაშურებს ზეცის ლაჟვარდებს? რა დარჩენია ამ ბინძურ, ცოდვილიან სააქაოში?

მხედარმა მოულოდნელად ხმამაღლა, გულიანად გადაიკისკისა. ხორბლისფერი, ხშირი თმა ყაბალახიდან უეცრად მხრებზე გადმოეღვარა ტალღებივით. მერე უნაგირზე აიწვართა და:

– შემომხედე! კარგად შემომხედე!.. მე... არ შეეცვლილვარ! მე – არ ვსდევ ჟამთა ცვლას!.. მე – იგივე ვარ, რაც ვიყავ!.. და... აგრე დავრჩები მარადჟამს! – თქვა თუ არა, თავი უკან გადაიგდო, კვლავ გადაიტკარცალა ხალისიანად, ცოტა არ იყოს, ნიშნის მოგებითაც, მერე ყალყზე შემდგარი ცხენი შეატრიალა და... წამისწამში გაქრა თვალსაწიერიდან, თითქოს მსუბუქ ნისლში განიმქრა ერთბაშად.

ილუმენიამ თვალები მოიფშენიდა.

ნუთუ?

ნუთუ თავისი ყმაწვილქალობა მოელანდა?

მერედა, ასე ცხადლივ? ასე აშკარად?

ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო!..

უფერული ტუჩები მწარე ღიმილმა დაუგრიხა...

ისევ ისე მიაჩერდა დაჟინებით მონასტრის ეზო-ბაღს, მერე ბელურაზე გადაიტანა კვლავ მზერა.

თავფეხიანად გალუმპული, ამაგდაგებული ჩიტი კვლავ გაუნძრევლად იჯდა. თითქოს დაკოსებულიყო შიშველ ტოტზე და მედგრად უმკლავდებოდა ავდარს!

რტოებზე მძივივით ასხმული წვიმის მომსხო წვეთები კი დრო და დრო ძირს ცვიოდა და ჰაერში უკვალოდ იფანტებოდა...

წკაპ-წკუპ, წკაპ-წკუპ!

საოცარია! რატომ მიუშვერია თავი ჩიორას აბეზარი წვიმისთვის? რად არ გაეცლება ამ ქარაშოტს და სიცვიეს, ძვალ-რბილში რომ ატანს?

რას ელოდება ნეტა ეს ბეჩავი? ვის ან რას უჯიუტდება თუ ეურჩება ასე თავგამეტებით?

... ილუმენიამ თავის დაღეულ მკერდქვეშ დაღლილ-დაქანცული ჩიტის გულისფეთქვა მკაფიოდ შეიგრძნო ანაზღეულად. ამქვეყნიური, უღმობელი, ბედისწერისეული სისასტიკით ამო არსებობის წუთებს თუ ითვლიდა იგი?

უეცრად...

ბელურა შეტოკდა. ერთი შეიფრთხილა, თითქოს წვიმის წვეთებს იშორებოდა, და... ძირს წამოვიდა ქვასავით.

„აუჰ!.. ღმერთო ჩემო!“

იქ შეგნით, სულის სიღრმეში თითქოს ვიდაცამ თუ რაღაცამ წამოიკივლა უნებლიეთ.

ოჰ, შე საბრალო ჩიტო ჩიორავ! ნუთუ, ნუთუ გული გაგისკდა? ველარ გაუძელ, ბეჩავო?..

მოვიდა განა შენი აღსასრულის ჟამი?

მოვიდა და დამთავრდა, დამთავრდა შენთვის ყველაფერი?
ჩიტო, ჩიტო, ჩიორაო...

ცულს მოვიტან, ცუნცულასა...

... კარზე ფრთხილი კაკუნი მოესმა. ახალგაზრდა მონა-
ზონმა შემოიხედა და მოკრძალებით მოახსენა, თქვენთან
სტუმარია მოსულიო.

– სტუმარი?!

„ვინ უნდა იყოს?“

– ვინაობა ხომ არ უთქვამს, შვილო?

– არა, დედაო. მოხუცი ვაჟბატონი ბრძანდება...

– შემოვიდეს, სთხოვე...

მაგიდასთან მიბრუნება დააპირა, მაგრამ გადაიფიქრა და
სარკმელთან შეჩერებულმა, შემოსასვლელს მიაპყრო დან-
ისლული მზერა.

ვინ უნდა ყოფილიყო? ვინ უნდა სწვეოდა მონასტერში
ასეთ დროს ილუმენიას, თითქმის გაწყვეტილი რომ ჰქონდა
კავშირი გარე-სამყაროსთან?

მცირე ხნის შემდეგ კარი გაიღო და მხცოვანი თავადი
ქუდმოხდილი სენაკში შემოვიდა. ჯერ მიიხედ-მოიხედა და
სარკმელთან მდგარი ილუმენია რომ დაინახა, თითქოს შეყოვნ-
და წამით, მერე... პირდაპირ მისკენ გამოსწია მძიმე ნაბიჯებით,
გულში ქუდჩახუტებულმა.

ილუმენიას წამით თითქოს რეტი დაესხა. ქუთუთოები
დაუმიძიდა, სუნთქვა შეეკრა.

მოულოდნელად... ბერიკაცს ახოვანი, თმახუჭუჭა, პირმშვენ-
იერი ჭაბუკი აეფარა – იგი ფართო ღიმილით, დინჯად, ნელ-
ნელა უახლოვდებოდა შემცბარ, სულთქმაშეკრულ ილუმენიას.

ღმერთო ჩემო!.. ღმერთო ჩემო!..

ნუთუ?!

ოჰ, ეს... თეთრი, თეთრი კბილები... და...

„შავი გული?!“

უცებ ახალგაზრდა კაცი მუხლებზე დაეცა და...

ილუმენიას თვალწინ ელვისუსწრაფესად გაიბრინა წარსულის სურათებმა, წამიერად გაცოცხლდა თითქოს მინავლულ-მიჩქმალული აჩრდილები გარდასული დროისა.

* * *

ინათა თუ არა, უხმაუროდ, სწრაფად ჩაიკვა, მძინარე მოახლეებს ფეხაკრფით აუარა გვერდი და გალავნის ქონგურს მიაშურა.

მთელი ღამე არ უძინია. წინა ღლის გამარჯვების სიხარულს შერთვოდა რაღაცნაირი, გაუცნობიერებელი შფოთი და წუხილი. წრიალებდა. ვერ ისვენებდა და აი, დგას ახლა ჭოგრიტმომარჯვებული და ყურადღებით ათვალიერებს მოწინააღმდეგის ადგილ-სამყოფელს: პატარა, დანგრეული ციხე-სიმაგრიდან მოშორებით ველზე გაშლილი ბანაკი არსად ჩანდა.

– ეტყობა, მაგრად არიან შეფუცხუნებული, ქალბატონო ქეთევან!.. დილა მშვიდობის! – მიესალმა ზურგსუკან მდგარი მამაკაცი ოდნავ ჩახლეჩილი ხმით.

„აჰა, ამასაც არ სძინებია!“

არ მოუხედავს, არც გაკვირვება გამოუხატავს მისი ასეთი მოულოდნელი გამოცხადებით, ისე გაეპასუხა:

– მშვიდობა მოგცეს უფალმა!.. საეჭვოდ მეჩვენება მე ასეთი გაუჩინარება. შენ რას იტყვი, ჩემო ბასილიკა?

– ჯერ კიდევ ალბათ გონსმოსულები ვერ არიან გუშინდელი დამარცხების გამო, ქალბატონო ქეთევან! ჭრილობებს თუ იშუშებენ ახლო-მახლო ხევ-ხევში, – დაცინვა გაისმა მამაკაცის ხმაში. მერე რამდენჯერმე ჩაახველა, ხმა ჩაიწმინდა.

– რუსები არ ვიცი, მარა ჩემი მაზლისწული არა მგონია

ასე ადვილად შეეგუოს ამ მარცხს... რაიმე ხრიკს მოისაზრებდნენ უთუოდ. – ქალი თითქოს ფიქრშიაო, ხმადაბლა, თავისთვის ბუტბუტებდა და თან ჭოგრიტს არ იშორებდა თვალებიდან, ისევ ისე დაჟინებით გაანგრძობდა გარემოს ზვერვას: – საკვირველია, სად უნდა გამქრალიყვნენ? ცამ უყო პირი თუ... მიწამ ჩაყლაპა?

– გრიგოლ ბატონი, რასაკვირველია, იოლად ვერ მოინელებს გუშინდელ სიმწარეს. აბა, თქვენ თვითონ განსაჯეთ: მათმა ნასროლმა ვერც ერთმა ყუმბარამ მიზანს ვერ მიაღწია, ყველა ჰაერში გასკტა. ერთი-ორი ქე მოხვდა თითქოს გალავანს, მარა რა მერე? დოუშავდა ამით ციხეს რაიმე? ეგ ხომ „მოდი ნახე“, ჩემო ბატონო!.. ჰოდა, წვეიდენ ახლა ბატონ ტორმასოვთან და საცა თავისი დეიკეებონ, იქ ჩვენიცა თქვან!

– ეგენი წამსვლელებს არა ჰგვანან, ჩემო ბასილიკა! – ქალი კვლავ განაგრძობდა გულისყურით არემარის თვალთვლებას.

– არ წავლენ და... თავ-ბედს ვაწყვევინებთ! არც ისეთი ყარამან ყანთელები ბრძანდებიან, ქე რო ჰკონიათ თავისი თავი. აქანა, ამ ჩვენს მიწა-წყალზე არ უნდა გაჭაჭანდეს რუსის ჯარი და... ვერც ვერავისი, ჩემო ბატონო! მაგენს ისიც ეყოფათ, რაც ქართლ-კახეთს დამართეს. ჩვენში, იმერეთში ეგენი კინჩხს და კისერს მეიტეხავენ, სოლომონ მეფე და ქაიხოსრო ბატონი გვიცოცხლოს ოღონდ ღმერთმა!

– შენს პირს შაქარი, ჩემო ბასილიკა, შენს პირს შაქარი! მარა... ხომ იცი, მუხამ რა თქვა: ცული მე რას დამაკლებდა, ჩემი ჯიშის რომ არ ერიოს შიგო...

„ეჰ, ურიცხვი მტერი მართლაც ვერას გვიზამდა, ისევ ჩვენი ჯილაგისანი რომ არ მოუძღვებოდნენ წინ!“

ქალმა წამით იყუჩა, მერე სევდანარევი ხმით განაგრძო: – ჩვენში ციხე ყოველთვის შიგნიდან ტყეობოდა, ჩემო ბასილიკა! მაგი შენც იცი, ყოლიფერი შენი თვალთ გაქვს ნანახი და გადატანილი...

– ეჰ, ჩემო, ქეთევან ბატონო, ნეტაი არ მენახა!.. რო გამახსენდება, გული მიკვდება... რაფერ გმირულათ იბრძოდა იმ სულკურთხეული ერეკლეს ჯარი!.. რა სასწაული მოახთინეს დავით ბატონიშვილის მეზარბაზნეებმა!.. რა ვეფხვებივით ბიჭები იყვნენ და... რა ახლოს იყო გამარჯვება ურჯულოებზე, მარა... შავმა ღალატმა შავი ღლე გაგვითენა... წყალში ჩეიყარა ყოლისფერი... პირველათ მაშინ ვნახე ცრემლი ქაიხოსრო ბატონის თვალებში...

„მაშინ მეფესთან და ქაიხოსროსთან ერთად, ერთ ბანაკში იბრძოდა ზურაბ წერეთელიც!“

– ბრმავე, რას ჩივიო და... ორთავ თვალის ჩინსაო. მეც ამას ვჩივი, ჩემო ბასილიკა! სხვას, უცხო ტომელს - ვითომ მოკეთეს - სინამდვილეში კი უბოროტეს მტერს - რა უნდა მოჰკითხო, როცა ხშირად საკუთარი შვილების გაუტანლობაც და მუხანათობაც არანაკლებ აქცევს ხოლმე ქვეყანას.

– მარა ჭკუა ხომ უნდა ვისწავლოთ ოდესმე, ქალბატონო ქეთევან?.. მე ასე მგონია, არ გოუვათ აწი ჩვენს მტრებს - რჯულიანებს თუ ურჯულოებს - უწინდელი ხრიკები. ასე მითქვამს მე გული, ასე მჯერა...

– ღმერთმა გისმინოს, ჩემო ბასილიკა, ღმერთმა გისმინოს! – ამოიხვრით თქვა ქეთევანმა, მერე ჭოგრიტი მოიშორა თვალებიდან და გვერდულად გამოხედა მისგან საპატიო მანძილზე მდგარ მეციხოვნეს, მოწინებით, თავდახრით რომ ესიტყვებოდა ქალს.

„ეჰ, ვის სად უგანებს წუთისოფელი, ღმერთმა თუ უწყის!“
ბასილიკამ ისევ წამოიწყო:

– ეხლა ვნატრობ, მაშინდელი ჯანი და ღონე მომცა-თქვა. გული ქე მერჩის ისევ ძველებურათ, კიდო შემიძლია გავუმკლავდე მტრებს, კიდო შემიძლია ჩვენი მეფის, ბატონი ქაიხოსროს და თქვენი სამსახური-თქვა... მარა...

– ღმერთმა შეგაძლებინოს, ჩემო ბასილიკა!..

„და, ღმერთმა უმრავლოს ჩვენს ბედკრულ სამშობლოს შენისთანა ერთგული შვილები!“

– ისე, – ყოყმანის შემდეგ განაგრძო ქალბატონმა ქეთევანმა: – ისე, სიბერე მართლა ცუდი რამე ყოფილა, ბასილიკა ჩემო!.. მართლაც, ყველა ჭირზე უფრო დიდი ჭირია თურმე ეს ოხერ-ტიალი. მეც აგერ 46 წლისა ვხდები, დაგებრდი უკვე, თუშცა შენი არ იყოს, გულს მაინც არ ვიტეხ, არ გავახარებ ჩვენს მტრებს სიძაბუნით-თქვა, მარა...

– აჰა, აჰა, აჰა! რა დროს თქვენი სიბერეა, ქალბატონო ქეთევან. მაგი არ თქვათ, თქვენი ჭირიმე! რასაც მე გუშინ ვუყურე!.. თქვენი ნასროლი ყუმბარები... სასწაული იყო პირდაპირ, სასწაული - თქვენს მზეს ვფიცავარ!

მეცისოვნის ხმაში ისეთი გულწრფელი აღტაცება ისმოდა, რომ ქეთევანს უნებურად გაეღიმა: – მე მგონი, არც შენ შეგირცხვენია თავი, ჩემო ბასილიკა!.. სიმართლე თუ გინდა, შენმა სიმარჯვემ გამაბედინა მეც...

– აჰა, ჰა, ჰა! რას ბრძანებთ, ქალბატონო ქეთევან, თქვენი ცხენზე ჯირითი, თქვენი თოფ-იარაღის ხმარება მთელ სააბაშიძეოსა და საწერეთლოშია განთქმული, თქვენს ნადირობასაც შევსწრებივარ, მარა... ზარბაზანი?..

– ჰო, ბასილიკა, ცხენზე გამახსენდა, – შეაწყვეტინა ქალმა შინაყმას სოტბა-დიდება: – ცხენები თუა მიხედილი კარგათ?

– აჰა არა!.. ჯავრი ნუ გაქვთ, ქალბატონო ქეთევან! ერთი თვის სამყოფი თივა მოვიმარაგეთ. პური, ღვინო, – ბლომად გვაქვს. თქვენ არხეინად იყავით. წყალიც საკმარისზე მეტი დავაგროვეთ! ასე რომ...

– კაია! ბიჭები არ უნდა დაიმშენ. ახალგაზრდები არიან, ხო იცი! ჰოდა, ჯანი სჭირდებათ. ომი სახუმარო საქმე არაა! „ჩემი პაპუნა, ვინ იცის, რაფერ არის ახლა იქ!.. მოუკვდეს ღელა!“

– რასაკვირველია, ქალბატონო, რასაკვირველია. თქვენ ნუ შიშობთ. ყოლიფერი ისე იქნება, რაფერადაც თქვენ გაგიხარდებათ და ბატონ ქაიხოსროს!.. მაგ ღურბინდს თუ მათხოვებით პატარა ხანს? გედვიხედავ მეც ერთი... მართლა მოუსაგლეთში ხომ არ გადვიკარქენ ჩვენი „ძვირფასი სტუმრები“? ეგებადა, ჩვენი დახმარება სჭირდებათ? ვინ იცის... – ჩაიქირქილა მეციხოვნემ და ხელები მოიფშენილა. ქალბატონმა ისე მიაწოდა ჭოვრიტი ბასილიკას, რომ თავად ციხე-სიმაგრის გალაგნიდან გადაშლილი სივრცისთვის მზერა არ მოუცილებია.

სექტემბრის მშვენიერი დილა თენდებოდა. ოდნავ ქარვისფერშეპარებული გორაკები და ველ-მინდვრები ჯერაც მწვანედ ხასხასებდნენ. შორს, ხელმარცხნივ მოჩანდა ლილისფერ ნისლში ამოვლებული ლიხის მთები, ხელმარჯვნივ კი კავკასიონის გოლიათი, ლურჯი მთაგრეხილები ზვიადად გაწოლილიყვნენ და თითქოს თვლემდნენ. ჰაერი სუფთა და გამჭვირვალე იყო.

ისეთი სიმშვიდე და მყუდროება სუფევდა გარშემო, თითქოს ძეხორციელს არასოდეს დაერღვიოს აქ ეს ღვთიური გარინდება.

მზე ოქროს ჯილად მორგებოდა მთის თხემს და მის სხივებში ცურავდა თითქოს მთელი არე-მარე. ამ წარმტაცი სურათის ხილვა ადამიანის თვალს ატკობდა და გულს სიაბით ავსებდა.

ორივენი – ქალი და კაცი – ერთი, დიდი ქალბატონი, იმერეთის უკანასკნელი მეფის სოლომონ II-ის სარდლის ქაიხოსრო წერეთლის მეუღლე ქეთევან აბაშიძე და „მოდი-ნახეს“ მეციხოვნე ბასილიკა ღონღაძე მონუსხულნი შესცქეროდნენ კავკასიონის ლილო-ჭრელს და ისე ჩანთქმულიყვნენ თავიანთ განცდებში, რომ ხმაურმა, უცებ რომ გაისმა, წამით ორივე

დააბნია. მერე გაცვებით და შემფოთებით გადახედეს ერთმანეთს. ყუმბარის ბათქა-ბუთქის ხმა ისევ განმეორდა.

გონსმოსულებმა საჩქაროდ ჩაირბინეს კიბის საფეხურები.

ციხე-სიმაგრის ეზოში რიგ-რიგობით ჩაცვენილი ყუმბარები ხმაურით სკდებოდა.

მეციხონენი ეზოში გამოცვენილიყვენ ყვირილით და უთავბოლოდ დარბოდნენ აქეთ-იქით.

ქეთევანმა და ბასილიკამ სწრაფად იაზრეს, რაც მოხდა. ჩანდა, სიმონოვიჩის და გრიგოლ წერეთლის ჯარს მთელი ღამე ევლო, „მოდინახეს“ ციხეს აღმოსავლეთიდან მოსდგომოდა და ახლა მოპირდაპირე, თითქმის თანასწორ სიმაღლეზე მდგარ „თოღადის ციხიდან“ უშენდა ყუმბარებს.

– ბასილიკა! სწრაფად შეაბრუნე ზარბაზნები „თოღადის ციხისკენ!“ – დაუყვირა ქეთევანმა მეზარბაზნეთა მეთაურს. – გუჯი სად არის? გუჯი მომგვარეთ!.. ბუნუტია?.. ხომ არ დაშავებულა ვინმე?

– აქა ვართ, შენი ჭირიმე!.. არავინ დაშავებულა. ყველანი ცოცხლები ვართ!

ქეთევანმა უბრძანა თავის ძიძიშვილს, წყალსაცავებიდან სასწრაფოდ გამოეშვათ წყალი და ეზოში დაეგუბებინათ, ნახევარ არშინზე მაინც: – ნაბდები, ნაბდები დაასველეთ!

რაზმელები უხმაუროდ, სწრაფად ასრულებდნენ თავიანთი მეთაურის განკარგულებებს, თუმცა ბევრი მათგანი აზრზე ვერ მოდიოდა, თუ რას ნიშნავდა ეს ყოველივე, ან რა ხდებოდა საერთოდ.

– სველი ნაბადი მეც მომიტანეთ საჩქაროდ!

უცებ ქეთევანმა თვალი ჰკიდა პატარა საყდრის წინ ლოცვად ხელაპყრობილ მღვდელს. ერთი რაზმელის პირით შეუთვალა, შიგ შესულიყო, თან ქეთევანის ორი მოახლე გოგოც შეეყვანა და იქიდან ფეხი არ მოეცვალათ, სანამ ყველაფერი არ დაწყნარდებოდა.

გალაენის შორიახლოს მდგარი ქეთევანი გაფაციცებით თვალყურს ადევნებდა რამდენიმე აუზიდან ეზოში ჩამომდინარე წყალს, ხანაც გალაენის ქონგურებზე გადაჰქონდა მზერა, სადაც ბასილიკა და მისი მეზარბაზნეები ადგილს უნაცვლებდნენ ზარბაზნებს.

ის იყო გუჯის ბიჭმა სველი ნაბადი მოურბენინა ქეთევანს, რომ უცბად მათ მახლობლად ყუმბარა დაეცა ზუზუნით. შიშატანილი, დაზაფრული ყმაწვილი სანამ რაიმეს მოისაზრებდა, ქეთევანმა უყვირა, დაწექი, დაწექიო, თავად ნაბდით ხელში ყუმბარასთან მიიჭრა, ჯერ რომ არ აფეთქებულიყო, და აფუებულ ჩლას ნაბადი გადააფარა სასწრაფოდ. ცოტაც და... ყუმბარის გასკდომის ხმა ყრუდ გაისმა.

შეშფოთებული რაზმელები ქალბატონ ქეთევანს მივარდნენ, მაგრამ ქეთევანმა საქმიანი იერით და მშვიდი ხმით უბრძანა, ყველა თავ-თავის ადგილს დაბრუნებოდა და მზად ყოფილიყვნენ ყოველგვარი მოულოდნელობისთვის.

ამასობაში წყალი ეზოში თითქმის ნახევარ არმინზე იდგა. ყუმბარები დროდადრო შიგ ცვიოდა და შიშინით სკდებოდა. ხოლო ბასილიკას და მის ხელქვეითებს უკვე მოეხერხებინათ ზარბაზნების გადაადგილება.

– ბასილიკა! აბა შენ იცი! შენებურად დასცხე მაგ მამა-ოხრიშვილებს!

მერე თვითონაც ქონგურზე ავარდა, განზე გასწია ერთი მეზარბაზნე, გულმოდგინედ დაუმიზნა ლულა ქვემოთ, თითქმის „მოდი-ნახეს“ გასწვრივ „თოღადის ციხის“ ეზოში მდგარ ზარბაზანს და...

– ვაშა! მოხვდა, მოხვდა! – ყიჟინა დასცეს აღტაცებულმა მეზარბაზნეებმა.

შემდეგ ბასილიკამაც მშვიდად, აუჩქარებლად მიზანში ამოიღო მოწინააღმდეგის ზარბაზანი, და ყუმბარა შიგ ტურში შეაძვრინა. ზარბაზანი შუაზე გასკდა. მეორე გასროლით წამ-

ლის ყუთები აბრიალდა „თოდაძის“ ციხის ეზოში. მას მოჰყვა მეორე, მესამე...

– აგრე, აგრე მოუხდებათ, მაგ ძაღლიშვილებს! მოილხინონ ახლა კარგათ და ირიკონ, რამდენიც უნდათ!

თანდათან, რიგრიგობით, „მოდი-ნახეს“ მეციხოვნეთა კარგი პოზიციის გამო და თავად მეზარბაზნეების, განსაკუთრებით კი ბასილიკას და ქეთევანის ოსტატობის და სიმარჯვის წყალობით, რუსის ჯარის ზარბაზნები მთლიანად განადგურდა.

... შინაგანად აღვზნებული, მაგრამ გარეგნულად მშვიდი იერით, ქალბატონი ქეთევანი გალავანზე გადმოდგა და იქიდან გადახედა ძლეულ ბანაკს. მტერს მთავარი იარაღი – ზარბაზნები ხელიდან გამოეცალა, და მაშასადამე, აწ ნაკლებად საშიში და სახიფათო იყო!..

აქამდე ჩუმი მდგარმა ქალბატონმა ქეთევანმა უცებ წყალი მოითხოვა. მყისვე მიუბრუნინეს. თითქმის ნახევრამდე დაცალა დოქი, მერე გახურებულ სახეზე შეისხა ცივი წყალი, ყაბალახი მოიძრო, სველი ხელები ნელა გადაისვა თავზე, მერე ყაბალახი, ასე რომ შვენოდა, ისევ წაიკრა და წამით გაყურდა. სავსე, ლამაზ ტურნებს წყნარი, კმაყოფილების ღიმილი უტოკებდა.

„ესეც ასე!“

გარშემომყოფნი, გაუნძრევლად მდგარნი, მღუმარედ, დაუფარავი აღტაცებით შესცქეროდნენ თვალტანად, მომხიბლავ, დიდებულ მანდილოსანს, ასე ვაჟკაცურად რომ ეჭირა თავი, ასე მამაცურად, ასე თავგანწირვით რომ იბრძოდა მეფის, მეუღლის და თითოეული მათგანის ღირსების დასაცავად.

„მეფევ ბატონო, ჩემო ძვირფასო ქაიხოსროვ! შეგიძლიათ მშვიდად იყოთ: სირცხვილს არ გაჭმევთ აბაშიძის ქალი!“ – გაურბინა თავში ანაზღად ქეთევანს და გალავნიდან დადლილი, მაგრამ კმაყოფილი სახით, ძირს, ეზოში დაეშვა. გენი

ეკლესიისკენ აიღო, რათა უფლისთვის მადლობა შეეწირა იმ გამარჯვებისთვის, რაც დღეს მოიპოვეს „მოდი-ნახეს“ დამცველებმა.

* * *

ციხე-კოშკის ეზოში გაშლილ გრძელ სეფას ოცდაათამდე ახალგაზრდა მეთმარი – ქეთევანის რაზმელები და მეციხოვნენი შემოსხლოდნენ – ბასილიკას თამალობით.

ქალბატონმა ქეთევანმა თავადაც ისურვა, რომ მის რაზმელებს, რაკი სწადდათ, შეძლებისდაგვარად, მოეღმინათ, აღენიშნათ დილანდელი გამარჯვება. თვითონაც, მამა ზოსიმეს თანხლებით, პატივი დასდო ახალგაზრდებს და ლხინზე ეწვია.

მზე ჩაწურვაზე იყო, გრილი ნიავი საამოდ უბერავდა. ჰაერი დაყურსულიყო ადრეული შემოდგომის სურნელით, რაც უფრო სასიამოვნოს ხდიდა ისედაც გახარებულ მეციხოვნეების გუნება-განწყობილებას.

ღვინოს პატარ-პატარა თიხის ჯამებით სვამდნენ. ბასილიკას მოკლე სადღეგრძელოების თემა, ცხადია იყო დილანდელი ორთაბრძოლა მეზარბაზნეებისა და ის გამარჯვება, რაც რუსებზე მოიპოვეს „მოდინახელებმა“ – ქალბატონ ქეთევანის წინამძღოლობით.

ქეიფის ეშში შესულებმა თანდათან ხმაურს და ოხუნჯობასაც უმატეს, თუმცა მანდილოსნის და მამა ზოსიმეს რიდით ზღვარს არავინ გადასულა. მცირე ხნის შემდეგ მამა ზოსიმემ ბოლიში მოიხადა, ხელმეორედ აკურთხა სუფრა და ეკლესიისკენ გაემართა.

ქალბატონი ქეთევანიც არ აპირებდა დიდხანს დარჩენას, თუმცა მიაჩნდა, რომ თავის რაზმელებთან ერთად უნდა გაეზიარებინა საერთო სიხარული. ამასთან, ქალბატონმა ქეთე-

ვანმა მშვენივრად უწყოდა, რა გულწრფელი და განუზომელი სიყვარულით სარგებლობდა იგი თავის ქვეშევრდომებში, რა მოწიწებით, კრძალვით იყო მის მიმართ გამსჭვალული ყოველი მათგანი. ვინაიდან ყველაფრის გარდა, ქალბატონი ქეთევანიც, თავის მხრივ, დედობრივ მზრუნველობას არ აკლებდა რაზმელებს – ამიტომაც, თუმცა დაღლილ-დაქანცული გახლდათ ყოველივე იმით, რაც თავს გადახდა ამ დღეს, ქეთევანი მაინც იჯდა სახემომღიმარი და ცდილობდა მხნედ მოეჩვენებინა თავი მონადიმეებისთვის, ამ ერთიმეორეზე უკეთესი, დარჩეული ყმაწვილებისათვის, ძირითადად გლეხობის წრიდან რომ იყვნენ, მაგრამ სინაუქით, მამაცობით თუ გარეგნული სილამაზით ტოლს რომ არ უდებდნენ წარჩინებულთა გვარის შვილებს.

ქეთევანი თავის გუნებაში ესიყვარულებოდა თითოეულ მათგანს, როგორც საკუთარ შვილებს. სიყვარული და თანადგომა მოყვასის მიმართ – აბამიძის ასულისათვის თანდაყოლილი, ბუნებრივი თვისება გახლდათ...

ხშირად იგონებდა ხოლმე თავისი აღმზრდელი ბიცოლას, ვალიდა აფაქიძის ქალის სიტყვებს: ადამიანს პატივი უნდა მიაგო მისი ღირსების მიხედვით და არა წარმომავლობის გამო, ეს კი იმ დროისთვის არც თუ ჩვეულებრივი ამბავი გახლდათ. აკი, ახლობლები მას, სოლომონ I-ის მეუღლეს მარიაშს – ოტია დადიანის ასულს – ტყვეთა სყიდვის სასტიკ მოწინააღმდეგეს – ამსგავსებდნენ, თუმცა ქეთევანი არ შესწრებოდა მის დედოფლობას, თავად კი მამის ძმის ცოლის, ოდიშიდან ზემო იმერეთში გამოთხოვილი ვალიდა აფაქიძის შვილობილად მიიჩნეოდა თავს.

ქეთევანს მხარმარცხნივ, უსაყვარლესი ძიძიშვილი გუჯი ეჯდა, ხოლო მისი ბიჭი, 19 წლის ბუხუტია, თავის ორ თანატოლთან ერთად, მარჯვენდ ემსახურებოდა სუფრას.

ბუხუტია გამორჩეული გრძნობით უყვარდა ქეთევანს. თავის უფროს ვაჟს, პაპუნას ამგვანებდა. მასავით პირბადრი იყო, მასავით დიდრონი, თაფლისფერი, მოცინარე თვალები და მიაძიტი, კრიალა ღიმილი ჰქონდა, მასავით მარდი, მკვირცხლი და უშიშარი გახლდათ.

გუჯის იგი თავად ბუხუტიას თხოვნა-მუდართ მთევანა ქეთევანის რაზმში. ამ ძნელბედობის ჟამს, როცა სამეფო აწეწილ-დაწეწილი იყო, მეფე კი – განდევნილი, როცა ძმა ძმას არ ინდობდა, როცა დიდებულთა ოჯახები ერთმანეთისადმი მტრულად განწყობილ ბანაკებად იყო გაყოფილი – ზოგი სოლომონ II-ს ემხრობოდა, ზოგი – რუსთ ხელმწიფეს – თითოეული ერთგული მებრძოლი შეუფასებელი, ძვირფასი განძი იყო ქეთევანისთვის, რომელსაც მეუღლის, ქაიხოსრო სარდლის თხოვნით – ახალციხეში რომ ახლდა მეფეს – მათ დაბრუნებამდე მეთაურის მძიმე ტვირთი უნდა ეკისრა.

მიუხედავად იმისა, რომ იმერეთის მოსახლეობა – გაღატაკებული, გაძვალტყავებული გახლდათ გამუდმებული ომიანობის გამო – კვლავაც მზად იყო მხარი დაეჭირა დევნილი მეფისთვის და ებრძოლა როგორც რუსის ჯარის, ასევე, ოსმალების წინააღმდეგ, რადგან მიაჩნდათ, რომ ერთი ბაბრი იყო, მეორე კი – ფოცხვერი. რა მგელს შეეუჭამივართ და რა მგლისფერ ძაღლსო, იძახდა ხალხი და ორივეს, როგორც დამპყრობელს, ისე უყურებდა. მით უფრო, რომ ცოცხალ მაგალითად ჰყავდათ თავიანთი მოძმე ქართლ-კახელები, შეთანხმების მიუხედავად, ვერაგულად რომ წაართვეს დამოუკიდებლობა, მოუსპეს ბაგრატიონთა მეფობა და მონობის უღელი დაადგეს მთელ ხალხს და ქვეყანას.

იმერთა უმეტესობა არ აპირებდა შეგუებოდა რუსების მმართველობას, მისთვის ეგ ზომ უცხოს და სასტიკს. ამიტომაც სოლომონ მეორის მომხრეთა რიცხვი დღითიდღე

იზრდებოდა, ხალხის დიდი, საყოველთაო აჯანყება უკვე შორს აღარ იყო!..

... ქეთევანი დრო და დრო ცოტას კი სვამდა ღვინოს, მაგრამ თავისთავს ატყობდა, განაღისების ნაცვლად, ნაღველი თანდათან ემატებოდა, გული უნებურად უკვნესოდა, თუმცა ცდილობდა, უგუნებობა არ დატყობოდა, მაგრამ მისდაუნებურად ვერ იშორებდა ფიქრს თავის მეუღლეზე, უფროს ბიჭზე, პაპუნაზე, მამას რომ ახლდა ახალციხეში, და თავის მცირეწლოვან ქალ-ვაჟზე, რაჭაში, დედულეთში რომ ჰყავდა განიხნული. ვერა და ვერ მოეშორებინა დარდი სოლომონ მეფესა და რუსების მიერ მუხურის ციხეში გამომწყვდეულ მარიამ დედოფალზეც.

ქეთევანის აზრი ერთი საგნიდან მეორეზე ხტებოდა, მეორიდან – მესამეზე, მერე ისევ ირეოდა ერთმანეთში ყველაფერი: აზროვნება და ფიქრი ხომ მოუხელთებელი, უსწრაფესი რამაა. არც იცი, რა წუთას სად გაუტევეს, რას გაიხსენებს, რას წარმოაჩინს გონებაში, რას წარმოსახავს... და მაინც... ფიქრით კვლავ თავისიანებს უბრუნდებოდა.

ვინ იცის, რა დღეში არიან ახლა? იქნებ ისინიც დაბოლმღი-გამწარებულნი მასავით ჩუმად ყლაპავენ უილაჯობის, უმწიბობის, უიმედობის ცრემლებს? კი, დღეს გაიმარჯვა ქეთევანმა და მისმა რაზმმა, მაგრამ... ხვალ? რა იქნება ხვალ? რას მოიტანს უთანასწორო ჭიდილი გადამთიელთა ურიცხვ ჯართან? კი, ეს გულადი ბიჭები მზად არიან თავი შესწირონ მეფეს, ქვეყანას, თავისუფლებას, მაგრამ... მერე? რა მოხდება მერე?

ნუთუ სამართლიანობამ ოდესმე მაინც არ უნდა გაიმარჯვოს?

უცებ, მოულოდნელად მამა ზოსიმეს დაცარიელებულ ადგილზე დამჯდარ მანდილოსანს მოჰკრა თვალი. ქეთევანი შეცბა, მერე ფარულად მიიხედ-მოიხედა.

სხვები თუ ხედავენო ქალს? ეგება, მე მეზმანება რამეო?

არა. ხილვა კი არა, თითქოს ცოცხალი არსება ევდა გვერდით. დიდი ხნის გარდაცვლილი ვალიდა ბიცოლა, ტანთ თალხი კაბა რომ ემოსა, თალხი ფერისვე ლეჩაქით თავდახურული - უცნაური ღიმილითა და დაჟინებული მხერით შესცქეროდა სახეში ქეთევანს ანუ თავის სულიერ შვილს, როგორც ეძახდა იგი პატარაობიდანვე მაზლისწულს.

– რატომ ხარ ასე დაღონებული, შემოგველე?

– ნუთუ?! შენა ხარ ბიცოლა?

– ჰო. მე ვარ, ქეთინო შვილო: ნუ კრთები. აქ ახლა მე და შენ ვართ მხოლოდ. რას დარდობ, ბიცოლა გენაცვალოს, ასე? რა მიზეზია?

– მეტყობა რამე, ბიცოლა? – ძლივს ამოიღო ხმა ქეთევანმა.

– მე გატყობ!

ქეთევანმა კვლავ მალულად გააპარა თვალი თავის გარშემო მსხდომებისკენ. უკვე შეზარხოშებული მენადიმენი ხმატკბილად მღეროდნენ და გუჯიც თავისი ჩინებული ხმით ბანს აძლედა მათ. თითქოს არავის არაფრის დარდი არ ჰქონდა (ნადიმობა და მოლხენა – თუნდაც მცირე მიზეზის გამო, ხომ დედის მუცლიდან გამოყოლილი, სისხლისმიერი თვისება გახლდათ ყოველი ქართველისათვის – ლინთიმერი იქნებოდა ის თუ ლინთამერი). და, რაც მთავარია, ვერავინ ამჩნევდა, ქეთევანის გვერდით მიცვალებული ქალის ლანდს.

– განა... არა მაქვს სადარდებელი, ბიცოლა? გამოსავალს ვერ ვხედავ. გახსოვს, შენ მასწავლიდი, ჩვენი საქართველო – იბერია ერთიანი, მთლიანი და ძლიერი იყო ერთ დროს. შენ ბევრ რამეზე ამიხილე თვალი... ბავშვობიდანვე. შენ მიკითხავდი და მაკითხებდი ჩვენს უძველეს წიგნებსა და ხელნაწერებს.

საღლაა ერთიანი საქართველო, ბიცოლა ბატონო? ერთმანე-

თის მტრობით, ქიშპობით აქცევენ ქვეყანას. ახლა იმერეთილა იბრძვის, იბრძვის ჩვენი უფლებააყრილი სოლომონ მეფე და მისი მომხრენი, ცდილობენ გაუმკლავდნენ მოძალებულ მტერს, ფარ-ხმალს არ ყრიან, მარა სხვები?.. ჩვენი მთავრები – სამარცხვინოდ შეეკრნენ უკვე რუსის იმპერატორს...

კი, ვეომებით მომხვლურებს, ჩვენ, ვინც დავრჩით მეფის ერთგულები, არ ვთმობთ ჩვენს მიწა-წყალს, მარა... როდემდე, ბიცოლა ბატონო? როდემდე გავძლებთ? ყველას პირველობა სურს... აგერ, ჩემი მაზლისწყული, ქაიხოსროს ბიძაშვილი, გრიგოლ წერეთელი, სახლთუხუცესის, ზურაბის ვაჟი - ორივე გაუორგულდა სოლომონ მეფეს... მამა-შვილმა ბევრი გადაიბირა თავის მხარეზე, ოღონდ ეგაა – მეორე ვაჟს, სიმონს ვერაფერი მოუხერხა ზურაბმა – იგი მეფის ერთგული დარჩა!.. ოსმალები ვითომ გვიმეგობრდებიან ახლა, სინამდვილეში კი ჩასაფრებული არიან, და ელიან ჟამს, რათა ერთხელ კიდევ მოგვასწორონ მიწასთან.

ამასობაში გაივსო ურჯულოების ბაზრები ჩვენი დარჩეული გოგო-ბიჭებით. ბევრი ჩვენი ხარბი, წუწუკი, გაუმაძლარი თავადი, აკრძალვის მიუხედავად, მაინც არღვევს კანონს, მაინც ახერხებს საკუთარი ყმების გაყიდვას არა მხოლოდ თურქებზე, ყველა ჯურის გადამთიელზე!

ხონთქარსა და ბეგებს ვინლა ჩივა? რიგითებიც გამაცადინებულები არიან, თავიანთი ჰარამხანები გაავსონ ჩვენი მზეთუნახავებით!.. ხო უნდა გააკეთილშობილონ თავისი უჯიშო მოდგმა და ჯილაგი! ირგვლივ მხოლოდ მზაკვრობა, მხოლოდ მზაკვრობა და ცბიერებაა!

ამდენი ხანია აგერ ჯოჯოხეთის აღმურში ვიწვით და უანგაროდ შემხიდებელი არავინ გამოჩნდა.

რუსთ ხელმწიფე ხომ ვითომ ერთმორწმუნეა, მარა ხო ყველამ დავინახეთ, როგორ არ დაინდო ქართლ-კახეთის

სამეფო!.. რა ვერაგულად მოიქცა!.. ჩვენც ხო იმავეს გვიპირებს?

რა ვქნათ?.. რაფერ მოვიქცეთ?

სულ ვეკითხები ჩემს თავს, რატო არ გვანებებენ თავს ეს დიდრონი სამეფოები? რას ერჩიან ამ პატარა ქვეყანას? ვის რა დაუშავეთ? ვის რა წავართვით-თქვა? რატომ არ გვაყენებენ? ჩვენ ხომ მხოლოდ დამხვდურად მებრძოლები ვართ? – ალბათ თავისთვის უფრო აზრობდა ყოველივე ამას ქეთევანი, მაგრამ გრძნობდა, აფაქიძის ქალს ყველაფერი ესმოდა და ამის ნიშნად, თავს მწუხარებით უქნევდა.

– ჩვენი უკეთურობისთვის ღვთის სასჯელს ვიმსახურებთ, შვილო. გაფრთხილდი! როცა თავს ზევით ძალა არაა, უნდა მოითმინო, დაელოდო უკეთეს დროს. ხომ ნათქვამია, დრონი მეფობენო...

– მარა, ეგება ამგვარ ყოფას მართლა სიკვტილი სჯობია? სახელიანი სიკვდილი? ეგება სჯობია ყველანი ერთ დღეს გაეწყდეთ, ერთბაშად დავიზოცოთ ბრძოლაში? რა აზრი აქვს მონურ სიცოცხლეს, ბიცოლა ბატონო, საძრახ არსებობას? სულ ვიშვიშა და ვაებას?..

შენ მასწავლიდი, გახსოვს, ცხენზე ჯდომას და ჯირითს, თოფ-იარაღის ტარებას, სანადიროდაც დაგყავდი, ჩვენი ქალები უძველესი დროიდან უშიშარი მეომრები იყვნენო. მაქეზებდი, ასე ათასსა აჯობებს თუ გამორჩევით მქნელიაო - მაგულიანებდი! კარგად რო ვიცი თოფ-იარაღის ტრიალი და ზარბაზნიდანაც ვისწავლე აგერ სროლა, რა მერე? მინდა გამოვადგე ჩემს სამშობლოს, ჩემს ქვეყანას, ჩვენს მეფეს-თქვა. და ავიღე თავზე ხელი... და ადამიანებს ვხოცავ აგერ! მარა... რისთვის – აზრი აქვს რამეს?

ან კაცმა რომ თქვას, რა ქალის საქმეა თოფ-იარაღი? სისხლის ღვრა – თუნდაც ნადირ-ფრინველის?

რატომ, რატომ უნდა გაისასტიკო გული ადამიანმა, მით უმეტეს ქალმა, დედამ?.. მარა, რო არ გაყენებს მტერი მოძალადე და გაიძვერა?

ან ეგება...

სისასტიკე, სიკეთესთან ერთად, სულაც თანდაყოლილია ადამის მოღვმისათვის იმთავითვე, დასაბამიდან?.. და საერთოდ, ამდენი „რატომ“ რისთვის იბადება ამ ციქვეშეთში?

მიუსაფარნი, უთვისტომონი, უნათესაონი - გალიაში მომწვედელი არწივივით ვასკლებით აქეთ-იქით ყრუ კელლებს!.. ხსნა კი - არა და არ ჩანს არსაიდან-თქვა! მხოლოდ ხანმოკლე გამარჯვებები და შემდგომ, ისევ ისე განუწყვეტელი სისხლის ღვრა, ცრემლი, გოდება, ტანჯვა-წვალება, სიმწარე და... უძლურებისგან ნეკა თითზე კბენანი!

ამდენი დაცემა, ღალატი! წამიერი ამაღლება, ფენიქსისებრი წამიერი აღდგომა და მერმე ისევ... უკუნეთი, სიბნელე!

როდემდე, როდემდე?!

- საცა არა სჯობს, გაცლა სჯობსო, ნათქვამია, ჟამს უნდა დაველოდოთ, საყვარელო! ამას გასწავლიდი მეც!

- რუსთ ხელმწიფე ოქროთი, ჩინ-მეღლებით ყიდულობს ჩვენს თავად-აზნაურობას, ჩვენს მთავრებს, რა უნდა გავაწყოთ?

- ოქრო ვოჯოხნეთსაც ანათებსო, ნათქვამია. ოდითგან ყველა მოღალატე ოქროთი იყო მოსყიდული, შემოგველე! ღიღი ცთუნებაა ოქრო და ძალაუფლება! ასეა ეს, ჩემო საყვარელო, ასე იყო მიწყევ - დასაბამიდან - დღემდე! ფეშქაშებით, სულთნის თუ შაჰის ხალათებით ხდებოდა მოსყიდვა ადრე და... ახლაც იგივე გრძელდება... ოღონდ სხვა სახით...

ფხიზლად იყავი, შვილო, ერიდე უზნეო ადამიანებს, ოქროთი მოსყიდულებს!.. სიხარბე, პატივმოყვარეობა, მედიდურობა, ამპარტავნება, შური - ოქროს მოკავშირეებია, იცოდლე! სიღარიბე კი - მათი სარბიელია.

- ჩვენ ღარიბები ვართ, ბიცოლა, მაშასადამე...

– ოდესღაც მდიდარი ქვეყანა ვიყავით, შემოგვევლე! – შეაწყვეტინა აფაქიდის ქალმა თითის აწვევით: – ჩვენგან გაჰქონდათ ოქროც და ბევრი სხვა, ძვირფასი რამეები!.. მარა... ახლა სხვა სიმდიდრეები გააქვთ! რამეთუ ჩვენ თვითონ ვიქვეცით ავაზაკებად, ჩვენი დიდი წინაპრების აჩრდილებიდა ვართ! ფხიზლად იყავი-თქვა, ჩემო საყვარელო, თავს გაუფრთხილდი, შვილო!

– რისთვის? რა თავში ვიხლი ასეთ სიცოცხლეს, ბიცოლა? თუკი უზნეობა იმარჯვებს ზნეობაზე, უსამართლობა – სამართალზე, ბოროტება – სიკეთეზე, ურჯულოება – სჯულიანობაზე!.. ... ცულს მოვიტან ცუნცულასაო, ჰმ! ერთი ბარტყი აკი მეც გადავუგდე მელიას – ვითომ სხვების გადასარჩენად! გადარჩებიან კი? თუკი გადარჩებიან... სად, სად უნდა იცხოვრონ?... რა ქვეყანაში?

თალხკაბიანი ქალი ისევე უეცრად გაქრა, როგორც გამოჩნდა. ქეთევანის უკანასკნელი კითხვა კი – უპასუხოდ დარჩა, იგი ჰაერში უკვალოდ განქარდა!

... გაოგნებული ქალბატონი ქეთევანი კარგა ხანს მისჩერებოდა იმ ადგილს, საიდანაც სხვისთვის უხილავი მესიტყვე გაუჩინარდა.

მცირე ხანს იჯდა მზერადახრილი, თითქოს გათიშული. მერე უცებ წამოიჭრა და გულდამძიმებული, აფორიაქებული უსიტყვოდ, უხმოდ, აჩქარებული ნაბიჯებით თავის სენაკისკენ გაეშურა.

* * *

სარკმლიდან შემოპარული მზის სხივები სახეზე დასცივლივებდა, და საოცრად მოუნდა კიდევ ცოტა ხანს გააფოფინებულყო, კიდევ ცოტა ხანს ებანავა ამ თბილ ჩქერალში. კიდევ ცოტა ხანი თვალი მოეტყუებინა, მაგრამ... თავს ძალა

დაატანა, ნაბადი გადაიდრო, სწრაფად წამოღვა ტახტიდან, რომელზეც ქვეშაგებლად ნაბადივე ჰქონდა დაგებული.

ვიდრე თავს მოიწესრიგებდა, ვიდრე ისაუზმებდა – წუხანდელ ზმანებაზე ფიქრი ისევ მოეძალა.

რატომ გამოეცხადა მისი საყვარელი ბიცოლა აქ, ციხესიმაგრეში, ამ გასაჭირის ჟამს? რას ნიშნავდა ეს? წლების განმავლობაში სიზმარშიც არასოდეს უნახავს. თუმცა კი ხშირად ივონებდა უდიდესი სინაზითა და გულისტკივილით. თვალწინ წარმოუდგებოდა ხოლმე ცხენზე ამხედრებული, – მარჯვენა ხელზე მიმინო რომ ესვა! სანადიროდ გამზადებულს, გოროზი, შეუვალი იერი ჰქონდა და გარშემომყოფთა უნებლიე რიდს და აღტაცებას იწვევდა. არადა, გარეგნული სიმკაცრის მიუხედავად, გულჩვილი, უსათნოესი ადამიანი იყო ვალიდა ბიცოლა, რომელსაც ამავე დროს შეეძლო, თუ ისურვებდა, თავის ნებისთვის დაემორჩილებინა ნებისმიერი სულიერი.

დღით ობოლი ქეთევანი ბავშვობიდანვე აღმერთებდა თავის ულამაზეს ბიცოლას, მშობლიურ მზრუნველობას რომ არ აკლებდა მაზლისწულს. ვალიდა აფაქიძეს განსწავლულობით, ზნეკეთილობით და გარეგნულადაც მარიამ დედოფალს, სოლომონ I-ის მეუღლეს - ოტია დადიანის ქალს ადარებდნენ იმერლები...

თუმცა კი დიდი ხნის გარდაცვლილი იყო ვალიდა ბიცოლა, ქეთევანი ღღემდე ვერ ეგუებოდა მის არყოფნას. ხშირად, ძალიან ხშირად თავის გონებაში ეთათბირებოდა კიდევ და თითქოს რჩევასაც თხოვდა, მაგრამ... ასე ხელშესახები სიცხადით, ასე თვალნათლივ არასოდეს ჩვენებია სხვა დროს!..

... ბუხუტიამ მორიდებით, ნებართვის მიღების შემდეგ, შემოაღო კარი და მოახსენა – შიკრიკი გეახლათ და თქვენს ნახვას თხოულობსო.

შიკრიკი? ვისგან? საიდან?

სწრაფად, ხეზეურად დაასრულა საუზმე და ბუხუტიას შიკრიკის შემოყვანა უბრძანა.

ახალგაზრდა კაცი თავდახრით, მოწიწებით მიესალმა ქეთევანს და ბატონ გრიგოლ წერეთლის წერილი გადასცა.

წამით გული შეუქანდა ქალს. გრიგოლი?! გიგო წერეთელი ბარათს უგზავნის მას? ქეთევანს?!

როცა შიკრიკი პასუხის მოლოდინში გარეთ გავიდა, თავის მოახლე გოგოებს წამუყო, რომ ისინი მოციქულს უკან მიჰყოლოდნენ, თავად კი გულაჩქროლებულმა, სწრაფად გახსნა ბარათი, სწრაფადვე ჩაიკითხა ბოლომდე, მერე ხანგრძლივი მხერით დააცქერდა ხელმოწერას. მერე წერილით ხელში ბოლთისცემას მოჰყვა ოთახში. თავში მრავალმა, ერთიმეორის გამომრიცხავმა აზრმა გაურბინა, მერე როგორც ჩვეოდა, ხელად მიიღო გადაწყვეტილება, ბუხუტიას მოუხმო თავისთან და დაავალა – მამა ზოსიმე, გუჯი და ბასილიკა მოეყვანა საჩქაროდ.

... როცა წვეულები შემოვიდნენ ოთახში, ქეთევანმა მოუბოდიშა მღვდელს, არ მინდოდა შიკრიკს გარეთ გასული ვენახე და ამიტომ შეგაწუხეთო, მამაო, – და ბარათი გადასცა გადარაჯებული იერით.

მამა ზოსიმემ აუჩქარებლად, დინჯად წაიკითხა წერილი, მერე ქეთევანს ახედა უზაკველი, წყლიანი, ცისფერი თვალებით: – მამ, გრიგოლ ბატონი ითხოვს თქვენთან შეხვედრას შერიგების მიზნით და ერთგულებას გეფიცებათ?

– დიახ, მამაო, ასე გამოდის. – მერე ბასილიკას და გუჯის გადახედა ქეთევანმა: – მეო, შენი ერთგული და მოსიყვარული მაზლისწული ვარო. ნება მიბოძე მოვიდე და გალიაროო. ძუძუებზე კბილი დამადგმევინე, რომ უფრო დამერწმუნოო. დიდი მოსალაპარაკებელი მაქვს შენთანო. შენ შეგიძლია სოლომონ მეფე ისევ იმერეთში დააბრუნო შენი მეუღლითურთ. ქვეყანა

დაამშვიდლო, ჩვენზეც მეფის წყალობა გადმოავლინო, ხელმწიფე იმპერატორის ნებაც ეს არისო, რომ მხოლოდ მფარველობდეს სოლომონ მეფესო, მეტი არა უნდა რაო.

– რაფერაც მეფე ერეკლეს და მის შთამომავლებს უმფარველა, – ჩაიდულუნა მამა ზოსიმემ და გრძელ, ჭადარაწვერზე ხელისგული ჩამოისვა რამდენჯერმე თვალებმოწკურულმა.

ბასილიკას და გუჯის, ორივეს გვერდულად ჩაეღიმათ.

– რანაირად მოვიქცე, მამაო?.. რას მირჩევ?

– რაფერაც გული და გონება გიკარნახებს, შვილო! – ყოყმანით წამოიწყო მღვდელმა: – რაკი... შერიგებას გთავაზობს, ალბათ უარი არ ეგების. სისხლისღვრას და ომს ყოველთვის მშვიდობიანობა სჯობია. მით უფრო, ჩვენ ქრისტიანები ვართ. ოღონდაც...

– ოღონდ რა? რაზე გაჩუმიდით, მამაო?

– ოღონდ... მე მგონი, მაინც აჯობებს, ჯერ თვითონ მარტო მობრძანდეს გრიგოლი.

– რასაკვირველია, მამაო. მეც მასე მიმაჩნია, – სწრაფად დაეთანხმა ქეთევანი, მერე განაგრძო - ისე, არა მგონია, რაიმე სიავე ედოს გულში, მით უმეტეს, ხატზე თუ დაიფიცავს და შეასრულებს შვილობილად მოკიდების წეს-ჩვეულებას...

– ასჯერ გაზომე და ერთხელ გაჭერიო, ესეც უთქვამს ჩვენს ხალხს, შვილო! კარგად მოიაზრე ყოველისფერი, კარგად აწონ-დაწონე და... ისე გაეცი პასუხი!.. – მერე ისე, თითქოს ფიქრშიაო, გააგრძელა:

– არა მგონია მეც, სახლთუხუცესის ვაჟმა, დიდი გვარისშვილმა, რაიმე მუხთლობა ჩაიდინოს, მით უმეტეს, რომ ასე დაიმდაბლა თავი, შერიგებაზე ყაბულსაა და თქვენ გთხოვთ შუამავლობას მეფესთან!

ისე, მოგეხსენებათ ალბათ, ქალი, მანდილოსანი, ყოველთვის

იყო ჩვენში თავმდები, მოსისხლე მტრების შემარიგებელი... და შუამდგომელი! ბატონ გრიგოლს, ეტყობა, ძალიან გაუჭირდა. ამდენმა მარცხმაც, შესაძლოა, გონს მოიყვანა და უფალმა მისცა საშუალება, გამოასწოროს თავისი შეცოდებანი. ვინ იცის, შეუცნობია გზანი უფლისანი!..

ბასილიკამ, როცა მასაც მიმართა რჩევით ქალბატონმა ქეთევანმა, ჩვეულებისამებრ, პირდაპირ, მიუკიბ-მოუკიბავად განაცხადა:

– არ მჯერა მე რუსის ოფიცრის და გუშინდელი მტრის სიტყვების, ქეთევან ბატონო! რუსები ოსმალებზე არანაკლებ გაიძვერები, ცბიერები და მზაკვრები არიან! და ეს მათ მრავალჯერ დაადასტურეს...

ისე, მე თუ მკითხავთ, ვერავის ვაპატიებ ვერც ერეკლეს და ლატს და ვერც ჩვენი მეფის მიმართ ჩადენილ ვერაგობას, ვითომ მოსალაპარაკებლად რომ მიიწვიეს და... მერე დაატყვევეს! არა, არ მჯერა-თქვა, გრიგოლ წერეთლის – რუსის ოფიცრის და სოლომონ მეფის დაუძინებელი მტრის – უცებ... პავლე ქცევა! დანარჩენი თქვენი ნებაა!

– ჰო, მარა თუ ხატზე აპირებს დაფიცებას და ხალხური წმიდა, უძველესი წეს-ჩვეულების შესრულებას?

– მე ჩემი ვთქვი, აწი თქვენ იცით, ქალბატონო!

გუჯიმ კი მხრები აიჩეჩა და დინჯად, ბუბუნა ხმით წარმოთქვა:

– რაკი, ჩემო ბატონო, ბატონი გრიგოლი ხატზე დაფიცებას და ხალხური წეს-ჩვეულების აღსრულებას აპირებს, თანაც თუ მნიშვნელოვანი რამეები აქვს სათქმელი - ასეთ შემთხვევაში მოლაპარაკებაზე უარის თქმა, მგონი, არ ივარგებს. დიდი ზურაბ წერეთლის ვაჟია ბატონი გრიგოლი, დიდი ოჯახის შვილი და ვერ დავიჯერებ, უპირო აღმოჩნდეს!..

შენ, ჩემო ქალბატონო ქეთევან, მოვალეც ხარ, მოუსმინო მას

და თუ ჭკუაში დაგიჯდა მისი ნალაპარაკები, ისე გადაწყვიტო, რაფერადაც მოუხდება იმ საქმეს, რისთვისაც ვიბრძვით და რასაც ვემსახურებით, ღვთის წყალობით და თქვენი ხელმძღვანელობით!

აზრთა გაცვლა-გამოცვლის შემდეგ, ერთგვარი ყოყმანის მიუხედავად, ქეთევანმა შეხვედრაზე დასტური შეუთვალა გრიგოლ წერეთელს, თავის მაზლისწულს და მტრის ჯარის ერთ-ერთ მეთაურს!

* * *

ქალბატონი ქეთევანი ხის პატარა სამფეხზე იჯდა და ხისვე საგარცხლით ნელ-ნელა ივარცხნიდა ახალდაბანილ სქელ, ოქროსფერ თმას, მხრებზე რომ გადმოშლოდა, თან დრო და დრო სარკეში იხედებოდა, ხელით რომ ეჭირა გოგოს. მეორე მოახლეც იქვე ტრიალებდა და თვალ-წარბში შესცქეროდა ქეთევანს.

– ოჰ, რა მშვენიერი თმა გაქვთ, ქალბატონო, რაფერ ბზინავს, რა ფაფუკია, რა ფუმფულა!.. – აღტაცებული ტიკტიკებდნენ ცქრიალა, მოხდენილი გოგოები და ისე ფრთხილად, სათუთად უბწნავდნენ თმას საყვარელ ქალბატონს, თითქოს ჩვილი სჭეროდან ხელში.

– ეჰ, თმაში ჭალარა გამოძერია, რაღა დროს ჩემი სიმშვენიერეა!.. დავბერდი უკვე, ჩემო ჩიტუნებო!

– უიმე, ღმერთო კი მომკალი! – შეიცხადა ორივემ ერთდროულად: – რა დროს თქვენი სიბერეა, ქალბატონო! ერთი ნაოჭიც არა გაქვთ სახეზე, და ისეთი გადატკეცილი კანი გაქვთ... და ისეთი თეთრი, რავარც უმტვერო თოვლია! – ერთმანეთს არ აცლიდნენ ლაპარაკს. საგულისხმო ის იყო, რომ ამას გულწრფელად, სიყვარულით ამბობდნენ, რასაც ქება-

დიდებაში ყურგახედილი ქალბატონი ქეთევანი უტყუარად გრძნობდა და აღიქვამდა.

– თოვლივით უმტვერო და ლამაზი თქვენ უნდა ნახოთ ვინცაა სინამდვილეში – ჩვენი ტანჯული და ბედკრული მარიამ დედოფალი! აი, ვისზე ითქმის ამომავალი მზეა და ჩამავალი მთვარეაო! – ქეთევანმა ღრმად ამოიოხრა და სახე მოედრუბლა.

– დიახ, ამბობენ ქალბატონო, მარა... თქვენზე მშვენიერი და ლამაზი ამ ცისქვეშეთში მაინც არავინაა!

– ოჰ, ოჰ, რამდენს ტლიკინებთ, თქვე კუდიანებო! – დიმილით დაუცაცხანა ქეთევანმა გოგოებს: „ეჰ, სიტურფე და მშვენიერება არ აკლია ჩვენს ჯიშსა და ჯილაგს, მარა რა სიკეთე მერე?“ – გაივლო გუნებაში.

– აბა, კუდრაჭებო, დატრიალდით ახლა, მიაღაგ-მოაღაგეთ აქაურობა. ხომ იცით, დღეს ვინ უნდა გვეწვიოს? ო, რუსთ ხელმწიფის დიდ ქალაქში, პეტერბურღსა შინა ხუთ წელს ნამყოფი, იქ დიდებულ სრა-სასახლეებში ცხოვრებას შეჩვეული... ჭაბუკი! მართლა... დიდი კაცი! აქაურობას რომ ნახავს, ამ ჩვენს უბადრუკ გომურს, შეიძლება გული შეუწუხდეს კიდეც!

– ქალბატონო, ამ „უბადრუკმა გომურმა“, თქვენ რომ ბრძანეთ, ამ „მოდი ნახემ“ ხომ კუდით ქვა ასროლინა რუსის ჯარს? ხო დაინახეს, რაფერი დახვედრა იციან ჩვენებურებმა!

– სწორედაც! „მოდი ნახეს“ მომრევი ძე-ხორციელი არავინაა ქვეყნიერებაზე – ღვთის მადლით და თქვენი წყალობით!

– ამათ უყურე ერთი? რა ამბავში არიან? რაფერ გაუღეს-სიათ ენა? – უნებურად გაეცინა ქეთევანს.

– აბა არა? თქვენ თუ იარაღით სპობთ გადამთიელებს, ჩვენ ენაც არ გავილესოთ, ქალბატონო?

„ოჰ, ოჰ! რაფერ ეტყობათ, ქეთევან აბაშიძის უბეში რო არი-

ან გამოზრდილებიო, იტყოდა ახლა ალბათ ჩემი ცხონებული დედამთილი!..

დიდი ხანია არ მინახავს ჩემი მაზლისწული. წერეთლური მედიდურობა და ამპარტავნობა რომ არა, აქამდისაც უნდა მიხვედრილიყო, რო... თანამოძმეთა სისხლის დაღვრით ვერ მოიპოვებს იმ დიდებას და სახელს, ასე რო ეძებს და სწყურია! მარა... ყმაწვილია და!..“

მერე ისევ თავის მოფუსფუსე მოახლეებზე გადაიტანა ფიქრი: „რა გოგოები არიან! რა ლამაზები, მკვირცხლები! ვინ იტყვის ამათზე, უბრალო გლეხის შვილებიაო!..“

ერთი მათგანი, სახემწყაზარი თათა თავის სახლიკაცს გამოსტაცა აკი ხელიდან, გაყიდვას რომ უპირებდა! ცხენს მოახტა გაგულისებული, გაედევნა გამტაცებლებს, კაკას ხი-დამდე მიუსწრო და გადაარჩინა გოგონა.

„ეჰ, ისევ ჩვენთანების ხელით ხდება ეს სიავე და ბოროტე-ბა! არც დიდი სოლომონის კანონს დაგიდევენ, არც ქრისტეს სჯულს...“

ღმერთო დიდებულო! რამ დაგვიბნელა ასე გონება: სილატაკემ, სიხარბემ, წუწკობამ თუ... უღმერთობამ? არადა, ქრისტიანები ვართ თითქოს და ურჯულოებს, თათრებს ვკიცხავთ და... ვებრძვით! სინამდვილეში კი – ზერელედ, მხოლოდ გარეგნულად გყოფილვართ მორწმუნე ქრისტიანები. ასე გამოდის! და ჰე, რა უნდა ქნა?“

– თათულა, გაიქეცი ახლა და ბუნუტია მომიყვანე აქ!.. საქმე მაქვს მასთან... ისე, თუ გგონია, ვერ ვამჩნევ, რაფერ უჟუჟუნებ ხოლმე თვალებს ბუნუტიას, ძალიან შემცდარხარ! – ილიმებოდა ქეთევანი.

– იმე! რას ბრძანებთ, ქალბატონო? – ყურებამდე გაწითლდა თათა და დარცხვენით დახარა თავი.

– კაი, კაი. თქვენ მე რას გამომაპარებთ, თქვე მაკვარანცხე-

ბო? ან შენ, ან მაკუნია, ან ის ბოჩოლა-თვალეა ბუხუტია, ისე რო ახამხამებს წამწამებს, ვითომ მამა აბრამის ბატკანი იყოს! კაი ქვეშ-ქვეშა ვინმე ბრძანდება მაგიც! – ქალბატონი ქეთევანი კვლავ კეთილად იღიმებოდა და სადღაც გონებაში ტკებოდა ამ სახეალანძული, დარცხვენილი და დაბნეული გოგოების, განსაკუთრებით კი თათულიას მზერით, პატარა ბავშვივით საით წაელო ხელები რომ არ იცოდა.

ქეთევანმა ახლა ხმამაღლა გაიცინა:

– წადი ახლა, ბოშო და, აქ მომგვარე ის აყლაყუდა! აპა, ჰე, გაიქეცი! – უბრძანა მოახლეს და გულში კი გაივლო, ამ ბოვშების ბედნიერებას ომის შემდეგ წინ არაფერი დაუდგებო.

როცა უკვე გამოწყობილ ქეთევანს მოახლეებმა ფერუმარილი მოუტანეს, ქალბატონმა ხელი აუკრა ორივეს – არ არის საჭიროო. გაუკვირდა კიდევ გუნებაში, საიდანა აქვთ ამ ეშმაკუნებს ფერუმარილიო. თავად თითქმის არასოდეს ხმარობდა მას. სხვების ზომაზე მეტად დათითხნილი პირსახეც არ მოსწონდა. მით უმეტეს, დღეს უნდოდა ბუნებრივად, უბრალოდ გამოჩენილიყო სტუმრის თვალში – მეუღლის ბიძაშვილთან, აგერ რამდენი წელი რომ არ ენახა და მოსისხლე მტრად ქცეული, ახლა მოციქულის როლში უნდა მოვლენოდა თავისიანებს!

ერთმანეთს დაპირისპირებული, ერთმანეთს სამკვდრო-სასიცოცხლოდ გადაკიდებული უახლოესი ნათესავები – ერთმორწმუნე რუსის ჯარის ერთ-ერთი მეთაური გრიგოლ წერეთელი და სოლომონ II-ის სარდლის, ქაიხოსრო წერეთლის მეუღლე ქეთევან აბაშიძე, თავის მცირე რაზმით რომ გამაგრებულიყო „მოდი-ნახეს“ ციხე-კოშკში და აგერ უკვე ოთხი დღე იყო, წარმატებით იგერიებდა მტერს – უნდა შეხვედროდნენ ერთმანეთს და მოლაპარაკება გაემართათ.

... წარმოსადევი, ბრვე, ჩოსნ-ახალუხში გამოწყობილი ჭა-ბუკი სანეგაბადრული რომ გამოემართა ქეთევანისკენ, ქალი წამიერად დაიბნა, – თითქოს გუშინ ზარბაზნებს არ ვუშენ-დითო ერთმანეთს, – გაუელვა თავში უნებურად.

თავდახრილი გრიგოლ წერეთელი მოწინწებით მიეახლა ქეთევანს, დაუჩოქა და, ძველი წესისამებრ მის კაბის კალთას ემთხვია. ქეთევანმა თავშეკავებით დაუბრუნა სალაში და თან გაოცებით გაიფიქრა: რაფერ დავაჟკაცებულა მას შემდეგ, რაც არ მინახავსო.

– ჩემო ძვირფასო რძალო, ქეთევან ბატონო, შენ ისევ ისე მშვენიერი და დიდებული ბრძანდები, რაფერიც მახსოვხარ ჩემს ბავშვობაში! – ყურებამდე პირჩახეული ახალგაზრდა კაცი, თვალეგაბრწყნებული, აღტაცებული შესცქეროდა სახეში ქალბატონ ქეთევანს, მისდაუნებურად გაორებული გრძნობა რომ დაუფლებოდა, ასეთი, ცოტა არ იყოს, მოულოდნელი გულთბილი შეხვედრით გამოწვეული.

ქეთევანმა თავაზიანად მიიპატიჟა სტუმარი ტაბლასთან, თავად კი – მოპირდაპირე მხარეს, სამფეხზე ჩამოჯდა.

თავიდან ზოგადი საუბარი გაიბა – იმ მთისა, ამ ბარისა – ამასთან, გრიგოლ წერეთელი ვზადაგზა ქათინაურებს არ იშურებდა ქალის მიმართ, სხვათა შორის, ისიც უთხრა, რომ მის „ლაგერში“ თურმე იმყოფება ერთი განსწავლული „ნემეცი“ ექიმი, საკუთარი სურვილით წამოსული რუსის ჯარში სამსახურად და როდესაც გაიგო, რომ „მოდინახეს“ ციხის გარნიზონს ქალბატონი ქეთევანი სარდლობდა, აღტაცებულმა გაიხსენა ძველი კოლხეთი, მისი მებრძოლი ქალები ანუ ჩვენებურად – ამორძალებიო.

ქეთევანს მყისვე მოაგონდა, ვალიდა აფაქიძის ქალიც რომ ახსენებდა ხოლმე ამორძალებს, კოლხეთს, ჭანეთს და ლახებს, როგორც თვისტომელებს და იმასაც ეუბნებოდა, აბამიძეთა

გვარი ჭანეთიდან ანუ ლაზეთიდან არის გადმოსული იმერეთშიო.

მაგრამ ახლა ისტორიული ექსკურსების დრო არ იყო, თუმცა ბატონმა გრიგოლმა ისიც გაიხსენა, თუ რა შთაბეჭდილება მოახდინა მასზე, პატარა ბიჭზე, ქეთევანის პირველმა დანახვამ, როცა ის ჯვარდაწერილი, ქაიხოსროსთან ერთად გამოვიდა ეკლესიიდან.

– შენ მაშინ სულ პატარა იყავი, გიგო. ასე რაფერ გახსოვს ეს ყოლიფერი? – ცოტა არ იყოს, უხერხული ღიმილით და გაოცებული სახით ჩაურთო ქეთევანმა.

– კი, კი. სამი წლის ვიყავი, მარა გუშინდელ დღესავით მახსოვს ყოლიფერი და ის სურათი არც არასოდეს ამოიშლება ჩემი მეხსიერებიდან, ვინაიდან და რადგანაც... – ენამზეობდა სტუმარი, უზომოდ აღფრთოვანებული რომ ჩანდა ქეთევანის გმირული საქციელით, მისი ვაჟკაცური ბუნებით და როცა ამოწურა ხოტბა-შესხმის მარაგი, გრიგოლ წერეთელი, როგორც იქნა, მთავარ სათქმელს მიადგა, ანუ... იწყო საუბარი იმერეთის მეფის, სოლომონ II-ის და მისი სამეფოს გადარჩენის გეგმაზე, რომელიც თურმე შეუმუშავებია რუსთ ხელმწიფეს. ყოველივე ამაზე უფრო დაწვრილებით და დალაგებულად მოახსენებს ქალბატონ ქეთევანს რუსების ჯარების სარდალი პოლკოვნიკი სიმონოვიჩი, თუკი ინებებს ქეთევანი მის ნახვასო.

თავად სიმონოვიჩი მზადაა, თუნდაც ხვალვე ეახლოს ქეთევანს და პირადად მოახსენოს სათქმელი. მანამდე კი ქეთევანმა, რომ ირწმუნოს რუსთა ჯარის სარდლის სიმონოვიჩის განზრახვის სიწრფელე, გიგო მზადაა ახლავე, დღესვე ხატზე დაიფიცოს ეკლესიაში და ამავე დროს შეასრულოს უძველესი, ხალხში დამკვიდრებული წეს-ჩვეულება – დედობილშვილობილობისა, ანუ შვილად მოკიდებისა.

დიას, ქეთევანმა უნდა დაიჯეროს, რომ გრიგოლ წერეთელიც მამულიშვილია, რომ ზურაბ წერეთლის ვაჟსაც არავისზე ნაკლებად არ შესტიკვა გული თავის მრავალტანჯულ ქვეყანაზე, ასეთ უმძიმეს დღეში რომ ჩავარდა, რომ ყველაფერი ის, რაც ხდება, გაუგებრობისა და უნდობლობის ნაყოფია და არა რუსთა ხელმწიფის წინასწარგანზრახული ბოროტება.

– კი, მარა ქართლ-კახეთის მაგალითი ხომ წინ გვიძევს, თავადო, – შეეპასუხა ქეთევანი ფრთხილი ხმით – და ისიც, თუ რაფერ მოექცნენ ჩვენს მეფეს – სოლომონს.

– ჩემო ძვირფასო რძალო, მოდი ყოლიფერს სხვებს ნუ დავაბრალებთ... ჩვენც ძან გვეხერხება ერთმანეთის წახდენა!

– რუსთა ხელმწიფის ვერაგობა რომ არა, შეიძლება ასე არ დამთავრებულიყო ჩვენი საქმე! – არ შეეპუა ქეთევანი გრიგოლს. და გააგრძელა:

– განა ჩვენმა მეფემ არ მისწერა რუსთ ხელმწიფეს, თუ დამიჯერებთ, მე თვითონ შემოვალ თქვენთან და უცხო ჯარებს – ოსმალოებს აღარ დავეძებ, რომ ღვთის და თქვენი შემაწუხებელი საქმე არა მოხდეს რაო.

– სოლომონ მეფე ოსმალებთან ბრძანდება ახლა!

– მანამდე? მანამდე რა მოხდა-თქვა? გლეხი ივანიკა სარალიძე რომ არა, ჩვენი მეფე ახლაც სატუსალოში იქნებოდა გამოკეტილი, ესეც არ იკმარეს – მარიამ დედოფალს დაესხნენ თავს მოულოდნელად და დაატყვევეს! ეს ეკადრება ესოდენ დიდ, ერთმორწმუნე, ძლიერ სახელმწიფოს და მის ხელმწიფეს?.. განა სწორედ სოლომონ მეფე არ იყო, დაჟინებით რომ მოითხოვდა 1804 წელს დადებული ხელშეკრულების მუხლების შესრულებას?

ესე იგი შინაურ საქმეში ჩაურევლობას, ბაგრატიონანთა ტახტის ხელშეუვალობას რომ გულისხმობდა?

განა ისევე რუსებმა არ დაარღვიეს იმერთა სამეფოსთან

დადებული ხელშეკრულება? სოლომონ მეფეს ხომ რუსთა მფარველობაზე უარი არასდროს უთქვამს?

გრიგოლ წერეთელი მზერადახრილი ისმენდა ქეთევანის საბუთიან, აზრიან მსჯელობას იმ ცნობილ მოვლენებზე, რაც მაშინ ყველასათვის აშკარა და თვალსაჩინო იყო.

– განა მთავარმართებელმა ტორმასოვმა მოსალაპარაკებლად მისული მეფე არ დაატუსაღა? სხვა რა გზა ჰქონდა გაქცევის და ოსმალებთან თავშესაფრის ძებნის მეტი სოლომონ მეფეს?

გრიგოლი, მცირეოდენი ღუმილის შემდეგ, შემპარავი ხმით შეეპასუხა თვალაკვესებულ ქეთევანს, რომელიც ცდილობდა გრძნობები მოეთოკა და აღელვება არ გამოემჟღავნებინა მოციქულის წინაშე, თუმცა თავს ატყობდა, რომ მთლად კარგად ვერ ახერხებდა განზრახულის შესრულებას.

– რუსთ ხელმწიფეს ბევრ ამბავს არასწორად აწვდის ზოგი მისი ქვეშევრდომი, მარა... ახლა სხვანაირადაა საქმე, ქეთევან ბატონო! რუსთა იმპერატორი ხედავს, რომ მიუხედავად იმისა, იმერეთის ორივე სამთავრო – გურია და ოდიში მის მფარველობაშია უკვე, თუკი სოლომონ მეფე არ მონდომებს მფარველობას, მდგომარეობა ძაან აირევა ამიერკავკასიაში, ისევე იპარპამებენ ოსმალოები და ირანელები, სისხლისღვრა გაგრძელდება და ისედაც გატანჯული ჩვენი ხალხი, უარესად გაიტანჯება. მთავარმართებელს რუსთ ხელმწიფისგან ახალი განკარგულებანი მოუვიდა და სიმონოვიჩის პირით უნდა ახლა თქვენთან მოლაპარაკება.

– ჯერ... ზარბაზნების მეშვეობით, არა?

გრიგოლ წერეთელმა ისევე განაგრძო სიტყვა ისეთი სახით, თითქოს არ გაუგონია ეს გესლიანი შენიშვნა: – ჰო, ჩემო ბატონო, ახლა სხვანაირადაა საქმე-თქვა. ორივე მხარემ უწყის თქვენი გონიერება, სიღარბაისლე, ერთგულება იმერთა მე-

ფისადმი და იმერთა მეფის დიდი ნდობა და პატივისცემა თქვენს მიმართ. რუსების მხარე იმედოვნებს, რო სწორედ თქვენ შეგიძლიათ ზეგავლენა იქონიოთ მეფეზე, თქვენს მეუღლეზეც და მოხდეს დიდი შერიგება, წყენის დავიწყება, ნდობის აღდგენა, რო ორივე მხარეს შორის ჩამოვარდეს მშვიდობიანობა.

ჩვენც – მე და მამაჩემი ზურაბი – კვლავ, რაფერც წინათ, დღესაც მზად ვართ ერთად ვიყოთ, ერთად ვიზრუნოთ ჩვენს გაპარტახებულ-გავერანებულ სამშობლოზე. თუ იმერეთი გადარჩება, ქართლ-კახეთსაც ეშველება უთუოდ! აკი ადრეც, ლიხიმერთა თაოსნობით, გაერთიანებულა სრულიად საქართველო ბაგრატიონთა სკიპტრის ქვეშ!

ჩვენ – მე და მამაჩემი და კიდევ ბევრი სხვა, ვინც ახლა, სოლომონ მეფის მოწინააღმდეგეთა ბანაკში ვართ, კვლავ დავდგებით მის გვერდით!

ჩვენ ყველას გვჯერა და გვწამს, რომ თქვენ შეგიძლიათ შეარიგოთ ორივე მხარე, რათა ჩვენი ქვეყანა კვლავ ფეხზე წამოდგეს, წელში გაიმართოს რუსთა მფარველობის ქვეშ და როგორც ოდესღაც – დავითისა და თამარის დროს – გაბრწყინდეს ნიკოფსიით დარუბანდამდის!

მაშინ ვერც ოსმალოები დაგვაკლებენ რამეს და ვერც ირანელები – მიწყით-დასაბამიდან ჩვენი და ქრისტიანობის მოსისხლე მტრები რომ არიან! დანარჩენს თავად ბატონი სიმონოვიჩი მოგახსენებთ, თუკი ისურვებთ მასთან შეხვედრასო, – დაამთავრა გიგო წერეთელმა თავისი სიტყვა.

ქეთევანი სიმონოვიჩთან შეხვედრას დათანხმდა. ოლონდ მანამდე კი გიგო შეასრულებდა ყველა იმ პირობას, რაც აღუთქვა ქალბატონ ქეთევანს, ანუ ხატზე დაფიცებას და შვილობილად მოკიდების წეს-ჩვეულებას, რაც ჯერაც წმინდა ადათად ითვლებოდა მთელ დასავლეთ საქართველოში.

* * *

ციხე-კოშკის ერთ-ერთ მოზრდილ დარბაზში სტუმრის ჩათვლით, ათიოდე კაცი უსხდა სუფრას, უფრო სწორად, თავთავისი ტაბლა ედგა ყოველ მათგანს. ვახშმობამდე გრიგოლ წერეთელმა ეკლესიაში, სამების ხატზე დაიფიცა, რომ სიკვდილამდე სოლომონ II-ს, ქეთევანისა და ქაიხოსროს ერთგული იქნებოდა და მეფის ღალატს გულში არ გაივლებდა.

შემდეგ გრიგოლს უნდა შეესრულებინა თავისი მეორე პირობა: როცა შეკრებილთა წინაშე ქეთევანი მკერდს მოიშიშვლებდა, გიგო წერეთელს, შვილად მოკიდების ნიშნად – ძუძუებზე კბილი უნდა დაედგა და სამჯერ წარმოეთქვა: შენ – დედა და მე – შვილიო.

ეს იყო ჟრუანტელისმომგვრელი, ამაღლებული სანახაობა. თითქმის ყველას ცრემლი მორეოდა თვალებში. საგულისხმო იყო ის ამბავიც, რომ ამ ძველებურ, ხალხურ წესს ასრულებდა თუმცა წარმოშობით ქართველი, მაგრამ მაინც რუსთ ხელმწიფის მაღალჩინოსანი – რუსთა ერთ-ერთი ბატალიონის მეთაური.

აღელვებულმა ქეთევანმა შუბლზე აკოცა თავის შვილობილს და თვალცრემლიანი ღიმილით გვერდზე მოისვა.

დაიწყო პურობა, როგორიც შეეფერებოდა მდგომარეობას – ზომიერი ჭამა-სმით, ზმებით, ხუმრობა-ოხუნჯობით და რა თქმა უნდა, სიმღერით.

გრიგოლის ყურადღება ანაზღეულად მიიპყრო მწდემ, იგი თვალგამტერებული მისჩერებოდა ერთ ხანს ბუხუტიას, მერე ქეთევანისკენ დაიხარა და ხმადაბლა ჰკითხა – ვინ არის ეს ბიჭიო!

ქეთევანმა თვალებით გაუღიმა შვილობილს – მოგეწონა, არა?

– ასეთი სილამაზე დიდი ხანია არ მინახავს. ვინ არის, სადაურია?

– ჩემი ძიძიშვილის გუჯი ბერაძის ბიჭია. ჩემს შვილებში ვერ ვარჩევ, ისე მიყვარს.

– გლეხის შვილი და... ასეთი? – წამით გაჩუმდა და მერე დაამატა: – ნებისმიერ ევროპულ სასახლეს დაამშვენებდა ეს ყმაწვილი.

ქეთევანს ეამა თავისი გაზრდილის ქება და გრიგოლს ღიმილით მიმართა:

– მამამისი, გუჯი ნაკლებია? შეხედე ერთი, რა ვაჟკაცია, რა წარმოსადეგია, რა ზრდილი, ნამდვილი რაინდია!

გრიგოლმა დაკვირვებული მზერით შეათვალიერა მოშორებით მჯდარი ლურჯთვალება გოლიათი, მეტწილად მღუმარედ რომ იჯდა და მღუმარეთვე სვამდა ღვინოს.

– მის გვერდით რომ ზის... ის ვილაა?

– ო, ეს ჩვენი მეციხოვნე ბასილიკაა, ღონდაძე, კრწანისის ომის მონაწილე... ჩემს ქაიხოსროს ახლდა მაშინ ბრძოლაში... შემთხვევით გადაურჩა სიკვტილს... დიდი ვაჟკაცი და თავისი საქმის უბადლო ოსტატი გახლავთ.

– ანუ...

– მეზარბაზნეა! მეფე ერეკლეს გარდაცვალების შემდეგ ერთხანად თბილისში იყო. რუსების შემოსვლის მერე დაბრუნდა ჩვენში.

ლხინი გამრავალკეცდა. უცებ, მოულოდნელად გრიგოლმა მრავალჯამიერი წამოიწყო. სტუმარი კმაყოფილი ჩანდა დღევანდელი დღით, ქეთევანთან მიღწეული შეთანხმებით, იგი ხომ ხვალ დილით ციხე-სიმაგრეში უნდა შემოსძლოლოდა პოლკოვნიკ სიმონოვის შემდგომი მოლაპარაკების გასამართავად.

რაკილა სტუმარი აღრიანად უნდა ამდგარიყო, ლხინი დიდხანს არ გაგრძელებულა, თუმცა ღვინო მაინც ბევრი დაილია.

გრიგოლს პირველ სართულზე, გუჯისთან უნდა მოესვენა ღამით, ამიტომაც გუჯი და ბუხუტია სტუმარს თავისი სენა-

კისკენ წაუძღვნენ, დანარჩენებიც, საკმაოდ შეხარხოშებულნი, თავიანთ სამყოფელს დაუბრუნდნენ.

* * *

... ქეთევანი იწვა თავის ვიწრო საწოლზე და თვალს რული არ ეკარებოდა: ხვალინდელ ღღეზე და სიმონოვიჩთან შეხვედრაზე ფიქრობდა, გონებაში მერამდენედ აღადგენდა ღლის მოვლენებს, ყოველ წვრილმანს. განსაკუთრებით ჩაკირკიტებდა გიგოს ყოველ სიტყვა-პასუხს, მის ყოველ მოძრაობას, გამოხედვას – თითქოს ვერაფერს პოულობდა საეჭვოს. პირიქით. რა გულიანად მოიღწინა, როგორ იძლეოდა ყელმოღერებულმა, გუჯიც რომ აიყოლია?..

რა ლაღად იცინოდა!.. გულწრფელი და ალალი ჩანდა იგი მაშინაც, როცა გულისტკივილით წარმოთქვა – ჩვენ, სამწუხაროდ, უფრო ერთმანეთის წახდენა გვეხერხება, ვიდრე ერთად დგომაო. ეტყობოდა, რომ ფრიად მოსურნე იყო მშვიდობიანად საქმის მოგვარებისა.

ძილ-ღვიძილში თავისდაუნებურად გონების დაფაზე ელვისუსწრაფესად ენაცვლებოდნენ ერთმანეთს წარსულის სურათები, ხსოვნის ფსკერიდან ამოტივტივებას იწყებდნენ აწ თითქოს გადავიწყებული ეპიზოდები და ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ცოცხლდებოდნენ მისი შინაგანი მზერის წინაშე.

...ნიაღვარივით მომსკდარ მოგონებებში განსაკუთრებით დაჟინებით ქაიხოსროსთან პირველი შეხვედრის სურათი წარმოუდგებოდა თვალწინ. ქაიხოსროს სტუმრობა ბიძამისთან – როსტომ აბაშიძესთან. მერე, როგორც შემდგომ გაირკვა – ეს სტუმრობა მომხდარა თურმე ბიცოლა ვალიდას თაოსნობით და გარკვეულ მიზანს ისახავდა, ანუ შემდგომ შეხვედრას ახალგაზრდებისა – ქაიხოსროსი და ქეთევანის...

ის პირველი ელდა... ქაიხოსროს ანთებული თვალები და ამ მადმერთებელი მზერისგან მოგვრილი თრთოლვა! მერე ერთად ნადირობა...

რა დაავიწყებს იმ წამებს ქეთევანს!.. რა საამური ჩანდა ცხოვრება 16 წლის გოგონასათვის, როგორი იმედით და რწმენით ხვდებოდა ყოველ გათენებას – როცა ეგონა, რომ მომავალი მხოლოდ წარმატებას, სიამეს და სიხარულს უქადდა. როგორ ეხალისებოდა აგრეთვე ვალიდა ბიცოლასთან ერთად ღამის ტეხვა ძველი წიგნების კითხვაში, საქართველოს მომავალზე ბჭობასა და ფიქრში რამდენჯერ შეუმჩნეველად დასთენებიათ! როგორი აღფრთოვანებული იყვნენ სახლეულობა და განსაკუთრებით ვალიდა ბიცოლა სოლომონ I-ის მეუღლის მარიამ დედოფლის, ოტია დადიანის ასულის – შემართებით, გონიერებით: სწორედ მარიამ დედოფლის თაოსნობით მიიღო სოლომონ I-მა ტყვეთა სყიდვის აკრძალვის კანონი... პატარა გოგონასთვის მარიამ დედოფალი და ვალიდა ბიცოლა სწორედ რომ სამაგალითოდ იყვნენ ქცეული.

ქაიხოსროს გამოჩენამ ერთგვარად სასწორი მომავალი საქმროსკენ გადახარა, თუმცა სოლომონ I-ის მეუღლე - მარიამ დედოფალი და ვალიდა აფაქიდის ქალი, სამუდამოდ დარჩა მის მეხსიერებაში, როგორც ბავშვობის ყველაზე ნათელი მოგონება... დღემდე რომ მოჰყვებოდა, და აგრეთვე ის ღრმა ტკივილი, გამზრდელი ბიცოლას სიკვდილმა რომ მიაყენა...

დრო გადიოდა. ყმაწვილური აღმაფრენაც თანდათან ქრებოდა, რადგან რეალური ცხოვრება ბევრად უფრო სასტიკი და დაუნდობელი აღმოჩნდა, ვიდრე ამას ოდესმე წარმოიდგენდა.

გამუდმებული ომიანობა, სასახლის კარის არეულობანი, გაუთავებელი უსიამოვნებანი, შიში, წუხილი, შფოთვა, ცრემლი და მწუხარება – ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ, სიხარულ-

თან ერთად – მოვალეობასთან, დედობასთან, მეუღლეობასთან გადაჯაჭვულ-გადახლართული რომ იყო.

მერე მამაკაცურმა საქმიანობამ, უკანა მხარეს გადაწია ქალის პირვანდელი მოწოდება-დანაშინულება. აკი გადაუკრა კიდევ გრიგოლმა ქეთევანს, შენნაირ მანდილოსნებს მამაკაცები ხელის გულზე ატარებენ უცხოეთში, სრა-სასახლეებში აცხოვრებენ და ფუფუნებასა და განცხრომაში ჰყავთო: „და არა ისეთ პირობებში, შენ რომ ხარო“. – შენ კი, აქ გიწევს ყოფნა... – გიგომ არ დაასრულა აზრი, მაგრამ იგულისხმებოდა ის პირობები, რომელშიც იმყოფებოდა მანდილოსანი, დიდი გვარის შვილი, დიდი ოჯახიდან... ისიც შენიშნა გიგოს მახვილმა თვალმა, თავადის ქალი ასეთ გულთბილობას და სიყვარულს რომ იჩენდა გარშემომყოფთა მიმართ – დიდგვაროვანი იქნებოდა იგი თუ დაბალი წოდებისა...

ქეთევანმა ფრიალ თავაზიანი, მაგრამ მტკიცე კილოთი უთხრა: იესო ქრისტეს, ჩვენი ღვთის წინაშე - ყველა ადამიანი თანაბარია, ჩემო გიგო, ხოლო რაც შეეხება ჩვენი მანდილოსნების მძიმე მდგომარეობას, საყვარელო, ჩვენ, ქართველ ქალებს სხვა, გამორჩეული ხვედრი გვარგუნა უფალმა – ჩვენ ხშირად ხმლით გვიწევს დავიცვათ ჩვენი მიწა-წყალი, ჩვენი ოჯახი და სარწმუნოებაო.

... მხოლოდ გამთენიისკენ ჩაეძინა ქეთევანს ფიქრებისგან, განცდებისგან, შთაბეჭდილებათა ნაკადისგან გასავათებულს. რამდენჯერმე ღრმად ძილში წასული თავისი მოახლეებისა შემურდა კიდევ! თუმცა, არც ამათ ყოფას ეთქმოდა უზრუნველი არსებობა. დიახ, ამ პატარა გოგოებსაც, მის ფრთებს ქვეშ რომ იყვნენ შეყუჟული და მისი იმედით რომ სულდგმულობდნენ მხოლოდ – ერთობ უჭირდათ.

... უცებ ვერც გაიგო, რა ხდებოდა?

თათას და მაკუნას შემოიღმა სახეებმა და ხმამალმა

ტირილმა მყისვე მოიყვანა გონს ძილიდან ახლად გამოფხი-
ზლებული. ზეაიჭრა:

– რა, რა იყო, ბოვშვებო?!

– ქალბატონო... ქალბატონო... დევილუპეთ... რუსის ჯარი...
რუსის სალდათები...

რუსის ჯარიო?!

თოფების ხათქა-ხუთქი, ველური ყიჟინა გარკვევით შემოი-
ჭრა ციხე-კოშკის მეორე სართულის ოთახში. წამიც და...
რამდენიმე რუსის სალდათი ხმაურით, ბრაგუნით შემოცვივდა
ქეთევანის სამყოფელში.

დამბლადაცემულივით გაშეშებულიყო თვალებადქცეული
ქეთევანი. ვერა და ვერ გარკვეულიყო, რა ხდებოდა? რა მენი
დაეცათ თავზე ასე უცბად, ასე მოულოდნელად?

ერთი ახალგაზრდა ქართველი ოფიცერი ქეთევანს მიეჭრა
და უკმეხი კილოთი უთხრა, ქვემოთ წამობრძანდით, ქალბა-
ტონო.

ქეთევანი თითქოს ბურანიდან გამოერკვა.

– შიშველი?.. – და თვალი თვალში გაუყარა მოძალადეს.

– ჩაიცვით, ქალბატონო, ჩაიცვით! – თვალები დახარა მომხ-
დურმა და ანიშნა რუსის სალდათებს – გარეთ დაიცადეთო.
თავადაც ღია, ვიწრო კარში ჩადგა ზურგშექცევით.

აქეთინებული მოახლეები მიცვივდნენ ქალბატონს და ხე-
ლების ცახცახით, ცრემლების ფრქვევით ჩაცმამი ეშველე-
ბოდნენ.

ქეთევანი იცვამდა და თან გამალებული გონებით ცდი-
ლობდა გაეაზრებინა, როგორ და რანაირად დატრიალდა მათ
თავზე ეს უბედურება.

ნუთუ?!

მაგრამ...

ვით შეძლო?

რანაირად მოახერხა?

ან კი...

ეგებ... ეს, რაც ხდება ახლა, სიზმარია, ან ეჩვენება ქეთევანს ისე, როგორც ეზმანა ვალიდა ბიცოლა წინა საღამოს?

სროლის ხმა ისევ ისე გარკვევით მოისმოდა ეზოდან.

... გუჯი, ბუხუტია?... სად არიან?..

სად იყვნენ გუშაგები? აკი მათ ევალბოდათ კოშკის დაცვა? რა დაემართათ?... ბასილიკა? ბასილიკა სადღაა?“ – ელვის სისწრაფით ენაცვლებოდნენ ერთმანეთს კითხვები და, პასუხგაუცემელნი, ასევე სწრაფად ქრებოდნენ.

საღდათები ისევ შემოიჭრნენ ოთახში.

... - Ану, сука, быстро... быстро...

მერე, როცა რამდენიმე საღდათმა აზღუქუნებულ მოახლეებს ჭიდაობა დაუწყო და თან ძალით გარეთ მიათრევდნენ – მხნაცემულმა, გონდაკარგულმა ქეთევანმა, სახეზე მიტკლისფერი რომ დასდებოდა, გოგონებისაკენ გაიწია:

– ხელი... ხელი არ ახლოთ ამათ, თქვე ოხრიშვილებო!

ქართველმა ოფიცერმა ქეთევანს გასასვლელისკენ უბიძგა: – დროს ნუ ვკარგავთ, ქალბატონო! მიბრძანდით, მიბრძანდითო!

ქეთევანმა, რისხვისგან თვალანთებულმა, კვლავ სცადა მიშველებოდა აკივლებულ გოგონებს, საღდათები ხორხოცით, ჭიხინით რომ შემორტყმოდნენ გარშემო, მაგრამ რამდენიმე ჯარისკაცმა მკლავებში ჩასჭიდა ხელები და ჯიკავ-ჯიკავით ჩაიყვანეს იგი პირველ სართულზე.

... ქეთევანმა უანგარიშოდ, თვალთ ძებნა დაუწყო მამაშვილს, ქვედა სართულის ოთახში რომ ეგულებოდა. მაგრამ იქ, რუსის საღდათები დაშლივინობდნენ ახლა უწმაწური ვინებითა და ღრიალით.

„ვაიმე შვილო!.. ვაიმე, ძმაო გუჯი!“ – უხმოდ, გულის სიღრმეში იკივლა ერთბაშად ქეთევანმა.

მერე, მუხლმოკვეთილმა, საშინელი ძალისხმევით შეძლო არ ჩაკეცილიყო, რიკულებიან მოაჯირს ორივე ხელით დაეყრდნო და უსაშველო ტკივილისგან გაგანიერებული თვალები ირგვლივ მიმოატარა.

ეზო სავსე იყო მოგონიასე რუსის სალდათებით. აქა-იქ ქართულად ჩაცმული მოხალისეც შერეოდა მათ. უკვე აღარ ისმოდა სროლის ხმა. ჩანდა, რომ საქმე მომთავრებულიყო. თუმცა ხმაური და ღრინაცელი არ წყდებოდა. ეზოში აქა-იქ დახოცილთა გვაძები ეყარა.

ქეთევანისთვის დაახლოებით ნათელი შეიქნა, რა მოხდა ამ დილაუთენია. როგორც ჩანდა, გრიგოლ წერეთელმა ვითომ-და მხოლოდ სიმონოვიჩის შემოსაყვანად, ქალბატონთან მოლაპარაკების მიზნით – კარი გააღებინა დარაჯებს. ამ დროს გარეთ, ციხის გარშემო ჩასაფრებული რუსის როტა შემოიჭრა და ღრმა ძილში წასულ მეციხოვნეებს მოულოდნელად თავს დაესხა, ნაწილი გაწყვიტეს, ნაწილი კი – ტყვედ აიყვანეს.

„გუშაგები?... სად იყვნენ გუშაგები?“

ქალი თავზარდაცემული, აზრშერყეული იდგა და უაზროდ აცეცებდა ლიბრგადაკრულ თვალებს, ტუჩებზე კი – მკვდრის ღიმილი შერჩენოდა.

ქეთევანმა უცებ... მისკენ ჩქარი ნაბიჯით მომავალი გრიგოლ წერეთელი შენიშნა.

„ცულს მოვიტან, ცუნცულასა...“

ქეთევანმა ანგარიშშიუცემლად მარჯვენა ხელი ისე მაგრად მოიჭირა მკერდზე, რომ სუნთქვა შეეკრა. მუხლები კი – ისევ ისე უთანთახებდა – ამ კანკალს ვერა და ვერ მორეოდა.

გრიგოლმა კიბის რამდენიმე საფეხური სწრაფად ამოირბინა და დედობილს წინ აესვეტა. შემრწუნებული, სახეგამტკნარებული ქეთევანი თვალდაუხამხამებლად მიშტერებოდა შვილობილს.

ნუთუ ეს გამხეცებული, თვალბნასისხლიანებული, ტუჩ-პირმონგრეული ახალგაზრდა კაცი იყო წუხანდელი დარბაისელი, თავაზიანი, სანდომიანი ვაჟკაცი, ენადათაფლული, აღტაცებული მზერით თვალ-წარბში რომ შესცივინებდა თავის ღვთივმშვენიერ დედობილს?

ღმერთო დიდებული!

ნუთუ შესაძლოა ასეთი ფერისცვალება ძე-ხორციელისა? და...

ნუთუ... შესაძლოა დედის ნაშობმა ჩაიდინოს ასეთი საზარელი ღალატი? ფეხით გათელოს, შეაგინოს და ჩაწიხლოს ყოველისფერი, რაც კი წმინდათა წმინდად მიაჩნია ქართველ ადამიანს?

რატომ? რის საფასურად ესოდენი ბოროტება?

– დამთავრდა ესე ამბავი თქვენი გმირული თავდადებისა, ქალბატონო ქეთევან! ახლა თქვენ, „ჩემო ძვირფასო დედობილო“, რუსის ჯვარის და პირადად ჩემი ტყვე ბრძანდებით! – ტყვიასავით მიახალა გიგომ ქალბატონ ქეთევანს ეს სიტყვები და ტუჩებზე გესლიანმა ღიმილმა გადაურბინა. შემდეგ ცოტა განზე გადაა და ხელის მოძრაობით ანიშნა, ეზოში ჩამოსულიყო.

„ვისი ტყვე ვარ მე? შე მონავ! მონავ! მონავ!“ – გაურბინა თავში ქეთევანს და ზარატანილმა, ნებისყოფის არაადამიანური დამაბვით, შეძლო წელში გამართულიყო, სხეულის კანკალი დაეოკებინა. ხოლო მის მორღვეულ თვალებში უცებ მრისხანების კოცონი აენთო:

– მაშ, ერთმანეთის წახდენა კარგად შეგვძლება ჩვენ, გრიგოლ ბატონო, არა? – სიტყვების დამარცვლით წარმოთქვა ქეთევანმა და თვალი თვალში გაუყარა მაზლისწულს:

– ფუი, შეგირცხვეს ულვაში, შე არაკაცი!

შემაფურთხესო?

გამძვინვარებული გიგო ანაზდად ნაწნავებში წვდა თავის დედობილს, მას მყისვე ორი ჯარისკაცი მიეშველა და ქალბატონი ქეთევანი თრევა-თრევით ჩაიყვანეს გვამებით მოფენილ ეზოში. უცებ, ეკლესიიდან გამოვარდნილი მამა ზოსიმეს ხმა ჩაესმა გონებადაბინდულ ქალს:

– იუდა ისკარიოტელო, იუდა ისკარიოტელო! იუდა ისკარიოტელო! კრულ იყოს შენი სახელი უკუნითი უკუნისამდე!

ქეთევანმა ნისლჩამდგარი თვალთ დაინახა, როგორ მისცვივდნენ სალდათები მღვდელს, როგორ ჩაავლეს წვერში ხელები და რა უშვერი ლანძღვა-გინებით დაუწყეს ჯაჯგური, მერე ძირს დააგდეს და ზედ შედგნენ.

„ერთმორწმუნე“ რუსის სალდათები, „ერთმორწმუნე“ ქართველ მოღალატეებთან ერთად – დაუნდობლად ანგარიშს უსწორებდნენ „ურჯულო ბასურმანს!“

...უეცრად კოკისპირულმა წვიმამ დაუშვა. წამისწამში გაილუმპნენ სუყველანი – მომხდურნიც და ტყვედქმნილნიც. ერთბაშად ჩამოწოლილ ნისლში თითქმის შეუძლებელი გახდა ერთმანეთის გარჩევა.

ქალბატონი ქეთევანისთვის კი უკვე სულერთი იყო: ცა ჩამოიქცეოდა თუ... მიწა გაირღვეოდა... რამეთუ მისთვის დრო-ჟამს დინება შეეწყვიტა!

* * *

მოგონებათა ბურანში წამიერად ჩაძირული ილუმენია... გამოერკვა. მის წინ დაჩოქილი მოხუცი თავადი, გულში ორივე ხელით ქუდი რომ ჩაეხუტებინა – ყრუ, ჩახრინწული ხმით ლულულულებდა:

– ველარ მიცანი ხო, დედაო?.. გიგო ვარ, შენი შვილობილი, შენი მაზლისწული, ღვთისგან და შენგან შერისხული, შენდობის მვედრებელი და მახვეწარი... – ხნიერ კაცზე, შეკავებული

ტირილისგან, მხრები უთახთახებდა. იგი ილუმენიას კალთაში მალავდა სახეს.

გაოგნებული, შემცბარი ილუმენია გამოერკვა, დაიხარა და თავზე ხელი დაადო ბერიკაცს:

– ღმერთმა შეგინდოს, შვილო!.. აბრძანდი, შენი ჭირიმე... რაფერ ვერ გიცანი?... დიდი ხანია არ მინახიხარ, მარა... აბრძანდი, ბატონო, აგერ აქ, ამ სკამზე დაბრძანდი... ღმერთმა გიშველოს!.. უფალი იყოს შენი მწყალობელი, შვილო!.. დაწყნარდი, გენაცვალე!

– არა, არ ვარ ღმერთის და შენი წყალობის ღირსი, დედაო, მარა... არ მინდოდა, ჭეშმარიტად არ მინდოდა ისე წავსულიყავი ამ ქვეყნიდან, რომ... შენ... შენ არ მენახე!.. ვიცი, უკვე გვიანაა ყოლიფერი, მარა... შენდობა და პატიება რო არ მეთხოვა შენთვის... არ შემეძლო! – ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ამოთქვამდა სიტყვებს გიგო წერეთელი და ადგომას არ აპირებდა.

– ღმერთმა მოგიტევოს და შეგინდოს, შვილო გიგო! ახლა აბრძანდი, შენი ჭირიმე, ძალიან გთხოვ!.. ჩვენი უფალი იესო ქრისტე სულგრძელი და მიმტევებელია... იგი ხომ მონანულთა ღმერთია, შვილო!.. უცოდველი კი, სამწუხაროდ, არავინაა ამ წუთისოფელში!

გიგო ნელ-ნელა, გაჭირვებით წამოიძარტა, ილუმენია მიეშველა და იგი მაგიდასთან, მითითებულ ადგილზე მძიმედ დაეშვა. ილუმენიამ კი მაგიდას შემოუარა, დოქიდან წყალი დაუსხა ჭიქაში და მიაწოდა, თავად მოპირდაპირე მხარეს, საკარცხულში ჩაჯდა.

გიგომ ჭიქიდან წყალი მოსვა აცახცახებული ხელით, მერე მაგიდას დააშტერდა. მცირე ხნის შემდეგ ყრუდ წარმოთქვა:

– ცოდვა ცოდვას გააჩნია, დედაო, ცოდვა ცოდვას გააჩნია!
– გაიმეორა და ისევ გაჩუმდა, თითქოს ცოდვათა სიმძიმეს წონისო. მერე ჩუმი, ძლივს გასაგონი ხმით გააგრძელა:

– მე... ღვთისაგან და კაცისაგან მიუტევებელი ღალატი

ჩავიდინე მაშინ, დედაო... შენც... წარმოუდგენელი, გაუგონარი შეურაცხყოფა მოგაყენე, მარა... საუბელუროდ ჩემდა, შემდგომ-შიც მთელი ჩემი ცხოვრება ცოდვებში გავატარე, დედაო!.. ჰოდა, მიწია კიდევ ღვთის რისხვამ... – გიგო ისევ დადუმდა, ილუმენიაც მღუმარებდა ერთ ხანს, მერე წყნარი ხმით და ნალვლიანი, მკრთალი ღიმილით წარმოთქვა:

– ისე... შენც დაბერებულხარ, გიგო შვილო... თმა მთლად გაგთეთრებია!

– ეჰ, დრო უღმობელია, დედაო!.. ნნ წლისა გავხდი უკვე, მარა... მხოლოდ წლებმა როდი გამტეხა ასთე... – წამით შეყოვნდა: – დიდი ხანია მინდოდა მენახე, შენმა სიცოცხლემ! მარა... ვეღარ ვბედავდი-თქვა შენთან მოსვლას, რაფერ უნდა შევხედო-თქვა... რა პირით!.. ახლა კი, ახლა უკვე სიკვდილის პირზე მისულმა ბერიკაცმა, გადავწყვიტე, რაც იქნება იქნება, უნდა შევხვდე აუცილებლად-თქვა! ჰოდა, გამოვსწვიე აგერ, აქეთკენ... ამ მხარეში!

– ჰოო, სულკურთხეული ბიცოლა ვალიდას სამშობლოში, ამ წმინდა სამყოფელში ვარჩიე გამეტარებინა დარჩენილი სიცოცხლის დღეები. აქანა მიმებარებინა უფლისთვის ჩემი ცოდვილი სული!

– ცოდვილიო?! დედაო, შენ და... ცოდვა?! მაშინ მე რაღა უნდა ვთქვა, მე ღვთის გარეგანმა და შეჩვენებულმა? მართლა იუდა ისკარიოტელმა, რაფერადაც მიძახოდა მაშინ მამა ზოსიმე!

– ყველას თავ-თავისი ცოდვა ამძიმებს, გიგო შვილო! – ილუმენიამ ისევ იყუჩა წამით, მერე ჩუმი ხმით გააგრძელა: – ამ ხელებს იმდენი ცოდვა აქვთ ჩადენილი!.. რამდენი სისხლი სცხია არა მარტო ფრინველ-ნადირისა, ადამიანებისა – თუნდაც მტრების იყოს ის!.. რაც მთავარია – რამდენი ახალგაზრდის სიცოცხლე შეიწირა მაშინ ჩემმა უგუნურებამ და

წინდაუხედლობამ... რამდენი საყვარელი ადამიანი დაიღუპა ჩემი გამოისობით, ჩემს გამო. რაც მთავარია, ხო ლახვარი ჩაეცა მაშვინ გადარჩენის თუნდაც მცირეოდენ იმედს!

– არა... არა... მაგი არ თქვა, დედაო ქეთევან! უგუნურობით არ მოგსვლია მაგი შენ! უგუნურება არ ეთქმის ნდობას... პირიანი ადამიანი ვერ წარმოიდგენს სხვის პირშობას. ო, არა, მაგას ნუ იტყვი, დედაო!..

– შეიძლება ასეც იყოს, მარა... მე ჩემს თავს არ ვპატიობდი იმ დანაშაულს... სიკვდილს ვნატრობდი... მარა... ვერ მოვიკალი თავი!.. უარესი ცოდვის ჩადენის შემეშინდა უფლის წინაშე!.. ჩემი ქაიხოსროს და ოჯახის წინაშე მოვალეობამაც შემაბრკოლა... ალბათ! – კვლავ სიჩუმე ჩამოვარდა, მძიმე, დამუხტული სიჩუმე. პირველი გიგო ალაპარაკდა:

– შენ არაფერ შუაში იყავი, დედაო... შენ კი არა – მე მადევს ის უმძიმესი ცოდვა... ჩემდა საუბედუროდ, ამას გვიან მივხვდი ოღონდ, ძან გვიან! სანამ ჭერი არ ჩამომენგრა თავზე, სანამ არ დავიქეცი და არ გაენადგურდი, მანამ გონს ვერ მოვეგე!.. ეშმაკმა მძლია და წარწყმიდა ჩემი სული და ხორცი და... იმიტომ!..

აწი რაღა დროსია თითზე კბენანი? რამდენიც არ უნდა ვივიშვიშო და რამდენიც არ უნდა წავიშინო თავში ხელები, რამდენჯერაც არ უნდა ამოვიფერთხო გული ჩემს მოძღვართან – ნუგეშს და საშველს ვერა და ვერ ვპოულობ! – წამით დადუმდა – შენი არ იყოს, დედაო, მეც სიკვდილს ვნატრობდი დღემუდამ, მარა... გლახაკი აღმოვჩნდი. ვერ მოვისწრაფე სიცოცხლე, თუმცა... რა აზრი აქვს ჩემს არსებობას? ანდა, რა აზრი აქვს სინანულს უხნეო, სულწაწყმედილი კაცისა?

– მონანიება არასდროს არაა გვიან, შვილო გიგო...

– ახლა რომ ვფიქრობ და ვიგონებ, რამ ჩაგვადენინა-მეთქი მაშინ მე და მამაჩემს – ღმერთმა უშველოს მის სულს –

ის საშინელი ღალატი და გაუგონარი უზნეობა? რამ და - სიძულვილმა, სიხარბემ და... შურმა, ჩემო ბატონო! თქვენი გამარჯვება ხომ ჩემი და მამაჩემის ღამარცხება იქნებოდა, ე.ი. ჩვენი კეთილდღეობის დასასრულს ნიშნავდა მაგი!

თქვენი გამარჯვება მე და მამაჩემს, ჩვენს ოჯახს საერთოდ, გარიყავდა იმ სიკეთისგან, იმ... საშოვარისგან, რუსთ ხელმწიფე რომ გვპირდებოდა: ისე, რუსთ ხელმწიფე იქნებოდა მწყალობელი, ხონთქარი თუ შაჰი – ამას ეტყობა მნიშვნელობა არ ჰქონდა ჩვენთვის!.. მთავარი იყო – წყალობა არ მოგვკლებოდა, არ მოგვკლებოდა... სიმონოვიჩის სკივრში ჩაღაგებული ოქროს მონეტები!..

მერე... თქვენი სახელიანობაც ხომ გვშურდა და გვშურდა!.. კი, კი, მასთე იყო! მამაჩემი და მე ვერ ვპატიობდით, რომ ზნე-მაღალი იყავით და... ხალხს რო უყვარდით – მდაბიოს თუ წარჩინებულს – ეგ სულერთი იყო!..

ცხონებულმა მამაჩემმა ვერაფრით ვერ მოინელა ის, ბოლოს ლიონიძე რომ გააგზავნა ელჩად სოლომონმა რუსთ ხელმწიფესთან.

რაფერ?.. თვითონ ხომ სახლთუხუცესი იყო, რუსთ ხელმწიფის კარზე ორჯერ ნამყოფი ელჩად... ლიონიძე ვინდა იყო? მერე რა, რომ ერეკლე II-ის მრჩეველი გახლდათ? იმერ-ამერის გაერთიანების ერთ-ერთ მთავარ მოთავედ ხომ თავის თავს მიიჩნევდა ზურაბ წერეთელი?

ჰოდა, მედიდურობამ, ამპარტავნობამ – სოლომონ მეფის მტრად აქცია ადრე მის სამსახურში ჩამდგარი სახლთუხუცესი! ოქროს წყალობით, უშურველად რომ აგზავნიდა რუსთ ხელმწიფე, ზურაბმა ბევრი თავადი და აზნაური გადაიბირა თავის მხარეზე... ეს შენც კარგად მოგეხსენება, დედაო. ბევრი გაუორგულდა საკუთარ მეფეს... ჩვენებურები ხომ ოქროს გულისთვის სულს მიჰყიდნიან ეშმაკს!.. ოქროა ის საცთური,

რის გამოც არ ერიდებიან-თქვა სულის წაწყმედას და რის გამოც მეფესაც და ქვეყანასაც უყოყმანოდ გაწირავენ!..

რუსთ ხელმწიფისგან გამოგზავნილმა ოქროს სიმრავლემ და ჩვენებურმა ზვიადობამ აკი ჩემი გამეფებაც აფიქრებინა მამაჩემს!..

კი, კი, ეგრე იყო! რითი ვართ ბაგრატიონებზე ნაკლებიო! მით უმეტეს, როცა დიდი იმპერატორი წყალობას და მფარველობას არ მოგვაკლებს... ოქროსთან ერთად!

რატომ არ უნდა ისარგებლო ქვეყნის გაჭირვებული მდგომარეობით? რატომ არ უნდა გამოიყენო ის არეულობა, რაც ჩვენში სუფევს?... აკი ნათქვამია, ლუკმა გავარდეს, ჯამში ჩავარდესო. კი, კი, ასთე იყო, დედაო! ამას პირველად შენთან ვამბობ...

„მოდი-ნახეს“ აღების ის მზაკვრული გეგმაც ხომ მამაჩემმა მოისაზრა! აბა, ვინ წარმოიდგენდა, რო იმ სიშორიდან წამევიდოდა რუსის ჯარი, ჩვენი მეგზურებისგან გეზმიმართული, მთელი ღამე ივლიდა მუხლჩაუხრელად და უჩუმრად შემოერტყმოდა ციხე-სიმაგრეს... რო თქვენს რიგებში შეგზავნილი ჩვენი რამდენიმე მომხრე მოახერხებდა ქონგურებზე ღამენათევი გუშაგების ჩანაცვლებას – სხვათა შორის, ჩემი გამოჩენა – თქვენთან ვითომ მოსალაპარაკებლად – მათთვის ხომ ნიშანი იყო მოქმედებისა!.. და მერე: ზურაბი რატომღაც დარწმუნებული იყო, რომ... შენ წამოეგებოდი მის ანკესზე... ერთხელ, მასსოვს – თქვა, ჩვენი მოდგმა მიაბიტი, მალემრწმენიაო, ადვილად იჯერებს ღამაზ ტყუილებსო!..

შენმა ძიძიშვილმა და მისმა ბიჭმა მიმაცილეს მაშვინ ჭიშკრამდე და გააღებინეს კარები დარაჯებს, რომ სიმონოვიჩს შემოვძლოლოდი... ვითომ მოსალაპარაკებლად!..

პირველი მსხვერპლნიც სწორედ ის უბედურები შეიქნენ – უცაბედად შემოჭრილი რუსი სალდათებისა – მთელი ღამე

ბუჩქებში რომ იყვნენ ჩამალულ-ჩასაფრებული – შესაფერისი ჟამის მოლოდინში!.. ანუ... ელოდებოდნენ კარის გაღებას!

გივომ ისევ შეისვენა და შემდეგ მძაფრი, ალგზნებული ხმით კვლავ განაგრძო:

– ამ მუხთლობის საზღაურად, მე ყმაწვილმა კაცმა, მაიორის ჩინი, ოქროს ხმალი, წმინდა ანას ორდენი მეორე და მესამე ხარისხის – მივიღე მაშვინ. მამაჩემს კი ერგო გენერალ-მაიორის წოდება, 1200 მანეთი დაენიშნა პენსია, ჯამაგირი – ჩინისამებრ, ამას გარდა ზურაბს მიართვეს წმინდა ანას პირველი ხარისხის ორდენი, სხვა ჯილდოებზე რომ არაფერი ვთქვა!..

ჩვენზე მდიდარი, გაღალებული, მთავრობისგან პატივდებული სხვა იმხანად არავინ იყო მთელს იმერეთში – ეს შენც ხომ კარგად გეხსომება, დედაო?... უჩვენოდ თითქოს ჩიტი ვერ გადაფრინდებოდა ცაზე და მიწაზე ჭიანჭველა ვერ გაივლიდა! რაც მომეპრიანებოდა – ყოლიფერი უნდა მქონოდა და... მქონდა კიდევ!.. გადაბმულ ქეიფებში რუსის ოფიცრებთან და მაღალჩინოსნებთან დროსტარებაში, განცხრომასა და სიამტკბილობაში ვათენ-ვაღამებდი! ქალებს ხომ, უკაცრაული პასუხია და... ცხვირსახოცივით ვიცვლიდი...

შემენილით ვერა და ველარ ვძლებოდი... სულ უფრო და უფრო მეტი მინდოდა!.. მართლაც კრული ყოფილა კაცის გული, დედაო, ხარბი და გაუძლომელი. ველარ მოვპირე იგი ვერასდიდებით! – გრიგოლი შეჩერდა წამით და ისე ამოიხვნეშა, თითქოს გულ-ღვიძლი თან ამოაყოლაო: – ჩემი ცხოვრების მიზნად იქცა მხოლოდ მოხვეჭა, მოხვეჭა ქონების, სიმდიდრის და, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, მოხვეჭა სახელის – ალექსანდრე მაკედონელივით, მთელ დუნიაში თუ არა, იმ უბადრუკ საბოსლეთში, საცა გიწევს ყოფნა, ანუ... პირველობა ყოველგან, ყოლიფერში! არც ერთი კეთილი საქმე არ მო-

აგონდება ჩემი არავის. არც ერთი! მე მხოლოდ – როგორც წელანაც ვთქვი – ჩემთვის მივითლიდი მხოლოდ ყოველიფერს, ჩემთვის, მარტო საჩემოდ და ჩემი... სახლობისთვის! მე რომ ლხინსა და შექცევაში გახლდი, სხვები – ტიროდნენ! რამდენი ადამიანი გამიმწარებია, რამდენი ოჯახი ამიკლია და გამიუბედურებია! მე – არავინ მენალვლებოდა! არავის ვინდობდი!

ჩემი ძმა სიმონიც არ გავიკარე ახლოს, თუმცა მთავრობისგან უკვე შეწყალებული იყო. არც ძმისშვილების დანახვა მინდოდა თვალთ!.. თან... ნიშნს ვუგებდი ჩემს გარშემო სუყველას: აი, შემომხედეთ, ვინა ვართ! რა შეგვიძლია მამა-შვილს-თქვა!.. – გრიგოლს ხმა ჩაუწყდა კვლავ. მერე ისევ განაგრძო მღელვარებით.

– ... მამა რო გარდაიცვალა, თითქოს უფრო გავდიდვულდი კიდევ. უფრო გავმედიდურდი, გავამპარტავნდი! ხო არ გგონიათ, რაიმე დამაკლო ზურაბის სიკვდილმა-თქვა – ვეღავებოდი ვილაცხეებს გუნებაში! თქვენ იკითხეთ, თქვე უდღეურნო, საცოდავებო, მისდღემში რო ლატაკნი და მშიერ-მწყურვალენი ხართ!.. თქვენ ხო მხოლოდ იმისთვის გაჩნდით, რო მე და ჩემისთანებს ემსახუროთ, ეყმით, დაემორჩილოთ, რათა... ჩვენ – რჩეულებმა ბედნიერად, კმაყოფილად ვიცხოვროთ, რომ ლხინში, განცხრომასა და ფუფუნებაში დავლიოთ დღენი ჩვენნი, ხოლო თქვენ კი უბადრუკნო, თქვენი წუთისოფელი დღედაღამ უნდა ღვართ ოფლი ლუკმაპურისთვის! ასეთია თქვენი სვედრი-თქვა! ასეთია თქვენი ბედის განჩინება! – ისევ ჩაუწყდა ხმა გრიგოლს:

– ათასში ერთხელ თუ შემახსენებდა თავს „მოდი-ნახე“ და ისიც მაშვინ, როცა კვლავ ნიშნი უნდა მომეგო ვინმესთვის... – თითქმის ჩურჩულით მარცვლავდა სიტყვებს: – რამცა სადა გაუმარჯვედეს კაცსა ფიცთა გამტეხელსაო. ჰმ, რაფერ შეიძლებოდა რუსთაველს არ სცოდნოდა-თქვა, თუნ-

დაც გიორგი მესამისა და მისი კარის მუხთლობანი! კი, მცირე გამონაკლისებიც არის ისტორიაში, ვთქვათ, თამარის და დავით აღმაშენებლის სახით, მარა რა მერე, კაცობრიობის მატრიანებში ხომ უმეტესწილად მარულა გაუმართავს და ზეობს ბოროტება, ძალმომრეობა, სიავე, შური, სიძულვილი, ღალატი და ათასი სხვა უკეთურობა!.. ეს მოშაირეთა სურვილია, მათი ოცნებაა-თქვა – სიკეთემ გაიმარჯვოს ბოროტებაზე! მეტი არაფერი!.. სინამდვილეში პირიქითაა ყოლიფერი-თქვა! სწორედ პირიქით!

გიგო ისევ დადუმდა. მერე მისი ბაგე-პირიდან კვლავ გადმოსკდა სიტყვების ნიაღვარი:

– მე სიკვტილსაც არაფრად ვაგდებდი, ოღონდ – სზვისას! ქაიხოსროს, მანამდე კი სოლომონ მეფეს – ტრაპეზუნდში რომ გარდაიცვალა უპატრონოდ – ვაქილიკებდი გუნებაში: ხო დაგეყარათ შავი მიწა, ხო დაგიბნელდათ მზე? აი, მე კი – ცოცხალი ვარ, ჯანსაღი, მხნე, მდიდარი, რუსთ ხელმწიფისგან და მთავრობისგან გალაღებული, აღზევებული, იმპერატორის კარზე მიღებული... მე და ჩემი შთამომავლობა – უზრუნველყოფილი ვართ და ვიქნებით... სამიღღემჩიოდ!.. – გიგომ იყუჩა და მერე ისევ განაგრძო მღელვარებით:

... მახსოვს, სიმონოვიჩმა პირველად რომ მაჩვენა ოქროს მონეტებით სავსე სკივრი – ესო ხელმწიფე-იმპერატორმა გამოგზავნა, რათა რუსის მთავრობის ერთგულები დავაჯილდოვოთო... ამდენი ოქროს დანახვაზე სუნთქვა შემეკრა, გამოვშტერდი.

მამაჩემი ზურაბი ყოველთვის მოითხოვდა იმპერატორისაგან ბევრ ფულს დიდებულ თავადთა მოსასყიდად და აკი ეწეოდა კიდევ საწაღელს!..

იმ ოქროთი, სიმონოვიჩის სკივრიდან რომ მერგო, იმ ჩინმედლებით, იმ ოქროს ხმლით – ღალატის საფასურად რუსთ

ხელმწიფემ რომ მიბოძა – თავი მოგვკონდა და ვამაყობდით. გვესახელებოდა!.. კი, კი, გვესახელებოდა ჩვენი მონური სამსახური! და... განა მარტო მე და მამაჩემი ვიყავით ასეთი სულმოკლენი?

რუსთ ხელმწიფე რო ჩამევიდა ჩვენში, ერთმანეთს ვეჯობრებოდით იმიერის თუ ამიერის წარჩინებულები, ვინ უკეთ გაუგორდებოდა ფეხ-ქვეშ გადამთიელ იმპერატორს!.. ჩვენ ხო, ოღონდ ჩვენს მეფეს არ ღვემორჩილოთ და – ვის არ ღვეუდგებით ყმებად!

ზოგმა რა არ ჩაიდინა, რა არ იკადრა! ნემსის ყუნწში ძვრებოდა, ოღონდაც... ჩინი მიელო – პოლკოვნიკობა იქნებოდა ეს თუ გენერლობა. ოღონდ რამეფრად დაწინაურებულიყო სამსახურში და მზად იყო საკუთარი ცოლი ჩაეწვინა ხელმწიფისთვის, ან – ასული გაეზახებინა! კი, იქამდისინ მივედით!.. იქამდისინ ღვეცით!..

ზოგ-ზოგი ნამუსგაქნილი შემორიგებული - ტოლს არ უდებდა ერთმანეთს მთავრობის წინაშე ბეზლობასა და ქლესაობაში! 20 წლის აჯანყებაშიც სწორედ შემორიგებულთაგან ბევრმა „გამოიჩინა თავი“ და მოძმეთა სისხლში გაისვარა ხელი!..

რომელი ერთი ვთქვა – საქმენი ჩვენი „სამირონი“? ჩვენი ეშმაკზე სულმიყიდულობა? ჩვენი მუცელმერთობა? აკი ღმრთისა მიმართ ვილოცოთო – შეიცვალა ჩინის თუ... ფულის მიმართ ვილოცოთო!..

მერე, ღიღი ხნის მერე, სიბერეში, სიმწარე რომ ვნახე მრავალგზის, მერე მივხვდი, მერე გავიაზრე, მე რეგვენმა, რას ჩავდიოდით და... ჩავდივართ ღღესაც!.. თუმცა, ეგ ჩვენი სიგლახეები ხომ შენც უკეთ უწყი... ღდაო!

– ჩემო გიგო... ზნეობრიობას ყოველთვის უჭირდა, ყოველ ღროში... მითუმეტეს, ჩვენისთანა ღამონებულ, გაპარტახებულ

ქვეყანაში, სადაც... დიდი ხანია მკვიდრობს ბიწიერი, მონური სული და საერთოდ, ეროვნულობის, სახელმწიფოებრიობის შეგრძნების დაკარგვა იწვევს ხოლმე ხალხის, საზოგადოების დიდი ნაწილის - ნახირად ქცევას, მხოლოდ საკუთარი კუჭის ამოყორვისთვის ზრუნვას! სატანა აკი ამით სარგებლობდა ყოველთვის და... სარგებლობს დღემდინ!

– კი. კი. ასეა, სამწუხაროდ, დედაო!

გიგო წამით დადუმდა. მერე კვლავ წამოიწყო:

– მართლაცდა, რისი სამშობლო?... რა საზოგადო საქმე და აზრი?... მხოლოდ პირადი გამორჩენა, პირადი კეთილდღეობა, პირადი დიდება – აი, თავი და თავი ყოველისფერის... სწორედ-დაც რომ მხოლოდ კერძობითი სიკეთე ამოძრავებს დიდზე დიდ უძრავლესობას, ჩემო ბატონო!.. თუმცა... ღვთის წინაშე, ეს ყველაზე ნაკლებად შენ და შენისთანებზე ითქმის, მარა... საერთო წესს ვერ ცვლის ცალკეული მაგალითები!.. ვერა!..

ამიტომაც იყო ალბათ, რომ აღარ მწამდა ეს სასტიკი, უღმობელი, უძღომელი, ბინძური ცხოველი - ადამიანი რო ჰქვია – ღვთის ხატიაო!.. ღვთის ხატი რაფერაა ეს ბოროტების სადგური, კაცო?..

მიტომაც იყო, ჩუმაღ, გულში მასხრად ვიგდებდი ხოლმე ქრისტიანულ ზნეობას... სულგრძელობას, მიმტევებლობას, მოყვასისადმი სიყვარულს – ყოლიფერი ეს უსუსური, უძღური ადამიანების მოგონილ ზღაპრად მიმაჩნდა... – გიგომ წამით იყუჩა და მერე ისევ განაგრძო დაბალი ხმით:

– შენ წელან მონობა ახსენე, დედაო... კი, ხანგრძლივი მონობა ათახსირებს, რყენის ადამიანებს, და საერთოდ, ერის სულს, მარა... საკითხავია, ჩვენ თვითონ... ადამიანები რატომ ვირყენებით-თქვა? რატომ პოულობს სატანა ჩვენს სულში საყრდენს-თქვა?... ე.ი. იმთავითვე, დაბადებიდანვე ზის ეს ბიწიერება ადამიანებში და იმიტომ!..

...ტყეურებში, ადამიანთა საკრებულო რო ჰქვია, ამოდ მიმანდა-თქვა კაცთმოყვარეობის ქადაგება, მოყვასის, მით უმეტეს – მტრის სიყვარულისკენ მოწოდება! ყოველივე ეს წყლის ნაყვია-თქვა! მგლის თავზე სახარების კითხვია-თქვა! აგერ ქართულად წირვა-ლოცვასაც გვიშლიან უკვე... და ვინ ამოიღო ხმა? ხო გაუჩუმდით მოძალადეს? ხო შევეგუეთ? ხო მოვიხარეთ კიდევ ერთხელ ქედი?

ძალა აღმართსა ხნავსო? ტყუილია მაგი. ბეჩავი, უძლური და შშიშარა კაცის მოგონილია ეს ანდაზა... ჩემო ბატონო! თავის სიგლახის გამართლებაა ეგ და... სხვა არაფერი!..

– ყოველივე ეს ჩვენი სამეფოებად დაყოფას და შემდეგ გათითოკაცებას მოჰყვია, ჩემო გიგო! ურწმუნობამ, უღვთობამ დაგვრია ხელი. კი მართალია - ურიცხვი მტერი გვესეოდა! კი მართალია, დამხვდურად მებრძოლნი ვიყავით მეტწილად, მარა... ვერა და ვერ გავერთიანდით, ვერ შევიკარით ერთ მუშტად... ვერ გამოვნახეთ საერთო ენა... დავიქსაქსეთ. დავქუცმაცდით და... ზნეობაც წაგვიხდა ამის გამო! გადაგვარდით, გადავვიშლიდით... სხვათა, უცხო თესლთა მიმართ შემწყნარებელნი – უწყალონი, დაუნდობელნი გავხდით ერთი მეორისადმი!.. ჰოდა, მტერიც ყოველთვის სარგებლობდა-თქვა ამით და... ამჟამადაც ამიგომ მოგვერია ასე! ანუ... ღმერთი შემოგვეწყრა, როგორც ჩანს, ჩვენი უზნეობის, ავხორცობის გამო... ჩემო გიგო!

– ჰოდა, მეც მაქა ვარ, დედაო. მეც ამას ვამბობ! ჩვენს გარშემო რაკი თითქმის ყველა მტაცებელი და ავაზაკი აღმოჩნდა, რაკი საშველიც აღარ გამოჩნდა არსაიდან, ჩვენც, ჩვენც წავხდით და... დავჭამეთ-თქვა ერთმანეთი – ოქროს გულისთვის ანუ „კაი ცხოვრებისთვის“ გულმოდგინეთ ვასხით მტრის წისქვილზე წყალი... და... დღესაც გრძელდება-თქვა ეს ანგარება, სიგლახე. უზნეობა და უკეთურება და არა მხოლოდ – ჩვენში! – მთელ დედამიწაზე მასთუა ეს! კი, კი!.. მთელ

ცისქვეშეთში გაიხრწნა ადამის მოღვმა... მთელ ქვეყნიერება-შია აღზევებული ვერცხლისმოყვარეობა, ჩარჩულ-შეგასშური სული-თქვა ანუ მამონა, ოქრო გახდა სალოცავი ხატი-თქვა, ოქრო იქცა კერპათ!.. „ვა, ოქრო მისთა მოყვასთა აროდეს მიცემს ლხენასა, დღედ სიკვდილამდის სიხარბე შეაქნევს კბილთა ღრჭენასაო“ რუსთველის ეს სიბრძნე საქილიკოდ იქცა აკი!.. ჰოდა, ოქროსადმი გაუმაძღარი სიყვარულის წყალობით, სიძულვილის და შურის გამოისობით – დედამიწის ზურგზე მომავალში ყველგან დაიჩაგრება-თქვა სიმართლე და პატიოსნება. ადამის მოღვმა მოიმკის იმას, რაც დათესა – უწინარესად კი: ეს განაჩენი მე, მე მეკუთვნის და ჩემნაირებს – ასე რომ გვემარჯვება ხოლმე დროის მორგება! მარა... თქვენნაირებმა, რჩეულებმა - უდანაშაულო, წმინდა, მართალმა ადამიანებმა, მსხვერპლად შეწირულებმა - რა დააშავეს-თქვა? აი, ესაა გაუგებარი... აი, ესაა აზრმიუწვდომელი ჩემთვის!..

– მე, ერთი უბრალო, ჩვეულებრივი მოკვდავი ვარ, რა სახსენებელი ვარ რჩეულებში, ჩემო გიგო, მაგრამ... უფალი თავის რჩეულებს უმზადებს სწორედ განსაცდელს, იგი ხომ - გულ-თამხილაჲია!

გიგომ მყისვე შეაწყვეტინა:

– ჭეშმარიტად, დედაო, ჭეშმარიტად! დროის და ჟამის მიხედვით მიუზღავს ყველას... თითქოს ვის ან რას უნდა წაექცია გრიგოლ წერეთელი – ცხოვრების მწვერვალზე რო იყო მოქცეული? მარა... ამ სიბერის ჟამს დამტირებელიც აღარავინ დამრჩა... ხუთივე შვილი რიგრიგობით, უდროოდ მივაბარე მიწას, იმ მიწას, რომლის შვილები ვართ სუყველანი, ...ხოლო მაჲანთა და მაჲანთა სიკვდილის გამო, ფარისევლურად, გარეშთა დასანახად და მოსაჩვენებლად აკი – ცრემლებსაც ვღვრიდი... პირადად მე მსახიობობის დიდი ნიჭი აღმომაჩნდა, ჩემდა გასაკვირად, დედაო...

ხო, იმას ვამბობდი... რათ უნდა გამხარებოდა-თქვა მე უგუნურს, საწყალობელს, მოძმის სიკვდილი? როცა... მეც დროებით, მხოლოდ დროებითი მდგმური ვარ ამ წუთისოფლის, ამ სააქაოსი?.. ვითომ ჩვენ, სულ ყველანი, სათითაოდ სასაფლავსკენ მიმავალ გზაზე, რიგში არ ვიდგეთ!.. ვითომ სათითაოდ, ყველას გულზე არ დაგვეყვება შავი მიწა და ჭიანჭველა არ შეჭამს ჩვენს უბადრუკ გვამს, მძორად ქცეულს! ანდა, რათ, რისთვის უნდა მძულელობით თქვენ და თქვენისთანები – ოცნების გმირები, სამართლიანობისა და ჭეშმარიტების ერთგულნი რო იყავით? ან თუნდაც... ძე-შეცთომილი ყოფილიყავით?.. მარა... შური, წელანაც ვთქვი - ბოღმა, სიძულვილი - სათავა-თქვა ყოველივე ბოროტებისა...

იტყვიან, მტრის სიკვტილი უნდა გიხაროდესო, მარა... რომელი მტრის? გარეშესი, მომხდურის, მოძალადის, მტაცებლის?.. კი, ბატონო, გასაგებია... მარა, თვისის, თანამოძმის, მოყვასის?.. თანაც რჩეულის! – კვლავ ხანგრძლივი პაუზა ჩამოვარდა და მერე: – მე ხო... სიცოცხლე ბევრ ადამიანს გაუგმწარე... და ყველაზე უფრო კი – შენ შეგცოდე, დედაო, შენ... გიმუხთლე!.. აი, რა მიკლავს გულს ყველაზე მეტად, აი, რა მიშხამავს სიცოცხლეს! აი, რას ვერ ვპატიობ ჩემ თავს, უფალმა თუნდაც რომ შემინდოს!

კი იცოდა ილუმენიამ, როგორ არა, მის სმენამდეც აღწევდა – თუმც კანტიკუნტად – მშობლიური კუთხის და კერძოდ, ყოვლისშემძლე წერეთლის თავს გადახდენილი ამბები...

უკვე ასაკოვანმა, ორმოცდაერთი წლისამ, თავისაზე ოცდახუთი წლით უმცროსი ნესტორ ნიჟარაძის უღამაზესი ასული შეერთო ცოლად. ბედნიერი არ აღმოჩნდა ეს ქორწინება. ზედიზედ ოთხჯერ, დაუდგენელი მიზეზით – დაელუპათ ჩვილი ბავშვები. მეხუთე ბავშვზე მშობიარობას თავად მეუღლე გადაჰყვა, ახალდაბადებული ბიჭი კი ცოცხალი გადარჩა, მა-

გრამ... თექვსმეტი წლისა უბედურმა შემთხვევამ მოულოდნელად იმსხვერპლა: გიმნაზიის შენობის მეორე სართულის კიბეზე ფეხი დაუცდა, ძირს გადმოვარდა – ქვის საფეხურის ძგიდეს თავი დაარტყა... და სული განუტევა.

– ხო, იმას ვამბობდი ღედაო, ჩემს ამპარტავნობას საზღვარი რო არ ჰქონდა, იქიდან ჩანს, სანამ ბოლო ნუგეში, ჩემი ზურა არ გამომეცალა ხელიდან, მანამდე ყინჩად მეჭირა თავი! თითქოს დამნაშავე ჩემი საცოდავი მეუღლე იყო, ბავშვები რო გვეხოცებოდენ, თითქოს ის, ის იყო ბედნავსი! მას, ნათოს მოჰყვა შთამომავლობითი უბედობა!.. არ მინდოდა, ჯიუტად არ მინდოდა თვალი გამესწორებინა სიმართლისთვის...

იღუმენია ანა, იგივე ქეთევანი, მზერადახრილი, გულშეკეპში უსმენდა თავისი ძველი მოქიშპის და დაუძინებელი მოსისხლე მტრის მხურვალე აღსარებას, მის თვითგვემას თუ თვითგანსჯას. თითქოს უდრტვიველი სიმშვიდით უნდა აღექვა გარდასული, შორეული წლებისგან მოგვრილი ტკივილის განცდა, თითქოს გულგრილადაც კი... თითქოს სულის სიღრმეში ვერ უნდა შემოეღწია უშორესი წარსულის განსენებით მოგვრილ სიმწარეს - გიგოს მძაფრი სიტყვებით გაცხადებულს, თითქოს წლებს მაინც თავისი უნდა ექნა, წლებს უნდა გაეხუნებინა, გაექარვებინა უზომო ტანჯვისა და უნებლიე დანაშაულის შეგრძნება, ანუ ის იარა, მისი დაჭრილი გული რომ ატარებდა დიდი ხნის განმავლობაში, და რასაც ახლა გიგო წერეთელი ასეთი მღელვარებით, ასეთი სიწრფელით, შინაგანი წუხილითა და შფოთით იგონებდა და... ინანიებდა! მაგრამ... იყო კი ასე?

ჰო, წასულიყო... დროის მდინარებას უნდა გაჰყოლოდა თითქოს ყველაფერი ის, რაც მაშინ ეგზომ სასიცოცხლო, მნიშვნელოვანი ჩანდა თანამედროვეებისთვის. და მართლაც: ვის ახსოვდა ახლა სოლომონ მეორე, იმერეთის ანუ დაქუც-

მაცებული საქართველოს ერთი კუთხის უკანასკნელი მეფე? ან ქაიხოსრო წერეთელი? – მთავარსარდალი? ზურაბ თუ გრიგოლ წერეთლები, ქეთევან აბაშიძე და სხვანი და სხვანი? დრო-ჟამმა, მისმა უღმობელმა სრბოლამ შთანთქა, დავიწყების მორევში ჩაძირა მათი სახელები, ლანდებად და მოჩვენებებად აქცია ერთ დროს თითქოს ესოდენ გამორჩეული პიროვნებები, რომლებიც საკმაოდ მნიშვნელოვან როლს თამაშობდნენ თავის დროზე ცხოვრების ანუ წუთისოფლის ორომტრიალში...

ახლა... ახლა სხვა ზრიალი ისმოდა, ახლა სხვების ჯერი დამდგარიყო, ახლა სხვებს უნდა გაეკვლიათ გზა – მართალი თუ მრუდი ხერხებით! ახლა ამათ მართებდათ ბრძოლა თავის თავის დასამკვიდრებლად ამა ქვეყანასა ზედა – მართებული თუ უმართებულო საშუალებებით და წესებით, ამათ მერე კი – მოვიდოდნენ სხვები და... ასე იქნება დაუსრულებლივ, ქვეყნიერების აღსასრულამდე – ჟამის სრბოლა! ერთადერთი, მუდმივი, წარუვალი რეალობა კი ისაა, რომ, შენ პიროვნულად უნდა წახვიდე ამ საწუთროდან – უფალთან შესახვედრად! აი, ესაა ალბათ ყველაზე არსებითი, ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი საფიქრალი და საგონებელი, ყველაზე უფრო დიდი თავსატეხი და სადარდებელი ამ სამზეოში.

დიახ, წლებს თითქოს უნდა წაეშალათ წარსულის სისხლიანი ნაკვალევი, მაგრამ სინამდვილეში... მოხუცებული ილუმენიას გულში კვლავ აზავთებულიყო გარდასულის მეხთატეხა...

გიგო წერეთელი კი კვლავ განაგრძობდა აღსარებას თუ თვითგვემას დაბეჭილი, ბებრული ხმით, ნაწყვეტ-ნაწყვეტ, დაუმცხრალი ღელვითა და სინანულით. და თვალებიდან მომდინარე სისველეს წამისწამ ფართო ცხვირსახოცით იწმენდდა.

ილუმენია ადგა, ბოდიში მოიხადა და სენაკიდან გავიდა. ცოტა ხნის შემდეგ შემობრუნდა. გიგო ისევ ისე იჯდა თავ-

ჩაღუნული, მოღვენთილი და მაგიდაზე დაწყობილ თავის დამ-
ჭკნარ ხელის მტევენებს დასჩერებოდა გაუნძრევლად.

იღუმენიამ სთხოვა, სატრაპეზოში წამობრძანებულიყო –
ნამეზავრი ხართ, ამხელა მანძილი გამოგივლიათ, ცოტა წაიხ-
ეშსეთ, გათბით და დაისვენეთო.

გიგომ თავი ასწია, უსიცოცხლო თვალებით ახედა იღუ-
მენიას:

– დაღლილი არა ვარ, დედაო... წუხელ სენაკში ფალავებთან
გავათიე ღამე... მანამდე ქუთაისში შევისვენე ნიჟარაძეებთან...
სენაკიდან აქამდე კი – არაა დიდი მანძილი... – შეჩერდა.

იღუმენიამ თავისი გაიტანა.

... სატრაპეზოში რომ უსხდნენ ტაბლას, გიგოს არაფრისთ-
ვის პირი არ დაუკარებია, მხოლოდ ცოტა ღვინო მოსვა რამ-
დენჯერმე. მერე ისევ ისე იჯდა დაღვრემილი, ღრმა ფიქრებში
წასული. ორივეს შუა, მათდაუნებურად, შავი ღრუბელივით
გაწოლილიყო ორმოცი წლის წინანდელი სექტემბრის ის
საშინელი, საბედისწერო დღის აჩრდილი.

– ასეთია უღმობელი სინამდვილე, დედაო ქეთევან... – წამოი-
წყო ისევ გიგომ ხმადაბლა, თითქმის ჩურჩულით: – შეძენის და
მოხვეჭის ჟინით აღტყინებულს, ამასობაში თვალდახელსშუა
გამეპარა წლები, ვითარცა სიზმარი ღამისა... თურმე თვალის
ერთი დახამხამება და წამისწამი ყოფილა მართლაც ეს მუხ-
თალი, წარმავალი წუთისოფელი!.. ამოება ამოებათაო... –
ამოიგმინა გიგომ, მერე, ძლივს გასაგონად, უფრო თავისთვის
განაგრძო: – დღეს არა, ხვალე მოკვდებითო, სოფელი ასრე
მქნელიაო, აკი სულმნათმა რუსთაველმა გვასწავლა! ჰოდა, სად
წაუხვალ ამ გარდაუვალობას? სად გაექცევი ამ ჭეშმარიტე-
ბას?! მარა... შევისმინე კი რამე თავის დროზე?

დამტირებელი არავინ მყავს-თქვა, წედან გითხარი, დედაო!
– ჭეშმარიტად ასეა! ერთი მღუღარე ცრემლი არ დაეცემა

ჩემს გვამს, არავის გულს არ დაწვავს სულწაწმედილი გიგო წერეთლის სიკვტილი... რა გამევიდა? რისთვინ ვიცხოვრე? რისთვინ ვიწვალე? რათ მინდოდა ამდენი ქონების მოხვეჭა, ოხრათ რო მრჩება ახლა? ვის ვეჯიბრებოდი? რატომ? რისთვის? იმისთვის, რო ბოლოს გამწარებული სიბერე მქონოდა და დავრდომილი და სასოწარკვეთილსი ბედისგან ანუ ჩემი უღვთობისგან განწირული, სიკვტილსაც მოვძულებოდი?

– ეჰ, ჩემო საყვარელო, „უკეთუმცა უფალმა არა აღაშენოს სახლი, ცუდად შერებიან მაშენებელნი მისნი!“ – უნებურად მოწყდა ილუმენიას ბაგე-პირს.

გიგო შეკრთა. ხმა გაიკმინდა და გაფართოებული თვალებით შეაჩერდა ილუმენიას.

ვისგან, უკანასკნელად ვისგან მოისმინა ეს სახარებისეული სიბრძნე გიგომ? ვინ უთხრა იგი ცხოვრების მწვერვალზე მოქცეულს?... ან შეისმინა კი ეს შეგონება თუ გაფრთხილება? და საერთოდ:

შეისმენს კი ოდესმე ამ სიბრძნეს ადამის მოდგმა? ხომ არ დარჩება იგი მუდამ ხმად მღალადებლისა უდაბნოსა შინა?

ერთმა ღმერთმა უწყის!..

მოსალამოვდა.

გიგო წერეთელი ილუმენიამ მონასტერში დატოვა – შეღამებულზე არ ეგებოდა სადმე წასვლა, მითუმეტეს ქუთაისში, იმ სიშორეზე.

არც გიგოს გამოუღვია მაინცდამაინც თავი – ეტყობა, ამდენმა განცდამ, ამდენმა მღელვარებამ ისედაც დაუძლურებული მოხუცი საშინლად მოღალა.

კელიაში მოასვენეს მონაზვნებმა ისე, როგორც ეკადრებოდა საპატიო სტუმარს.

ილუმენიამ კი მთელი ღამე ლოცვებში გაატარა. იგი თავის და გიგოს ცოდვილ სულს ავედრებდა უფალს და ღვთისმშო-

ბელს, მოტევეებს და შენდობას სთხოვდა უნებლიე თუ ნებსითი შეცოდებისთვის, აკი ადრეც ლოცულობდა ხოლმე გიგოსთვის, ისევე, როგორც ყველა იმათთვის, „რომელნიც მძლავრობენ და მყვედრიან მე, ნუ დასჯი ცოდვათა და უსჯულოებათა შინა მათთა ჩემთვის, არამედ მოაქციენ იგინი ბოროტისაგან, რომელ აქუნ ჩემდა მომართ და შეიწყალენ დიდითა წყალობითა შენითა“ -ო, მაგრამ „მოდინასეში“ დაღუპულ სულთა გამო შეწყალების თხოვნას თავისთავისთვის – დღემდე ვეღარ ბედავდა!

ლოცვასთან ერთად მთელი ღამე იღუმენიას, მისდაუნებურად, კვლავ მთელი სიცხადით და მკაფიოდ დაუტრიალდა თვალწინ იმ ტრაგიკული წარსულის სურათები – ყოველი წვრილმანი თურთ, რომელთაც თითქოს მტვერი უნდა წაყროდა წლების სიმრავლის გამო, მაგრამ თურმე აქამომდე ცოცხლობდა ყოველივე – ნირუცვლელად!

* * *

... ნაკვეში ქეთევანი იღვა თვალგადმოკარკლული პოლკოვნიკ სიმონოვიჩის მრისხანე და მძულვარე მზერის ქვეშ, სიმონოვიჩის, დორბლებს რომ ყრიდა პირიდან, იღვა თავაწეული, ამაყი იერით და... მღუმარებდა!

ქეთევანი ღუძდა მაშინაც, როცა ბოლოს და ბოლოს შინდაბრუნებულს და ახლობლებით გარშემოხვეულს – შეეძლო ოდნავი შევებით ამოესუნთქა.

ქეთევანი... დამუნჯდა!

რაჭიდან შეიღები – ორი 13-14 წლის გოგონა – თენა და დარია, და 10 წლის დათუნა რომ ჩამოუყვანეს – უნძოდ, უსიტყვოდ ჩაიკრა ისინი გულში და... ხმაგაკმენდილს, წვეთი ცრემლი არ გადმოუგდია თვალთაგან.

გადიოდა წლები... ქეთევანი ქაიხოსროს და უფროსი შვილის მოლოდინში ყოველ ცისმარე დილით და ღამით, ძილისწინ, ღვთისმშობლის ხატთან დაჩოქილი უხმოდ, სასოებით გულში ლოცულობდა სასეგამტკნარებული - თვალგამშრალი და... მერე - ღრმა ფიქრებში წასული, თითქოს გარე სამყაროდან მოწყვეტილი - სასახლის ბაღში ან აივანზე სცემდა ხოლმე ბოლთას...

და როცა ხუთი წლის შემდეგ, ერთ მშვენიერ დღეს ოდასახლის კიბეზე ამომავალი მეუღლე და უფროსი ვაჟი დაინახა, ჯერ წამით გახევდა, მერე: - ხოსია! პაპუნა!-ო, - იკივლა და ადგილს მოწყდა, აქვითინებული ჩაეკრა ქმარ-შვილს მკერდში. დიდმა სიხარულმა ხმა ამოადგმევინა ენაჩავარდნილ, დამუნჯებულ ქეთევანს და... ცრემლებიც მხოლოდ მაშინ წასკდა ღვარად...

მერე... წაეწყვნენ ერთმანეთს დღეები, თვეები, წლები, ქეთევანს თალხი კაბა არ გაუხდია, არც სამკაულები უტარებია, არც საზეიმო წვეულებებსა თუ ღვინის დასწრებია, მაშინ რომ ასე მოღური იყო ქართველ თავადაზნაურობაში. როცა ხალხი დამონებულია და გადატაკებული, როცა ამდენი სიცოცხლე შეეწირა ქვეყნის თავისუფლებას, რა ღროს ღვინიაო - გულში ამოჭრილ ამ შეგონებას ემატებოდა „მოდი-ნახეს“ ციხესთან მომხდარში საკუთარი, თუნდაც უნებლიე ბრალეულობის შეგრძნებაც, მისი მუდმივი მგლოვიარობის საბაბი რომ გამხდარიყო. შვილების ქორწილებმაც, ასევე ნათლობა-ძეობებმაც - ყოველგვარი ზარ-ზეიმის გარეშე ჩაიარა...

ღრო დუნედ, უღიმღამოდ მიედინებოდა ყოველდღიური ოჯახური საზრუნავით დატვირთული. მაგრამ ერთ მშვენიერ დღეს ცოლ-ქმრის ჩაკეტილი ცხოვრება მოულოდნელად ააფორიაქა ჯონხე დაბჯენილი, დახეობრებული ბასილიკა ღონღადის გამოჩენამ.

იმ საბედისწერო დილას, როცა ანაზღეული თავდასხმა მოხდა „მოდინასეზე“, დაჭრილმა ბასილიკამ მაინც მოახერხა თურმე გალავანის თავზე გაჭრა, ორი სალდათი გადაიყოლა თან და ქონგურიდან გადაეშვა: ტყვეობას სიკვდილი ამჯობინა. მაგრამ, ამჯერადაც, როგორც კრწანისის ომში – სასწაულებრივად გადარჩა. გლეხებმა შემთხვევით იპოვნეს თურმე იგი საშინლად დაღეწილ-დასახინრებული, გადამალეს, ხალხური საშუალებებით უმკურნალეს და თუმცა ხეებრად დარჩა, სიცოცხლე მაინც შეუნარჩუნეს. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ტრაპეზუნდში სოლომონ II აღესრულა, ხოლო რუსთა მთავრობისგან შემორიგებული ქაიხოსრო წერეთელი ოჯახს დაუბრუნდა, ბასილიკამ გადაწყვიტა, მოენახულებინა თავისი ყოფილი ბატონები...

ეს შეხვედრაც უმძიმესი ტკივილების მომტანი აღმოჩნდა ქეთევანისათვის, თუმცა... ბასილიკა ცოცხალი გადარჩა, მაგრამ... ვაი ასეთ სიცოცხლესო, მწარედ განიცდიდა „მოდინასეს“ მეცისოვნე და... ქეთევანიც... თავის გუნებაში!

მას მერე და მანამდეც... ქეთევანი და ქაიხოსრო, ერთმანეთთანაც კი გაურბოდნენ იმ ავბედითი დღეების გახსენებას...

... სოლომონ მეორის გარდაცვალების შემდეგ ქაიხოსრო ვაჟითურთ – უკვე მთავრობისგან შეწყალებული – თუმცა კი დაუბრუნდა თავის სამშობლოს, სახლეულობას, მაგრამ გულჩათხრობილი, დადარდიანებული ქაიხოსრო. ქეთევანივით, თავის სახლ-კარის გარეთ ფენს არსად ადგამდა, საკუთარ სასახლეში გამოიკეტა და რამდენიმე წელიწადში უცებ, გულის შეტევით გარდაიცვალა კიდევ: ჩუმმა დარდმა, გაცრუებული იმედებით გამოწვეულმა უნუგეშობამ და უსასოობამ – თავისი ქნა: და ეს ჯერ კიდევ ჭარმაგი – მთაკაცი უდროოდ გამოესალმა წუთისოფელს... დაქვრივებულმა ქეთევანმა მცირე ხნის შემდეგ კი მონასტერს მიაშურა.

* * *

... განთიადისას, დედა ელპიტემ ამცნო ძილგატეხილ ქეთევანს, ბატონი გრიგოლი ცუდად შეიქნა წუხელ და მობრძანებას ვთხოვთო.

... სენაკში გიგო წერეთელი სიკვდილს ებრძოდა.

ილუმენიამ მონაზვნებს მამა ნიკოლოზის სასწრაფოდ მოყვანა დაავალა, თავად კი გიგოსკენ დაიხარა და ჭირის ოფლით დაცვარულ შუბლზე ხელი დაადო.

თვალამღვრეულმა გიგომ უცებ ხელი დაუჭირა ილუმენიას და ბაგესთან მიიტანა. რალაცის თქმას ცდილობდა, მაგრამ პირიდან დაუნაწევრებელი, გაურკვეველი ბგერები ამოსდიოდა მხოლოდ, რომელიც თანდათან ხრიალში გადავიდა...

ილუმენიამ სასწრაფოდ პირჯვარი გადასახა რამდენჯერმე, თან განუწყვეტლივ ლოცვებს ჩურჩულებდა, თვალებიდან ღვარად წამოსული ცრემლის ნაკადი კი მომაკვდავს გულმკერდს უსველებდა.

– შენი... ცრემლები... დედაო... იქ... იქ... გამყვება... – უცებ გარკვევით ამოთქვა მომაკვდავმა და... ნათქვამს სულიც ამოაყოლა!

ილუმენიამ თვალები დაუხუჭა მიცვალებულს.

გიგოს სახეზე სიმშვიდის იერი გადაკვროდა, ტუჩებს კი – ნეტარი ღიმილი შეყინვოდა.

„მეც მალე მოგყვები, გიგო, შვილო!“

... სასთუმალთან მჯდარი ილუმენია ანა შეურხევლად დასჩერებოდა ცხედარს და ისეთი შეგრძნება დაუფლებოდა, თითქოს იმ პატარა ბიჭს დასტიროდა ახლა, შვიდი წლისა რომ ჩაუსვეს კალთაში ქორწილის დღეს – ძველი წესისამებრ, და... თვალებგაფართოებული აქეთ-იქით რომ ატრიალებდა თავს და ვერაფრით გაერკვია, რა ხდებოდა მის ირგვლივ!

მაშინ ვინ წარმოიდგენდა ამ ანგელოზისსახიან, თმაქო-ჩორა, უმანკო ბიჭუნას რა სასტიკ ხვედრს უმზადებდა თურმე განგება! რომ ათეული წლების შემდეგ დაძაბუნებულ-დალეული, ყველასაგან განკიცხული და დავიწყებული, უჭირისუფლოდ დარჩენილი – სწორედ იმ ადამიანის ხელში დალევდა სულს, ვინც ასე უღმობლად, ასე უმოწყალოდ გაწირა და გაიმეტა თავის დროზე, რომ სწორედ მისგან ნალალატევი ქალის ცხელი ცრემლი და ლოცვა გაუადვილებდა მარადიულ სამყოფელში გადასვლას.

მართლაც რომ: „შეუცნობელნი არიან გზანი უფლისანი!“

... გიგოს გარდაცვალებიდან რამდენიმე თვეში ქეთევანმაც უფალს მიაბარა თავისი სული.

სკოეცია

(„სხვა საუკუნის მგზავრი გვიანი!“)

კარგად მოილხინეს, რაც მართალია მართალია. თუმცა... უმამაკაცებოდ კი.

საქმე ის გახლავთ, რომ ცოცხალი თანამეცხედრები შეგნებულად დატოვეს თამაშგარეთ, ხოლო მკვდრები – თავისთავად აღმოჩნდნენ ამ მდგომარეობაში.

სხვა მხრივ... ეს წვეულება წინანდელთაგან თითქოს დიდად არ განსხვავდებოდა ამ ბებრუხანებისთვის, როგორც უწოდებდნენ ხოლმე თავიანთ თავს ასაკოვანი ქალბატონები.

ასე იყო თუ ისე, საკმაოდ შერყეული ჯანმრთელობის მიუხედავად, ჯერჯერობით ცოცხლები იყვნენ. ისე კი, ძალიან შეეცადნენ – ძველებურად ემხიარულათ, ეძღერათ, ეცეკვათ, ეოხუნჯათ, უფრო სწორად, ებუქნავათ – რასაკვირველია, საკუთარი ძალების შესატყვისად, ანუ მათივე თქმით, ეტინგიცათ.

დიდებული „ხვანჭკარა“ და დიდებული კერძებიც მიირთვეს, ხოლო ნამცხვრებს რაც შეეხება – ერთხმად აღიარეს ისინი საუცხოოდ და მაინც – მთავარი ის იყო, ამ ე.წ. ხუთეულს კვლავ რომ უყვარდათ ერთმანეთი და კვლავ რომ უხაროდათ ერთად ყოფნა. თუმცა...

თუმცა იყო მაინც ამ შეხვედრაში რაღაც ფარული, გაუმხელელი სევდის თუ კაემნის ნიშატი, რაც, შესაძლოა ზედაპირზე არ ჩანდა, მაგრამ სულის სიღრმეში იმალებოდა უთუოდ თითოეულ მათგანში.

– გოგოებო, წინადადება შემომაქვს – ჩავაქროთ შუქი და სანთლების სინათლეზე ვითამაშოთ... ბავშვობანა!.. ანუ...

– მოიცა, მოიცა, ჩემო საყვარელო ეკუნა! აქამდე, აბა, რას ვშვრებოდით ეს ძონძროხა ბებრუცანები? თუ... შენი აზრით, ლავუაზიეს თეორემაზე ვიჭყლეტდით ტვინს?

საერთო სიცილს ეკას განმარტება მოჰყვა:

– არა, არა... მაცალეთ, თქვე ოხრებო! სხვა რამის თქმა მინდოდა... მოდით გულწრფელად, გულახდილად მოვიგონოთ-მეთქი ჩვენი ბავშვური ოცნებები და ნატვრა-სურვილი და... ალალ-მართლად ვაღიაროთ – რა აგვიხდა და – რა არა!

მე მგონი, საინტერესო იქნება ამ ექსპერიმენტის ჩატარება ჩვენს ასაკში...

– არ არის ურიგო აზრი, ხომ იცი შენ!... ყოჩაღ ეკატერინე!

– მეც მომწონს ეგ იდეა.

– მეც.

– მეც თანახმა ვარ.

– მაშ, შევთანხმდით?

– შევთანხმდით. შევთანხმდით ეკას ვენაცვალე.

– რაკი წინადადება ერთხმადაა მიღებული... ანუ მოხდა სასწაული და ხუთი ქართველი შეთანხმდა...

– ამასთან, საგულისხმო ისიცაა, რომ... თავი არავის შეუკავებია...

– მით უმეტეს... მით უმეტეს, ჩემო ნატალი. მაშ, შევუდგეთ საქმეს. პირველი ვინ დაიწყებს?

– შენ ისეთი მაკვარანცხი იყავი და ხარ დღესაც, ჩემო ეკუშ, ესეც წინასწარ გექნება მოფიქრებული.

– არა, არა, ღმერთმანი. სპონტანურად მომივიდა ეს აზრი. მაგრამ, რაკილა ჩემი წამოწყებულია ეს ამბავი, ვფიქრობ, აჯობებს... პირველი სიტყვა მივცეთ ჩვენს უსაყვარლეს მეგობარს, ჩვენს სახელოვან, მთელი ჩვენი ერისთვის საამაყო მომღერალს, ჩვენს ძვირფას მიქელაძეს... ჩვენს ნინუცას!

– ბრავო, ბრავო. შესანიშნავია. თანახმა ვართ! – აღტაცებულ შეძახილებსა და ტაშის ცემაში უცებ გაისმა ქონატალის სკეპტიკური ხმა:

– რატომ... ნინუცას? ვერ გავიგე?..

უცებ ჩამოვარდნილ სიჩუმეში ქალბატონმა ნატალიამ განაგრძო:

– ჩემო ძვირფასებო, ჩემო საყვარლებო, ნინუცას ისიც ეყოფა, რომ... საქვეყნოდ ცნობილი პიროვნებაა. მართალია, ახლანიკუშა ცოცხალი არა ჰყავს, მაგრამ... ხომ იყო ბედნიერი მუდღე?.. (ისე, ჩვენს ასაკში ან ნიკუშა უნდა წასულიყო პირველი, ან – ნინუშა – ღმერთმა ასი წელი აცოცხლოს ჩვენი ნინიკო), მარა... რას ვიზამთ? ასეთია გარდაუვალობა. ანუ... ყველანი სიკვდილის შვილები ვართ: რა დღეს, რა ხვალ – ყველანი სათითაოდ საიქიოში უნდა წავცუხცუხდეთ – დიახ, მოგვწონს ეს, თუ არა!

ჩვენი ნინუცა აგრეთვე ბედნიერი დედაცაა – ჩვენთვის, ყველასთვის საყვარელი ვასიკო ამერიკიდანაც არ აკლებს ყურადღებას და მზრუნველობას. ასევეა – შვილიშვილებიც! მოკლედ, ჩვენი ნინიკო ბედნიერი ქალი იყო და არის დღესაც – მიუხედავად იმისა, რომ ამ ბოლო დროს ცოტა სიბერე შეეპარა, რაც მოგეხსენებათ, განსაკუთრებით ლამაზი ქალისთვის, ყველა ჭირზე უფრო დიდი ჭირია, მაგრამ... ესეც

ბუნების კანონ-ზომიერება გახლავთ და რასაც, სიკვდილის არ იყოს, სამწუხაროდ, ვერსად გაექცევი!.. ცოტა გულსაც უჩივა ხანდახან, როგორც ჩვენ ყველანი, მაგრამ... ეგეც არაფერია – მთავარია, მას ყველა სურვილი აუსრულდა ცხოვრებაში და ბედნიერი ქალბატონი ბრძანდება!

ასე და ამგვარად, უპრიანია, პირველმა ილაპარაკოს იმან, ვინც, ვთქვათ, ჩემსავით, დიდი ვერაფერიშვილი ცხოვრებით იცხოვრა, ანუ ბევრი ნატვრა-სურვილის ასრულება კი არა, საერთოდ, ცარიელ-ტარიელი დარჩა ამქვეყნად. ხომ ვარ მართალი, ჩემო ძვირფასებო?

– შენ უკვე იმდენი ილაპარაკე, ჩემო ნატალი, მართლაც აზრი არა აქვს რაიმე დავა-კამათს. შენ ნათქვამში, არის ლოგიკის მარცვალი, მაგრამ...

– თუ ლოგიკურია ჩემი მსჯელობა, მაშინ რატომ არ მეთანხმები, ჩემო საყვარელო ეკუნა?

– იცი რატომ?.. ნინიკო ჯერ-ერთი, დღეს ჩვენი სტუმარია, უფრო სწორედ, მისი გულისთვის უფრო შევიკრიბეთ აქ დღეს ყველანი, ანუ ეს საღამო მისი დღეობაა, ანუ... ნინობა ბოლოსდაბოლოს. მეორეც!.. ძლივს ხუთი ქართველი შეთანხმდა...

– ოთხი!

– კაი, ჯანდაბას, იყოს ოთხი და ამ დროს...

– ამ დროს – შეაწყვეტინა ნატალიამ: – თუ დემოკრატიულობანას ვთამაშობთ, ხომ სჯობია თავად პრეტენდენტს ვკითხოთ: ჩვენო საყვარელო ნინიკო, გინდა იყო პირველი... თუ მეხუთე?.. რა გაცინებთ, თქვე შეჩვენებულეზო? რა ვთქვი სასაცილო? როგორც ყველა ქართველს, ნინიკოსაც, რასაკვირველია, უნდა იყოს პირველი!.. თუმცა... ვატყობ, ჩემს პროტესტს აზრი არა აქვს! ცხადზე უცხადესია!... ნინიკო, შენ რას იტყვი? თანახმა ხარ დაიწყო პირველმა, თუ... გინდა მეხუთე იყო?..

– გოგოებო, სანამ თქვენ ერთმანეთში პაექრობლით - გადაწყვიტე, ვთხოვოთ, იქნებ მართლა მე მალაპარაკოთ პირველი? და არა იმიტომ, რომ ჩვენი ძვირფასი ნატალიას თქმით, როგორც ყველა ქართველს - უეჭველად პირველობა მსურს მაინცდამაინც! – შეჩერდა. მცირე ხნის შემდეგ კი განაგრძო:

– იცით თქვენ, როგორი ორატორიცი ვარ და მაინც... თვით ჩემთვისაც მოულოდნელად, საოცრად მომინდა, რომ... სწორედ ახლა, ამ საღამოს, ჩემს საყვარელ მეგობრებს გადავუშალო გული... არ ვიცი, რა შემინდა ასე უცებ... შეიძლება ღვინომაც გამათამამა...

– ასე „ვიცის ღვინომა“!.. მიდი, საყვარელო! შენ... დაუკა! ჰა ბურთი და ჰა, მოედანი!

– არა, ხუმრობაგაშვებით, გოგოებო, იცით იმიტომ მომინდა უსათუოდ ჩემით დავიწყოთ: ჯერ ერთი, ბედნიერ ადამიანად რომ მიგაჩნვიართ თურმე და მეორეც...

– მოიცა, მოიცა... ახლა მართლა არ გადამრიოთ! ქალო, არა ხარ თუ? რას ჰქვია – თურმე? ჩემთან ჭიდილში ემანდ ღმერთს არ შესცოდო! მოდი, მაშინ სერიოზულად განვსაჯოთ: ჩვენს თაობაში, პირად თუ შემოქმედებით ცხოვრებაში თუ ვინმემ რაიმე წარმატებას მიაღწია – ეს შენ ხარ, ჩემო ნინუც! რითაც, სხვათა შორის, დიდად მოგვაქვს თავი შენს ძველ მეგობრებს, რითაც ვამაყობთ კიდევც!..

მართალია, ბედნიერების აღქმა ზოგჯერ პირობითია და საერთოდ, ბედნიერების საზომად სხვადასხვა კრიტერიუმი მიიჩნევა, ანუ მეტნაკლებად, ინდივიდუალურია იგი, და მაინც... თუ საერთო მოსაზრებიდან გამოვალთ...

– ვიცი, ვიცი, ჩემო ნატა, ეს ყველაფერი! ამ ზოგად ჭეშმარიტებაში არ გედავები... ისიც ვიცი, როგორ გიყვარვართ, მაგრამ... იქნებ ჯერ მე დამითმოდ ასპარეზი-თქო... მართლაც, რაღაც არ მასვენებს ამალამ, ოღონდ... – რა – მე თვითონაც არ ვიცი! არ ვიცი, რამ ამაწრიალა ასე!

– მიდი, შენ შემოგველე, ნინიკო, ილაპარაკე! О чем речь!.. როგორ გეკადრება! – ნატალიას სხვებიც აჰყვნენ:

– გმადლობთ, ჩემო ძვირფასებო... ამასობაში დავიბენი კიდევ ცოტა... მგონი, ცოტა შევმინდი კიდევ: ვაი თუ ვერ გამიგონ, ანდა ბოდვად ჩამითვალონ მონაყოლი, ანდა ფანტაზიის ნაყოფად მიიჩნიონ-თქო!.. ერთ რამეში კი ვარ დარწმუნებული – ვიცი, არ დამცინებთ... მასხრად არ ამიგდებთ!

– ე, ე... შენ ხომ არ აურიე, ქალო?.. რას ჰქვია დამცინებთ?.. ჩვენ აქ რაღაცას ვმაიმუნობთ, თავს ვიქცევთ ტაქმასხარაობაში, შენ კიდევ... – კვლავ აზრიალდნენ ქალები.

– გაჩუძლით. რა დღეში ხართ, დიაცებო? ჩვენს პარლამენტში ხომ არ გგონიათ თქვენი თავი? აბა, სიჩუმე იყოს და გაგონება! მიდი, ნინიკო, ჩვენი თავი გენაცვალოს. შენი ხმალი – ჩვენი კისერი. „დავაი“, შაუბერე, ქაბატო-ჯვან!.. ჩამოასხით, ერთიც უნდა დავლიორო... აბა, ჰე!

– ჩემო ნატა, შენ მკვდარსაც გააქნევენ ფეხს, მაგრამ... ისე, „მოფიქრებისთვის“ თუ მძძღვეთ ცოტა დროს?

– მა რა! შენ კი არა, სიკვდილმისჯილებსაც აძღვევენ დროს – მოსაფიქრებლად – მოკვდეს, თუ... არა!

– გმადლობთ, ჩემო საყვარელო ნატალი! ვიცი შენი გულკეთილობის ამბავი, მაგრამ... ეს ოხერი, მართლა აველელი, აზრები დამეფანტა... თუმცა ეს ატმოსფერო... თქვენი გულითადობა და სიყვარული ჯერ კიდევ პირველ კლასიდან რომ იღებს სათავეს – აუ, ისე, რა დიდი დროა გასული, თითქმის საუკუნე – მიბიძგებს საიმისოდ, რომ... მოკლედ, მინდა გაგიმხილოთ ჩემი გულის საიდუმლო, გაგიმჟღავნოთ დაფარული ხვაშიადი... შეიძლება მართლაც ღვინომ შემაგულიანა ცოტა კიდევ... შეიძლება იმანაც, სამარის კარს რომ ვუკაკუნებ უკვე... მოკლედ, ასეა თუ ისეა, მინდა გიამბოთ იმ ყმაწვილქალური ოცნებებზე თუ ნატვრა-სურვილებზე, რაც... არ ამსრულებია! /პაუზა/

– ისე, ჩვენ თითქოს ყველაფერი ვიცით ერთმანეთზე, ყოველი წვრილმანი, ყოველი ნიუანსი და მაინც... ადამიანის სული ხშირად ბოლომდე შეუცნობელი ლაბირინთია, თურმე... თურმე ძალიან ახლობელი ადამიანისთვისაც კი... დიახ, იგი ზოგჯერ ინკოგნიტოდ რჩება ხოლმე, ანდა გაუშიფრავ იეროგლიფად!

* * *

...პირველი შეგრძნება... უცებ, ერთბაშად მოვარდნილი ლურჯი ფერის ნიაღვარი იყო, წამსვე რომ წალეკა მთელი მისი ცნობიერება. ერთბაშად დააბურსალავა და დაარეტიანა. მერე... ცისფერი, ლურჯი, მწვანე, ნარინჯისფერი ერთმანეთში აირია, აითქვიფა და თავისდაუნებურად შიგ, ამ ფერების ღვართქაფში ცურვა იწყო – თითქოს მჩატე ნაფოტად ქცეულმა, უსუსურმა, პატარა არსებამ. ეს იყო – წარმოუდგენლად, სასწაულებრივად საამო რონინი თბილ, მოლივლივე ტალღებში, ანუ...

ეს იყო ზღვა! ანუ... უსაზღვრო სივრცე!..

პირველი სასაიმოვნო ელდა. პირველი გაუცნობიერებელი აღქმა უსასრულობისა, მარადისობასთან ზიარების პირველი ნეტარება-ფერების სიმფონიაში განზავებული. დიახ. ეს გახლდათ ერთ უთქმელი, აუნსნელი ჯადო-თილისმა, ცხადლივ აღბეჭდილი გოგონას სულსა და გულში, რომელმაც მყისიერად მოიცვა მთელი მისი არსება, სხეულის ყოველი უჯრედი, დაიმონა და დაიმორჩილა იგი სამარადჟამოდ.

– არ ვიცი, გოგოებო, ეს გენების ყვილი თუ იყო... ჩემი უძველესი წინაპრების სისხლის ძახილი თუ გახლდათ... თქვენ იცით, რომ დედის მხრიდან ძველი კოლხების – ლაზების შთამომავალი ვარ. ბაბუა – ბაკურ ბაღვაში – დედაჩემის მამა – ტრაპიზონიდან გადმოხვეწილი ლაზების მოდგმა გახლდათ, ბებია კი – ცურუ სოსელია – დედის დედა – ვარჩელელი მეგრელი ქალი. მამის მხრიდან ჩემი წინაპრები

დიდი ხნის თბილისელები იყვნენ, ჯერ-კიდევ მე-19 საუკუნის შუა წლებიდან, ქუთაისიდან წამოსულები, აქედან გამოძინარე სოფელი რომ არ ჰქონდათ არსად. ამიტომაც იყო ალბათ ყოველი ზაფხულის არდადეგებს, დედაჩემთან ერთად, მის სოფელში, ბაბუშარაში ვატარებდი, იმ ბაბუშარაში, დღეს რომ სამწუხაროდ, დაკარგულია ჩვენთვის. ადრე კი – ტრაპიზონი დაკარგეს ჩემი ბაბუის წინაპრებმა. ჰო, ეს ისე!

...ახალგაზრდობაში ჩემი ბაბუა ბაკური – მეთევზე ყოფილა და როგორც სისხლით ყოველი ლაზი – ისიც ზღვას იყო მიჯაჭვული მთელი არსებით... სიბერეშიც გაიხსენებდა ხოლმე თავის ხელობას, და... იკარგებოდა ზღვის სივრცეში.

ჩემს ბაღლობაში, მანსოვს, კოლმეურნეობის წევრი იყო თითქოს, მაგრამ როგორღაც ახერხებდა თავი აერიდებინა კოლექტიური გარჯისთვის და თავის კარ-მიდამოში ეტრიალა. არადა, ისეთი ოდა-სახლი ედგა და ისეთი ეზო ჰქონდა, უკეთესს ვერ ინატრებდი. ეს ოთხთვალნიანი წაბლის ოდა-სახლი ჩუქურთმიანი ბოძებით და რიკულებით დამშვენებული, თვალწარმტაც სასახლედ მესახებოდა არა მხოლოდ მაშინ ჩემს ბავშვობაში...

ახლაც თვალწინ მიდგას იგი... ახლაც, როგორც ზღაპრული „დონორე“, თავისი კონდრიანი, ფართო ეზო-ყურეთი. და საერთოდ, იგი ჩემი წარმოსახვის ერთ-ერთი უმთავრესი კომპონენტი იყო ყოველთვის... მერე - გვიან გავიგე, დასავლეთ საქართველოში ოდა-სახლების უმეტესობა თურმე ლაზი ოსტატების ნახელავი ყოფილა...

მანსოვს, სოფელში რომ ჩავდიოდით, დედაჩემთან კი არა, ჩემს ბიძაშვილებთან ვწვებოდი ხოლმე ღამე, პატარა ოთახში, წითელი ხის საწოლში. ბუმბულის ლეიბისა და ბალიშის სიფაფუკე ახლაც სასიამოვნო განცდას იწვევს ჩემში, ისევე, როგორც წაბლის ხის სუნი, მთელ ოთახებში რომ ტრიალებდა.

დედაჩემის უფროსი ძმა ტიტიკო ომში იყო დაღუპული.

18 წლის ბიჭი წაუყვანიათ ჯარში და... აღარ დაბრუნებულა. მერე და მერე სულ მაწუხებდა და ახლაც დროდადრო გული მეკუშმება უდროოდ წასულ იმ პირტიტველა ბიჭებზე, ჯერაც დედის რძე შეუმშრალ ყმაწვილებზე, ცხოვრების გარიჟრაჟზე რომ დაემსხვრათ ყოველგვარი ოცნებები, ქალის სიყვარულიც რომ არ უგემიათ და ისე გამოდნენ ამ მუხთალ წუთისოფელს. არადა, რამხელა უსამართლობაა, უმანკო, მეოცნებე ყმაწვილს ხელი დაავლო, და სადღაც, შორეთში, ყინულიან მხარეს უკრა თავი და... აომო!

ბებია სულ თალხკაბიანი მახსოვს. ვერა და ვერ გამოიგლოვა პირმშო. ომი დიდი ხნის დამთავრებული იყო, მაგრამ ბებია და ბაბუასთვის, ისევე როგორც დედაჩემისთვის, რომელიც პატარა გოგო იყო ძმა რომ შორეთში გადაუკარგეს – ომი არ დამთავრებულყო. არა და არ უნდოდათ შეგუებოდნენ ამ სიცოცხლით სავსე, ულამაზესი, უნიჭიერესი, გამორჩეული ბიჭის დალუბვას, კაცის კვლა კი არა – ქათამი რომ არ დაუკლავს თავის დღეში, სიკეთის მეტი რომ არაფერი უნახავს თავის ხანმოკლე ცხოვრების მანძილზე და რომელიც ერთბაშად ჯოჯოხეთურ სისხლისღვრაში აღმოჩნდა, სადაც არ იყო გარჩევა სიკეთის თუ ბოროტების, სადაც ზეიმობდა მხოლოდ სიკვდილი, სადაც ყოველი მათგანი საზარბაზნე ხორცად იყო ქცეული ამ სოფლის მთავრებისთვის.

იმ საშინელი ომის ექომ რამედნიმე ათეული წლების შემდეგ საბედისწეროდ გაიჟღერა ბაბუშარაშიც და... მრავალი ახალგაზრდის სიცოცხლეს შეიწირა. იქნებ არ იყო ეს შემთხვევითი?

იმ ე.წ. დიდი ომის ნაკვალევი უჩუმრად, ფარულად, მაგრამ მუდმივად იგრძნობოდა ბებია და ბაბუას ოჯახში, ისევე, როგორც თითქმის ყოველი ქართველის ფუძე-კერაში, რასაც, ცხადია, პატარა ბავშვი ისე ვერ აღვიქვამდი მაშინ. მხოლოდ კაი ხნის შემდეგ გასაგები შეიქმნა ჩემთვის ამ დიდი ტრაგე-

დიის მნიშვნელობა, კერძოდ, ბალაბშებისთვის, რას ნიშნავდა მათთვის ტიტეკოს ნაქონი ქამარი, ასე სათუთად რომ ინახავდა ბებია, ან ტიტეკოს ხელით გაკეთებული ხის კოვზი და ასე შემდეგ... ეს ჭრილობა არადა არ შუშდებოდა, ისევე, როგორც დედაჩემისთვის სიცოცხლის ბოლომდე საფიცრად დარჩა საყვარელი, უფროსი ძმის სახელი...

არ ვიცი, როგორ, რანაირად, მაგრამ თითქოს ტიტეკო ბიძიას სულის შფოთვა და წრიალი შევიგრძენი იმ უბედურების ჟამს, რაც აფხაზეთში და ბაბუშარაში დატრიალდა... თითქოს ტიტეკოს დაღვრილი უმანკო სისხლი შევლას ითხოვდა!..

უმცროსი ძმა ლუდა, ბაბუას ძმასავით, ატასავით – ხურო გახლდათ და მე მგონი, მათი აგებულია იმ მხარეში ყველა გამორჩეული სახლი როგორც ხის, ისე ბრიკეტის, სხვათა შორის ხის სახლებს თანდათან ცვლიდა რკინა-ბეტონისა, როგორც უფრო იაფი და ხელმისაწვდომი.

ლუდა ბიძია და ცაცუნა ბიცოლა თავის სამ შვილში არ მარჩევდნენ, ესო, ჩვენი მეოთხე ბალანაო, იძახოდნენ და... ეს მართლაც ასე იყო. მეც ასე ვგრძნობდი თავს ბალაბშებთან.

ღამე, ძილის წინ კი – აუცილებლად ჩავუწვებოდი ხოლმე ბებია და ბაბუას შუაში და ჩემს სიტყვაძვირ ბაკურ ბაბუას ზღაპრების სკივრს ვახსენებდები. ისიც იშვიათად მიტეხავდა ხათრს და... იწყებოდა საოცარი მოგზაურობა ჯადოსნურ სამყაროში. ბაბუა თავისი მშვიდი, დინჯი, უჩვეულო ხავერდოვანი ტემბრის მქონე ხმით მიყვებოდა ამბებს უპირატესად – ზღვაოსნებზე, ლაზ მეკობრეებზე და საერთოდ, ზღვასთან დაკავშირებულ საოცარ თავგადასავლებს – ოდნავი აქცენტით, ლაზური ძალიან ჰგავს მეგრულს, მაგრამ მაინც აქვს თავისებური, განუმეორებელი კილო – მეგრულის სხარტი თქმისგან განსხვავებული და მეგრულისთვის დამახასიათებელი რბილი ლ-ს გარეშე. მეც, თავფეხიანად ვიძირებოდი იმ საოცარ სამყაროში, ბაბუა ასე ცოცხლად რომ მიხატავდა...

საერთოდ, ბაბუას ბევრი ლაპარაკი, ანუ როგორც თვითონ იტყოდა, ყბელობა არ უყვარდა, მაგრამ კაცის ნათქვამი სიტყვა ბეჭედლასმული რომ უნდა ყოფილიყო - ეს წყალგაუვალი ჭეშმარიტება გახლდათ მისთვის, ახლა, ჩვენს პარლამენტში ამდენი მოლაქლაქე მამაკაცი რომ ენახა, ესენი რა კაცებიანო გაიკვირვებდა უსათუოდ. ბაბუა ბაკური პიროვნება იყო – თავის გარშემო, თავის წრეში გამორჩეული და ასეც მიაჩნდათ, იგი მის თანასოფლელებს...

ახლაც თვალწინ მიდგას ბაბუაჩემი სამზადის „აბარწაზე“ ჯორკოზე, ხანაც ოდის აივანზე მერხზე მჯდომი, როგორი მშვიდი სახით, უშფოთველი იერით აბოლებდა ხოლმე ყალიონს – ფეხიფეხზე გადაღებული, რაღაცნაირი ბავშვური გუმანით ვგრძნობდი, რომ ის აქ, ჩვენთან არ იყო თავის ამ მღუმარებაში. მისი მზერაც რაღაცნაირად, არაამქვეყნიური იყო თითქოს. ახლა ვაზრობ, თავის წინაპრების სამშობლოს – ტრაპეზუნდის ზღვა და ცა თუ ეზმანებოდა-მეთქი, ვინ იცის! იქნებ როგორ ნატრობდა მის მონახულებას, რაც იმ დროს, რასაკვირველია, შეუძლებელი იყო...

ბებია კი, ბებია სრულიად სხვა ტიპის ადამიანი გახლდათ. ანგელოზისებური სახის მქონე, ანგელოზებისგან განსხვავებით, – საოცრად ცოცხალი, მოძრავი და გამრჯე იყო. მე ის დასვენებული არასოდეს მინახავს. გვიან ღამემდე სულ მუდამ ფუსფუსებდა, სულ რაღაცას საქმიანობდა, გარბოდა, გამობოდა. აუ, რა გემრიელ კერძებს ამზადებდა! ახლაც პირში ვგრძნობ თითქოს მათ გემოს ან... რა ტკბილი მოფერება იცოდა ხოლმე: საიდან, რა ლექსიკონიდან ამოჰქონდა ამდენი საალერსო სიტყვები? ცოტა ბევრი ლაპარაკი კი უყვარდა ცხონებულს, უფრო სწორად, რჩევა-დარიგების მიცემა იცოდა – დიდი იქნებოდა დასამოდვრავი თუ პატარა – ამას არ დაეუბნებოდა. კარგად მახსოვს, ყველანი გაურბოდნენ მის ქადაგებას, არადა, ახლა რომ ვიხსენებ, გონივრულ დარიგებებს

იძლეოდა ბებია, მაგრამ რატომღაც არავის ჰქონდა სურვილი მოესმინა მისთვის, ალბათ იმიტომ, რომ... ყველას, მათ შორის ჩვენც, ბავშვებს არანაკლებ ჭკვიანად მიგვაჩნდა ჩვენი თავი...

ცაცუნა ბიცოლა კი ჰყავდა გამოჭერილი ბებიას – ასეთი მორჩილი, თვინიერი რძალი არასოდეს შემხვედრია მერე ჩემს ცხოვრებაში. უსიტყვოდ, ყოველგვარი შეპასუხების გარეშე ასრულებდა მის ყოველგვარ სურვილს თუ განკარგულებას, ალბათ იმიტომ, რომ თავად იყო საოცრად გულთბილი, მოსიყვარულე და მშვიდი ადამიანი.

ბიძაჩემის ლუდას – სოფლის ამ დიდი არშიყის და დარდიმანდის, ხანგამოშვებით აწყვეტილი საქციელები რომ არა – ბაღაფშების ფანიაში (ე.ი. ოჯახში) შესაშური სიამტკბილობა და თანხმობა სუფევდა. ბიძაჩემი კი... ეს ცალკე თემაა... იგი იმდენად მომხიბლავი პიროვნება იყო, იმდენად ეფექტური გარეგნობის და მოსწრებული სიტყვა-პასუხის, რომ... როგორც იტყვიან, პირველ დანახვისთანავე იპყრობდა ადამიანის გულს, განსაკუთრებით კი – ქალბატონების. უფროს ძმას, ტიტკოს ამსგავსებდნენ გარეგნობით და მე მგონი, ამიტომ პატიობდნენ ხოლმე სახლეულნი ზოგ რამეს – კერძოდ, მუსუსობას, თვით ბაბუაც კი – საოცრად შემწყნარებელი და ლმობიერი იყო მის მიმართ...

...ჩემთვის უმთავრესი სასწაული ბაბუშარაში მაინც ზღვა იყო. ზღვას ყოველთვის ვგრძნობდი ჩემში. იგი განუწყვეტლივ ლივლივებდა ჩემს სულში... შემეძლო დილიდან საღამომდე გაუნძრევლად ვმჯდარიყავი ნაპირზე და მემზირა მისი ნაირფერად მზინავი ტალღებისთვის, ჩუმი ალერსით რომ ელა-მუნებოდნენ ნაპირს, და მაშინაც მიზიდავდა, როცა გამძვინვარებულ-განრისხებული, ამთავორებულ, ჩაშავებულ ტალღებს ბრაზიანად ფშვნიდა და ლეწავდა ნაპირზე... ვერა და ვერ ვძლებოდი ყურებით, სულ მუდამ უკმარისობის გრძნობას გან-

ვიცდილი მის მიმართ. ეს რაღაც ფატალური, აუხსნელი სურ-
ვილი თუ ლტოლვა დღემდე არ მასვენებს...

ჩემს ბიძაშვილებს, მახსოვს, სიქას ვაცლიდი ნავით სეირნო-
ბის დროს, ნიჩბები, ცხადია, მათ უნდა სჭეროდათ და მე კი
- ნავის კიდეზე ნებივრად - გადაწოლილი, ვტკბებოდი ზღვის
და მოლიცლიცე ცის... უსასრულობით!

საერთოდ კი, მარტო ყოფნა მერჩია ზღვასთან. დღემდე ვერ
ვიტან ხალხმრავალ პლაჟებს... მოზიმზიმე დამსვენებლების
რია-რიას... სიშიშვლის საგანგებო დემონსტრირებას!..

ცისმარე დილით ვდგებოდი და ფეხშიშველი გავრბოდი
ზღვისკენ, ხელის გაწვდენაზე რომ იყო ჩვენი სახლიდან. ჯერ
გრილ სილაში ვიწყებდი კოტრიალს, ასე თოვლში მიყვარდა
ხოლმე გორაობა, მერე რბილ, მოშარიშურე ტალღებს ჩავეხ-
უტებოდი ხოლმე, ხანაც... შორს მივცურავდი, თუმცა... ამას
ხშირად ვერ ვებდავდი... სანამ არ წამოვიზარდი!..

ზღვაში მონებივრე ვეგებებოდი კავკასიონის თხემიდან მზის
ამობარბალებას. აუ, რა ენით აუწერელი სანახაობა იყო, რა
სილამაზე!.. და რა სიამოვნებას მგვრიდა მისი ყურება! ისევე,
როგორც მზის ჩასვლა იყო ჩემთვის საოცრება – შეფერილი
რაღაცნაირი სევდით, მელანქოლიით.

მახსოვს, გამარჯვებულის კისკისით ვეგებებოდი ხოლმე
ჩემს ბიძაშვილებს გერას და აკას და ჩემს კბილა გვანცას,
რომელთაც ძალიან ხშირად ვასწრებდი ხოლმე დილით ად-
გომას, რაც ყველას უკვირდა. უკვირდათ ისიც, რომ ქალაქე-
ლი ბავშვი ფეხსაცმლის ტარებას გავურბოდი. სხვათა შორის,
ფეხშიშველი მივსდევდი ხოლმე ბაბუას ყანაშიც და ჩემთვის
საგანგებოდ გამოთლილი პატარა თოხით ვცდილობდი, მხარი
ამება მისთვის თოხნაში.

ბაბუას ჩემს გულმოდგინებაზე ჩუმ-ჩუმად ელიმებოდა თა-
ვის კოხტად შეკრეჭილ, ჭლარა ულვაშში. ბებია კი თავს

იკლავდა – ამ შეჩვენებულმა ყაზახმა ბალანა გადამირიაო. დედაჩემსაც დაუცაცხანებდა ხოლმე, ვერ ხედავ, ბავშვი რა დღეშიაო. დედა მხოლოდ უწყინრად გაიღიმებდა და... ამით მთავრდებოდა მისი მხრიდან საპასუხო რეაქცია. სამაგიეროდ, ბებია არ ცხრებოდა, ქოთქოთებდა და აუცილებლად მორიგ რჩევა-დარიგებას მოჰყვებოდა იმის თაობაზე, რომ ფეხშიშველა ტანტალი არ შეიძლება ეზოში, მით უმეტეს, დაუშვებელია ეს ყანაში! ხომ შეიძლება რაიმე შეერჯოს ბავშვს ფეხში და ასე შემდეგ. ბებიის შეგონებანი რჩებოდა ხმად მალაღებლისა უღაბნოსა შინა...

ყველაფერთან ერთად მსიამოვნებდა მიწის ჩიჩქნა, მიწის სუნი... ვარდ-ყვავილზე არანაკლებ სურნელოვანი მეჩვენებოდა იგი... სხვათა შორის, მამაჩემის დედას, მაკა ბებიას, მხეიდის ქალს თავი მოჰქონდა იმით, რომ ბუნება არ უყვარდა. ამ მხრივ იგი წმინდაწყლის ქალაქელი იყო. მისთვის, ისევე, როგორც მამაჩემისთვის, – მამის მამას არ მოვსწრებია (ბაღი, პარკი და საერთოდ, ხეები დეკორაცია უფრო გახლდათ – ასევე ზღვაც. და საერთოდ ზღვა მხოლოდ ზაფხულში დასასვენებელი ადგილი, „ზაგარის“ მიღების საშუალება იყო – ხოლო ვაგრაში, ქობულეთსა თუ ბიჭვინთაში დასვენება – პრესტიჟული საქმე!

მამაჩემისთვისაც-მეთქი, თხემით-ტერფამდე ინტელიგენტისთვის, სოფელი – ეგზოტიკა გახლდათ – დროებით თავშესაქცევი ალავი. როგორ და რატომ მოხდა ამ იმერელი თავადების ნაშიერების ეგზომ „გაურბანიზება“ – ვერ გეტყვით, ეგ სხვა თემაა. ახლა ამაზე არ შევჩერდები. თბილისში – მეც ქალაქელი ვიყავი, ოღონდ – გარეგნულად. სინამდვილეში კი – ჩემი „მე“, ანუ ჩემი სული უმთავრესად – იქ, ბაბუშარაში რჩებოდა. იქ ვიყავი მე ის, რაც ჩემში ძირითადად მკვიდრობდა. იქ, ზღვასთან, იქაურ ცასთან ანუ ბუნების წიაღში,

მე, ალბათ ჩემი წარმომავლობის წყალობით, თავს ვგრძნობდი მათ განუყოფელ ნაწილად – ქვეცნობიერად, ცხადია. თუმცა... თბილისის საოცარი მონატრებაც მეუფლებოდა ძალზე ხშირად... და მაინც... საწყისი და ძირითადი დვრიტა ჩემი სულისა – ზღვა გახლდათ, რომელიც ყოველთვის მაკლდა აქ, თბილისში და რომლის ნდომაც, მასთან განმარტოების სურვილი, როგორც წელანაც გითხარით, უბოლოო, დაუსრულებელი იყო. და საერთოდ, საზღვარი არ უჩანდა სწრაფვას ბუნების სიმშვენიერისკენ, შესაძლოა, ამიტომაც, ჩემთვის ვაჟა იყო და არის გამორჩეულად საყვარელი პოეტი... ის ყოველთვის ჩემი სულის თანაზიარად მიმაჩნდა... და მიმაჩნია დღესაც!..

ბევრი რომ არ გავაგრძელო, ერთხელ... კარგად მახსოვს, აგვისტოს პაპანაქება იყო, თუმცა ზღვაური სასიამოვნოდ გვიქიქინებდა თხმელის ჩეროში მოკალათებულ ბავშვებს და მზის მხურვალეხას გვინელებდა. ბანქოს თამაშით გართულებმა გვიან შევნიშნეთ, როგორ მოადგა ნაპირს მეთევზეთა კატარდა. წამოვიშალეთ და კატარლისკენ გავეშურეთ, საიდანაც უკვე ცლიდნენ ბაბუშარელები თევზს. სწრაფად ივსებოდა კასრები და სათლები მოსხმარტალე თევზებით.

მზე უკვე გადაწვერილიყო და ისე აღარ ცხელოდა. მე ბავშვებისგან ცოტა მოშორებით ვიდექი და უნებურად ინტერესით შევცქეროდი მეთევზეების საქმიანობას.

ანაზღეულად ჩემი ყურადღება მიიპყრო ერთმა ახალგაზრდა, ტანმალალმა მეთევზემ, რომელიც დანარჩენებზე უფროსი ჩანდა. ჩამოქანდაკებული ტანი და ლარივით სწორი, გრძელი ფეხები ჰქონდა, ტილოს შარვალი მუხლებამდე აეკაპიწებინა, ფეხზე სანდლები ეცვა, ხოლო წელზევით შიშველი სხეული ბრინჯაოსფრად ულაპლაპებდა. მოკლედ შეკრეჭილი ხორბლისფერი თმა შუბლზე ჩამოყრდა.

მონუსხულივით ვიდექი და თვალი ვერ მომეშორებინა ბი-

ჭის სხარტი, მოქნილი სხეულის მოძრაობისათვის. იგი დრო-დადრო მოკლე განკარგულებებს იძლეოდა გამოკვეთილი მეგრული კილოთი. ერთი-ორჯერ ხმამაღლა, ლაღად გაიცინა კიდევ რაღაცაზე და თეთრმა, ქათქათა კბილებმა თვალისმომჭრელად გაიღვეს მზისგან გარუჯულ, მოგრძო სახეზე.

შემდეგ... რაღაც წამისწამში შუბლისქვემოდან გამოიხედა შევგუფებულ გოგო-ბიჭებისკენ. როგორც გითხარით, მე ცოტა განზე ვიდექი ჩემი ამხანაგებისგან. უცებ მომეჩვენა, რომ მხერა ჩემზე შეაჩერა.

წამიერი თვალის შევლება იყო ალბათ, მაგრამ... მეგონა, უსასრულოდ დიდხანს უცქეროდნენ ერთმანეთს ჩვენი თვალები.

ბიჭმა უცებ ჩაიჩოქა ცალ მუხლზე და... სანდალს დაუწყო სწორება, თან ელვისუსწრაფესი მხერით კვლავ დამცხრილა თავით ფეხებამდე, მერე... უცებვე აიზეზეურა და... თითქოს ნაბიჯის გადმოდგმა დააპირა ჩემსკენ, მაგრამ... ამ დროს გაისმა: – გუჯა, გუჯა... გელოდებით-ო. კვლავ გამსხლტარი მხერა, ჩუმი ღიმილით ანაპერწყლებული ზღვისფერი თვალებიდან ნასროლი ისრები და იგი მსწრაფლ გატრიალდა. მეზღვაურისთვის დამახასიათებელი ტანის ოღნავი რხევით კატარღისკენ გაემართა. წავიდა და... იმ დღიდან თავის თვალების ტყვედ მაქცია... აქამომდე! არა, არ ვაჭარბებ მეგობრებო – სამუდამოდ დამიმონა და დამიმორჩილა-მეთქი ამ ზღვის ტალღასავით მობიბინე ლურჯმა თვალებმა. ასე იყო ეს. მე მაშინ 13 წლის წამოჩიტული გოგონა ვახლდით.

ხანგრძლივი პაუზა...

* * *

„დიდხანს იდგა ადგილზე გარინდებული – ვერაფერს ამჩნევდა – არც გარშემო აწივლებული გოგო-ბიჭების ხმაური ჩაესმოდა – საკუთარ მღუმარებაში ჩაძირულიყო მხოლოდ.“

იღგა ასე გაუნძრევლად და თვალი ვერ მოეშორებინა კატარღისთვის, ზღვის ტალღებს ხმაურით რომ მიაპობდა და რომელიც... თითქოს ისევე უცებ გაუჩინარდა ჰორიზონტს იქით, როგორც გამოჩნდა...

უანგარიშოდ დაიდრა ადგილიდან და... მთვარეულივით გაემართა იმ მიმართულებით, საითაც კატარღა მიეფარა თვალს. ვინმეს რომ ეკითხა ახლა მისთვის – საითკენ გაგიწევიყო, ალბათ ვერაფერს უპასუხებდა.

რა იყო ეს? რამ დაზაფრა ასე ერთბაშად, ასე მოულოდნელად? რატომ დაუარა ამ მზერისგან ტანში ჟრუანტელმა? ისეთი განცდა ჰქონდა, თითქოს... ზღვის ლურჯი ტალღა ერთბაშად გადმოიღვარა ამ უცნობი ბიჭის თვალებიდან და ერთბაშადვე რალაცნაირად უცნაურ, უცხო ჯადოში გაახვია, ან... იქნებ მართლაც ხამანწკასავით მოაქცია გოგო თავის თილისმიან ბადეში?

ეს დაახლოებით ისეთივე შეგრძნება იყო, ზღვის პირველ დანახვაზე რომ განიცადა...

მზერით გახედნილი, მიაბიჯებდა ქვიშიან სანაპიროზე და თვალგაშტერებით მისჩერებოდა ზღვის უსაზღვრო სივრცეს და ჩამავალ მზეს – ნარინჯისფერ კვალს რომ ტოვებდა თავის გზა-სავალზე...

როცა გონს მოეგო და მიიხედ-მოიხედა, კარგა გვარიანად დამორებოდა იმ ალაგას, კატარღა რომ მოადგა.

თეთრმაქმანიანი ტალღები ჩუმი, ძლივს გასაგონი შრიალით ნაზად, რბილად და ვნებიანად ლოკავდნენ და ესათუთებოდნენ ნაპირს. მზე ნელ-ნელა, თანდათან, მაგრამ გარდაუვალად იძირებოდა დასალიერში ჰა და ჰა, წუთი წუთზე ხელში უნდა შემოკვდომოდა... თითქოს!

და უცებ... მოუნდა, გაზაფხულზე ატმის ტოტივით ერთბაშად აფეთქებული სხეული ამ მოშარიშურე, ნებიერ ტალღებში ჩაენთქა, ეწილადებინა მათთვის თავისი გულის მღელ-

ვარება და აღტკინება, ეწილადებინა ლოცვასავით აღვლენილი უხმო ვედრება და უსასრულობასთან შერწყმის, უკიდევანო, დაუსაბამო სამყაროსთან თანაზიარობის წადილი თუ... ჟინი.

ზღვის მოხასხასე სილურჯეში, მზის ოქროსფერ ათინათში, ვით ჭიაკოკონას კოცონზე – თითქოს იწვოდა და იხრუკებოდა აფორიაქებული პატარა გოგოს სული – აქამდე არგანცდილი მღელვარებით...

მერე... მოთენთილი, გასავათებული გაწვა ზღვის ზედაპირზე და ფართოდ გახელილი თვალებით შეაცქერდა გულისწამლებად ლამაზ, ვარსკვლამსხმოიარე ცის უბეს, ზღვის უნაზესი, უფაქიზესი ალერსით და გაუცნობიერებელი მწუხრის სევდით გულდანილული – ვერ შემცნობელი იმისა, თუ რა ხუნდებს უგებდა სამომავლოდ ბედისწერა მის ბავშვურ, უმანკო გულისთქმას თუ... წადილს!

– ამ დღიდან... ჩემს ცხოვრებას შეიძლება ეწოდოს – უსასრულო ლოდინი, ამ დღიდან დაიწყო ის, რასაც შეხვედრის გამუდმებული ნატვრა ჰქვია.

ერთადერთი, რაც ვიცოდი მის შესახებ იყო ის, რომ მეზღვაური თუ... მეთევზე გახლდათ, და ვიცოდი აგრეთვე მისი სახელი. მეტი – არაფერი.

ამიერიდან ყოველ ზაფხულს ბაბუშარაში ჩასვლის სიხარულს ემატებოდა უცაბედი შეხვედრის მოლოდინიც და სურვილიც.

ვინ იყო? სადაური?..

რომც მეკითხა, ვინ გამცემდა პასუხს, ან... ვისთვის უნდა მეკითხა?

უცაბედი შეხვედრის ნატვრა კი – არა და არ მასვენებდა, მაგრამ... ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ... ბაბუშარაში მისი გზაკვალი დაიკარგა. ყოველშემთხვევაში, ჩემი იქ ყოფნის დროს, ასე იყო. მას შემდეგ, როგორც ეტყობა, იგი ბაბუშარაში არც გამოჩენილა.

ნუთუ მოლანდება იყო? ნუთუ მართლა მომეჩვენა და მოჩვენებასავით გაქრა... სამუდამოდ?

მაშ, ის თვალები... ის თვალები – რაღა იყო? რატომ არ მასვენებდნენ ისინი? რატომ ვეძებდი მათ განუწყვეტლივ? რატომ მომდევდა სულ რეფერენად: „ზღვისფერი გაქვს თვალები და თავად ჰგავხარ ზღვას“, ანდა: „შენი თვალების დაღლილი ეშხი, თან გამყვა როგორც ლურჯი ღილილო!“ ღილილოსფერი თვალები...ნუთუ ესეც პოეტური წარმოსახვა იყო მხოლოდ, ანუ აღმაფრენის ნაყოფი?

დიდი ხნის შემდეგ, უკვე ქმარშვილიანმა გაგბედე მეკითხა ბიძაჩემისთვის – ასეთი სახელის მქონე მეზღვაურს თუ მეთევზეს იცნობდი-მეთქი. არაო. ვერ გაიხსენა... ღუდა ბიძიამ.

... ქონი ნინო გაჩუმიდა ისევ. იგი გაფართოებული თვალებით სადღაც სივრცეში იყურებოდა. ხმა გაეკმინდათ მეგობრებსაც. არავინ ცდილა შესიტყვებოდა.

ქნმა ნინომ უცებ თავი გააქნია, თითქოს რაღაც ზმანებას თუ ჩვენებას იშორებოდა და განაგრძო შეწყვეტილი თხრობა ოღნავ ყრუ, დაბეჭილი ხმით და წყნარი ღიმილით:

– ბებიჩემის და, ანეტა გეხსომებათ ალბათ სუყველას
– უალრესად განათლებული და ენერგიული ანეტა ბებო
– შესანიშნავი პედაგოგიც იყო, კონსერვატორიაში ასწავლიდა. ჰოდა, ერთხელ ანეტა ბებომ კატეგორიული ტონით განუცხადა ჩემს მშობლებს – ნინიკომ ფორტეპიანოს კი არა, ვოკალის კლასში უნდა იაროსო – მუსიკალურში სწორედ ფორტეპიანოს კლასში დავდიოდი, მოგეხსენებათ – რადგანო, ნინიკოს საოცარი მეცო-სოპრანო აქვს და მისგან უეჭველად დიდი მომღერალი დადგებაო. გახსოვთ ალბათ ფორტეპიანოდან ვოკალურში როგორ ამოვყავი თავი. არადა, მომღერლის პროფესიაზე არასოდეს მიოცნებია, თუმცა სიმღერა და საერთოდ, მუსიკა, როგორც კლასიკური, ისე ხალხური –

ძალიან მიყვარდა. და ვმღეროდი კიდეც, როცა... მემღერებოდა, როცა... ამის სურვილი მქონდა! სხვათა შორის სოფელში ვისწავლე ფანდურსა და გიტარაზეც დაკვრაც, მონაწილეობაც კი მივიღე ერთხელ სოფლის კლუბთან არსებული სიმღერისა და ცეკვის გუნდის მიერ გამართულ კონცერტში, ბაბუშარაში.

ბიძაჩემი ლუდაც კარგი მომღერალი იყო და ამ ანსამბლის წევრი გახლდათ. დედაც მღეროდა, ბაკურ ბაბუა კი – ჩინებული მობანე იყო, მაგრამ ამ ტრადიციის მიუხედავად, გულში რატომღაც ექიმობა მქონდა ამოჭრილი უჩუმრად. არ ვიცი, რატომ. გვარში არც დედის და არც მამის მხრიდან ექიმი არავინ გვყავდა. ეტყობა, ბავშვობაში ერთხელ ექიმებზე ნანახმა სურათმა იქონია ძლიერი გავლენა, ოღონდ ეგ იყო, არავისთან ვამხელდი ჩემს განზრახვას, თქვენც ბაბუურში არ იყავით ამის თაობაზე...

ჰოდა, უცებ აღმოჩნდა, რომ მე... მომღერლის კარიერაზე უნდა გადავრთულიყავი...

მოკლედ, ასე იყო თუ ისე, მინდოდა თუ არა, ვოკალისტი გავხდი, ანუ მორჩილად დავეყვი უფროსების ნებას.

გენსომებათ ალბათ, ისიც, როგორი მორიდებული ბავშვი ვიყავი. მორცხვი და უენო, თან ისეთი უემოციო ვჩანდი, რომ... ფლეგმატ კი შემარქვით, თუმცა... შინაგანად სულაც არ ვიყავი ასეთი ფლეგმატური.

იქ, ბაბუშარაში ზღვის სიახლოვის და მრავალ სხვა გარემოებათა გამოც ფრთებს შლიდა ჩემი სული, იქ ბევრად უფრო ლაღად და თავისუფლად ვგრძნობდი თავს, ვიდრე აქ, თბილისში. ეს ერთი იმ გამოცანათაგანია ჩემს ხასიათში, რომელიც ვერც მაშინ და ვერც დღეს ამოვხსენი. მახსოვს, ზოგჯერ ვკინკლაობდით კიდეც ბავშვები, ვებუტებოდით ერთმანეთს, მაგრამ მალევე ვრიგდებოდით...

უნდა გენახათ ჭიაკოკონას დანთების დროს რა ამბავში

ვიყავით!.. როგორ ვეჯიბრებოდით ერთმანეთს, აბა, ვინ უფრო მალლა და შორს გადაახტებოდა კოცონს. რა სიცილ-კისკისი გვქონდა, როგორი კიჟინით ვიკლებდით იქაურობას...

მახსოვს, ჩემს თბილისელ ნათესავებს უკვირდათ და შეიძლება გულის სიღრმეში სწყინდათ კიდევ, რომ დედუღეთში ყოფნა ყველაფერს მერჩია, რომ არაფრად დაგიღვევდით ე.წ. პრესტიჟულ სანატორიუმებს, იქ დასვენებას...

მათთვის გაუგებარი იყო ეს და... მიუღებელიც, ისევე როგორც დედაჩემი – თავისი მშვენიერებისა და სათნოების მიუხედავად, მაინც ყოველთვის რჩებოდა, კომუნისტების მიერ განადგურებული, დამცირებული და მაინც ე.წ. ელიტარული, არისტოკრატიული წრისთვის – ვიღაც გადმოხვეწილი ლაზის ქალიშვილად, იქნებ... ფარულად მუსულმანიც კი იყო – თითქოს თავად დიდად მორწმუნე ქრისტიანები ყოფილიყვნენ კომუნისტების ხელში! თუმცა... ამაში მაინცდამაინც არ ვადანაშაულებდი მათ – მოგეხსენებათ, დრო იყო ისეთი!.. და მაინც-თქო, დედაჩემი, ციციწო ბალვაში – სპეციალობით ბიოლოგი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტდამთავრებული, პედაგოგი – მამაჩემის მრავალრიცხოვანი, უაღრესად განათლებული, კულტურული ნათესაობისთვის, ასე ვთქვათ, თბილისური სნობისტური ელიტისთვის, თუ კლანისთვის – ბოლომდე უცხოდ დარჩა.

მე ამას ქვეშეცნეულად ვგრძნობდი, ცხადია, და შეიძლება ამიტომაც იყო, ჩემს ფარულ პროტესტს ხაზგასმული ბაბუშარელობით გამოვხატავდი.

ასე იყო თუ ისე, შიგნიდან თითქოს გახლენილივით ვიყავი, გაორებული, თუმცა... ეს მდგომარეობა მოგვიანებით გავაცნობიერე, მაშინ კი... მაშინ უკმარისობის განცდა, ზღვის მონატრებით, ბებია და ბაბუასთან, ჩემს ბიძაშვილებთან და საერთოდ, ბაბუშარელებთან ყოფნის სურვილით ცნაურდებოდა

და აგრეთვე იმ სიმღერების მოსმენის წყურვილით, ესოდენ დიდი სევდით თუ მეღანქოლით რომ იყვნენ შეფერილნი, და რომელნიც სათავეს უშორეს წარსულში იღებდნენ და... მოედინებოდა და მოედინება დრო-ჟამთან ერთად, როგორც მუდმივი შეხსენება ჩვენი ტომების ბედუკუღმართი ისტორიისა...

კვლავ პაუზა.

– მოკლედ, ანეტა ბებოს რჩევით, კონსერვატორიაში, ვოკალურზე განვაგრძე სწავლა. დიახ, მომღერალი უნდა გამოვსულიყავი და თანაც... დიდი! სახელიანი! კი, ბატონო. რაკი მასე გსურთ – იყოს ეგრე! მორჩილად, თვინიერად ვასრულებდი უფროსების ნება-სურვილს. სკოლაშიც წარჩინებულად უნდა მესწავლა და... მოგეხსენებათ, ვსწავლობდი კიდევ. აკი ოქროს მედალზე დავამთავრე სკოლა. კონსერვატორიაში ზომ, მით უმეტეს, გამორჩეული უნდა ვყოფილიყავი და... დავდიოდი კიდევ დიდი მომავლის მქონე სტუდენტის სტატუსით. ასე და ამგვარად, მორჩილად მივუყვებოდი-მეთქი სახელის მოპოვების იმ გზას, რაც ჩემმა ნათესაობამ დამისახა, დიდი ენთუზიაზმით-თქო, რომ ვითხრათ, მართალი არ ვიქნები, მაგრამ... არც თუ მთლად უწადინოდ, ანუ რაკი ასე იყო საჭირო ჩემი მომავლისთვის, მეც კეთილსინდისიერად ვაკეთებდი იმას, რასაც საჭიროდ მიიჩნევდნენ უფროსები, რასაც სავალდებულოდ მისახავდნენ ჩემი ახლობლები. ერთი კია: მერე და მერე, როლებში უკვე ძალდაუტანებლად შევდიოდი, ანუ მრავალსახეობა ადამიანის ბუნებისა, რალაცნაირად მიზიდავდა და ინტერესს იწვევდა კიდევ ჩემში. სადღაც მსიმოვნებდა, რომ ჩემში თურმე შემოფარებულნი სხვადასხვანაირი პერსონაჟები ასპარეზს ითხოვდნენ თავის გამოსაჩენად... ოღონდ... ჩემი მეობის უმთავრესი როლი – შეუსრულებელი დამრჩა, მაგრამ ამაზე, შემდეგ...

და კიდევ – ერთი, რამ: ნიკუშაც სავალდებულო და აუცილე-

ბელი, ასე ვთქვათ, ატრიბუტი იყო ჩემი წარმატებული კარიერისათვის...

ლამაზი, წარმოსადეგი ახალგაზრდა, ინტელიგენტი, ჭკვიანი, განათლებული, ნიჭიერი, შესანიშნავი ოჯახის შვილი, რაც მთავარია აგრეთვე – ჩემი უზომო თაყვანისმცემელი იმ დღიდან, რაც სცენაზე ფეხი შევდგი – მეტი რა უნდა მლომოდა? როგორ შეიძლებოდა ასეთ პარტიაზე უარის თქმა? თბილისში ხომ იმ დროს, ჩემების, განსაკუთრებით კი მაკა და ანეტა ბებიების აზრით, უკეთესი სასიძო არ მოიძებნებოდა!.. ჰოდა, მეც, რასაკვირველია, ანეტა და მაკა ბებიების, მამიდების, ბაბულების თვალთ უნდა მეშზირა ნიკუშასათვის და... ასეც მოხდა! ჩემი ნამდვილი მე – არ ჩართულა ამ არჩევანში!

ვასიკო რომ შემეძინა – პაწიას მოვლის პროცედურებისგან, ცხადია გამათავისუფლეს – მთავარი ჩემთვის სცენა უნდა ყოფილიყო, ანუ ის სახელი, პატივისცემა, ის ოვაციები, რაც ასე ახალგაზრდა ქალს მერგო...

რეპეტიციიდან რეპეტიციამდე თუ მქონდა მცირეოდენი დრო, რომ დამეხედა ჩვილისათვის და რაკი რძეც გამიშრა – უფრო სწორად, ყველაფერი იღონეს ჩემებმა, რომ გამშრობოდა – ძუძუც ვერ ვაწოვე ჩემს პატარას. სამაგიეროდ, იცოცხლეთ – ჩემების გულის გასახარად, ოპერის თეატრი ზანზარებდა ტაშისცემისგან, ყოველ ჩემს გამოსვლაზე... და საერთოდ, იყო დიდი ქება-დიდება გაზეთებსა თუ რადიოში, შემდგომ – ტელევიზიაშიც. იყო ჯილდოები, წოდებები და ა.შ. იყო მოსიყვარულე ქმარი, მისი ყურადღება და მზრუნველობა, თაყვანისმცემელთა ჯგერო გარშემო. მოკლედ, იყო პატივი და დიდება და მეც, როგორც ადიდებულ მდინარეში ჩაგდებულ ნაფოტი, თვინიერად მივყვებოდი დინებას, საიდანაც დიდი სურვილის მიუხედავად, ვერ ამოხვიდლოდი, თავს ვერანაირად დააღწევდი! ეს იყო თითქოს წინასწარ დაპროგრამირებული

სვლა-გეზი, რომლის შეჩერება შეუძლებელი ჩანდა. ყოველივე ამაში იყო, რასაკვირველია, რაღაც სიზარულიც, კმაყოფილებაც, სიამოვნებაც, ზოგჯერ – პატივმოყვრული განცდებიც – მოგეხსენებათ, ფრთიანი ანგელოზი არავინ ვართ, მაგრამ... არასოდეს, ეს შემიძლია ხმამაღლა და გულწრფელად განვაცხადო – არასოდეს მქონია სრული თავდავიწყების გრძნობა, არ მქონია სრული ექსტაზი... არასდროს, გრძნობათა ქარიშხალს, თუ ქარბორბალას შეურყევია ჩემი სული და გული...

ჰოო... ერთი რამ კიდევ: ყოველთვის ვცდილობდი არ გავრეულებიყავი არანაირ ინტრიგებსა თუ ქიშპობაში, სამწუხაროდ, თეატრის ცხოვრებას რომ მუდამ თან ახლავს ხოლმე. ღვთის წინაშე, არც შური მქონია ვინმესი, არც მით უმეტეს მტრობა-სიძულვილი. თუმცა... როგორც წელანაც გითხარით, ფრთიან ანგელოზად სულაც არ მიმაჩნია ჩემი თავი...

მოკლედ რომ ვთქვა, ის შინაგანი, სულიერი, იღუმალი არსი ჩემი ბუნებისა – ხორცშეუსხმული დარჩა. და მაინც... რა იყო ის, ფარული გულისნადები თუ ოცნება-სურვილი, რაც ჩემს არსებაში იდო და რაც თან მდევდა უჩუმრად, განუშორებლად მთელი ჩემი ცხოვრების მანძილზე, ჩემი არსებობის ყოველ ეტაპზე? და რაც მხოლოდ წარმოსახვაში თუ იჩენდა თავს?

წარმოსახვაში კი – სცენაზე იქნებოდა ეს თუ ყოველდღიურობაში... თვალწინ წარმომიდგებოდა ხოლმე – ლაზურ-მეგრული ოდა-სახლი, კონიდრიანი, ფართო ეზოთი და ის – ჩემი კაცი!.. ზღვიდან დაღლილ-დაქანცული რომ ბრუნდებოდა და მე მომქონდა... თბილი წყალი ფეხების დასაბანად, ვუცკვლიდი ტანსაცმელს, მოღულუნე ბუხართან ტაბლაზე გაწყობილ სადილს თუ ვახშამს მივართმევდი. მერე მეც იქვე, მის მახლობლად ვჯდებოდი სამფეხა სკამზე, ანდა მოჩუქურთმებულ საკარცხლულში. და ... მისი მობიბინე, ლურჯი თვალების სხივებში ვიძირებოდი, უფრო სწორად – ვიკარგებოდი ხოლმე თავფეხიანად.

გარშემო კი მეხვია რვა ბავშვი – ოთხი ბიჭი და ოთხი გოგო, რვავე თეთრები და ოქროსქოჩრიანები. რატომ მაინც-დამაინც რვა? და არა ცხრა, ან შვიდი – ეს საკრალური ციფრები? (თუმცა, შემდეგ აღმოვაჩინე, რომ რვაც საკრალური ყოფილა თურმე, – არ ვიცი, ვერ გეტყვით, დღემდე ამოუხსნელია ჩემთვის ეს გამოცანაც. გოგოები, ცხადია, მამას ჰგავდნენ, ბიჭები – მე. საერთოდ კი – ყველანი თვალხატულები იყვნენ, ჯიშნიანები ისევე, როგორც მე გახლდით ტანლერწამა, მხრებზე გადმოღვრილი თაფლისფერი თმითა და დიდრონი, ყუყუნა თვალებით. სახემწყაზარი, ნაზი და რბილი – ზღვის მოალერსე ტალღებივით.

მერე... მერე მე და ჩემი ზღვისფერთვალა კაცი ვსხდებოდით ნავში და... მთვარის თითბრისფერი სხივებით მოთილისმებულ ზღვაში დავსეირნობდით მანამ, სანამ ვარსკვლავებით მოჭიქულ ცას მტრედისფერი არ დაჰკრავდა... ანდა... გაშლილ, ვრცელ ჭალაში მივაქროლებდით წაბლისფერ რაშებს თუ თეთრონებს და ვეჯიბრებოდით ერთმანეთს რბოლაში. ზოგჯერ მე ვუსწრებდი ჩემს კაცს და იგი უკან მომდევდა გამაღებული, ბოლოს მაინც მეწეოდა, მკლავებს მხვევდა ძლიერად და თავის მერანზე გადამსვამდა და ახლა... ორივენი მიფერინავდით უსაზღვრო სივრცეში, ტრამალებზე – ბედნიერნი, ყელთამდე სავსენი სიხარულით, სიამით, კმაყოფილებით...

ამ თავაწყვეტილ ქროლვაში იყო გაცხადებული ჩვენი სულების სწრაფვა ზენარისკენ, უსასრულობისკენ, ისევე, როგორც უსასრულოა და უბოლოო ზღვის ტალღების ლტოლვა ნაპირისკენ...

მერე დაღლილები, მაგრამ ბედნიერები, ვწვებოდით საწოლში, კოცნიდით ერთმანეთს თავდავიწყებით, ვნებიანად და... ვიცი, რაზე გელიმებათ ახლა. დიახ. კოცნიდით ერთმანეთს მხურვალედ, ნდომით და... ეს იყო და ეს.

ბავშვები როგორღა ჩნდებოდნენო, მკითხავთ უთუოდ და თანაც... ამდენი?... ჩნდებოდნენ და... ჰე!..

ასაკთან ერთად... კორექტივებიც შექმნდა ამ თითქოსდა სტერეოტიპულ, გამოგონილ სცენარში: უკანა პლანზე ხან დელაჩემის სახე გამოკრთებოდა, ხან მამის და რასაკვირველია, ბაბუაჩემის ბებიასთან ერთად. მაგრამ ეს ასე ვთქვათ, კულისებს მიღმა იყო, უმთავრესი მიზანსცენა, თავის დეკორაციებით და ანტურაჟითურთ – უცვლელი რჩებოდა: მე და ის – ჩემი კაცი! და... ბავშვები, რომელთა ასაკი 5-დან 10 წელს შუა მერყეობდა. სხვათა შორის, პატრიოტული მოვალეობად მიმაჩნდა, ბევრი შვილი მყოლოდა. კი, მასე იყო, ჭეშმარიტად! ჩემო ნატალი, შენ წარმოიდგინე!

დიახ. მე – მეტწილად ბუხართან ახლოს, დათვის ტყავზე ვიჯექი, (რატომ მაინცდამაინც დათვის – არ ვიცო!). გარშემო რვავე ბავშვით გარს შემოხვეული, ჩემი კაცი კი – იქვე, ბუხართან, ფეხი-ფეხზე გადაღებული იჯდა და ყალიონს ეწეოდა. მე წიგნს ვუკითხავდი გოგო-ბიჭებს, ან ვუყვებოდი ზღაპრებს ცხრათავიან დევებს, ოქროსთმიან მზეთუნახავებსა და მზეჭაბუკებს. რატომღაც სხვა სფეროებში არ გადავდიოდი – სწორედ ამ კუთხით იყო შემოფარგლული ჩემი პედაგოგიური მოღვაწეობა. პროფესიით კი – ცხადია, ექიმი გახლდით ანუ უზენაესისაგან ბოძებული ნიჭის და უნარის წყალობით, სიკვდილის ბრჭყალებიდან უნდა გამომეხსნა ადამიანები! დიახ ეს გახლდათ კეთილშობილური ზრუნვა ადამიანთა მოდგმაზე საერთოდ და, კერძოდ, ჩემს სახლეულობაზე, უწინარესად კი – ჩემს კაცზე!

მთელი ამხნის განმავლობაში გამუდმებით ვგრძნობდი ჩემი კაცის უნაპირო მზერას, თავის თილისმიან ბადეში რომ მხეკვდა...

დიახ, ამნაირად და არა სხვაგვარად მქონდა აღბეჭდილი

გონების დაფაზე ეს იდილიური სურათი, რომლის უმთავრესი კომპონენტი მაინც ზღვა იყო – ზღვა, ნავი, მე და ის! რასაც ხანდახან ემატებოდა, როგორც წელანაც გითხარით, ცხენებზე ქროლვა... ასეთ დროს ამ ცისქვეშეთში ვიყავით მხოლოდ მე და – ჩემი ლურჯთვალება კაცი!..

წამიერად ჩამოვარდნილ სიჩუმეში ისევ გაისმა ქალბატონ ნინოს მინავლებული ხმა:

– ერთხელ, მახსოვს, მოსკოვში, ქუჩაში თვალი ვკიდე მამაკაცს, იმასავით რომ მიარხევედა ტანს და პროფილშიც მას ჰგავდა თითქოს. გული შემიქანდა. ვერ მოვითმინე, გაუვსწარი და მოვუხედე. უსიცოცხლო, თევზის თვალებმა თითქოს ცივი წყალი გადამასხა... ერთხელ კიდევ ერთი მღვდელი მივამსგავსე მას, აღსარებას რომ იღებდა. ახლოს მივედი. ჩუმად შევათვალიერე. ლამაზი თვალები ჰქონდა, ცისფერი, ოღონდ არა – იმისი! მსგავსი ჰალუცინაციები არაერთხელ დამმართნია, მაგრამ... ვერა, მის მსგავს თვალებს ვერასოდეს გადავაწყვიდი...

ხშირად მიფიქრია; ვინ იყო ის ბოლოსდაბოლოს, რომელსაც ასე გამუდმებით, გაფაციცებით ვეძებდი? თუკი ჩემი სულის მეწყვილე იყო, რატომ ვერასდროს შევხვდი-მეთქი? რატომ დამეკარგა ასე უგზო-უკვლოდ? სად გაუჩინარდა? რატომ ავცდით ერთმანეთს? ან იქნებ... მაშინ რომ შემხვედროდა, შესაძლოა, ამ შეხვედრას სულაც განვეხიბლეთ, სულაც გაექარწყლებინა ის პირველი შთაბეჭდილება და სრულიად ჩვეულებრივად აღმექვა ყველაფერი, მაგრამ რაკილა არ შედგა ჩვენი პაემანი, ის პირველი განცდა, ის რომანტიკული აღმადგურენა საშუალოდ აღიბეჭდა ჩემს გულში!

ისე, რას წარმოიდგენდა ის ზღვისფერთვალება ბიჭი, რომ... სადღაც არსებობდა ქალი, დღემუდამ მასთან რომ იყო თავის გამოგონილ სამყაროში? რომ... მისი მეტრეფე იყო? მისი ნანდაური? ის „ჩოლკიანი“ ბიჭი განა იფიქრებდა ოდესმე, რომ

ასე, ერთი თვალის შევლებით, სამუდამოდ დაუდალა გული ერთ პატარა, ცქნაფა გოგოს? ან... იქნებ თვითონაც მეძებდა... თავის გულში-თქო? ვინ იცის!..

და აი, ერთხელაც...

– ნინიკო, არ გადამრიო ახლა, ნუთუ შეხვდი? – მეგობრის მოუთმენლობაზე ქალბატონ ნინოს ნაღვლიანად ჩაელიმა და:

– ჰო, შეხვდი, ნატა, წარმოიდგინე... ათეული წლების შემდეგ... სრულიად მოულოდნელად...

– სად? თბილისში, თუ?

– ბათუმში. 88 წლის სექტემბერი იყო, რაღაც დიდი საზეიმო კონცერტი იმართებოდა, სადაც მეც ვიყავი მიწვეული. განსოვთ ალბათ იმ დროისთვის მე თითქმის არ გამოვდიოდი სცენაზე. მაგრამ ბათუმელებმა გამიხსენეს – ეს ქალაქი ყოველთვის განსაკუთრებულად მიყვარდა ზღვის და თავისი თბილი ადამიანების გამო...

კონცერტის შემდეგ ერთი-ორი დღე დავრჩი ბათუმში, რომ ზღვის ყურებით დავმტკბარიყავი. ჩემთან ერთად დარჩა ჩვენი გრიმიორი ქალბატონი ანიკო ზამბახიძე, თქვენც იცნობდით მას. შესანიშნავი ადამიანი იყო. არეულობის წლებში გარდაიცვალა...

ჰოდა, ერთ მშვენიერ საღამოს სანაპიროს ერთ-ერთ ფეშენებელურ კაფეში შევედით, ვახშმის შემდეგ ის იყო ყავის სმას შევეუდეთ, რომ... კაფეში რამდენიმე მაღალჩინოსანი მეზღვაური შემოვიდა, თან ერთი მანდილოსანი ახლდათ, მგონი, უცხოელი ქალბატონი.

უცებ... გულმა რეჩხი მიყო, ერთი მათგანი კაპიტნის ფორმაში გამოწყობილი, ჭადარა, საოცრად სიმპათიური, ტანმალალი მამაკაცი იმას – ჩემს კაცს მივამსგავსე! ადრინდელი ჩემი მოლანდებები, როგორც გითხარით, ყოველთვის ფიასკოთი მთავრდებოდა. ახლა კი...

ყავის ფინჯანი ხელში გამიშეშდა. გავქვავდი. ისინი ჩვენ-

გან მოშორებით მიუსხდნენ მაგიდას ხმამალალი ლაპარაკითა და სიცილ-ხორხოცით.

ის იყო, ნამდვილად — ის! ჩემი ნაოცნებარი, ესოდენ ნანი-ნანატრი კაცი! მისი ღიმილი, მისი თვალები! არა, ამჯერად გუმანი არ მატყუებდა! ღმერთო, შენ მიშველე!

გახევებულს, გულში მუდართით აღმოძნდა: „მოიხედე! მოიხედე!“

თითქოს ჩაესმარ ჩემი მოწოდება-ვედრება, ნახევრად ზურგ-შექცევით მჯდარმა კაპიტანმა, ანაზღეულად თავი მოაბრუნა ჩვენსკენ, ჩვენი მაგიდისკენ.

უცებ... ღიმილი შეაცივდა ბაგეზე. სახეზე გაოცება გამო-ესატა. მერე... მარდად წამოიჭრა და ჩვენსკენ გამოემართა. თვალმოუშორებლივ შევცქეროდი სახეში — სახტად დარჩენილი.

მოვიდა ჩვენს მაგიდასთან, თავაზიანად თავი დაგვიკრა:

— ქალბატონო ნინო?... როგორი სიურპრიზია! — მერე დაიხარა, ჩემს მარცხენა ხელს დაწვდა, უღონოდ რომ მესვენა მაგიდაზე, ტუჩებთან მიიტანა, თან სახეში მიცქეროდა უცნაურად დაჟინებული, მახვილი მზერით: — მე... თქვენი დიდი ხნის თაყვანისმცემელი განლავართ!.. თქვენი... არც ერთი კონცერტი თუ სპექტაკლი არ გამომიტოვებია ლენინგრადში, როცა იქ ვიყავი... ერთხელ... ბედმა გამიღიმა და... მოსკოვშიც დავესწარი თქვენს გამოსვლას... — შეჩერდა. თითქოს სულს ითქვამსო.

— ნუთუ?... დიდად სასიამოვნოა... — როგორც იქნა, ძლივს ამოვღერდე ნაწვალები ღიმილით.

„ღმერთო ჩემო!.. ღმერთო ჩემო. ისაა!.. ის თვალები, ისევ ისეთი მზერა!.. გაცხადებული, ხილული... მოჩვენება!“

— თქვენთან მოსვლა ვერასოდეს გავბედე... და აი, განგებამ სად შემახვედრა თქვენი თავი!

— თქვენ... გუჯა ბრძანდებით, არა? — დაცდა უნებურად

ჩემს ბაგე-პირს და... შევცბუნდი – როგორ გავთქვი ჩემი თავი ასე-თქო.

ახლა მისი ჯერი იყო განცვიფრების. თვალები ლამის შუბლზე აუცვივდა. ენა ჩაუვარდა.

არ ვიცი, რამდენ ხანს გაგრძელდა ჩვენი მეტყველი დუმილი.

– თქვენ... თქვენ საიდან იცით ჩემი სახელი? – ბოლოს ძლივს ამოთქვა ჩამწყდარი ხმით და... ანაზღად ცარიელი სკამი გამოსწია, ახლოს მომიჯდა, ისე ახლოს, რომ თითქმის ერთმანეთს ეხებოდნენ ჩვენი მუხლები.

უზარმაზარი ძალისხმევით თავი ხელში ავიყვანე და შევეცადე ჩემი ღიმილისთვის იდუმალება მიმენიჭებინა.

– ვიცი... – მრავალმნიშვნელოვნად წარმოვთქვი და შემფოთება და სულის წრიალი რომ დამემალა, ყავის ფინჯანს დავწვდი ისევ.

„ღმერთო ჩემო... აზრზე არ არის!“...

– ნუთუ... შევხვედრივართ ერთმანეთს?!.

– დიახ.

– სად, როდის?!

ვცდილობდი შემენარჩუნებინა ბოლომდე ორჭოფული ღიმილი და დამემალა ლიბრგადაკრული თვალები. ოღონდ... არ ვიცი, ვახერხებდი კი ამას?

– დიახ. შევხვედრივართ. ოღონდ... დიდი ხნის წინ.

– სად? როდის?!

ზვავევით ვიყავი წალეკილი ამ მოულოდნელი, უცაბედი შეხვედრით, რომელსაც... ასე ვნატრობდი ჯერ კიდევ ყმაწვილქალობიდან და რომელზეც ათასგვარ ოცნების კომპებს ვაგებდი!...

და აი, ამდენი ხნის შემდეგ ბედის ირონიით უკვე ასაკოვანი ქალი ვხვდები . ამ ნაოცნებარ თვალებს! ქვეცნობიერად მთრგუნავდა ის აზრიც, თუ რა დაბერებულად გამოვიყურე-

ბოდი ახლა ამ საოცრად შენახული, მოხდენილი მამაკაცის თვალში... თუმცა... ის აღტაცებაც და დაუფარავი სინარულით აკიაფებული მისი თვალები, ჩემი დანახვით გამოწვეული – სადღაც მალამოსავით მედებოდა გულზე...

ყოველივე ამის მიუხედავად, ვცდილობდი გამეწელა დრო და არ დამესახელებინა ჩვენი შეხვედრის ადგილი, რადგან უნებურად, ქვეშეცნეულად მწყინდა, რომ მან ვერ გამიხსენა, უფრო სწორად ვერ იცნო ის პატარა გოგონა, ზღვის ნაპირზე თვალის წამიერი შევლებით რომ სამუდამოდ დაატყვევა. თუმცა... ღმერთო ჩემო! რატომ უნდა ეცნო ამ ასაკოვან დედაკაცში ის კაფანდარა გოგო, და ის წამიერი შეფეთება მონუსხული თვალებისა?

– ჩემო ნინუცა, შენ ყოველთვის შენ ასაკზე უფრო პატარად გამოიყურებოდი, ახლაც წიწკივით ხარ, მერწმუნე...

ქალბატნმა ნინომ ამ ალაღად ნათქვამ მეგობრის კომპლიმენტზე ირონიულად ჩაიღიმა და არაფერი უპასუხია, ეტყობა, თავის სულის იდუმალ ხმას უფრო მიუგდებდა ახლა ყურს. მერე თვალმინაბულმა განაგრძო:

– მე ჩუმად ვიყავი და ქვეშ-ქვეშად გავცქეროდი აწრიალებულ მამაკაცს, რომელიც არც მალავდა თავის მოუთმენლობას. როცა კვლავ გამიმეორა შეკითხვა, მე ხაზგასმული უდარდელი კილოთი დავმარცვლე:

– ბაბუშარა თუ... გაგივიათ?

– ბაბუშარა? – რატომღაც ხმა ჩაუწყდა გუჯას და მთელი ამ ხნის განმავლობაში პირველად დახარა თვალები, მზერა განზე გაუსხლტა.

– ბაბუშარა? – გაიმეორა ისევ ფიქრიანად, მერე... გაყუჩდა.

– ეს დიდი ხნის წინ იყო... – გავიცინე ვითომ უზრუნველი სიცილით და... უცებ ჩავუმეგრულე: – ო, ძალიან დიდი ხნის წინ, მე მაშინ ძალიან პატარა გოგო ვიყავი...

მეისვე კისერი ააღერა. კვლავ მომაცქერდა მღუარა მზერით:

– მეგრული? თქვენ? საიდან, ქალბატონო ნინო?

ისევ გავიცინე მოჩვენებითი უღარდელი სიცილით, ცოტა ირონიულადაც კი.

– მე ნახევრად ბაბუშარელი ვარ. დედა იქაური მყავდა.

ანაზღეულად წამოვიმართე: – ანიკო, ჩვენი წასვლის დროა!

– ვთქვი და თვალთ ძებნა დავეუწყე მიმტანს. იგი მსწრაფლ ამესვეტა. გუჯამ მას წამუყო და მიმტანიც ისევე უცებ გაქრა.. როგორც გამოჩნდა, მე მაღლობის თქმაღა დამრჩენოდა:

– კარგად იყავით, – გუჯა ბატონო! სასიამოვნო იყო თქვენთან შეხვედრა!

– ჩემთვისაც... ქალბატონო ნინო, ჩემთვისაც დიდად სასიამოვნო იყო! – წამიერი ყოყმანი და მერე მორიდებული, თავაზიანი კილოთი მომმართა: – ქალბატონო ნინო, იქნებ გადმობრძანდეთ თქვენ და თქვენი მეგობარი ჩვენთან... ჩვენს მაგიდასთან. ეს დიდი პატივი იქნება ჩემთვის და ჩემი სტუმრებისთვისაც... ქალბატონო ნინო, იქნებ, დაგვლოთ პატივი... და...

„დაგვლოთ პატივი!“ ჰმ... გავუტრიზავე უნებურად გუნებაში ჩუმი ღიმილით: „საიდან... ასეთი ქართული?... მთელი ცხოვრება რუსეთში აქვს გატარებული!“

მე თავაზიანად განუცხადე უარი და გასასვლელისკენ გავემართე. მივდიოდი და ჩემი მეორე მე უანგარიშოდ აღნუსხავდა სიტუაციას, რომელშიც აღმოვჩნდი: თვალეზდაყვლეპილი ანიკო, ერთი მხრივ, მეორე მხრივ: მაგიდასთან მსხდარი ადამიანების ცნობისმოყვარე, გაკვირვებული თვალეზი, რომლებიც აზრზე ვერ მოსულიყვენენ, რა ხდებოდა. და... ჩემი კაპიტნის დაბნეული სახე და აწრიალებული მზერა.

...გარეთ, კიბესთან უცებ მკითხა: რომელ სასტუმროში ვიყავით გაჩერებული. მე დავუსახელე. მერე ცერემონიულად დავემშვიდობეთ ერთმანეთს... და... ლუქსში რომ შევედი, სა-

ვარძელში ეგრევე მოწყვეტით ჩავეშვი. დაძაბულ-დაჭიმული ძარღვები თითქოს მომიდუნდა.

ვიჯექი მოშვებული, დაცარიელებული და აზრის ნაფლეთ-იც კი არ ტრიალებდა თავში.

სრული სიცარიელე. სრული მდუმარება.

ანიკოს ხმის ამოღება ვერ გაებუდა. მცირე ხნის სიჩუმის შემდეგ მოლლილი ხმით ვთხოვე, დაწოლილიყო და მარტო დავეტოვებინე...

არ ვიცი, რამდენ ხანს ვიჯექი ასე გაუნძრევლად. უფიქროდ და უაზრო თვალებით მივჩერებოდი მკრთალ შუქს, აივნიდან რომ შემოდისოდა.

ტელეფონის ზარის ხმამ გამომაფხიზლა, გამომიყვანა გარინდებიდან: მაშინვე მივხვდი – ის იქნებოდა.

– ხომ არ გაგალვიძეთო, ქალბატონო ნინო?.. – ბოდიშები მიხადა, – ჩემი სტუმრების გადაძვირე, უფრო ადრე ვერ შეგეხმინეთო. რალაცნაირი, სხვანაირი მეჩვენა მისი ხმა. რალაც იყო მასში ისეთი, რაც ჩემს დადარაჯებულ სმენას გულისხმავში აგდებდა. და ამ იწილო-ბიწილოს, თითქოს არაფრის მთქმელ ფრაზებს – ქვეტექსტებით ავსებდა. და უცებ: – თქვენ იმ დღეს... ბაბუშარაში... თეთრკობლებიანი ლურჯი კაბა გეცვათ და... ფეხშიშველი იყავით. ორი გრძელი ნაწნავი გეყარათ მხრებზე.

ტანში დამზრინა. გავოგნდი. გავშტერდი. იმ დღეს მართლაც თეთრკობლებიანი ლურჯი კაბა მეცვა. მართლა ფეხშიშველა ვიყავი. მაშ ხსომებია?!

ღმერთო ჩემო, ხსომებია!

წარმოუდგენელია, შეუძლებელია. თუმცა...

– მერე... არ შევხვედრივართ ერთმანეთს, რადგან...

– რადგან?

– რომც შევხვედროდით... თქვენ სხვა სამყაროდან იყავით...

მე ერთი უბრალო მეზღვაური გახლდით, ახალ ჯარგამოვლილი, რომელიც... სეზონურ სამუშაოზე მოეწყო... რათა... ლენინგრადის საზღვაოსნო აკადემიაში ჩაებარებინა...

სიჩუმე ჩამოვარდა ხანგრძლივი, დამუხტული სიჩუმე. ეს ისეთი სიჩუმეა, როცა დუმილი უფრო მეტს მეტყველებს, ვიდრე – სიტყვები...

– ჰოო... მეც ხომ ერთი მეტიჩარა, ცოტა კუდაბზიკა, ცოტა დიდგულა თბილისელი გოგო ვიყავი... ხომ მართალია?

მან უსიტყვოდ ჩაიცინა.

– ასეთი წარმოდგენა ჰქონდათ იქაურებს თბილისელებზე... ვიცო!

– თქვენი კონცერტების შემდეგ, დიდი სურვილის მიუხედავად, ვერასოდეს მოვედი თქვენთან... ჩემი აღტაცების გამოსახატავად!. თუნდაც... ავტოგრაფისთვის... – ისევ სიჩუმე.

– ხვალ დილაუთენია კი – ჩემი გემი გადის პორტიდან და... „ხვალ მეც მივდივარ აქედან. და ისევ ისე იყრება ჩვენი გზები, როგორც მაშინ, ახლა უკვე სამუდამოდ!“ – გამიელვა თავში.

– თბილისში თუ მოვხვდი შეიძლება... დაგირეკოთ?

– რასაკვირველია. ჩვენ ხომ... ძველი ნაცნობები ვართ, გუჯა! – საკმაოდ ხელოვნურად გავიცინე. მერე... ტელეფონის ნომერი მივეცი და... გვარი ვკითხე. დარასელია აღმოჩნდა, ფოქვეშიდან.

– თბილისში თუ იმ დროს აღმოჩნდით, ჩემი ბიჭის ქორწილი რომ იქნება... აუცილებლად დაგპატიჟებთ... (ისე, ვითომ სასხვათაშორისოდ, ვთქვი).

– დიდი მადლობა... ქალბატონო ნინო. მეც უკვე საკმაოდ მოზრდილი ორი შვილიშვილი მყავს. ჩემი გოგო ადრე გათხოვდა და... „შესაძლოა ჩვენი შვილიშვილები მაინც შეხვდნენ ერთმანეთს“.

მერე... მართლაც დამირეკა თბილისში, მაგრამ... უკვე ისეთი არეული დრო იყო, წესიერად ვერც ველაპარაკე, თავადაც აღელვებული ჩანდა მაქაური ამბებით... მერე გავიგე, „ბო-ევიკები“ შევარდნიათ სახლში და... დაუცხრილავთ ყველანი!..

ნინო ისევ ისე დადუმდა.

– დიან... ასე ტრაგიკულად დაამთავრა სიცოცხლე გუჯა დარასელიამ!..

ისევ ხანგრძლივი პაუზა:

– ასე დასრულდა, გოგოებო, ჩემი მარადიული ტრფობის ისტორიაც... შეიძლება ბევრს სენტიმენტალური მოეჩვენოს იგი, –სამინელი დასასრულის მიუხედავად... ზოგს მელოდრამატულიც... არ გამიკვირდება. ჩვენს პრაგმატულ, ტექ-ნოკრატიულ საუკუნეში მოგეხსენებათ, რომანტიზმი მიუღებელი, დაუშვებელი რამაა!..

და იცით, მეგობრებო, კიდევ რაა საინტერესო?.. დღემდე, დიან დღემდე ვერ გამირკვევია, რომელი იყო ნამდვილი, ის, რასაც გამოგონილი თუ წარმოსახვითი სამყარო ჰქვია, თუ... ის, რაც გამოვიარე რეალობაში? ახლა, ამჟამად ზომ ორივე წარსულშია? და ორივე მხოლოდ ჩემი ხსოვნის დაფაზეა, ასე ვთქვათ, შემორჩენილი! ჭეშმარიტი რომელი იყო-მეთქი? – ვეკითხები ჩემს თავს დროდადრო ან... რატომ ვიქეცი ამ მარადიული ტრფობის მძევლად?

არ ვიცი და საერთოდ – რაა ნამდვილობა ბოლოს და ბოლოს? და... რას მალავს ჩვენი სულის ენიგმა? – ისევ დუმილი და შეძვეგ:

– ახლა ზომ რეალობაა ჩემთვის, სიღუფტურეში რომ ვცხოვრობთ სუყველანი და... ჩემი „დამსახურების“ მიუხედავად, 14 ლარიანი პენსიით უნდა ვიარსებო თურმე და რომ არა ვასიკოს დახმარება, შიმშილით ამომხდებოდა ალბათ სული!.. ზოგჯერ პირში ლუკმა არ გადამდის, რადგან ვიცი

– ჩემს გვერდით ცხოვრობს ოჯახი, რომელსაც თავისი ხუთი შვილისთვის პურის ფული არ გააჩნია...

ხომ რეალობაა ისიც, რომ სიკვდილის კარიბჭეს ნელ-ნელა, მაგრამ გარდაუვლად ვუახლოვდები?... აი, დავეურებ ჩემი ხელის მტევნებს და... ცხადად ვხედავ, როგორ ჭკნება იგი თანდათან, დღითი-დღე...

დადგება ჟამი და... მიწა დაეყრება, მიწა შეჭამს ამ ხელებს და... განქარდება ყველაფერი – გამოგონილიც თუ რეალურიც – თავის აწმყოიან-წარსულიანად, მაგრამ... საოცარი ისაა, რომ ამ ხრწნად, ბებერ სხეულში და მოლლილ სულში ისევ – ისევ ზის ის ციციქნა გოგოცუნა, ერთობ ამაღლებულ, ზესთახენურ სიყვარულზე რომ ოცნებობდა, ოცნებობდა არაჩვეულებრივ, მზიურ, ხილულ თუ არახილულ სამყაროზე... სინამდვილეში კი მგონი სუროგატი ერგო. – სუროგატი ცხოვრებისა, ჭეშმარიტი გრძნობისა, განცდისა... და... დარჩა მოუხელთებელი, წარმტაც ოცნებათა ლაჟვარდები, ოცნება და... უსიერი, სულიერი მარტოობა!..

და რაც ყველაზე მწარე და აუტანელია – სათაყვანებელი სამშობლოს სანაცვლოდ – ასე ვთქვათ – ხელში შემჩნა მტრებისგან შემოფცქენილ-შემოდარცული, აგრეთვე დამაბუნებულ-დაბეჩავებული, გაყველფილ-გაღატაკებული, გაყიდულ-გასხვისებული საკუთარი უძლები შვილებისგან – გადედლებული მამრებით თუ გამამლებული მდედრებით სავსე – ერთმანეთის უზომო მოძულეობით დასახლებული, რჩეულ მოყმეთა სასაკლადო ქცეული – სამყოფელი! დიას. სამყოფელი და არა – მამული! – ისევ გრძელი პაუზა და:

– თქვენ იცით, ამ არეულობის დაწყებამდე ნიკუშამ ჩემი რჩევით, გულრიფში პატარა აგარაკი რომ შეიძინა, სადაც... არ დაგვცაღდა ცხოვრება – იგი ისევე დაიკარგა, როგორც მთელი ის მხარე. როგორც ჩემი ბაბუშარა და პრინციპში –

ბევრი სხვა რამეც. ბაბუა ბაკურის წინაპრებიც თავის დროზე იძულებული გახდნენ გამოქცეულიყვნენ თავიანთი მშობლიური ადგილებიდან. მათი შთამომავალნიც დევნილი შეიქნენ საკუთარ ქვეყანაში და არავინ უწყის – სადაა ჩვენი ბოლო პოლიგონი? – ნინომ სწრაფად გადაიწერა პირჯვარი და დადუმდა. მცირე ხნის შემდეგ ისევ წამოიწყო მინავლებული ხმით:

– რად გვერგო ასეთი ბედი? ან იქნებ ის წარსულიც მხოლოდ გამოგონილი სამყაროა – ჩემი ზმანების არ იყო და... სინამდვილეში არც არსებულა ოდესმე?

ძალიან ხშირად, ამ ბოლო დროს ვესაუბრები ხოლმე ნიკუმას აჩრდილს, სახლში რომ უჩუმრად დაბორიალობს, ვესაუბრები როგორც ცოცხალს – ათას რამეზე, ათას საჭირობო პრობლემაზე... ნიკუმამ ხომ სინამდვილეში ვერ გადაიტანა აფხაზეთის ტრაგედია... თურმე გულში როგორ განიცდიდა ეს უთქმელი კაცი, როგორ იტანჯებოდა? ხშირად ველაპარაკები-მეთქი მარტოდ დარჩენილი, განსაკუთრებით ამ ბოლო დროს...

განა არ მიყვარდა? მაგრამ...ის, ის ვინ იყო – ის უცნობი ლურჯთვალება ბიჭი, ძველი ფრესკებიდან გადმოსულ რაინდს რომ მაგონებდა? ზმანება თუ სინამდვილე? ამოუცნობი, ამოუხსნელი, ბედისწერისეული – ჩემი მარადისად მწყურვალი, მარადისად მეტრფე სულის იდუმალი ძახილი? ის, ვისთანაც გამუდმებით ვლალატობდი ნიკუმას, თუ... რასაკვირველია, ლალატი ეთქმის იმას, რასაც ვგრძნობდი, რასაც განვიცდიდი „ჩემი“ კაცის მიმართ?.. – ქალბატონი ნინო ისევ გაჩუმდა. დუმდნენ მისი მეგობრებიც, თავჩაქინდრულნი, ფიქრებდანილულნი, გულდამძიმებულნი.

ნინოც ნაგვემი სახით და მორღვეული თვალებით გალურსულიყო. მერე ეტყობა ისევ აიძულა საკუთარი თავი და

განაგრძო: – ხშირად ვესაუბრები აგრეთვე უდროოდ წასულ ჩემს მეგობრებს, ბებია-ბაბუას, ჩემს მშობლებს, აფხაზეთში დაღუპულ ჩემს ახლობლებს და საერთოდ ყველას, მიღმიერ სამყაროში გადასულებს – ყველას, ვინც მიყვარდა, ვისაც ვუყვარდი!

სად წავიდნენ? სად გაქრნენ? რისთვის შევიყვარე, თუკი დაკარგავდი საშუალოდ? რატომ დამიტოვეს მონატრების მძაფრი სურვილი?..

ნუთუ მართლ ჩემს გულს თუ ხსოვნას შემორჩა მათი ხატება? არადა, ხომ ზიდეს მათაც ცხოვრების ჭკაპანი? ან... იყვნენ კი სინამდვილეში, თუ... ისინიც ჩემი ფანტაზიის ნაყოფია? ანდა... ჩემი ნათამაშევი როლებია? ნუთუ... მოჩვენებითა და სიზმარია ირგვლივეთი ან ყოველივე ის, რაც ვნახე, რაც მახსოვს? და რაც დღემდე გაუნელებელი გრძნობით მიფორიაქებს სულს? „აუხდენელ ფიქრს ვინ არ იგონებს?.. ძველ ოცნებებზე რომელი არ სწუნს?.. ვწუხვარ, ვეძახი ჩემს სიყმაწვილეს, მაგრამ... არავინ იძლევა პასუხს!.. ჯვარს ეცვი თუ გინდა, საშველი არ არის! არ არის! არ არის! – ისევე გრძელი პაუზა.

– არ ვიცი. არაფერი არ ვიცი-მეთქი... იქნებ მართლა პატრი-არქალური სულის, თუ არქალური ცნობიერების მატარებელი აღმოჩნდა ჩემი ბუნება? იქნებ... რაღაც მითოსური სამყაროს ნასწლეტი ვარ... ამ ჩარჩ-მეგანშურ მსოფლიოში? სული, რომელიც ვერა და ვერ ეგუება დღევანდელ ყოფიერებას – ეგრეთ წოდებული წარმატებული კარიერის მიუხედავად!

მაგრამ ხომ რეალობაა ისიც, რომ ამ სიბერის ჟამს არ მელირსა ცხოვრება იქ, ჩემს ზღვისპირეთში, ჩემს ბაბუშარ-აში... რომ... ვერ დავიმარხები ჩემი წინაპრების გვერდით, სანაპიროს ბორცვზე, ზღვის სიახლოვეს... რომ არ დამეყრება იქაური მიწა... რომ ახლა, ამ წუთას მიუსაფარი ვარ სულით, ხორციით? უძწეო და უსუსური და საწყალობელი?

ხანგრძლივი პაუზის შემდეგ უცებ გაისმა ქალბატონ ნატალიას ნაღვლიანი, ყრუ ხმით ნათქვამი სიტყვები: – ეჰ, ჩემო ნინიკო საყვარელო, რა მნიშვნელობა აქვს, სად დავიმარხებით? სად შეგვჭამს მიწა?.. ეს ცერემონიები, ეს ყველაფერი რაღაც პირობითობა მგონია... რადგან 30 წლის შემდეგ ჩემი საფლავიც ისე გაქრება, როგორც... ჩემი შორეული წინაპრების. მიწა შეიწოვს ყოველივეს. ასე რომ, მიწა ვართ და მიწად მივიქცევით... ფუჭი და ამაოებაა ცხოვრება! წილადობილას თამაშია იგი! იწილო-ბიწილო, შრომანო, გვრიტინო... ჩვენ წავალთ და სხვა დარჩება!

– ეჰ, ასეა ეს! სად გაექცევი სინამდვილეს?

– მაგრამ იგივე გალაკტიონმა არ თქვა განა, სასოწარკვეთას არ მისცე თავიო... ესეც არ იყოს, ჩვენი ქრისტიანული რწმენის მიხედვით...

– იქნებ... მართლაც ყველაზე ნაღვლიანია, თავადის ქალი მაიასავით, ზღვის ტალღებში გაუჩინარდე, ვიდრე... მიწა დაგეყაროს?

– არ აცლიდნენ ლაპარაკს ერთმანეთს ქალები.

– ან იქნებ... კრემაციაც არ იყოს ურიგო?

– აჰ, არა. ოღონდ... დაწვა – არა!..

– ისე, რა მნიშვნელობა აქვს-დაგწვავენ თუ... მიწაში ჩაგფლავენ?

– კარგი ერთი, ნატალი! ჩვენ ხომ ქრისტიანები ვართ – ბოლოს და ბოლოს!

მობილური ტელეფონის ხმამ დავა შეაწყვეტინა მეტიისმეტად აღვზნებულ ქალებს.

– ჰო, შვილო. მე ვარ, შემოგველე!.. მადლობელი ვარ, ჩემო საყვარელო. კი. ტელეფონი გამორთული მქონდა მთელი დღე. ახლახან ჩავრთე... კი. ჩემს გოგოებთან ვარ, დედა გენაცვალოს. ვქეიფობთ ამ უგაზობაში, უშუქობაში... ძველებურად – ყოველშემთხვევაში – ვცდილობთ! (ჩემი ვასიკოა, მოკითხვას გითვლით სუყველას) – ჩემი გოგოებიც მო-

გიკითხავენ სიყვარულით. გეცინება ხომ, გოგოებს რომ ვამბობ? რას შერები შვილო? როგორა ხარ, დედა შემოგვევლოს! რაო, რაო, ჩვენებური კერძები მოგენატრა, ჩემი გაკეთებული საცივი? ღომიც? შებოლილი ყველით? ხაჭაპურიც? ჰა, ჰა, ჰა... შენ შემოგვევლოს დედაშენი: ხვანჭკარაც მოგენატრა, შვილო, ქინძმარაულიც – ქალბატონი ნინო წამდაუწუმ იცინოდა გაბრწყინებული სახით: – მერედა, ვერ ასწავლი, შვილო, ლუსის კერძების ჩვენებურად მომზადებას? არ გამოსდის, არა ჩემნაირად? შენ შემოგვევლოს დედაშენი. ლუსი? თენკიუ ვერი მაჩ,მაი დარლინგ... იეზ,იეზ... აჩი? ნინიკო?... იეზ, იეზ...

გატრუნული ისხდნენ ქალები და თვალმოუშორებლად შეჰყურებდნენ მეგობარს, წამდაუწუმ რომ ეცვლებოდა სახის გამომეტყველება – და ბოლოს, საუბრის დამთავრების შემდეგ გულჩაწყვეტილი ხმით ნათქვამი: – ჩემმა შვილიშვილებმა ქართული არ იციან... არც რძალმა! ვასიკომ ვერ ასწავლა (პაუზა). ვერ მოიცალა ეტყობა საამისოდ (პაუზა). ფულის კეთებას თუ... შოვნას ბევრი დრო სჭირდება, ეტყობა... / პაუზა/...

იცით, ვასიკოც ვერ მიგებს, რატომ არ გადავდივარ მასთან საცხოვრებლად!.. ისევე, როგორც ჩემ ამერიკელ მძახლებს უკვირთ, რატომ მეპატიჟება ასე დაჟინებით ჩემი შვილი!.. რატომ არ ვრჩები იქ, ასევე დაჟინებული თხოვნის მიუხედავად!

ხომ საინტერესოა, არა? იქ მიღებული არაა მშობლებთან ერთად ცხოვრება... უკვირთ, რომ ჩვენებურებს დედ-მამა, დამამა და საერთოდ, ნათესაობა რომ ჩაჰყავთ ამერიკაში... ვერ აუხსნიათ ეს ფენომენი!.. ისევე, როგორც მშობლების სადღეგრძელო უცხოა მათთვის... მაგრამ როგორ უხარიათ ხოლმე, როცა ამ სადღეგრძელოს ისმენენ.

– ისე, შენს ადგილზე, მე წავიდოდი... და იქ დავრჩებოდი კიდევ საერთოდ!.. ნუ გაიკვირვებ... ნორმალურ ადამიანს ამ

დაქცეულ ქვეყანაში რომ არ ეცხოვრება, ხომ ცხადზე უცხად-
დესია... მაშასადამე...

– მეც გავიქცეოდი აქედან, ამ გიჟების სამყოფელოდან,
ცოტა საშუალება რომ მქონდეს და ცოტა ახალგაზრდა რომ
ვიყო...

– აკი, ახალგაზრდები მასობრივ გარბიან კიდეც, ჩემო ეკუშ!
ჩათვალე რომ, დიდი უმეტესობა არ დაბრუნდება საქართ-
ველოში, ანუ ისინი დაკარგულები არიან ჩვენი ქვეყნისათვის!
„ჩემი ვასიკოც, მათ შორის“.

მართლაც, მალე აღბათ სულ დაცარიელდება საქართველო
ქართველებისაგან. ამას ოდესმე წარმოვიდგენდით?

– მე კი – არსადაც არ ვაპირებ აქედან წასვლას, რომც
შემეხვეწონ!

– შეგეხვეწებიან არა, კალთებს დაგაგლეჯენ, ხომ იცი!..
ჯერ ერთი, ვის რად უნდა შენისთანა გადაღრჯუებული დედა-
ბერი და... ისიც მათხოვარი?... თავისიც ჰყოფნით!

– იცინეთ, იცინეთ... მაგრამ... ავია თუ კარგია, ეს ჩემი
სამშობლოა მაინც... როგორც დედას ვერ გამოიცვლი, ისე
სამშობლოს!..

– მაშ, „არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს სხვა ქვეყნის
სამოთხეზედო“, არა, ჩემო საყვარელო ეკუნა?

– დიახაც!.. სხვათა შორის, აქ უნდა იბრძოლო იმისთვის,
რომ ქვეყანა უკეთესი გახდეს!

– აუჰ, ამას უყურეთ... რა მაგარი ვინმეა!.. კი მარა... რისი
მებრძოლი ხარ, შენ, შე კუნა ბებრუხანავ,? – ნატალიმ საერ-
თო სიცილ-ხარხარში, სხვა უცენზურო სეიტყვაც მოაყოლა
თავის ნათქვამს.

– ასეა თუ ისეა, მე ვერსად გავძლებ სხვაგან-მეთქი –
თბილისის გარდა! და საერთოდ, – უსაქართველოდ! მორჩა
და გათავდა! მომკალით ახლა თუ გინდათ!

– მეც. მეც... თბილისის და საერთოდ, საქართველოს გარეშე არ შემიძლია სხვაგან ცხოვრება!! მიმიფურთხებია მათი მადლარი ცხოვრებისათვის! სულიერებისაგან დაცლილი ყოფიერებისათვის!

ამ ჩარჩულ-მევასშურ გარემოცვაში – ძალადობის, მრუშობის და სიძვის მოძალების ჟამს – მენატრება რაინდული კეთილშობილება! დიახ, ამ სანჩო-პანსების და სექსუალური მანიაკების ეპოქაში მენატრება, ჩემი ღონ-კიხოტი – ეს უკეთილშობილესი არსება! დიახ, დიახ, მენატრება ღონ-კიხოტი და არა ვთქვათ, ფულის ტომარა ანუ ე.წ. ახალი ქართველი – თავის კაპიტალიანად!

– ანუ: ვივა რომანტიზმს, ძირს – პრაგმატიზმი, არა?

– დიახაც. თქვენი ირონიის მიუხედავად – გაუმარჯოს ჭეშმარიტ სიყვარულს და რაინდობას ამ ქვეყნიერებაზე და მის მედროშეს – იდალგო – ღონ-კიხოტ ლამანჩელის სახით – ჩვენს ნინიკოს!.

ნინო ჩუმად, გაუნძრევლად იჯდა და თითქოს განრინებოდა თავის მეგობრებს, რომელთა ხმებიც ახლა შორეულ ზუზუნად თუ ჩაესმოდა.

– ქალებო, უოლ-სტიტზე, ამ თანამედროვე ბაბილონში, ცათამბჯენების ხეივანში რომ აღმოვჩნდი პირველად, ასე მეგონა – ქინძისთავივით ჩავიკარგე თივის ზვინში-თქო.

– მართალი ხარ, ეთო! ეს ცათამბჯენი კი არ გამაღლებს სულიერად, როგორც ვთქვათ, პირამიდები, ან ჩვენი კავკასიონის მწვერვალები, არამედ, პირიქით... გთრგუნავს. პიროვნებად კი არ გრძნობ თავს, როგორი რეგალიებიც უნდა გამშვენებდეს, თითქოს მართლა ჭია-ლუა ხარ, რაღაც მოლასლასე ლანდი თუ აჩრდილი მოზიმზიმე ჯგროში, ყოვლად გამოუსადეგარი სულიერი არსება ხარ, უმწეო და უსუსური...

– ის ცათამბჯენები ე.წ. უბრალო, მდაბიო ხალხისთვისაა

განკუთვნილი, მათი თავშესაფარია! თავად ძლიერნი კი ამა ქვეყნისანი — მაგნატები ანუ ფულიანი ტომრები კოტეჯებს, რანჩოებს ირჩევენ თურმე საცხოვრებლად, რასაკვირველია, სრა-სასახლეებთან ერთად. ძველი რომის მსგავსად, თანამედროვე პლბეები და პატრიციები თანასწორობის თამაშს თამაშობენ. სინამდვილეში კი — საზღვარი არა აქვს მომხვეჭელობას, ლტოლვას შოვნისაკენ, შეძენისაკენ, ანუ ვინც მეტ დოვლათს და ფულს დაისაკუთრებს — ისაა ქვეყნიერების გამგებელი!

ეჰ, რას იზამ. ასეთი ყოფილა ადამიანის ბუნება, „გული კრულია კაცისა, ხარბი და გაუძლომელიო...“

— სხვათა შორის, რუსთაველის შთამომავალმაც თავის წინაპრებზე არანაკლებად იცოდა ეს ჭეშმარიტება. „ვინ არის იგი ვის თვის გულ ერთხელ აღევსოს და რაც მიეღოს ერთხელ ნატვრით, ისი ეკმაროს?...“

— მაგრამ იგივე ბარათაშვილმა ესეც ხომ თქვა: „მაგრამ რადგანაც კაცნი გვექვიანო...“

— კარგით ერთი. ადამიანს მართლა მხოლოდ მიწა აძლობს, სხვა დანარჩენი — ზიზილ-პიპილოა!

ქალები თანდათან უფრო და უფრო ცხარობდნენ. მათი ხმამაღალი დავა-კამათი უკვე დასაშვებ ზღვარს სცილდებოდა, თუმცა ნინო კვლავ გატრუნულიყო, თითქოს არაფერი ესმოდა, ვერაფერს ხედავდა. აქაურობას დაშორებული მისი ფიქრი და გონება წარმოუდგენელი სისწრაფით დაქროდა წარმოსახვით სამყაროში და ასეთივე სისწრაფით იცხრილებოდა და ქრებოდა მისი შინაგანი მზერის ქვეშ.

„რისთვის მოველ? რა რჩება ჩემგან? რას ვტოვებ? პრინციპში შეილიც დავკარგე... ვტოვებ ეფემერულ სახელს, რომელიც უკვე დღეს არავის ახსოვს.. არავის ჭირდება! ნუთუ მართლა ფუჭია ადამიანის მთელი ცხოვრება?“

ბურანში ჩაძირული მისი გონება უთავბოლოდ, არეულ-

დარეულად, ფრაგმენტულად აღიქვამდა გარდასულ დრო-ჟამს, ჩავლილ წლებს, თვალისწამში ბალახივით გათიბულს – უხილავი მთიბავის მიერ, წლებს, ასე მირაჟივით რომ გამქრალიყო თვალსა და ხელს შუა, ნისლსა და ქარში რომ ჩანთქმულიყო დროის კორიანტელში, ცხოვრების მორევში...

ნუთუ მართლა ილუზორული მოლანდება აღმოჩნდა ყოველივე, რაც თავს გადახდა? მაგრამ... მაშინ ეს უსაშველო ტკივილი რაღაა, გულს რომ ასე კუმშავს და წურავს?... ხომ რეალობაა დაწყლულებულ სულში ჩაღვრილი უჩინარი ცრემლები ნაკადულიც?..

საინტერესოა, რატომ არ ძალუძს მასაც ერთი ტრივიალური, უცხოური სერიალის კინოგმირივით თქვას: მე მივალწიე ცხოვრებაში ყველაფერს, რასაც ვნატრობდი და ამიტომ შემიძლია სიკვდილს მშვიდად შევეგებო!..

ნინო უცებ შეტოკდა, გვერდზე გადაიხარა და ნატალიას მიუბრუნდა:

– მაშ, ჩემო ნატალი, შენი აზრით, სულერთია, სად დაიმარხები? სად დაგაყრიან გულზე მიწას? ხომ? – წამით ისევ გაილურსა და მერე: – იქნებ მართლაც ყველაფერს სჯობია, ზღვის ტალღებმა ჩაგიხვიოს? იცით, მე მიფიქრია ამაზე... ამ ბოლო ხანს მაინც, განსაკუთრებით... – უცებ სწრაფად გადაისახა პირჯვარი: „ღმერთო, შემინდვენ!“ მერე კარგა ხანს იჯდა შეურხევლად, ხმაგაკმენდილი.

უცებ თავი მაღლა ასწია, წელში გაიმართა და... მოგუდული ხმით სიმღერა წამოიწყო...

ყველანი გაინახნენ. თითქოს სუნთქვაც კი შეწყვიტეს.

„ჰერიო ბიჭებო, ჰერიო, არ გავახაროთ მტერიო...“ – ნინო თანდათან ხმას უწევდა... სახე შთაგონებული გაუხდა. თვალები ძველებურად აუბზინვარდა.

ცრემლომრეულნი, ალტაცებული სახეებით უსმენდნენ ქალე-ბი ამ გულშიჩამწვდომ, სევდიან მელოდიას, ასეთი შთაგონები-

თა და გზებით რომ მღეროდა ახლა მათი მეგობარი, ადრინდელი სილალე, მოხდენილობა რომ დაბრუნებოდა თითქოს და ამაყად ყელმოდერებულს – მზერა სადღაც, უსაზღვროებისათვის მიემტერებინა, იქით, ჰორიზონტს იქითკენ, სადაც ცისფერ ბლონდში გახვეული ლივლივა ზღვა ილანდებოდა.

მღეროდა თუ... გოდებდა?

„როგორც უფალი, სამშობლო, ერთია ქვეყანაზედა!“ – გაისმა ბოლო აკორდად სამარისებულ სიჩუმეში, ოთახში რომ დასადგურებულიყო.

შეურხევლად მსხდარი ქალები ჯერაც გონს ვერ მოსულიყვნენ განცდისაგან, თუმცა სიმღერა უკვე კაი ხნის დამთავრებული იყო.

გაყუჩებულნი, თავიანთ ფიქრებს მისცემოდნენ – თითქოს მართლა ჩამოიარაო სიჩუმის ანგელოზმა.

ნინო ანაზღად მაგიდაზე დაემხო და... ყრუდ აქვითინდა. სლუკუნის შუალედებში იგი ერთსა და იმავეს იმეორებდა: – მე... ბედნიერი ქალი ვარ, გოგოებო, ბედნიერი ქალი ვარ! ჩემო ძვირფასებო! ჩემო საყვარლებო!

მერე... ერთბაშად დაღუძდა. შეწყდა მისი მხრების თახთახიც.

ენაჩავარდნილი, შეცბუნებული, გაოგნებული ქალები მსწრაფლ გამოფხიზლდნენ.

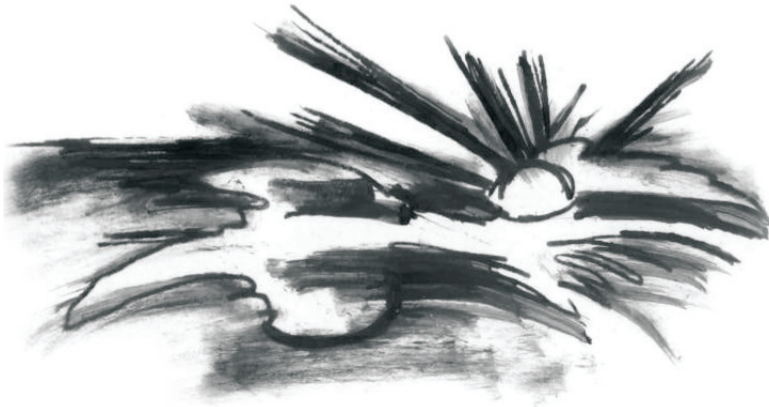
ქალბატონ ნინოს გვერდით მჯდომმა ეკატერინემ მორიდებით შეახო ბეჭზე ხელი. რაღაც უნდოდა ეთქვა, რაღაც სანუგეშო... მაგრამ... ხმა არ ამოსდიოდა ყელიდან...

– ნინო!

ნინო ღუძდა.

– ნინუცა!.. ნინიკო!– ახლა ყველანი წამოცვივდნენ ადგილებიდან, შეშფოთებულნი მივარდნენ მეგობარს, მკლაგზე რომ ჩამოედო თავი და... არ იძვროდა.

ნინო აღარ სუნთქავდა.

სიყდილის ზჳაჳი

ტანჯვის ღიმილი გაყინულა ტუჩებზე.

ტანჯვისა და წუხილის ნაკვალევა შეჭმუნულ შუბლზეც, მთელ სახეზე.

სახეზე?.. საღლა სახე?.. დაღეწილ-დასახირებული სახე არ ჩანს! – იგი სუღარის ქვეშაა მოქცეული.

და მანც... ჰგონია – ის კი არადა დარწმუნებულია, რომ მიცვალეულის ყოველ ნაკვთზე უეჭველად, უსათუოდ ტანჯვა-წვალევა იქნება აღბეჭდილი!

ხალხი კი... მოღის და მიღის. უხმაუროდ. ფეხაკრებით. მზერადახრილნი. ერთობ ცოტანი არიან. არცთუ მრავალრიცხოვანი ჭირისუფალნიც მღუმარედ ჩამორიგებულან სკამებზე და... თითქოს ტირიან და... არც ტირიან...

მხოლოდ სახეგამტკნარებული დედა ჩუმად ზუზუნებს თავისთვის: დედა, შვილო, დედა შვილოო. მხოლოდ ეს ორად ორი სიტყვა ამოსღის გამშრალი ყელიდან. დანარჩენები კი იქ, შიგნით, ხორხში იკარგებიან. გარეთ ვეღარ გამოუღწევიათ.

კალთაში ჩაყრილი, ერთმანეთში ჩაწულ-ჩაგრეხილი თითები უფრო მეტს მეტყველებენ, ვიდრე ბაგე-პირი.

არა ყვავილების ზღვა. არა ხალხის უწყვეტი ნაკადი – არამედ გამიშვლებული, შეუნიღბავი და ამდენად უფრო შემზარავი სილატაკე და სილუხჭირე, ქვეცნობიერ შიშთან ერთად შავ ჩარჩოსავით შემოვლებია აქაურობას და ჰაერს ამძიმებს, სუნთქვას უხშობს ადამიანს.

სწრაფად ადგა. კარში გავიდა.

კუთხეში აუტუზული, ნაცრისფერსახიანი წოწოლა, მხრებში მოხრილი მამაკაცი გაფაციცებულ მზერას თითქოს არიდებს მოსამძიმრეებს, რომელთაც ასევე გაურბით თვალი განზე.

გვერდით, პაწია სამზარეულოში შაოსანი ქალები და ბავშვები შეკუნჭულან და ხმადაბლა, დამფრთხალი იერით რაღაცას ტუტუნებენ ერთმანეთში.

... ხმაურიან ქუჩას აჩქარებული ნაბიჯით დაუყვა. ვერა. ვეღარ გაუძლო ბოლომდე. თითქოს ვიღაცას თუ რაღაცას გამოექცა, უჩინრად და დაჟინებით რომ ეძალებოდა მთელი ამ ხნის განმავლობაში და საშველს არ აძლევდა...

ტაქსმა სვლა შეანელა.

„ჰმ!.. იპოვა რაღა კლიენტი!“

საფულეში მხოლოდ ათკაპიკიანი უდევს.

დაძრულ ტროლეიბუსს შეახტა. „დემოსის ტრანსპორტი“, როგორც თავად უწოდებს ირონიულად, ჩვეულებრიუსამებრ ნელა მიჩაქჩაქებს, ხალხით საკმაოდ დატენილი.

ბაქანზე მიყუჟული, სახელურზე ორივე ხელით ჩაფრენილი, ამრეზილი სახით რატომღაც ტროლეიბუსის მარშრუტს ზომავს გუნებაში.

ვაჟა-ფშაველას ბოლოს იგი შემოტრიალდება და კვლავ ცენტრისკენ გასწევს ნება-ნება, მერე მოედანზე წრეს დაარტამს და ისევ საბურთალოსკენ იბრუნებს პირს და ასე

გრძელდება ყოველ დღე. ასეთია მისი გრაფიკი. ასეთია ცხოვრების ყოველდღიური განრიგიც – ერთი და იგივე, ერთი და იგივე, არაფერი არღვევს ერთფეროვნების, ამ თითქოსდა ერთხელ და სამუდამოდ დადგენილ წესს, ხანდახან ამოვარდება ხოლმე კალაპოტიდან „რაღაცა“, ერთბაშად, მოულოდნელად რომ ამღვრევს მღორე, ზანტ მდინარებას. მერე... კვლავ ძველებურადაა ყველაფერი...

მეზავრები კი ჩადიან და ამოდიან ფაციფუცით, ხმაურით.

„არც ისე მცირეა ქალაქში ხუთკაპიკიანთა რიცხვი!“ – ელიძება სარკასტულად, თუმცა...

სტოპ!

უბილეთო მეზავრო! როგორ არა გრცხვენიათ?.. ეკადრება განა ეს თქვენს ჭკადარას, პატივცემულო? ან შენ.. „ნაშიმ-შილარო“ სტუდენტო, ბუღალსავით რომ ატრიალებ თვალებს?.. დასაშვებია განა ასეთი უმსგავსოება საბჭოთა მოქალაქისათვის?

ტროლეიბუსი რატომღაც სიჩქარეს უმატებს, გზის სიფართოვის თუ სხვა რამ პირადული მოსაზრების გამო, მძლოლი გამალებით მიაქროლებს მანქანას.

„ბიჭოს! რა გაუტია!.. ნეტა რა მოელანდა?.. მაგრამ... ეყოფა კი ბოლომდე ჰოფსილა?

ააარა! ბოლომდე ვეღარ შეძლო!.. ასეა! ბოლომდე ყოველთვის ჭირს ლელოს გატანა!..

ღმერთო ჩემო! რა აბსურდული აზრები მომდის თავში!.. რა დროს ეგეთებია!..

თუმცა... რატომ აბსურდული?.. აბსურდული იქნება განა, აი, ახლა რომ შევვარდე შიგ, ტროლეიბუსის შუაგულში და ხმამაღლა დავიძახო:

– ხალხნო! ვინც აქ ბრძანდებით და ვინც აქ არ არის, ხომ ვართ ყველანი სიკვდილის შვილები? – ჯერ გაოცება. სახტად დარჩენილი სახეები, მერე ჩოჩქოლი.

– ვინაა, კაცო, ეს სულელი გოგო?
 – საწყალი... ეტყობა, აურია...
 – საცოდავი! ვაი, უბედურ დედამისს!..
 – სიტყვას ბანზე ნუ მიგდებთ! ხომ ყველანი მოვკვდებით-მეთქი, დღეს იქნება თუ ხვალ თუ მაზეგ, ან ოცი, ოცდაათი, ანდა ორმოცდაათი წლის შემდეგ? ეგ სულერთია ბოლოს-დაბოლოს! მთავარია, რომ ყველანი დავიხრცებით, მართალია, თუ არა?

ისევ ვნიასი. რია-რია. ლანძღვა-გინება.

– კაი, ბატონო! ვიყო მე შეშლილი! მაგრამ კითხვაზე გამეცით პასუხი! ვართ თუ არა სუყველანი, სათითაოდ, უგამონაკლისოდ – სიკვდილის შვილები-მეთქი? ჰო, თუ არა?

აი, შენ! თვალეზბრიალა გოგოვ, წელან რომ ასე გულიანად კისკისებდი. როცა იქნება, ხომ მატლები შეგიჭამს მაგ ლამაზ თვალებს, სახეს, მთელ სხეულს და გამოსრული ძელებილა დარჩები მიწაში!..

შენც, „ჩვენი ქვეყნის რაინდო“, ასე მედიდურად და ამაყად რომ იჭიმები, შენგანაც ხომ ბუნდლა არ დარჩება ამ დედამიწაზე?..

შენც, „ფილოსოფიურად“ მომზირალო, მხცოვანო ბერიკაცო, არც შენგან დარჩება არაფერი, მატლისა და ჭიისგან შეჭმული ჩონჩხის გარდა!.. და შენც, გაკაპასებულო და გაფუებულო ქალბატონო, რატომღაც ტროლებიუსით რომ მგზავრობ – როგორც ჩანს, მანეთიანი დაგენანა ტაქსისათვის – ასე კაპუეტივით რომ ქაჩავ თვალებს – თუ გგონია, გიშველის დაგროვებული განძი და სიკვდილს გადაურჩები?

– გააჩერეთ! ვინ უშვებს, კაცო ამისთანებს გარეთ!

– ასათიანზე ადგილი არ არისო. ასე ამბობენ!

– მილიციას დაუძახეთ! დაიჭიროს ეს გადარეული გოგო!

– ჰა, ჰა, ჰა, ბატონებო, ვერ დაიჭირავს სიკვდილსაო, ასე ბრძანა რუსთაველმა!.. ვერც თქვენი მილიცია-პოლიცია, ვერც

მთელ „პოლიტიუროს სასტავს“ რომ გამოუძახოთ ახლა, ვერაფერს გახდება. ტყუილია!.. ყველანი გაფუშეკოთ ფეხებს, რა დღეს, რა ხვალ! მორჩა და გათავდა! გარდაუვალია ეგ ამბავი!

– კისერი გიტეხია და კინჩხიც! თუ გინდა, ახლავე გაგიცხი-
ია სული!.. რას გვერჩი, შე შეჩვენებულო?

– ბოლმა, გველის წიწილია, ვერა ხედავთ!

– ჰა, ჰა, ჰა, გულზე მოგხვდათ განა? კუჭი მოგეწვათ? სულ ტყუილა გეკონათ, აბა, დედამიწის ღერძი თუ არა, მისი ჭიპი მაინც ბრძანდებოდეთ! ვერ მოგართვეს! აარაო, მელა მატყუაარაო!.. სინამდვილეში მხოლოდ მოლოლიაღე ლანდები და აჩრდილები ვართ, საიმქვეყნიოდ გახაზირებულნი! მეტი არაფერიო! სრულიად არაფერი!..

...ჰოდა, რაკი მასეა, რას ვედიდგულებით ერთმანეთს, თქვე ცოდვისშვილებო, თქვენა! თქვე უღმერთოებო! მაშ, რათა ვჭამთ ერთმანეთის ხორცს, რომელსაც მიწა შეგვიჭამს?.. რას ვერ ვიყოფთ ერთმანეთში, სალაფავს თუ... სამარეს? იმ სამარეს ხომ არა, საცა რიგირიგობით ჩავგტენიან სუყველას, ერთ მშვენიერ თუ უბედურ დღეს, ჭიაღუის გასახარად?.. მაშ, რად ვისტუმრებთ-მეთქი ერთმანეთს უღროდ იქითკენ, საითაც უკლებლივ ყველანი წავკუსკუსდებით? ჰა, მიპასუხე, შე ჯიშინო, შენა!

– ამ გაქანებული ტროლეიბუსიდან უნდა მოისროლო ეგ გარეწარი, ეგ ნაბიჭვარი ეგა! ამის... რა გაცინებს, კაცო, რა არის სასაცილო?

– გიჟია, ვერა ხედავთ!

– აბა, ჰე, დაქინჩაჩდით და მოისროლეთ აქედან ეს გიჟი!.. რას უცდით? რას ელოდებით?.. მაგრამ აარა! საქმე საქმეზე რომ მიდგება, მშიშრები ხართ, მხდალები, ლაჩრები! პირდაპირ ვერ გაბედავთ!.. ზურგში ჩასაფრება უფრო გეხერხებათ!

მილიცია-პოლიციაო, ვაი, თქვენს პატრონს!

– ჰეი, მძლოლო! გააჩერე მანქანა!.. ჩავდივარ! არ მსურს ამ

ნახირში ყოფნა – თუნდაც ღროებით! გააჩერე-მეთქი, გეუბნებიან!

თქვენ კი, თქვე ბლენძია, ამპარტავანო, კულაბზიკა აჩრდილებო, უბადრუკო სულებო, იფიქრეთ იმაზე, რაც წელან გითხარით!.. გეყურებათ თუ არა? დიახ, თქვენ გასაგონად ვამბობ, უკვდავობანას რომ თამაშობთ ამ ტაკიმასხრულ სცენაზე, ცხოვრებას რომ ეძახით...

მომენტო მორი!

გახსოვდეთ სიკვდილი, ბატონებო! თუმცა... მეტი არაა ჩემი მტერი, თქვენ რაიმე შეიგნოთ, რაიმე შეისმინოთ!

აბა, მაშ ნახვამდის – საიქიოში შეხვედრამდე!.. „პაკა“, „ჩაო“!

... დიდხანს ეძება გასაღები, მერე მოთმინებადაკარგულმა, ზარის ღილაკს დააჭირა თითი გამეტებით, მერე ისევ ჩანთა ამოქექა. იპოვა, როგორც იქნა. სწრაფად შეაღო კარი. დიდ ოთახში შუქი არ ენთო, მაგრამ, იქედან ტელევიზორის ხმა გამოდიოდა.

„ნატა, ალბათ თავის დაქალებთან ზის და“... – აზრი გაუწყდა.

აბაზანის სარკესთან ახლოს მიიტანა სახე: „მართლა შემლილს ვგავარ“, გაიფიქრა და მოულოდნელად ტუჩები დაებრიცა, ცრემლები წასკდა. ამ ხნის განმავლობაში არ უტირია. ცრემლი თითქოს გაუშრა და აი, ახლა... გულამოსკვნილი აქვითინდა.

ტირილით გული რომ მოიჯერა, სახეზე პეშვით შეისხა წყალი. დაწითლებული თვალები საგულდაგულოდ ამოიბანა.

მოშლილი ონკანიდან ისევ ისე შეუწყვეტლად მოედინება წყალი, მეტლახაცვნილ იატაკზე დაფენილი ჩვარი სველია. ირგვლივ მიმოავლო მზერა მინგრეულ-მონგრეულ სააბაზანოს, არაფრისმხედველი თვალი შეავლო სამზარეულოში კარჩამოფრიალებულ კარადასაც.

უანგარიშოდ, უფრო ინსტიტუტურად გაზქურასთან მივი-
და და ქვაბს სახურავი ახადა. უფროს დას აჯაფსანდალი
გაეკეთებინა. უგულოდ, მექანიკურად გადმოიღო საინზე კერძი
და უგულოდვე გადაყლაპა ორიოდე ლუკმა.

ვერა. ვეღარ შეძლებს ახლა ჭამას.

კვლავ ცივი წყალი შეისხა სახეზე, სავსე ჭიქა ბოლომდე,
სულმოუთქმელად გამოცალა და საძინებელი ოთახისკენ გაე-
მართა.

წამით შესასვლელთან შეჩერდა. მერე მკვეთრად მოტრი-
აღდა და... დიდ ოთახში შეაბიჯა.

ტელევიზორს მართლაც მისხლომიან ნატა და მისი
მეგობარი ქალები და ხმამაღალი კომენტარებით, სიცილ-
კისკისით უყურებენ გადაცემას. პატარა მაგიდაზე ყავისა და
კონიაკის ჭიქებია დახვავებული. ოთახი გაბოლილი.

– ვა, ლიკა?.. როლის მოხვედი?.. პრივეტ!.. ვერც შეგამჩ-
ნიეთ!..

– ყავა ხომ არ გინდა!.. იცი, ძალიან საინტერესო გადაცემაა...

– შუქი ანთე,

– არა. არ მინდა, ასე იყოს!

– რათა ხან უხასიათოდ, გენაცვალე? რამე ხომ არ მოხდა?

– ხო, მართლა, გოგოებო!.. ლიკას თანამშრომელმა ქალმა
თავი მოიკლა ამ ორი დღის წინ... მერვე სართულიდან გად-
მოხტა!..

– რას ამბობ?!!

– რა საშინელებაა, ღმერთო ჩემო!..

– საცოდავი!.. რატომ?.. რა მოხდა?

– ა... ააა! ვიცი... ვიცი! მეც გავიგე! რაღაც სასიყვარულო
ამბავია, „სლუჟენი“ რომანივითაა. რა! ქალს რომანი ჰქონია
თავის უფროსთან, ცოლს შეუსწრია სტამბაში თუ... რაღაც
ამდაგვარი...

– რა რომანი?.. რის რომანი?... რას ამბობ, ნინი?.. მორიგეობის დროს განყოფილების გამგე ცუდად გამხდარა. ჰოდა, ის საცოდავი რუსიკო, აბებს რომ ასმევდა სავარძელში გულშეღონებულ კაცს, მაშინ შემოიჭრა თურმე მისი ცოლი. ეტყობა, მანამდეც ეჭვიანობდა მათზე. ჰოდა, დაუდარაჯდა, და... ჩახვეულებს მიუვსწარიო, ქვეყანა შეუყრია! უშვერი სიტყვებით გაულანძღავს ის უბედური. ერთი სიტყვით...

– გაჩუმიდი, ნატა!.. რაებს ლაპარაკობ? – წამით იყუჩა: – უსამართლოდ შეურაცხვეს, გესმით?.. დაამცირეს, მიწასთან გაასწორეს. სულში ჩააფურთხეს. ვერ აიტანა, გესმით? ყველა ვერ ურიგდება ღირსების შელახვას. ასე იყო, მორჩა და გათავდა.

ხანგრძლივად ჩამოვარდნილ სიჩუმეს მხოლოდ ტელევიზორის ხმა არღვევს. ენაჩავარდნილი ქალები ერთხანს უსიტყვოდ, უაზროდ შესცქერიან ეკრანს.

ნატა გავიდა და ცოტა ხანში დას ყავა მოუტანა. ლიკამ უსიტყვოდ ჩამოართვა ჭიქა და ნელა შეუდგა სმას.

– არა, ერთი შეხედეთ, გოგოებო, ამათ – რა კაბები აცვიათ, რა სამკაულები უკეთიათ! – დაარღვია უხერხული დუმილი ნინიმ, ალბათ იმისთვის, რომ რაღაც ეთქვა. აყვნენ.

– ჰო... აბა, რომელ ამათგანს მოუვა თავში აზრად თვითმკვლელობა?

– შენ ეგა თქვი და!

– რატომ? თავთავისებური პრობლემები ყველასა აქვს. ალბათ ამათაც ექნებათ!

– პრობლემებს გააჩნია!

– გახსოვთ, კენედის ნაცოლარის, ჟაკლინას კაბების ღირებულება რომ ეწერა გაზეთში? მეფის შთამომავალი არ ბრძანდებოდა, მაგრამ რამოდენა სიმდიდრის მფლობელი ყოფილა თურმე ის ქალბატონი!

– ონასისის წყალობით!

- ვისი წყალობითაც იყო, ხომ ჰქონდა?
- მე მგონი, არც მანამდე უჭირდა მაინცდამაინც...
- ისე, მე რომ მკითხოს კაცმა, მილიონობით ჩვეულებრივი ადამიანისთვის, ძლივს რომ გააქვს თავი, სადღაც შეურაცხ-მყოფელია ქონების ასეთი აფიშირება! ვინც უნდა იყოს ის!
- შეიძლება მართალი ხარ, მარიკა. მართლაც არის ამაში რაღაც... პლებეური, მდაბიური თავმოწონება, აი, შემხედეთ, რა მდიდარი ვინმე ვარო.
- შენი და ჩემისთანების აზრი სულ ფეხებზე არ ჰკიდათ ამ გაქსუებულ მილიარდერებს, მთელი მსოფლიო ხელში რომ უჭირავთ ფულის წყალობით. შენ ვის დაკარგვიხარ!
- ისე, რა ძალე დაივიწყა მაგ ქალბატონმა თავისი სახ-ელოვანი ქმარი!
- აბა, ახლა ქართველი ქალივით დაჯდებოდა და წლობით იგლოვებდა. ნეტაი შენ! ეგენი მხოლოდ დღევანდელი დღით ცხოვრობენ...
- ჰოდა, სწორადაც იქცევიან. ამ ქვეყნად ერთხელ მოდიხარ და თუკი შეგიძლია, სწორედაც ისე უნდა იცხოვრო, როგორც ვინდა, როგორც გსიამოვნებს...
- ნუ გეშინია შენ, არც ჩვენი, კომუნისტური ნომენკლატურა თუ პარტოკრატია ამათზე ნაკლებად არ გრიალებს შინ თუ გარეთ! მათ ძვირფას თანამეცხედრეებსაც არანაკლები ღირებულების კაბები აცვიათ და მათ სამკაულებსაც ჟაკლინაც წუნს ვერ დასდებს!
- გაჩუმიდი, თუ ქალი ხარ!.. ონასისის საგანძურთან თავისი ცურცლის ხელა თუ გამოჩნდება ჩვენებურების ავლა-დიდება – ერთად აღებული! თქვა ამანაც რა!..
- იცინეთ, იცინეთ თქვენ! ჩვენი ხელფასის პატრონებს სასაცილოდ გვაქვს სწორედ საქმე!
- შეხედეთ ერთი მართლა, რა ბრწყინვალეებაა!.. რა ფუფუნებაა!..

„უყვარდა ჩუმად, თავისთვის. მანამდე არავინ ჰყვარებია! არც იგი ჰყვარებია ვინმეს! იყო თავისთვის. თავის ოცნებებსა და ზმანებებში!“

– ნეფე-დელოფლის კორტეჟი ნახეთ!.. ამას ხომ ახლა თითქმის მთელი მსოფლიო უყურებს ალბათ!

– ისე, პრინცი უფრო წარმოსადეგი და უფრო სიმპათიურია, ვიდრე პრინცესა!

– რატომ, რატომ? პატარძალიც კაი გოგო ჩანს! რას ერჩი? ჯიში მაინც ეტყობა...

– ჯიში არა!.. ამისთანა გოგოებს ყოველ ფეხის ნაბიჯზე შეხვდები ჩვენში!.. ერთი ამათი დელოფალია კიდევ ჯიშიანი!.. კოლმეურნეობის მწველავსა ჰგავს!

– ოჰ, რა მწარე ენა გაქვს შენ, ნინი!.. ყველაფერი უნდა გააბიაბრუო!.. ამათ რომ არისტოკრატია ჰყავთ და ამათ დელოფალს რომ სიმდიდრე აქვს...

– კოლონიებიდან ნაძარცვი!.. ერთი ჩვენს დღეში ყოფილი-ყვენ, საუკუნეების განმავლობაში სისხლში რომ ვცურავდით, მაშინ ენახავდი, რა თვალ-მარგალიტებს დააგროვებდნენ!

– მარიკამ ცხადია, მომენტი არ გაუშვა და პატრიოტული „რეჩი“ დაურტყა!.. ახლა თამარის ხანა არ მოინატრო, თუ და ხარ!

– და თამარის თავმდაბლობა! მართლაც ზღაპრული სიმდიდრე რომ ჰქონდა და თავი კი ისე ეჭირა, თითქოს არაფრის მქონებელი იყო! შიშველი გამოვედ დედის მუცლიდან და შიშველს მეგუვლების წარსვლადო!

– დაწყნარდით, გოგოებო, დაშოშმინდით! ამ ქვეყნად ყველაფერი ამაოა მაინც! ყველაფერი დანაცრდება და მტკრად იქცევა, პაიკიან-დელოფლიანად!.. ყველანი მხოლოდ თავს ვიტყუებთ ჩვენივე მოგონილი თამაშით. ესაა და ეს!.. ამაოება ამაოებათა და ყოველივე ამაო არს!

„პლატონური სიყვარული! ჰმ! ვინ წარმოიდგენს ამას ამ

ჩვენს გათახსირებულ დროში! როცა აქ ფარულად, ხოლო იქ აშკარად მხოლოდ სექსი ბატონობს – შიშველი, ურცხვი სექსი!

ღმერთო ჩემო! მისი სახელის ხსენებაზე როგორ გაეზადრებოდა ხოლმე სახე, თვალები როგორ აუციმციმდებოდა!.. რა მშვენიერი იყო მაშინაც, გიტარაზე რომ უკრავდა!.. ღმერთო ჩემო! სულ სხვა ქალი ხდებოდა – მომხიბვლელი, სანდომიანი...“

– ჩემმა მზემ, პრინცი მართლაც უფრო მიმზიდველი ჯეელია!

– ღმერთო! რა ბედნიერები არიან მართლაც!

უცებ ჭიქაში ჩარჩენილი ყავის ნალექი ტელევიზორის ეკრანს შეასხა.

– წავიდნენ ამათი... – კბილებში გამოსცრა გინება და ზეზე აიჭრა, წამიც და... კარის ჯახუნმა თითქოს მთელი ოთახი შეაზანზარა.

ნირწამხდარ, სასტად დარჩენილ ქალეს განძრევა ვერ მოხერხებინათ. პირველი ნატა გამოერკვა:

– ჩემი სიკვდილი! ნერვებმა უმტყუნა... ძალიან განიცდის... ოთხი წელი ერთ ოთახში იხდნენ, მეგობრობდნენ... ძალიან განიცადა... ბებიის სიკვდილსაც ვერა და ვერ შეგუებია ჯერაც... თუმცა... გარეგნულად არ იმჩნევს...

– რასაკვირველია... ცხადია...

– ძნელია შეეგუო ასეთ თავზარდამცემ ამბავს...

– საშინელებაა პირდაპირ!..

– საცოდავი ქალი! როგორ უნდა გამწარებულიყო, რომ ასეთი ნაბიჯი გადაედგა, ასეთ ცოდვაში ჩაედგა ფეხი...

– არის ამ საქციელში რალაცნაირი გაბედულება... ვაჟკაცობაც, თუ გნებავთ!

– არა, არ შეიძლება! დაუშვებელია! თვითმკვლევლობა – დიდი ცოდვაა!.. უპატიებელი რამაა!

მერე... სტუმრები ერთიმეორის მიყოლებით გაიკრიფნენ.

...საძინებელ ოთახში, საწოლზე პირქვე დამხობილი, ორივე ხელით ჩაფრენოდა ბალიშს. „შემოვა ახლა. დამადგება თავზე და... დაიწყება! ასე როგორ შეიძლება! ეს რა ჰქენი სტუმრებთან?“

– ლიკა, ეს რა ჰქენი?.. რა მოგივიდა... ასე როგორ შეიძლება?

ერთბამად წამოვარდა საწოლიდან და დას სახეში შეაფრინდა ხელის პარჭყვით:

– შენ მეკითხები, რა მოგივიდაო? შენ? შენ?.. კი მაგრამ, შენ თვითონ რა მოგდის?.. ჰო, შენ! რას მიყურებ გამტერებით?.. ამხელა ქალი, ორმოც წელს მიტანებული, მიჯდომიხარ ტელევიზორს შენ უმაქნის, შინაბერა დაქალებთან ერთად და... ყავის სმაში, მარჩიელობასა და ჭორაობაში ატარებთ დროს!..

შენ, შენ რა გეძარბება-მეთქი, ჩემო ძვირფასო დაო?.. იმის ნაცვლად, ერთი ხუთი შვილი მაინც გეხვიოს გარშემო, ოჯახს დაგურგურებდე, მეუღლეს თავს ევლებოდე, რაღაც სისულელებში კარგავ დროს!..

კი, ბატონო, კვირაში რამდენიმე საათს უტარებ გაკვეთილებს „გეპეის“ გამოყვეჩებულ სტუდენტებს და... კიდევ რაღაც-რაღაცეებს თარგმნი თითქოს... ესაა და ეს! სხვას რას აკეთებ-მეთქი? რაში ხარჯავ ენერგიას?

უწყვეტად მოედინებოდა, სიტყვების ნაკადი, თითქოს თვითონვე იწვევდა შიგნიდან მრისხანებას და თვითონვე იხრჩობოდა თავის სიბრაზეში – აცახცახებული, თვალებგადმოკარკლული, სახეგაფითრებული, და რაკილა შეცბუნებული უფროსი და არ ეპასუხებოდა, უფრო და უფრო მძვინგარდებოდა და მწარე, გესლიან სიტყვებს ტყვიასავით აყრიდა. თანაც, ქვეცნობიერად სწაღდა, წყობიდან გამოეყვანა და, რომ მერე უფრო მოეკლა მისთვის გული, უფრო გაეწბილებინა.

– რას გაჩუმდი? გემწვავა ხომ?.. არ მოელოდი შენი „პატარა“ დაიკოსგან ამგვარ რეაქციას? აკი, შენი გაზრდილი

ვარ! ხოლო, აი, მე თურმე როგორი უმადური და გულბოროტი აღმოვჩნდი, ხომ მართალია? ხო მამას ფიქრობ ახლა?

– დაწყნარდი, გენაცვალე... დამშვიდდი. ახლავე მოგიტან ვალერიანის წვეთებს...

– არ მჭირდება შენი ვალერიანის წვეთები!.. რაც თავი მახსოვს, გადაყოლილი ხარ სხვებს... ჯერ ლოგინად ჩავარდნილ ბებიას უვლიდი, მერე მამას, მე – უდედურს – დედობას მიწევდი. პატარაობიდანვე უცხო ენაზე, მუსიკაზე დაგყავდი. რა მერე? რა მიიღე სანაცვლოდ?... კარგად მახსოვს, რა ტანაშოლტილი, ლურჯთვალეობა, ლამაზი გოგო იყავი! რა მერე? დარჩი ასე გაუთხოვარი. გაუთხოვარი ხარ, აბა რა? ცვედანი და ნარკომანი ქმარი შეგხვდა და ექვს თვეში გაეყარე. უფრო დიდხანს უპირებდი ნამუსის შენახვას იმ ნაძირალას, აღარ გამოგივიდა ოღონდ!.. ახლაც თვალში მოსახვედრი დედაკაცი ბრძანდები. რა მერე? რა-მეთქი? ზედ ვინ გიყურებს? თუკი თავად ლოგინში არ ჩაუგორდი ვინმეს, რომელიც შეიძლება შენი ფეხის ფრჩხილადაც არ ღირდეს!

– კარგი, გაჩუმდი, გეყოფა!

– არა, არ მეყოფა, არ გავჩუმდები!.. ვილაც პრინცისა და პრინცესას ქორწილს შესციცინებთ შენ და შენი ჭკუის-კოლოფა დაქალები... რაო, რამ გაგაკვირვავთ? რითი გჯობია შენ ის პრინცესა? რითი?.. ერთი ჩვეულებრივი გომბიოა... ან რა დამსახურება მიუძღვით კაცობრიობის წინაშე, ასეთი პატივითა და ზარზუიმით რომ იხდიან მათ ქორწილს და ლამის მთელ მსოფლიოს აყურებინებ ამ ცერემონიალს? რა?.. მარი კიურია ერთი და მოცარტია მეორე, თუ რა? ვინ არიან ბოლოსდაბოლოს, გეკითხები? მხოლოდ ის, რომ სამეფო სახლში დაიბადნენ – აგერ, გუშინ გამოჩეკილი დინასტიის ნაშვირებად! ესაა და ეს!..

არ მითხრა ახლა, უსამართლო ხარო, შური გალაპარაკებსო,

ქორწილებს ყველა ქვეყანაში, ყველგან და ყველა წრეში, მით უმეტეს სასახლეებში, პომპეზურად აღნიშნავენო. კი. ასეა. ასეა! მაგრამ მე რა შუაში ვარ? მე რატომ უნდა მიხაროდეს განსაკუთრებულად? რატომ უნდა დავტკბე მათი ბედნიერების ხილვით? რატომ უნდა ვზეიმობდე, როცა ვიცი, რომ ხვალ ან ზევ ან ერთი გაიჩენს საყვარელს, ან მეორე, ან ერთდროულად იმრუშებენ და მერე სკანდალურად განქორწინდებიან, ჰოლივუდის ე.წ. ვარსკვლავებივით. – მათი გარყვნილი და უზნეო ცხოვრების, უფრო სწორედ, ჯამბაზობის და მატრაბაზობის წვრილმან და პიკანტურ დეტალებს რომ ლამის ბუკ-ნაღარით ამცნობენ მთელ ქვეყნიერებას!..

კერპთაყვანიშმცემლები განა მარტო პოლიტიკურ მოღვაწეებს ჰყავთ?.. ჰოდა, ფანატიკური მასა სიამოვნებით და ხარბად კენკავს სიბინძურეში აზელილ ჭორსა და მართალს!.. ამ დროს კი – ბევრს ლუკმა-პური ენატრება, გესმის? ლუკმა-პური... დედამიწის ნებისმიერ კონტინენტზე!..

ფილანტროპობაზე არ ვდებ თავს, ბატონო, არა! მაგრამ შენ, შენ რა გიხარია, მხეიძის ქალო?.. ბრბოს ფანატიზმით იწონებ თავს, არა? არადა, ჩვენი გვარი ხომ ჯერ კიდევ მერვე საუკუნეში ბრწყინავდა!.. სახელოვანი მამულიშვილებისა და რაინდების შთამომავალი ხარ!.. ყოველ შემთხვევაში, ასე გვაუწყებენ ჩვენი ისტორიული ქრონიკები...

– ჩვენი გვარი რა შუაშია, ლიკა გენაცვალე?.. ესენი ევროპის უწარჩინებულესი სამეფო დინასტიის წარმომადგენლები არიან, ესეც არ იყოს...

– მიმიფურთხებია მაგათი უწარჩინებულესი დინასტიისთვის – აგერ ჯერ კიდევ გუშინ მათი წინაპრები, ფართალს რომ ჰყიდდნენ... სარფიანად!

არ მითხრა ახლა ვაჭრობა განა საძრახისიაო. არა, ბატონო, არა! ოღონდ – როცა ყველამ თავ-თავისი ადგილი იცის!

დღევანდელი მაგნატების წინაპრები ხომ ყველანი თავის დროზე მეფედან-უაშვილები და გობსეკები იყვნენ. ჰოდა, ყველა ამათთვის ერთადერთი სალოცავი და სათაყვანებელი კერპი – ფულია, ანუ ყვითელი ეშმაკი, რომელზეც გვარსაც იყიდიან, დინასტიასაც, მონარქიასაც, ქვეყნებსაც და ხალხებსაც, და საერთოდ, სუყველაფერს ამ ცისქვეშეთში და... ყიდულობენ და ყიდიან კიდევც!.. მეზიზღებიან, მეზიზღებიან, თავის ფულის ტომრებიანად, სუყველანი!

არეული სახით დარბოდა აქეთ-იქით, წამით საწოლზე წამოვდებოდა თვალანთებული, სახე გაკერპებული, მერე ისევ ზეაიჭრებოდა და იწყებდა უთავბოლო მონოლოგს და სირბილს, თითქოს თავის თავს უფრო ეპაექრებოდა და ედავებოდა:

– მამაჩემის მოძღვრების თანახმად, გეხსომება ალბათ, მხოლოდ პატიოსანი შრომით და ცოდნით მიიღწევა თურმე წარმატება და ყოველი სიკეთე ამ ქვეყნად! ჰა, ჰა, ჰა... – სიცილი აუვარდა ერთბაშად, მერე უცებვე შეწყვიტა და დონჯშემოყრილი წინ დაუდგა ადგილზე გაშეშებულ დას:

– კი, ბატონო! პატიოსნად ვიცხოვრე აქამდე: ოცდარვა წლამდე!.. არ მომიპარავს. არ მისიძვია. ღმერთი. ხატი. რჯული!.. არავინ მომიტყუებია... ცილი არავისთვის დამიწამებია – უფრო ჩემთვის დაუშავებიათ, ჩემთვის უტკენინებიათ გული...

რა მერე?.. რას მივალწიე? 80 მანეთი თვეში და კორექტორობა „პრესტიჟულ“ გაზეთში – ისიც ნაცნობობით! აი, რას მივალწიე ამ ექვსი წლის განმავლობაში!.. თუ ზურგს არ გიმაგრებს გავლენიანი ბიძა ან ფული-ნული ხარ! მათხოვარი! ასეა ეს ჩვენს „დიად, სოციალისტურ სამშობლოშიც“ – თანასწორობისა და სამართლიანობის ეტალონად რომ მიიჩნევენ თავის თავს მთელს მსოფლიოში და – ასეა ყველგან! ყველგან! არადა, არავისზე ნაკლები არ გახლავარ არც ნიჭით, არც განათლებით, არც თუ ვნებავს – გარეგნობით. წერითაც

სხვებზე ნაკლებად არ ვწერ. კარგი ექიმის შვილებიც ვიყავით, ძველი, ტრადიციული ოჯახიდან, თუმცა ექიმის, რომელიც პრინციპულად არ იღებდა პაციენტებისგან ფულს, პრინციპულადვე არ შევიდა სატანების პარტიაში და რიგითი ექიმის სახელს და ჯამაგირს დასჯერდა!..

ჰოდა, როცა მოკვდა, სულ ოციოდე მანეთი აღმოაჩნდა „დანაგროვები“ თანხა.

ეს იყო და ეს!.. და მეგობრებმა და ნათესაობამ ლამის სამოწყალოდ დამარხეს!..

ღმერთო ჩემო, რო გამახსენდება!..

ვიცი, ვიცი ახლა რასაც იტყვი, სამაგიეროდ პატიოსანი კაცის სახელი დატოვაო... რომელიც არავის სჭირდება დღეს, გესმის? არავის! და არც არასოდეს სჭირდებოდა ვინმეს... მხოლოდ მოსაჩვენებლად და ფარისევლურად თუ აქებ-ადიდებენ „ღირსებებს“, რომელიც... არც შენ და არც მე პურს არ გვაჭმევს, ჩემო ძვირფასო დაიკო!..

მოზრდილები ვართ და ჩვენს თავს ჩვენ თვითონ მივხედოთო, მეტყვი ალბათ.

კი, ბატონო, მაგრამ რომ არ გამოდის არაფერი? ხელფასიდან ხელფასამდე რომ ძლივს გაგვაქვს თავი?.. არადა, მომბეზრდა, გესმის? უკვე მომბეზრდა ასეთი ყოფა!..

ერმიტაჟს ვინლა ჩივის, საზღვარგარეთზე ხომ ლაპარაკიც შედმეტია – მოსკოვში ვერ ჩავსულვარ, ისე, საექსკურსიოდ! როცა ძალი და კატა, ვინ არ დარბის აქეთ-იქით, აღმა-დაღმა!

ისევ გაჩუმდა ერთ ხანს, მერე თავი გაიქნია და ხმამაღლა, თითქმის ჩურჩულით განაგრძო: – ახლა უცებ სიკვდილი რომ მეწვიოს, რა უნდა მოვიგონო სულის ამოსვლისას, რომელი სასიამოვნო, ტკბილი წამები, რომელი ახდენილი ოცნება გავიხსენო?

ისევ წამოვარდა საწოლიდან:

— არა. მორჩა. გათავდა. აღარ მინდა ასე გაგრძელდეს! უკვე ყელში ამოვიდა სუყველაფერი!..

სხვათა შორის, აქამდე ვაკეთებდი იმას, რაც მამაჩემს უნდოდა, რაც შენ გინდოდა, ბებიას, ბაბუას... დღეის ამას იქით მოვიტყევი როგორც... მე მინდა! როგორც მე მიმაჩნია საჭიროდ. მორჩა და გათავდა!

ალეწილ-გავარგარებულ სახეზე წამით თვალები გაეყინა, მერე ძლივს გასავონი ხმით აბუტბუდტა: — იმასაც... ეტყობა იმასაც მობეზრდა, გესმის? მობეზრდა უაზრო, უმიზნო, უფუნქციო არსებობა... უღიმღამო, უფერული, უსიხარულო ცხოვრება!..

მერე ისევ ხმას აუწია, შეიმართა, თვალებიდან კვლავ ნაპერწკლები დაყარა:

— კარიერაზე არასოდეს უფიქრია — რომც ნდომოდა, ვინ მიამაჴებდა კარგ ადგილს! ვინ დააწინაურებდა! უბრალო, ჩვეულებრივ ქალად ყოფნა მოენატრა, გესმის? რომელიც უყვართ და რომელსაც უყვარს! ალერსი და სითბო მოენატრა... ერთხელ გამომიტყდა, არასოდეს თავყვანისმცემელი არ მყოლია, არასოდეს არავის ჩემთვის ყვავილი არ მოურთმევიო. გესმის? ღარიბი ძმის ოჯახში თავისი კუნჭულიც არ გააჩნდა... თითქმის ერთი კაბით დადიოდა წლების განმავლობაში, გესმის?.. ერთი კაბით! მხოლოდ ოცნებები და ილუზიები ჰქონდა თავზე საყრელად! და... ასე გავიდა წლები... ოცდათექვსმეტისა გახდა ამასობაში, ოცდათექვსმეტისა! გესმის? უკან დარჩა ახალგაზრდობა — უსიყვარულოდ, უხალისოდ, უსახურად გავლილი წლები!

ჰოდა, იქ, სულის სიღრმეში გროვდებოდა ალბათ პროტესტის გრძნობა. რატომ, რისთვის ასეთი სასჯელი? და რამდენია ასეთი ჩვენს გარშემო? რამდენი?..

...მართალია, გარეგნულად არაფერს იმჩნევდა, არაფერს.

თითქოს ასეც უნდა ყოფილიყო. იყო თავისთვის კვლავინდებურად მშვიდი, წყნარი, მომთმენი და ყველას მიმართ საოცრად კეთილგანწყობილი!.. მაგრამ მის გულში, ვინ იცის, რა ცეცხლი ტრიალებდა!..

ჰოდა, თავისთვის შექმნა... არარაობისგან შექმნა იდეალი! არაკაცისგან, ბითურისგან გამოიგონა დიდი ვაჟკაცი! გესმის? გესმის, რა საშინელებაა ეს? რამხელა ტრაგედიაა!.. ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო!

ისევე გაჩემდა. ცოტა ხნის შემდეგ კვლავ აჩურჩულდა:

– მაგრამ... ოცნებაც არ აპატიეს... ჩვენში ხომ ხშირად ის გვიკითხავს მორალს, ვინც თავად ამორალურია!.. ზნედაცემულია! იმან კი, იმან, მისმა გულის რჩეულმა ერთი სიტყვითაც არ დაიცვა, გესმის? საერთოდ, ხმა არ ამოუღია თურმე! არადა, ამ ზვადგის წინ თათხავდნენ მართალ, სუფთა, წრფელ ადამიანს!.. გესმის? ვერ გაბედა ენის დაძვრა იმიტომ, რომ... ლაჩარია, მხდალია, ახვარია!..

დარწმუნებული ვარ, ამან, ამ სულმდაბლობამ ყველაზე მეტად ატკინა გული ალბათ, ამან, ამ არაკაცობამ მოსპო და არა აშარაშკა, ნა-რი დედაკაცის ქუჩურმა ლანძღვა-გინებამ და უკეთურმა საქციელმა!.. ასეა ჩემო დაია, ეს! ასეა!

– გასაგებია, ყველაფერი გასაგებია, მაგრამ... შენ... რას უშველი შენ... შენი განცდებით?

– მაშ, როგორ მიბრძანებ განვიცადო?... სხვათა შორის, მეც ასეთი პერსპექტივა მელოდება!.. დიახ! ზუსტად ასეთი! არ მითხრა ახლა... გიგას რატომ არ მიყვებიო, სკოლიდან რომ უყვარხარო! მე არ მიყვარს და იმიტომ! გასაგებია? არ მიყვარს! მორჩა და გათავდა! დანარჩენი... ნავავი აღმოჩნდა ყველა, ვინც შემხვდა. ჩემს ირგვლივ ღირსეული, საცოლო ბიჭს რომ ეძახიან, არ გაჭაჭანებულა... გასაგებია? და ეს შენ ჩემზე უკეთესად იცი... არ ვიძახი, მე-ფრთიანი ანგელოზი

ვარ-მეთქი, მაგრამ... არ მინდა კომპრომისული გარიგება, ანუ უსიყვარულო ცოლქმრობა და საერთოდ... კაცის და ქალის სექსუალური ურთიერთობა რომ ჰქვია, დიდი სიყვარულის გარეშე – ჩვეულებრივ მაკინტლობად მიმაჩნია – მეტი არაფერი! გესმის? მეტი არაფერი. ჰოდა, არ მსურს პირუტყვი ვიყო, გესმის? მინდა პიროვნებად დავრჩე. ღირსება შევინარჩუნო, ყოველ შემთხვევაში... ასე ვფიქრობდი აქამდე!.. დაარქვი თუ გინდა ამას ამპარტავნობა, რაც გინდა ის დაარქვი! სულ ფეხებზე მკიდია, უკვე! და კდე: გაბოროტება არ მალაპარაკებს ამას – არა! შენ კარგად იცი: ბავშობიდან ვერ ვიტანდი უსამართლობას! არც ჩემს თავს ვპატიობ ხოლმე სიმრუდეს!..

ბალიშში ჩაემხო კვლავ და მხრები კონვულსიურად აუთახთახდა.

– იქნებ... ილოცო?... მოგეშვება...

– ვილოცო?! – ისევ წამოიჭრა საწოლიდან და თვალები ავად დააკვესა: – ვილოცო რაზე? ხომ ღვთის გაჩენილი ვარ? მაშ, ღმერთმა უკეთ არ უწყის ჩემი გასაჭირი?... ჩემი სურვილი, ნატვრა, თუ ოცნება?... რა მინდა და რა არა?... რა ვთხოვო მუხლმოდრეკით?... რას ვევედრო? ანდა, ვერ ხედავს – სხვისი ყურმოჭრილი მონები რომ ვართ? ათეისტურ ნახიზად რომ გადაგვაქციეს წითელმა სატანებმა?

– მაშ რა გქნათ?... არ ვიცოცხლოთ მართლა?

– მე არ მინდა ასეთი სიცოცხლე, გასაგებია? არ მსურს!.. დაიცა... როგორ... როგორ ამბობს ანტიგონე? ღმერთო, გამახსენე!.. ჰოო... „მე მინდა ყველაფერი... და ახლავე, ამ წუთას. დაე, ჩემი ბედნიერება იყოს სრული. არადა, სულ არ მინდა იგი. არა. მე სულაც არ მსურს ვიყო მოკრძალებული და დავეკამყოფილდე რაღაც მოწყალებით, რომელიც მომიგდეს მე მორჩილების აღსანიშნავად... მე მინდა ჩემი ბედნიერება იყოს ისეთივე მშვენიერი, როგორადაც მე იგი მესახებოდა

ჩემს ბავშვურ ოცნებაში თუ არადა, დაე, მოკვდეს, ნულარ ვიცოცხლებ!“ – ჟან ანუი. ანტიგონე! – უცებ თეატრალური შესტითა და ხმით დაასრულა ციტატა, თავი დაუკრა პირლიად დარჩენილ, თვალგაფართოებულ დას, შეტრიალდა და ციბრუტივით გაგარდა ოთახიდან.

...რამდენჯერმე აუქროლ-ჩამოუქროლა წიგნების უზარმაზარ კარდას მტრული, ალმაცერი მზერით.

მერე შეჩერდა. ხელები გაშალა:

– ოჰ, ჩემო ძველო მეგობრებო!.. თქვენ რას მეტყვით ნეტაი?.. რით მანუგეშებთ?.. ეგების არ მეთანხმებით „რალაც-რალაცებში“ ჰა?.. სისულელეებს ვროშავ განა?.. ჰა, ჰა, ჰა...

დარბაზში თავი შემოჰყო ნატამ.

– გამომდიე, ხომ?.. ნუ შიშობ. ჯერ არ შევშლილვარ!.. ისე, ჩემთვის ვიცინი... – პაუზა და მერე: – ამათ შეხედე ერთი, რამდენია?.. მახსოვს, პატარა რომ ვიყავი, ლამის ძალით მაკითხებდი, თან განრიგს მიდგენდი, რა – როდის წამეკითხა!.. ა, ბატონო! ეს „საუნჯე“ – მამაპაპეული – სულ გადაბულბულებული მაქვს. რა მერე?.. რა მომცა? რაში გამომადგა?

ისევ ისევ გრძელდება სიკეთის დაუსრულებელი ჭიდილი ბოროტებასთან, ვით წმინდა გიორგის მოქნეული ბოძალი, რომელიც ვერა დ ავერ კლავს გველემაპს!.. არ კვდება ის გველემაპი და ჰე, იძახე: ბოროტსა სძლია კეთილმანო...

პოეტის ნატვრად და ოცნებად რჩება ალბათ ეს შეგონება, ანუ ვითარცა უდაბნოსა შინა ღაღადი, გესმის?.. ამ ქვეყნად ბოროტება მძლავრობს ყველგან. ბოროტები გალაღებულან... ჩემშიც, ჩემს გულშიც ხანდახან ბოროტი სძლევს ხოლმე კეთილს: კი. კი. ასეა ეს! ბებო ლოგინად რომ იყო ჩავარდნილი, ერთი-ორჯერ გავიფიქრე კიდევ, ნეტაი, მალე მოკვდეს-მეთქი, რადგან... ჩემი აზრით, ტყუილუბრალოდ წვალობდა და სხვებსაც, უფრო სწორად, შენ გაწვალებდა! თითქოს

ბებოს სიკვდილით ყველანი მოვისვენებდით!.. დიახ, დიახ, ასე გავწირე ჩვენი გამზრდელი ბებია!..

მამაჩემზეც აუგი აზრები არ მასვენებდა დრო და დრო!.. მართალია, დედინაცვალი არ მოუყვანია ჩვენთვის, სახლში, მაგრამ საყვარელი რო ჰყავდა – გუნებაში არ ვპატიობდი! არ ვპატიობდი დედაჩემის ხსოვნის ღალატს – ასე ვნათლავდი მის საქციელს!.. არ ვპატიობდი იმასაც, რომ მარტო ეს ბინა და წიგნები და ბებიის ნამზითევი, ადამისროინდელი როიალი რომ დაგვიტოვა მხოლოდ! რომ შეეძლო და არ ინდომა უზრუნველყოფილი ცხოვრება „ავაზაკი“ კომუნისტების ხელში! და ერთ ჩვეულებრივ, უბრალო ექიმად მოკვდა. – ისევ გაჩუმდა წამით, მერე კვლავ აჩურჩულდა:

– ჩემს გულში რუსიკოსაც არ ვპატიობდი და ჩემთვის... უჩუმრად ვკილავდი კიდეც, რამ შეაყვარა ეს არარაობა-მეთქი. მხოლოდ... შეხედულებით რომ ბრჭყვიალებს და... მეტი არაფერი! მეტი არაფერი!

ანაზღეულად სიტყვა ბაგეზე მიეყინა. თვალები შუბლზე აუცვივდა – ოთახში არავინ იყო! სანამ რაიმეს მოისაზრებდა, ნატა ისევ გამოჩნდა... წყლით სავსე ჭიქით ხელში.

ისტერიული სიცილი აუტყდა კვლავ.

– ვაიმე, დედა!.. რა შეშინებული სახე გაქვს, გოგო!.. ღმერთო ჩემო.. ღმერთო ჩემო! – ნატა კვლავ სარგადაცლავით ვით იდგა ხმის და ამოღებას ვერ ბედავდა. მერე სუსტმა, მოკრძალებულმა ღიმილმა შეურხია ტუჩ-პირი. მერე... თავადაც გაეცინა როგორც ხმადაბლა, ხათრიანად.

– ჰო, კაი, კაი, მომეცი ჭიქა!.. ნუ გეშინია, შენ არ შეგასხამ! – ისევ გაეცინა, ოღონდ როგორღაც უგემურად, ნაძალადეგად და ერთბაშად გამოცალა ჭიქა. მერე ღრმად მოითქვა სული და სავარძელში ჩაეშვა. ორივე მკლავი მოწყვეტით დაუცვივდა და სახელურებზე. თავი ჩაჰკიდა.

ცოტა ხნის შემდეგ ისევ ალაპარაკდა:

– პრინცს და პრინცესას ყავა რო შევასხი ეკრანზე, წამით შენი მზერა დავიჭირე... ოჰ! რა სიფათი გქონდათ შენ და შენს დაქალებს! ჰა, ჰა, ჰა... – კვლავ თეატრალურად გაიცინა. მერე უცებ სახეზე ხელის გულები აიფარა და... გაილურსა. დუმილი დიდხანს გაგრძელდა.

მოულოდნელად მხრებზე ღის მკლავები იგრძნო. ნატა ესვეოდა და ჩუმად, სათუთად ჰკოცნიდა თმაზე, ლოყებზე, კისერზე, თან ცრემლი დაპალუპით ჩამოსდიოდა თვალებიდან.

– ნუთუ... ნუთუ მართლა არაფერი გახსოვს კარგი, გენაცვალე?... ნუთუ მხოლოდ ცუდი გინდა მოიგონო?... ბედნიერი, სასიამოვნო წუთებიც ხომ გვქონდა?... გული მიკვდება ასეთ დღეში რომ გხედავ... ნუთუ თუნდაც ჩვენი სიყვარული – ჩემი და შენი სიყვარული – არაფერს ნიშნავს, სულ არაფერს? შენ შემოგვევლოს შენი ნატა, ჩემო პატარა დაიკო...

შეიშმუშნა. სახე დაელრიჯა და ხმადაბლა ჩაილაპარაკა:

– ჰო, კარგი. კარგი. ეს სენტიმენტალურობა მაკლდა ახლა... წადი, შენს ოთახში, დაისვენე!.. ნუ გეშინია, მეტს აღარ „ვიბუინებ“... – წამიერად იყუჩა და: – ცოტა ხანს დავრჩები აქ. მარტო მინდა ყოფნა!..

ნატა, მცირე ყოყმანის შემდეგ უსიტყვოდ, ფეხის თრევით გავიდა ოთახიდან – თითქოს უკან რაღაც უხილავი ძალა ექაჩებო.

...ერთხანს იჯდა გარინდული. თვალებდახუჭული, ვნებაჩამცრალი. გული მოღლილად უცემდა.

ღამის მყუდროებას და სიჩუმეს ჩქამიც არ არღვევდა. ძალგამოღეული გული უკვე ყელში არ აწვებოდა. გამოცარიელებულ თავში კი მოულოდნელად ისევ ისე ახმიანდა ანტიგონეს სიტყვები: „დაე, მოვკვდე, ნულარ ვიცოცხლებ!“

სწრაფად წამოდგა. თავი გაიქნია. თითქოს მოშორება სურდა ამ აკვიატებული აზრის თუ ფრაზის.

როილთან მივიდა. რამდენიმე აკორდი აიღო.

...,მამას უყვარდა ეს მელოდია. და საერთოდ შოპენს აღ-

მერთებდა. იშვიათად თუ მიუჯდებოდა ინსტრუმენტს, მაგრამ როცა მოეგუნებებოდა, თავდავიწებით იცოდა ხოლმე დაკვრა. მუსიკის ჰანგში იძირებოდა სულით-ხორცამდე. ალბათ ასეთ დროს გულს იონებდა, უამურ ფიქრებსა და უემურ აზრებს გაურბოდა“...

ცრემლი მოაწვა თვალზე უნებურად. თითქოს გუშინ იყო ეს ყველაფერი, თითქოს გუშინ უკრავდა მამა ამ სონატას... არადა, სამი წელი გავიდა უკვე, რაც აღარაა...

ღმერთო დიდებულო! გაზეთს კითხულობდა კაცი – სავარძელში მჯდარი და უცებ... გათავდა. ცხედრად იქცა. უსულო, გაქვავებულ ლოდად. გაყინული, ცივი ქვის ნატეხად! ნაიარეგმა გულმა უმტყუნა, თავის თავის მიმართ უყურადღებობამ და დაუდევრობამაც!

...დაკვრა ერთბაშად შეწყვიტა. ფანჯარასთან მივიდა. კვლავ მოეძალა წამით მიყურებული დარდი. კვლავ დადგა ფიქრების კორიანტელი. კვლავ ტან-იოგში შეუძვრა მოუსვენრობა და წრიალი.

კვლავ შფოთვა, ჭიდილი და პაექრობა ვილაცასთან თუ... საკუთარ თავთან!

„ნეტა, რას მეტიჩრობ?... რას მისტირი?... მართალია, ბალერინობა ოცნებად დარჩა – მამას ბალერინობას ვერ უხსენებდი... თუმცა, ეგ ამბავი საოცარი კი იყო: მუსიკისმოყვარული კაცისთვის!..

მაგრამ თუნდაც, დიდი მოცეკვავე გამოსულიყავი, რა მერე?... რა შეიცვლებოდა ამით?..

კი. გექნებოდა სახელი, პატივი. იქნებ დიდებაც. არ მოგაკლდებოდა, ვთქვათ, ხალხის აღტაცება და ოვაციები (თავის გამოჩენის სურვილი ვის არა აქვს! თვითდამკვიდრებას ვინ არ ესწრაფვის!) გექნებოდა შემოქმედებითი სიხარული და თუნდაც პირადული ბედნიერება – გეყოლებოდა ღირსეული, მოსიყვარულე მეუღლე!..

რა მერე?.. აქვს კი რაიმეს მნიშვნელობა, ან აზრი, ამ უაზრო წუთისოფელში, საცა ვიბადებით თუ არა... იქვე საფლავიც მზა არის!

„აი, ხომ ხედავ?.. რა მართული ხართ მიწისშვილები დელამიწაზე? – არც მოსვლას გეკითხებიან და არც წასვლას!.. ასეთია თქვენი ხვედრი სააქაოში!“

„ა, ა, შენ მოხვედი!.. გამომეცხადე!.. სხვა დროსაც მეჩითებოდი ხოლმე ხანდახან!.. მესმის, განა არ მესმის, რისი თქმაც გსურს!.. დიახ, უნდა გამოვტყდე: ვერ ვეგუები ჩემს ხვედრს ვერასდობებით!.. მინდა ჩავწვდე ჩემი არსებობის, ყოფიერების საიდუმლოს.“

რისთვის მოვედი, რატომ მივდივარ, სად მივდივარ? და... მინდა ვიყო თავისუფალი და... ვიმოქმედო მხოლოდ ჩემი გონის კარნახით, მაგრამ...“

„ვერა. ვერ შეძლებ ამას!.. ტყუილია!.. ვით ეგების შექმნილი იყოს თავისუფალი შემქმნელისგან?.. განა თავის მიერ გაკეთებულ თოჯინას, ხელოსანი კისერს არ მოუგრენს მაშინვე, როცა კი ამას მოიწადინებს? მით უფრო ხელეწიფება ეს ყოველივე არსთა გამრიგეს!..“

...ჰოდა, რამდენიც უნდა იხვანცალო, ვერ გაექცევი შენი შემქმნელის ნება-სურვილს... შენ ამას ხვდები გუმანით, გრძნობ და გინდა გათავისუფლდე კირთებისაგან, მაგრამ... ველარ ბედავ!.. გეშინია!.. აკეთებ იმას, რაც შემქმნელს უნდა და არა იმას, რაც შენ გწადია... ანუ უნდა დღენიადაგ ეწამო და იჯახირო. ესეც არა კმარა: თან უნდა ზილო გამუდმებით მარტოოდენ შენი კი არა – წინაპართა ცოლო-ბრალიც! მოინანიო და მაინც მარადის ცოდვილი იყო.

როდემდე?.. როდემდე გინდა ასეთი უტყვი მორჩილება?.. დროა. აუშხედრდე იმას, ვინც ასე გჩაგრავს!.. აუშხედრდე შენს ბედისწერას! დროა შენი გაიტანო და – არა მისი!“

„ჰო, დიახ, დიახ შენ მართალი ხარ. სხვა თუ არა, წასვლას მაინც არავის ვკითხავ, რაკილა მოსვლას მართლაც არავინ შეკითხება!“

„ჰოდა, მიდი! ეურჩე-მეთქი იმას, ვინც წინასწარ ღაგისაზღვრა შენი სვე-ბედი!“

„ღიახაც რომ ასე ვიზამ!.. რაც გადავწყვიტე, იმას არაფრით აღარ შევცვლი! – დაე მოვკვდე. ნულარ ვიცოცხლებ!“

„მეც სწორედ ამას მოგიწოდებ! ნულარ აყოვნებ!“

...საბაზანოში ცხელი წყალი მოუშვა ონკანიდან. მერე მოფამფალებული კარი საგულდაგულოდ გადარაზა. სანამ საბაზანოში შევიდოდა, კარგა ხანს აყურადებდა საძინებელ ოთახს, კარს აკრული. ჩამიჩუმი არ ისმოდა იქიდან. ემოციებისგან დაღლილ ნატას, ალბათ უკვე ჩაეძინაო, დაასკვნა გუნებაში და...

აბაზანა წყლით გაივსო თუ არა, მშვიდად, აუჩქარებლად გაიხადა, თუმცა გულს მაინც ბაგა-ბუგი გაუდიოდა. ცოტათი შეამცივნა კიდეც.

ეამა ამიტომაც თითქმის ცხელი წყალი – ოდნავ განელებული. ფეხები გაჭიმა. მცირე ხანს იწვა ასე თვალმილული. გალურსული. მერე სამართებელს გადაწვდა, პირი მოუსინჯა. საკმოდ მჭრელი ჩანდა.

„მაშ, არსებობა არსებობისთვის?..“

ო, ნურას უკაცრავად!.. ან ყველაფერი, ან – არაფერი!

ღიახ, რაკილა ყველაფერი – ილუზიაა, არაფრის ამარად სწორედ რომ აღარ მსურს აქ დარჩენა! დაე, მოვკვდე, ნულარ ვიცოცხლებ!“

თვალეები მაგრად, მაგრად დახუჭა. პირი მოკუმა და უცებ... მოულოდნელად იქ აღმოჩნდა... თვალწარმტაც კუნძულზე, სადაც... სხვა დროსაც არაერთხელ ყოფილა ოცნებით თუ... წარმოსახვით, იქნებ რეალურადაც? ვინ იცის?

„ეს შენა ხარ, ჩემო ასულო?.. დიდი ხანია არ მწვევიხარ!“

„ო, დიახ, დედოფალო!.. ისევ მოვედი, რადგან... უზომოდ მომენატრა შენი წალკოტი და ის სიმშვიდე, ამ სანახებში მუდამ რომ სუფევს!“

„რაო, ჩემო, ვეღარ გაუძეღ იქაურობას?“

„ვერა. ვერც ერთი საწადელი ვერ შევისრულე, დედოფალო!.. მომავალშიაც საშველს ვერ ვხედავ!..“

ყველგან სიყალბე და სიცრუე გამეფებულა, ყველგან, ფეხის ყოველ ნაბიჯზე მასხრად იგდებენ და იჩაგრება პატიოსნება!.. დიდი უსათუოდ ჩაგრავს პატარას, ძლიერი – უძლურს, რიცხვმრავალი, ვრცელი ქვეყანა – მცირერიცხოვანს. ადამიანებს, ხალხებს, რასებს სძულთ ერთმანეთი. ბოღმის ჭკობში ჩაფლულნი და ჩამყაყებულნი – დრო და დრო ღვარძლსა და ბაღლამს ანთხევენ გარეშემო – ომების სახით!

მოწამლულია ჰაერი შხამით და სამსალათი. სათაყვანებელ კერპად ქცეულა მხოლოდ ოქრო. მას ეწირება მსხვერპლად მთელი კაცობრიობა – ჩარჩ-მეგანშეებად გადაქცეული!“

„სამწუხაროდ, შენ მართალი ხარ. სამყაროს, კოსმოსს აბინძურებს კაცთა მოღვმის სიბილწე და უხამსობა. მაგრამ ვალია შენი – პიროვნულად უნდა სძლიო ამ სიბოროტეს, უზნეობას. შენს ირგვლივ შენ უნდა შექმნა სიყვარულის დიდი ველი – სიძულვილის საპირისპიროდ! შენ ამისთვის გმართებს ბრძოლა...“

„ო, ო, მაპატიე, დედოფალო! შეგაწყვეტინებ... ოღონდ ბრძოლას ნუ მიხსენებ!.. არ გამაგონოთ ძალიან ვთხოვთ, არანაირი ბრძოლა-რკინება! რადგან... მომბეზრდა ყოველგვარი ბრძოლობანა!“

რას ვეჭვიდაო? ამაოებას?

რისთვის? რატომ? ბოლოს მაინც ხომ უნდა მოკვდეთ?

აღარ ვფიცავ, მეც მინდოდა მიწიერი ბედნიერება, მეც მიველტვოდი ამქვეყნიურ სიამოვნებას, მაგრამ რაკილა ამაოა

ეს წადილი... რაკილა უიღბლობა მარგუნა ჩემმა გამჩენმა...
 ესეც არ იყოს, რაკილა ვერასდიდებით ვერ ვეგუები, რომ ასე
 სათითაოდ, რიგრიგობით ვკარგავ ჩემთვის ძვირფას ადამიან-
 ებს, რაკილა ამ სიყვარულის და მონატრების გრძნობას უკვე
 ვეღარ ვერევი, რაკი არ ვიცი, იქ, მიღმიეთში ვნახავ თუ არა
 მათ ოდესმე – და რაკი თურმე გარდუვალია განშორება –
 აქ რალა დამჩენია?..

ამიტომაც, საბოლოო გასასტიკებას და სულიერ გაბოროტე-
 ბას – სჯობს გავეცალო ამ წუთისოფელს.

კმარა! მორჩა! ამას იქით ვერ მოვიტყუებ ჩემს თავს ფუჭი
 ოცნებით და იმედებით. მეტის მოთმენა აღარა მსურს!

„მაგრამ... არსებობს გზა ღვთაების შესაცნობად – უაზ-
 რობას ცხოვრებისას რომ გაგიქარწყლებს და დაგიბრუნებს
 აღტკინებას, აღმაფრენას, წვას, შთაგონებას, დიდ სიხარულს
 და ნეტარებას რომ გაზიარებს!“

„ის გზა დაკარგე! ვერ ვპოულობ! ვეღარ ვაგნებ!.. სიმარ-
 თლე რომ ვთქვა, დიდად აღარც მიძებნია!.. ალბათ ძალა აღარ
 შემწვევს და არც სურვილი მაქვს მის მისაღწევად!.. ჩანს,
 დამტოვა ჩემმა მფარველმა ანგელოზმა!.. შორს გაფრინდა, და
 დამეკარგა დედაჩემით!..

ჰოდა, მასავით მეც მწადია ამ მუხთალი საწუთროს დაე-
 მშვიდობო საბუღამოდ! სამარადისოდ!“

„მაგრამ შენ ძალგიძს გაიარო განკაცების საფეხურები, სუ-
 ლიერების ის გრძელი გზა, რჩეულებმა რომ გაიარეს ტანჯვის
 ქურაში, გარდასახვის წრთობა რომ ჰქვია და... გამოიწვრთნენ.
 მეც ხომ ბევრი იმათთაგანი გავარონინე ამ გზაწვრილზე!..
 ანდა თუ გნებავს, განდევილად შეგიძლია დაეყულო წმინდა
 ტაძარში!“

„ო, არა-მეთქი! აღარა მსურს არანაირი ჭაპან-წყვეტა, ბრ-
 ძოლა-ჭიდილი და არც განდგომა ამ ქვეყნიდან ლოცვა-მარხ-
 ვით!..

...ოჰ, ეს ღორების კოლტი ურიცხვი – ეგზომ ნაცნობი წარსულიდან!.. აუ, თურმე, რამდენი გყავს ამჟამადაც!“

„ღიახ. ეს ველი კაცთა მოღვმის მანკიერების თავშესაყრელი ადგილია, ჩემო კეთილო!.. განკაცების საფეხურების გავლა ვინც ვერ შეძლო დედამიწაზე – აქ პირუტყვებად ვაქციე ყველა. თუ გსურს, შენს თვალწინ ერთ-ერთ ამათგანს, ყველაზე უფრო თავაშვებულს და გაუმაძღარს – უწინდელ სხეულს დაუბრუნებ, რომ შეხედო და გულიანად იხარხარო!“

„ოჰ, არა, დედოფალო!.. მეყოფა, რაიც მე ვიხილე ჩემს გარშემო ლაფში მგორავი და მოჭყვიტინე!“

„ნუთუ ასეთი ახალგაზრდა, ამდენ სიგლახეს გადაეყარე?“

„ო, ღიახ! საკმაოდ... სულ დამემსხვრა ყმაწვილური წარმოდგენები და ოცნებები. აკი ვითხარი – უკვე სიკეთეს და სილამაზეს აღარ ვერძებ დედამიწაზე, კარგა ხანია!..

ოჰ, ეს გედების ტბა საკვირველი! რა მშვენიერი სანახავია! დედამიწაზე მცხოვრებთათვის ესენი ნეტა ვინლა არიან?“

„სიყვარულისთვის თავშეწირულნი!.. მათ მხოლოდ სიყვარული მიაჩნდათ სათაყვანოდ!.. ჰოდა, აქაც, ამ სავანეში უყვართ მხოლოდ ერთი მეორე!“

„აი, აი, ეს ტბა მიზიდავს სულიმწარედ!.. ოდესღაც იგი ჩემს ბავშვურ წმინდა შთაგონებას კვებავდა ფრიად!“

ოჰ, ეგების გედად მაქციოთ, დედოფალო! გარდავისახო ჩემს საყვარელ ფრთოსან არსებად, ერთხელ რომ უყვარს თურმე სიცოხლეში და მხოლოდ ერთხელ რომ ამდერდება სიკვდილის წინ!“

„ნუთუ არ იცი, ჩემო კეთილო, რომ სიკვდილი სულაც არ ნიშნავს არყოფნას ქვეყნად?.. იგი ხომ გადასვლაა სხვა სამყაროში, სხვა სივრცეში, მზის საუფლოში, მზის ნათელ გულში, მარადისობას რომ ეძახიან!!!

მაგრამ... რაკილა ასე ძალუმაღ მიისწრაფი იქაურობის

განშორებისკენ – კი, ბატონო! თეთრ ფრინველად გადაგაქცევ ახლავ, ამ წუთას!“

„ოჰ, რა კარგია, დედოფალო!.. თილისძიანი შენი ჯოხის წყალობით ვიგრძენ, რომ გავდივარ ჩემი გარსიდან!.. ვტოვებ ჩემს სხეულს, ვით ნახმარ სამოსს!.. ფრთები მესხმება!..

ღმერთო ჩემო! რა საამოა ეს გაფრენა!

რა შვებასა და ნეტარებას ვგრძნობ... მზით და სინათლით მევსება სული!

ჩემი ბავშვობის ფერადოვანი სიზმრები ისევ მიბრუნდებიან!..

ჩუ!.. ლაჟვარდ ცაზე რაღაც უცებ გაიკლაკნა ელვასავით! ვაიმე!

ჯადოსნური ჯოხი გადატყდა!

და კუნაპეტი ღამე ჩამოწვა. შავი სიბნელე გარს შემომერტყა. სუნთქვა მესშობა!..

არა, არ მინდა ეს წყვილი, სულის მხუთავი შავი ჯურღმული!

...ოჰ, სინათლის თეთრმა სხივმა ისევ ისე გაიკვესა, გამოანათა.

თეთრი აჩრდილი მიახლოვდება!..

ნუთუ?... ნუთუ ეს შენ ხარ, ჩემო დედიკო?! აქ როგორ გაჩნდი?..

...ვიღაც კარს ამტვრევს, ვიღაც კივის განწირული ხმით...

– ლიკა! ლიკა! ლიკა!

– ნატა?

– ჰო, მე ვარ... მე ვარ! ნატა ვარ! რად ჩაიკეტე?... ეს, ეს... რას ნიშნავს?

– ნატა, აქ ახლა ჩემთან დედა იყო!.. გესმის?! დედა გამომეცხადა!..

– ნუთუ... შენთანაც?!

– ღმერთო, გვიშველე! ღმერთო... შენით!

„დაღალული ზღო“

(აფხაზეთში დაღუპულ ეთერ სამხარაძე-ჯღამაძის ხსოვნას!)

მტრედი გაფრენილიყო. პურის ნამცეცები ისევ ისე ეყარა გისოსებიანი ფანჯრის გარეთა რაფაზე. მთელი იმ ხნის განმავლობაში, რაც ფრინველი იქაურობას შემოეჩვია, ღღეს პირველად დატოვა საკენკი ხელუხლებლად.

მცირეხანს იჯდა შეურხევლად, გატრუნული. ძველებურად არ უგოგმანია, არ უღულუნია, უცებ ფრთები შეაფართოქუნა და... გაუჩინარდა...

უცნაურია. თუმცა... რა უნდა იყოს უცნაური და გაუგონარი ამ ცისქვეშეთში?..

ჩაეღიმა. ცხაურს მოშორდა. და მაინც...

რატომ გაფრინდა მტრედი ასე მალე? ნეტავ, რა მოელანდა?

მაგიდასთან მივიდა, სიმას შემოტანილ სადილს გულგრილად შეავლო თვალი. მერე ორივე ხელით მაგიდას დაეყრდნო... და გაირინდა.

ფიქრები კვლავ აიშალნენ. აიწეწნენ. ტანში ჩვეული მოუსვენრობა შეუდგა. ნაჭრილობევემაც შეახსენა თავი. მაგრამ ფიზიკურზე უფრო გაუსაძლისი იყო სულიერი იარები.

დაძაბული შინაგანი მზერა ერთი და იმავე სურათისთვის მიეშტერებინა. კვილამდე მძაფრი იყო ტკივილის შეგრძნება... და უცებ: გონების დაფაზე ხელმეორედ ცხადად გამოიკვეთა ის თითქოს მივიწყებული, ოდინდელი ეპიზოდი ბოშა ქალთან შეხვედრისა...

სანაპიროზე მიმავალს, მიმოზის ტოტი ეჭირა ხელში და, გაზაფხულით და ყვავილის სურნელით თავბრუდახვეული, წყნარი ღიმილით ლაღად მიირწეოდა – ტანაშოლტილი, ლამაზი, მოხდენილი. საკუთარი სხეულის სრულყოფილების და სულის სისავსის შეგრძნება ერთმანეთს შერწყმოდა და ოცნებათა და ზმანებათა ზღვარდაუდებ, უხილავ და შორეულ სივრცეებში მიაქროლებდა.

ბოშა ქალი?

უნებურად შეკრთა. არ ესიამოვნა და იუცხოვა კიდეც ბუნდოვანი, მაგრამ საოცნებო ხილვებიდან ასე მოულოდნელად რომ გამოიყვანეს...

თავაზიანი ღიმილით შეეცადა, ჩამოეშორებინა მარჩიელი და გზა განეგრძო, მაგრამ ბოშა ქალი არ ეშვებოდა: – ლამაზო, უნდა გიმკითხავო! – ფართო ღიმილით დაჟინებით, როგორც ბოშებს სჩვევიათ საერთოდ, გვერდით მოსდევდა.

ჯანდაბასო, გაივლო გუნებაში, თან ცნობისწადილმაც სძლია და...

დაჰყვა ბოშა ქალის ნებას.

სკვერში, მერხზე დასხდნენ. მიმოზის ტოტს ხშირ-ხშირად ყნოსავდა და მომლოდინე ღიმილით შესცქეროდა ბოშას. შავვერემანი, ლამაზი ქალი იყო. ისიც ახალგაზრდა, თითქმის მისი კბილა. რაღაცნაირი უჩინარი, უხილავი ურთიერთსიმპათიის ძაფები გაიბა უცებ ამ ორი რასის, სხვადასხვანაირად

ლამაზ ორ მდებარს შორის, გარეგნობით თავისი ჯიშის და ჯილაგის საუკეთესო წარმომადგენლები რომ ჩანდნენ.

– ლამაზო! მოძეცი ხელი... ო,ო, შენ ბედნიერი ქალი ხარ... ბედნიერი ოჯახი გაქვს...

შენ სიყვარულით გათხოვდი... ქმარსაც უყვარხარ, მაგრამ... ცოტა მძიმე ხასიათის კაცია, ხომ მართალია? ერთი შვილი გყავს, ბიჭი... კიდევ შეგეძინება ორი – ქალ-ვაჟი... შენ ბავშობიდან ყველა ჯვირანს გეძახოდა, ხომ მართალია?... საიდან ვიცი ასე კარგად ქართული?... ხაშურში ვცხოვრობდით დიდხანს... იქ დავიბადე... ქართველები მიყვარს. კარგი ხალხია... გულკეთილი... შენც კითილი ხარ, ძალიან კეთილი... შენ ყველა გიყვარს... მაგრამ, ოჰ, ლამაზო, რამდენი გულისტკენა გაქვს! შენ ბოლმა არა გაქვს გულში... შენ არავის ცუდი არ გინდა... არავის წყენა... ახ, ლამაზო... ეს მიმოზა გიჭირავს ახლა ხელში... ზღვას უყურებ... ცას უყურებ... გიხარია... შენ ძალიან ბედნიერი ხარ, ... ძალიან! ძალიან! მაგრამ...

ექსტაზში შესული ბოშა ქალი შეჩერდა. კვლავ დაჟინებით დააცქერდა ხელის გულს, უცებ თავისი ხელის მტევანი გადაუსვა, მერე ელვისებური მზერა სტყორცნა ქალს, თანდათანობით ნირი რომ ეცვლებოდა: – ოი, რა დიდი უსიამოვნება გელოდება... არა, დღეს არა, არც ხვალ, დიდი ხნის მერე... წლების შემდეგ... ო,ო რა საშინელი ბოლო აქვს შენს მეუღლეს... ახ, მაია ბედნიაჟკა, მთიანეთი, ნუთუ... ნუთუ შენ, შენ... არა! – ბოშა ქალმა მკვეთრი მოძრაობით ქალის ნებს ხელი უშვა, ზეაიჭრა: – ყურს ნუ მიგდებ... დაივიწყე დღევანდელი დღე!.. დაივიწყე ციგნის ქალი!.. არ მინდა შენი ფული, არაფერი არ მინდა! მე წავედი! მშვიდობით, ჩემო ლამაზო!.. ღმერთმა სიკეთე მოგცეს... ჯანმრთელობა მოგცეს!

სამუდამოდ მივიწყებული რომ ეგონა, თურმე ცოცხლობდა ის სურათი და ბოშა ქალი... მისი სიტყვები...

როცა მეუღლე – დამალვა რომ არ ისურვა და უშიშრად შეეგება მომხდურებს – საკუთარი სახლის ჭიშკართან დახვრიტეს, როცა სიმახ და დაურს სახლში დამწყვდეული ჰყავდათ, გარეთ რომ არ გაჭრილიყო...

უცებ გულის უშორესი კუნჭულიდან უნებლიეთ ამოტივტივდა თითქოს მიჩუმათებულ-მინავლებული სიტყვები: – ოი, რა საშინელი ბოლო ექნება შენს მეუღლესო! – და წამიერად ბომა ქალის სახემ კვლავ გაიელვა მის თვალწინ, მხოლოდ წამიერად და... მყისვე გონება დაკარგა.

– საჭმლისთვის ისევ არ დაგიკარებია პირი, მზია! – სიმა შემოსულიყო უჩუმრად და საყვედურიანი მზერით უყურებდა.

შეტოკდა. მერე დაბნეულმა სცადა შეუმჩნეველად ცრემლის შემშრალება:

– როგორ არა... ვჭამე... მეტი არ მინდა... მეტი არ შემიძლია, საყვარელო!

– შენ მორწმუნე ქალი ხარ და... თავს იკლავ... ასე არ შეიძლება მზია!

– ნუ გეწყინება, საყვარელო... მე ისედაც ნახევრად მკვდარი ვარ... ყველაფერს აჯობებდა ჩემს მირიანთან ერთად მეც მოვეკალით... თქვენ კი... ტყუილუბრალოდ საფრთხეში ივლებთ თავს... ეს მტანჯავს... მოსვენებას არ მაძლევს...

– ნუ ლაპარაკობ მასე!.. ჩვენ არაფერი მოგვივა... ჩვენზე ნუ დარდობ!.. შენ კი... მზია ძვირფასო, შეილები გყავს, შვილიშვილი... შენ მათ სჭირდები. ხომ გინდა ნახო შენი პირველი შვილიშვილი, შენი პატარა მზიაკო?... სულ ასე ხომ არ იქნება?... დაწყნარდება აქაურობა და... შენც ჩახვალ ზუგდიდში... თბილისში იც... ნახავ ყველას... საფლავსაც ხომ პატრონობა უნდა?

– დიდი მადლობა, საყვარელო, ყველაფრისთვის... დიდი მადლობა... ჩვენები თუ ვერა, ღმერთი გადაგიხდით სამაგიეროს შენ და დაურს, შენს ოჯახს... შენს შვილებს. მაგრამ... არ

მინდა, უსიამოვნება შეგხვდეთ... აქაურობის დაწყნარებას ჯერ პირი არ უჩანს... ჯერ არ გამძღარან სისხლით... საფლავეები ჯერ არ ამოვსებულა...

– მზია!.. წინასწარ არ მინდოდა მეთქვა, მაგრამ... დაურმა უკვე მოძებნა სანდო ხალხი... კიდეც ცოტა ხანი... და სამშვიდობოს გაგიყვანენ... – გულაჩუყებული სიმა უცვებ გადაეხვია და კოცნა დაუწყო. მზიასაც გული ამოუჯდა და თავადაც ჩაეხუტა ქალს.

მერე ისხდნენ გვერდიგვერდ, თითქოს გულმოდგინებით, ნაწვალები ღიმილით შესცქეროდნენ ერთმანეთს და ხმას არ იღებდნენ.

მოულოდნელად სარდაფის კარი ხმაურით შემოაღო სახე-არეულმა მამაკაცმა:

– სიმა!.. მზია!.. მოვიდნენ!

და სანამ თავზარდაცემული ქალები გონს მოეგებოდნენ, სარდაფში ბრაგუნ-ბრაგუნით, ლანძღვა-გინებით ავტომატმომარჯვებული „ბოევიკები“ შემოცვივდნენ.

– Где грузинская поэтесса? (სად არის ქართველი პოეტესა?) – თვალების ბრიალით დაიღრიალა ერთმა და სიმას მიაშვირა ხელი: – ТЫ? (შენ ხარ?)

მზია „ბოევიკებს“ წინ გადაუდგა:

– Нет, не она! Это – Я! (ის არა. მე ვარ!)

– Ах, вот, значит это ты – поэтесса. – вот оказывается, где прячется эта сука!.. видишь ли, жить захотела эта старая стерва. мать твою...

(– აჰ, ესე იგი, შენა ხარ?... უყურე შენ, თურმე სად იმალებოდა ეს ძალღიშვილი. სიცოცხლე მოუნდა ამ ბებერ ძუკნას. შენი დედა...) ორივე მხრიდან ხელი ჩაავლეს და ჯიკავ-ჯიკავით წინ გაიგდეს, თუმცა მზია წინააღმდეგობას არც უწევდა მათ.

კიბეზე თავი ვერ შეიმაგრა და საფეხურებზე ცალი ფეხით ჩაიკეცა. ერთმა „ბოევიკმა“ ავტომატის კონდანა ჩასცხო

ზურგში: – Не прикидывайся, сука!.. мать твою...(თავს ნუ იმკვდარუნებ, ძაღლისშვილო. შენი დედა...) ქალმა ყრუდ დაიგმინა. მერე კბილი კბილს დააჭირა და ნელა წამოიმართა.

– Да что-же вы, ребята! она ведь тяжело больна! (– ბიჭებო, რა ამბავში ხართ? ის ხომ მძიმე ავადმყოფია მართლა?)

სიმამ, რომელიც უკან დასდევნებოდა „ბოევიკებს“, მზიასკენ გაიწია მისაშველებლად, თან აფსუურ ენაზე რაღაცას უხსნიდა მათ. ქმარმა ჩუმად სახელოზე დაქაჩა, მაგრამ სიმამს უკან არ მოუხედავს.

– Да, ты, отстань, женщина,, с вами еще поговорим,, Предательница! (შენ გაჩუმი, ქალო. შენთან მერე ვილაპარაკებთ. მოლაღატევ...)

„ბოევიკები“ ღრენა-ღრენით, თითქმის ხელით მიათრევდნენ ძაღლს გაძლიერებულ ქალს.

...მიკროავტობუსში რომ აგდებდნენ, სიმამ სასოწარკვეთილი ხმით დაუძახა:

– მზია, გვაპატიე!

ქალმა „ბოევიკების“ მხრებს ზემოთ გამოხედა, გაღიმება სცადა, თვალებით კი უთხრა, ყველაფერი მესმისო.

... ავტობუსი კაი ხნის წასული იყო, მაგრამ სიმამ მაინც გაქვავებულივით იდგა ერთ ადგილზე და ვერც მოშორებით შეჩერებულ, მხრებჩამოყრილ ქმარს ამჩნევდა და არც მისი სიტყვები ესმოდა.

მეზობლის ჭიმკართან ატუზულ ქალს მხოლოდ მაშინ მოჰკრა თვალი, როცა ქმარმა ეზოში შეყვანა დაუპირა.

ქალების მხერა წამიერად ერთმანეთს შეაწყდა. გონებაში რაღაც დაიკლაკნა ელვასავით. გული შეუქანდა, შემდეგ წყნარი, ნელი ნაბიჯით დაიდრა სიმამ მეზობლისკენ.

დაუახლოვდა თუ არა, ერთბაშად ყელში წვდა:

– ეს შენ გააკეთე ხომ?.. შენ?.. რა დაგიშავა... რა და-
გიშავა, შე გველო, შხამიანო გველო? სიკეთის მეტი რა უქნია
შენთვის?..

ქმარი გააფთრებულ ცოლს მივარდა და შეეცადა, ხელიდან
გამოეგლიჯა მეზობელი.

– სიმა!.. რას შერები?.. გონს მოდი!

– გამიშვი, გამიშვი-მეთქი... უნდა მივახრჩო ეს ძუკნა, ეს
გველის წიწილი!

კაცმა ძლივს გამოათრია ცოლი და კვლავ ეზოში შეყვანა
მოუნდომა.

– შენ რა, შეიშალე ქალო?.. დაგავიწყდა, რომ ბავშვები
გყავს? გონს მოდი-მეთქი. გეუბნები.

ამასობაში გაოგნებული, დაზაფრული მეზობლის ქალი
გამოერკვა და აწიწინდა. მაგრამ სიმას უკვე აღარაფერი
ესმოდა. ქმარმა იგი სახლის პირველი სართულის აივანზე
თითქმის ძალით აიყვანა.

– ჭკუიდან გადახვედი, ქალო? შეიძლება ჩვენც მიგვაცო-
ლონ... არ უქნიათ თუ?.. არ გიშველის აფხაზობა!.. არც შენი
ბიძაშვილის სახელი... ხომ გესმოდა, როგორ დაგვემუქრენ?..
არავინ იცის, რით დამთავრდება ეს ყველაფერი... ვერა ხედავ,
მკვლელებთან რომ ვვაქვს საქმე?..

– მე მრცხვენია გესმის? მრცხვენია, რომ აფხაზი ვარ!..
თქვენ კი... მამაკაცები... – ქალი დაუსხლტა ქმრის მკლავებს,
აივნის ბოძს შემოეხვია და აზლუქუნდა. მერე უცებვე შეწყვი-
ტა ტირილი. სახეზე მტკიცე გადაწყვეტილება გამოეხატა:

– მე... უნდა წავიდე!.. – თქვა დამარცვლით, შეუვალი
სახით და თმაზე ხელი გადაისვა, კაბა გაისწორა.

– სად... სად უნდა წახვიდე?.. ხომ არ შეიშალე მართლა?
სად მიდიხარ-მეთქი?..

– იცი, შენ, სადაც მივდივარ! – სიმამ უკან მოუხედავად
ჩაირბინა კიბე და ჭიშკრისკენ გაეშურა.

...მიკროავტობუსში მსხდომი ნასვამი, აღზნებული „ბო-ვეიკები“ არ ცხრებოდნენ. უფრო და უფრო შედიოდნენ ბილ-წსიტყვაობის ემხში.

– Ну, что, сука, старая б... опять будешь писать стихи про Абхазию. "моя Абхазия" "Родной мой край..." (შე ძაღლისშვილო, შე ძველო კახპავ... კვლავ დაწერ ლექსებს აფხაზეთზე?.. „ჩემი აფხაზეთი“, „ჩემი მშობლიური კუთხე“, არა?)

– Знаешь что не понимаю, почему абхазия? Я ведь апсуа и моя родина Апсны! при чем здесь Абхазия?. (იცოც, რას ვერ ვიგებ, მე ხომ აფსუა ვარ და ჩემს სამშობლოს აფსნი ჰქვია. რატომ აფხაზეთი და არა... აფსნი?) – გაკვირვების შეძახილს ჩაბოხებულ-ჩახრინწული ხმა გამოეპასუხა: – Да ведь грузины, сукини дети, так называют нас! (ეს ძაღლისშვილი ქართველები ასე ვეძახიან!)

– Ну и пусть... раз вес мир с таким названием узнал нас – это даже к лучшему! (მსოფლიომ ხომ ამ სახელწოდებით გაგვიცნო? ეს უკეთესიცაა!)

„ბოვეიკები“ ყიამყრლობდნენ. გაუთავებელ, უაზრო ხორხოცში ერთმანეთს ახსენებდნენ ხან ერთ, ხან მეორე ეპიზოდს – ახალდაბასა თუ გაღში მომხდარს. განსაკუთრებული მოწონებისა და კმაყოფილების გრძნობას, როგორც ჩანს, იწვევდა მათში ჩეჩენი მუსას, ადიღელი აბდულას, კახაკი სლავიკას, სომეხი სარქისას სახელები: ის, თუ ჩეჩენმა მუსამ როგორ გააუპატიურა ფეხმძიმე ქალი ახალდაბაში, მერე როგორ გაუფატრა მუცელი, იქიდან „გრუზინსკი უბლიუდოკი“ როგორ ამოიყვანა და ნაჭერ-ნაჭერ აქნა, მერე ხეზე როგორ ჩამოკიდა აბრა – იყიდება ქართული ხორციო. – ამ მოგონებამ აღტაცების ისეთი ხორხოცი გამოიწვია, რომ მიკრო-ავტობუსის

მძლოლიც კი შეტოკდა, სარკიდან მალულად, შემფოთებული მხერა მოავლო „ბოვეიკებს“. არანაკლები აღფრთოვანება მოჰგვარა მათ სლავიკის და სარქისას მიერ გალში ორი გაუთხოვარი, ხნიერი მასწავლებელი დების ძმის თანდასწრებით ნამუხის ახდის და შემდეგ სამთავეს ერთად დახოცვის ამბავმა. ასეთივე კმაყოფილებითა და სიამოვნებით იგონებდნენ იმ აურაცხელ ნადავლს, გალში რომ ჩაიგდეს ხელში.

– А знаешь, что было особенно смешно?, Остались, чтобы караулить добро, а подошли, как сабаки! (იცი რა იყო განსაკუთრებით სასაცილო? დარჩნენ, რომ ეყარაულებინათ თავის ავლა-დიდებისთვის, ხოლო სული გაძვრათ, როგორც ძაღლებს!)

– А многих ведь свиньи съели!.. похоронить то некому было!.. ха... ха... ха... (ბევრი მათგანი ხომ ღორებმა შეჭამეს! დამმარხავი ხომ აღარავინ დარჩა?.. ჰა, ჰა, ჰა...)

– Так им надо!.. Еще не все уничтожены! многие всеж-таки успели удрать!.. но ничего!.. доберемся и до них, хоть в Тбилиси. (ახია მაგათზე. ჯერ კიდევ ყველა არაა გაჟლეტილი. ბევრმა გაქცევა მაინც მოასწრო. არა უშავს. იმათაც მივწვდებით, თუნდ თბილისამდე!) – გინება, ხარხარი, პურჭყევა და ფეხის ბრაგუნე ერთმანეთში აირია.

– Ну, ты, стерва, что молчишь, язык что-ли проглотила? А может ты не против чтоб, тебя, здес-же, при всех... а. ха, ха, ха, (შენ, ძაღლიშვილო, რად გაჩუმებულხარ? ენა გადაყლაპე, თუ რა?.. ეგებ შენ წინააღმდეგი არცა ხარ, აქვე, ყველას თვალწინ... ა?.. ჰა, ჰა, ჰა!)

– Я разговариваю только с людьми, а не с животными! (მე მხოლოდ ადამიანებთან ვლაპარაკობ და არა ჰირუტყვებთან!) – თვითონაც არ იცის, როგორ მოსწყდა ეს სიტყვები მის ბაგე-პირს.

– Ах, ты, сука, н... (უხ, შენი, ძალღიშვილო...) – ბილწი, უშვერი გინებით ჯანგარა სახის „ბოვეიკმა“ რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ცხვირ-პირში მუშტი ჩაარტყა. ქალს სისხლი წასკდა, მაგრამ არ განძრეულა, არც დაუკვნესია.

– Видишь, как потекла у тебя кровь, мерзавка... все вы, грузины, будете вот так харкать и истекать кровью! (ხედავ როგორ, წამოგვივიდა სისხლი, შე სალახანავ? თქვენ ყველანი, ყველა ქართველი ასე ამოარწყევთ სისხლს და დაიცლებით სისხლისგან!) – ნიშნისმოგებით, თვალების ბრეცით ცრიდა სიტყვებს „ბოვეიკი“... შემდეგ მუხლებზე წიხლი უთავაზა ქალს: – вот тебе еще, сука! (აი, კიდევ ერთიც, ბუკნავ!)

– Гарик хватит!.. мы должны доставить эту женщину живой.

– ты что, жалеешь эту грузинскую дрянью?

– Я никого не жалею, а хочу лишь доставить эту женщину невредимой!

– Нет, если ты хоть капельку жалеешь эту суку, то ты не настоящий абхазец!

– Ну, довольно, хватит!.. кто настоящий абхазец, А кто нет – не тебе, Гарику Мкртычяну, выяснять!

– Замолчите вы оба!.. вы что, свихнулись, мама моя...

(– გარიკ, გეყოფა!.. ჩვენ ეს ქალი ცოცხალი უნდა მივიყვანოთ!

– შენ რა? გეცოდება ეს ქართველი სალახანა?

– მე არავინ მეცოდება, მინდა ეს ქალი უვნებელი მივკვარო უფროსებს!

– არა, შენ თუ ერთი წვეთით მაინც გეცოდება ეს ქალი, მაშინ შენ ნამძვილი აფხაზი არა ყოფილხარ.

– გეყოფა, საკმარისია... ვინ ნამდვილი აფხაზია და ვინ არა – ეს შენი – გარიკ მკრტიჩიანის გასარკვევი არ გახლავს.
 – გაჩუმდით ორივე. თქვენ რა, შეიშალებით?.. ჩემი დედა...)
 ... მიკროავტობუსი სამსართულიანი სახლის წინ გაჩერდა.
 – Ну, вылезай, потэсса! (– აბა, გადმოდი პოეტესავ!)
 მოსაცდელში მრგვალ, დიდ მაგიდას ერთი ქალი და რამდენიმე კაცი შემოსხდომოდა.

– Здесь подожди, поетесса, пока тебя не вызовут!
 (– აქ დაიცადე, პოეტესავ, სანამ არ გამოვიძახებენ!) – დამცინავი ხმითა და გესლიანი ღიმილით უთხრა ერთმა „ბოვეკთაგანმა“. და კაბინეტში შეალაჯა.

ქალი ცარიელ სკამზე მძიმედ დაეშვა, თან თითებს ცხვირზე იჭერდა, რომ სისხლის დენა შეეჩერებინა. შავი კაბის გულისპირი ერთიანად მოთხვროდა სისხლით.

უცებ დამხვდური ხნიერი, გამხდარი, პატარა ტანის, სახე-აფორაჯებული მანდილოსანი, ვის გვერდითაც აღმოჩნდა, მისკენ გადმოიხარად და: – თქვენ... მზია არ ბრძანდებით? ობოლაძე?..

ქალმა უხმოდ დაუქნია თავი.

– ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო!.. თქვენ რისთვის? რატომ? სიყვარულის და სიკეთის მეტი რა გიკეთებიათ?.. თუმცა, რას ვამბობ?.. რა სისულელეა! ამ სიძულვილის აპოთეოზში სიყვარული რა სახსენებელია! – ძლივს გასაგონი ხმით ჩურჩულებდა მანდილოსანი და თან წარამარა იფარებდა ტუჩებზე ცხვირსახოცს. მერე მოისაზრა და თავისი ცხვირსახოცი გაუწოდა ქალს.

– აიღეთ... სისხლი შეიწმინდეთ... ვაი, ჩემო დეეო, ამას რას მოვესწართ!.. – მან თითქმის ძალით შეაჩეჩა ცხვირსახოცი სახეგამტკნარებულ, მღუმარე ქალს. მზიამ ჩამოართვა და ცხვირპირი მოიწმინდა, შემდეგ სისხლიანი ნაჭერი ხელში

მომუჟა: — დიდი მადლობა, ქალბატონო... — ტუჩების უხმო მოძრაობით, ძლივს წაიდუღუნა: — როგორ მეცნობით, ქალბატონო... მაგრამ... მაპატიეთ, ველარ ვიგონებ, საიდან...

— მე ლუბა ვარ, ბერაია, პედაგოგი... — სწრაფად შეემველა მანდილოსანი: — მეხუთე სკოლაში ვასწავლიდი ქართულს... ერთხელ შეხვედრა მოგიწყვეთ სკოლაში... თქვენ ისეთი დიდებული იყავით...

— ო, დიას... დიას... მომაგონდა... ბრწყინვალე სალამო იყო!... სულ სამიოდე წლის წინ იყო ეს ამბავი და... თითქოს საუკუნე გავიდა მას შემდეგ! — შეისვენა... — თქვენ... რისთვის? თუძცა... რა საკითხავია... — მერე ისევ იყურა და:

— სადა ვართ, თუ იცით? ამ შენობას ვერა ვცნობ...

— ეს... ეს მათი „კაგებეა“... მგონი. იცით... არავის ინდობენ, არავის, თუკი ქართველია, — ქალბატონი ლუბა სხაპასხუპით, მაგრამ ხმადაბლა ლაპარაკობდა:

— იცით, ალბათ, ბიძინა მგალობლიშვილი მხეცურად რომ მოკლეს, ეს უკეთილშობილესი პიროვნება, ბრწყინვალე ექიმი... ზელიმხან დანელია... შოთა ჯღამაძე... ვერა ყოლბაია... სულ ექიმები... ხუტა ახალაია გეცოდინებთ, „საბჭოთა აფხაზეთის“ ყოფილი რედაქტორი, პენსიონერი... პედაგოგები ხომ რამდენი დახოცეს!.. ლუიზა ანჩაბაძე, განსოვთ, ალბათ, საჯაროდ დახვრიტეს... რომელი ერთი ჩამოვთვალო? თქვენი მეუღლის ამბავი მაშინვე გავიგე... თქვენ აქ არ მეგულებოდით... თითქმის მთელი ქართული ინტელიგენცია, ვინც ქალაქში დარჩა, ამოჟლიტეს ამ მხეცებმა, ნადირებმა, ფაშისტებმა! ახლა ვითომ ადგილზე არ ხვრეტენ... აქ მოჰყავთ, ვითომ რალაცას იძიებენ... რა უნდა გამოძიონ?.. რა დამიშავებია? რატომ უნდა დავმალულიყავი, ვითომ? — მცირე ხნის დუმილის შემდეგ ისევ წამოიწყო: — იცით... გალშიც საშინელი ამბები მომხდარა... გაგრა და კამანი მონაგონიაო... ხომ იცით, კამანში მოხუცები,

ქალები და ბავშვები ერთიანად გაჟლიტეს. ახალდაბამიც... გალში, სოხუმის დაცემის შემდეგ, გამსახურდია ჩასულა... მიტინგი ჩაუტარებია... აქედან ფეხი არ მოიცვალოთ, მალე დაებრუნდები და სოხუმს გავათავისუფლებო...

მანდილოსანი პირზე ხელაფარებული, ცხარედ, შეუჩერებლივ ლაპარაკობდა, თან შიშამდგარ თვალებს აცეცებდა. ზოგჯერ, უნებლიეთ ხმას აუწევდა, მაგრამ გონს მოსული, მაშინვე ისევ ჩურჩულზე გადადიოდა.

– მე ახლობელთან ვიმალებოდი... აფხაზები არიან... ვილაცამ დამასმინა!.. ალბათ, თქვენც, არა?.. ოჰ, რა უბედურება დატრიალდა ჩვენს თავზე!.. რომ ჩაუკვირდე, შეიძლება ჭკუიდან შეიშალო... ვიცი, ვინც გამცა, მარა, რა უნდა ვქნა? რას ვიზამ?.. ვერაფერს... სრულიად ვერაფერს! ჩემს სახლში უკვე კაი ხანია შესახლდნენ გადამთიელები. მადლობა ღმერთს, ჩემმა შვილებმა გაასწრეს... – აღელვებული, არაბუნებრივად სახეაღწეილი და თვალანთებული მოხუცი ქალი, ჩანდა ლაპარაკით ცდილობდა გულის მოოხებას და მოძალეული შიშის დაძლევას.

მოსაცდელში მყოფი ხალხი, უპირატესად, ასაკოვანი მამაკაცები, პირში წყალჩაგუბებულივით, დუმდნენ – თავიანთ საფიქრალს მიცემულნი. ყველას ცხვირ-პირი ჩამოსტიროდა, თითქოს უჟმურმა ჩამოიარა და ყველანი სათითაოდ დაამუნჯაო.

გარკვეული ინტერვალის შემდეგ კაბინეტის კარი იღებოდა, წვერმოშვებული, თმააბურძენული, რუსულ სამხედრო ფორმაში გამოწყობილი ახალგაზრდა კაცი სიის მიხედვით იძახებდა იქ მყოფთ. გამოძახებული წელმოწყვეტილივით დგებოდა და ლასლასით შედიოდა კაბინეტში. იქიდან გამოსულს „ბოევიკი“ გარეთ მიუძღვებოდა.

როცა მისი სახელი და გვარი გაისმა, წამით თვალები მოხ-

უჭა, თითქოს ახლა წყალში ჩასახტომად ემზადებოდა. მერე ძლივს შესაძინევი ღიმილით გადახედა ქალბატონ ლუბას, პირი რომ ღიად დარჩენოდა და თვალები გადმოცვენაზე ჰქონდა. შემცბარი და საშინლად დაბნეული ქალბატონი ლუბა უცებ თითქოს გამოფხიზლდა, ხელზე ხელი მოუჭირა ქალს და: – გამაგრდით, ქალბატონო მზია! გამაგრდით! – უთხრა ჩურჩულით. მზიამ თვალებით, უსიტყვოდ მადლობა გადაუხადა და მხრებგაშლილმა, თავაწეულმა კაბინეტში შეაბიჯა.

სუფთად პირგაპარსული, ახალგაზრდა ქერა მამაკაცი გრძელ მაგიდას უჯდა და საქმიანი იერით ქალაღლებში იქექებოდა.

კარგა ხანს იღვა კართან. ბოლოს ახალგაზრდა კაცმა თავი ასწია და დამარცვლით, რუსულად მიმართა ქალს:

– თქვენ მზია ხართ, ობოლადე, არა? აი, ამ ქალაღზე მოაწერეთ ხელი! – და რაღაც ქალაღი გადმოუგდო ისე, რომ ზედ არ შეუხედავს მისთვის. არც სიგარეტი გამოუღია პირიდან. და საქმიანი იერით განაგრძო რაღაცის კითხვა.

ქალი ჯერ წამიერად შეეყოყმანდა. შემდეგ რუსულადვე უპასუხა: (მთელი დიალოგი მათ შორის რუსულ ენაზე წარიმართა):

– მე თან არა მაქვს სათვალე... ამას გარდა, არ მსურს რაიმე ღოკუმენტს ხელი მოვაწერო!

– აქ მხოლოდ წერია ის, რომ თქვენ გამოცხადდით... ე.ი. მოგიყვანეს დაკითხვაზე! – გაღიზიანებული კილოთი მიუგო ახალგაზრდამ და ქალის მიღმა, სადღაც სივრცეს მიაპყრო პირქუში მხერა.

– დაკითხვაზე?.. კი მაგრამ, რაში მდებთ ბრალს?.. მე – პოეტი ვარ და არასოდეს არავისთვის არაფერი დამიშავებია.

– თქვენ დამნაშავე ხართ იმაში, რომ... ქართველი პოეტი ბრძანდებით, ეს კი – სავსებით საკმარისია!

ქალი წარბშეუხრელად უყურებდა სახეში ახალგაზრდას,

რომელიც კვლავ ვითომ რაღაცის ძებნას შეუდგა საქალაქში.

მცირე ხნის შემდეგ ქალმა წყნარი, მშვიდი ხმით წამოიწყო:

– თქვენი სახე ძალიან მეცნობა, თქვენ.. აფხაზი ხართ?

– რა შეკითხვაა?.. მაშ, ვინ უნდა ვიყო? – ხმაში ფოლადი გამოურია კაცმა და შუბლსქვემოდან დადარაჯებული მზერით გამოხედა.

– შეიძლება გავიგო, რა გვარის ბრძანდებით?

– რაში გჭირდებათ? ან... რა მნიშვნელობა აქვს ახლა ამას თქვენთვის? – მოჭრა ახალგაზრდამ ცივად და ისევ საქალაქს დააჩერდა მოგონილი გულგრილობით.

– იმიტომ გეკითხებით... ნამდვილი აფხაზი დედისტოლა ქალს სკამს შესთავაზებდა-მეთქი.

– ნუ... ჩამოჯექით, თუ გნებავთ... – ჩაიბურტყუნა ახალგაზრდამ, მზერადახრილმა.

– გმადლობთ. – ქალი მაგიდას მიუჯდა და ორივე ხელის მტკეპანი ზედ დააწყო:

– მაშ ასე... რაში მადანაშაულებთ, თუ შეიძლება გამიმეორეთ, გეთაყვა!

– მე უკვე ვთქვი: თქვენ თქვენი ლექსებით და საერთოდ, მთელი თქვენი მოღვაწეობით ყოველთვის ჩვენს წინააღმდეგ იყავით, ისევე როგორც თქვენი მეუღლე. თქვენ ყოველთვის გძულდათ აფხაზობა!

– მაგრამ... მაგრამ ეს ხომ... ტყუილია! და თქვენც კარგად იცით ეს! – ქალი კვლავ თვალს არ აცილებდა შუბლშეკრულ ახალგაზრდას, დაჟინებით რომ არიდებდა მზერას.

– მე უკვე ვითხარით... სათქმელი.

– მაგრამ მომისმინე, შვილიყო...

– მე თქვენი შვილი არ გახლავართ...

– დაე, ასე იყოს, მე იმერელი ქალი ვარ, მაგრამ მთელი

ცხოვრება აქ, აფხაზეთში გამიტარებია და აფხაზეთი ისევე მიყვარს, როგორც მთელი საქართველო საერთოდ. მთელი ჩემი პოეზია კი – სიყვარულის საგალობელია.

– თქვენ არ გინდათ გაიგოთ, რომ აფხაზეთი – საქართველო არ არის! – უცებ ფეხზე წამოიჭრა ახალგაზრდა და გაავებული სახით მაგიდას ორივე მუშტი დაჰკრა:

– გაიგეთ, რომ ჩვენი აფხანი არ საჭიროებს თქვენს ფარი-სეველურ სიყვარულს!.. სინამდვილეში თქვენ ყველას, მათ შორის თქვენს ქმარსაც, გძულდათ და გძულთ აფხაზები. მორჩა და გათავდა!

– ჩემი ქმარი ინჟინერ-მშენებელი იყო, – არ შეეპუა ქალი და ხმას აუმაღლა – როგორ შეიძლება მას სძულებოდა თავის აშენებული სახლები და ის ხალხი, ვინც იქ ცხოვრობდა?.. მით უმეტეს, როგორ შეიძლება პოეტს სძულდეს მთელი ხალხი?.. სხვათა შორის, ჩემს მეუღლესაც და მეც უამრავი აფხაზი მეგობარი გვყავდა... მე მიმაჩნია...

– ეტყობა, არ გყოლიათ, ვინაიდან... არც ერთი არ გამოგსარჩლებიათ! – ახალგაზრდამ იქედნურად ჩაიღიმილა და კვლავ სავარძელში გაიბეჭდა, თან აუჩქარებლად მოუკიდა სიგარეტს და ნება-ნება გააბოლა.

– დიახ. ეს ამბავი სავალალოა, რასაკვირველია! სულ-მოკლეობა არ ამშვენებს ადამიანს, მაგრამ, რას იზამთ: ყველას როდი ძალუძს ღირსეულად იცხოვროს და ღირსეულადვე მოკვდეს!. თუმცა... მე რამდენადაც ვიცი, ბევრმა პატივსაცემმა აფხაზმა დატოვა სოხუმი...

– თქვენ გინდათ თქვათ, რომ... ისინი გაიქცნენ აქედან?

– დიახ, როგორც ჩანს ასეა! – კვლავ არ შეეპუა ქალი და თვალი თვალში გაუყარა.

– მდაა... გასაგებია. ყველაფერი გასაგებია. მაშ ასე...

ქალმა გააწყვეტინა:

– ჰო, მართლა... გამახსენდა... მე გავიხსენე თქვენი გვარი!.. თქვენ ფაჩულია ბრძანდებით. გივი ფაჩულია. ჩვენ არშბას ქორწილზე შევხვდით ერთმანეთს! მაშინ, მახოვს, თქვენი მაღალფარდოვანი სადღეგრძელოებით მიიპყართ ყურადღება. სხვათა შორის, მახოვს, მჭევრმეტყველურად ხოლბას ასხამდით ქართველი და აფხაზი ხალხების მეგობრობას.

– მე ყოველთვის მეჯავრებოდნენ ქართველები და მიმანია, ისინი სათითაოდ უნდა გაიჟლიტონ!

ქალი თვალდაუხამხამებლად, ძლივს შესამჩნევი ირონიული ღიმილით უყურებდა კაცს, რომელიც სიბრაზისაგან სახეზე წამოჭარხლებულიყო, და ხელებს უაზროდ, უანგარიშოდ აფათურებდა ქალაღებში. მერე ქალმა ოდნავ გაიქნია თავი და: – ღმერთო ჩემო, საიდან ასეთი მძვინვარე სიძულვილი, ასეთი ბოღმა და ღვარძლი? თქვენ ხომ ფაჩულია ბრძანდებით ბოლოსდაბოლოს?

– მე – აფხაზი ვარ. მორჩა და გათავდა.

– იყავით, ბატონო. მაგრამ... გვარს რას უშვრებით? თქვენ ხომ, ჩემი ქმარივით, აფხაზეთის მკვიდრი მეგრელი ხართ. მაშასადამე...

– გეყოფათ. თქვენ აქ ჩემი წარმომავლობის გამო სარკვევად არ მოგვიყვანიხართ. და საერთოდ, არ მცალია...

– მაგრამ... ამიხსენი, გეთაყვა, ამ დროულ ქალს – ასეთი სიძულვილის მიზეზი?.. რითი დაიმსახურეს ქართველებმა იგი?!.. ჩვენ ხომ მართლა ერთი ძირიდან და ფესვიდან ვართ! ჩვენ ხომ სინამდვილეში მოძმენი ვართ!.. აკი ძველი აფხაზები, იგივე კოლხები, საქართველოს გაერთიანებისა და გაძლიერების მოთავენი იყვნენ თავის დროზე... ნუთუ არ გიფიქრიათ, რომ თქვენ ეს სიძულვილი ქართველების მიმართ გაკვეულმა ძალებმა საგანგებოდ, ავი ზრახვით ჩაგაგონეს?

– ჩვენთვის არავის არაფერი ჩაუგონებია. ქართველები ყოვ-

ელთვის იყვნენ ჩვენი ძტრები, დამპყრობლები... ქართველებმა ჩვენ ყველაფერი წაგვართვეს, ყველაფერი და მოვრჩეთ ახლა. არ არის საჭირო დისკუსია...

– მაგრამ მე... უნდა გითხრათ... მე მოვალე ვარ გითხრათ – ახლა ქალიც წამოდგა სახეალანძული, აღშფოთებისგან ხმააკანკალებული – რამდენადაც ვიცი ჩვენი ისტორია – სწორედ ქართველებს ართმევდნენ ტერიტორიებს, ენას, სარწმუნოებას... მაგრამ ქართველები არ გაბოროტებულან, რაც მთავარია – სიკეთის გაცემის უნარი არ დაუკარგავთ!.. მათ თქვენც, როგორც ნამდვილ აფხაზებს, ისე გააფხაზებულ აფსუებს ანუ ადიღეურ ტომებს – აქ ჩამოსახლებულებს, – გაჩუქეს კლასიკოსი, ლიტერატურის და დამწერლობის დამფუძნებელი – დიმიტრი გულია! შეგიქმნეს თეატრი, გამოგიზარდეს სამეცნიერო კადრები, გაგიხსნეს უნივერსიტეტი, ტელევიზია, რადიო. თუმცა თქვენ თქვენს ენაზე საშუალო სკოლაც არა გაქვთ – და ეს ჩვენი ბრალი არ არის! არც ერთ ავტონომიურ რესპუბლიკას მთელს საბჭოთა კავშირში, არ გააჩნდა ის პრივილეგიები, რაც თქვენ გქონდათ... თქვენზე ბევრად მრავალრიცხოვან ხალხებსაც კი. მათი გადაგვარების და გარუსების მაგალითები აგერ ცხვირწინ გაქვთ, ჩრდილოკავკასიელების სახით! თქვენმა არძინბამაც კი თბილისში დაიცვა დისერტაცია, რადგან მოსკოვში ამის საშუალება არ მისცეს... ქართველებს არასოდეს, არასოდეს ჰქონიათ სხვა ხალხების მიმართ სიძულვილის გრძნობა. პირიქით, ყოველთვის თავშესაფარს აძლევდნენ დევნილებს, დაჩაგრულებს, ასახლებდნენ თავის მიწა-წყალზე, ხელს უწყობდნენ ყოველნაირად. სომხებმა, თავის დროზე, არ მიიღეს თურქეთიდან დევნილი თვისტომნი. საქართველომ კი, ფართოდ გაუღო მათ კარები... და რომელი ერთი ჩამოვთვალო!.. აფხაზების როგორც თანამომხმეების მიმართ ხომ ყოველთვის სიყვარულით, პატივისცემით იყვნენ განმსჭვალულნი და საერთოდ...

– დიახ, დიახ. რასაკვირველია. აფხაზების მიმართ სიყვარულის გამო იყო სტალინმა და ბერიამ რომ დახოცეს აფხაზეთის ინტელიგენცია. ვიცით ჩვენ, კარგად ვიცით ამ „სიყვარულის“ ფასი!

– მაგრამ, ბატონო გივი, სტალინმა და ბერიამ იგივე უყო ქართველ ინტელიგენციას, საერთოდ ქართველ ხალხს. მაგრამ ეს ყველაფერი ხომ ბოლშევიკური რეჟიმის დროს ხდებოდა!.. 37 წელი იყო! თქვენ კი... მე-20 საუკუნის ბოლოს, ყოველგვარი ძიებისა და სასამართლოს გარეშე, გაწვევით ათიათასობით მშვიდობიანი მაცხოვრებელი, მხოლოდ იმის გამო, რომ ისინი – ქართველებია! აფხაზეთის ნახევარზე მეტი მოსახლეობა განდევნეთ მამა-პაპათა ადგილებიდან. ფაშისტებივით მოაწყვეთ ნამდვილი გენოციდი. რომელ სამართლიანობაზე მელაპარაკებით თქვენ, პატივცემულო ფაჩულიავ?

– მარტო ამ სიტყვების გამო უნდა დაეხვრიტეთ თქვენ ადგილზე!.. ბესლან, მომამორეთ ეს ქალი! გაიყვანეთ აქედან!

– თუ ღმერთი გწამთ, ნუ მაშინებთ სიკვდილით! მე დიდი ხანია მზადა ვარ მასთან შესახვედრად. თქვენ კი... „მიუტევე, უფალო, რამეთუ არა უწყიან, რასა იქმან!“ – ეს ბოლო ფრაზა ქალმა ქართულ ენაზე წარმორთქვა.

– მე არ მესმის თქვენი ძალღური ენა და არც მინდა მესმოდეს!

– ეს სიტყვები სახარებიდან გახლავთ, რომელიც, სხვათა შორის, ჩემმა წინაპრებმა მე-4, მე-5 საუკუნეებში თარგმნეს და ყველა ენა, რომელზედაც არის თარგმნილი ეს წმინდა წიგნი – ღვთიურია! ხოლო... თქვენ... საინტერესოა, თქვენი ბაბუა რა ენაზე ლაპარაკობდა?

კაცმა წამით თავი ჩაღუნა და ხელები უხმოდ მომუშტა. ქალმა აცალა ბოლმის მონელება და მერე შემწყნარებლური ღიმილით განაგრძო: – ქართული ენა და კულტურა ყველა კავკასიელი ხალხისთვის მშობლიური და ახლობელი იყო!..

ხოლო სიძულვილი და სიავე ბუმერანგით უბრუნდება იმას, ვინც მას თესს.

– კმარა-მეთქი. გეყოფათ. ბესლან – გაიყვანეთ ეს ქალი აქედან!

„ბოვეიკმა“ მკლავში ხელი წაავლო ქალს: – არ იყო საჭირო ამდენი ცერემონიები... ესენი ყველანი ადგილზევე უნდა მიასიკვდილო, ვით ცოფიანი ძაღლები! – „ბოვეიკმა“ ქალს კარისკენ უჯიკავა. ქალმა მკვეთრი მოძრაობით მკლავი გაინთავისუფლა და ისეთი თვალებით შეხედა, რომ „ბოვეიკს“ წამით ენა ჩაუვარდა. გაშეშდა.

– ნუ გიხარია, შვილო, სხვისი, თუნდაც მოსისხლე მტრის სიკვდილი! ჩვენ ყველანი მოკვდავები ვართ და... იმიტომ! რა დღეს, რა ხვალ – ყველანი დავიხოცებით, ოღონდ... ზოგი სუფთა სინდისით წარდგება ღმერთის წინაშე, ზოგი კიდეც – სისხლში მოთხვრილი ხელებით!

წამით დაბნეული „ბოვეიკი“ ძველებურად შემართულიყო – მიმიფურთხებია თქვენი ღმერთისთვის, ძუკნა!

ქალი კარებში შედგა, მობრუნდა და ახალგაზდას დანანების კილოთი მიმართა: – თქვენ... სამწუხაროდ, იარაღი ხართ სხვათა ხელში. თქვენ... აღმსრულებელი ხართ უცხო ძალების ბოროტი ნებისა და ამიტომაც... მეცოდებით! ყველანი ძალიან მეცოდებით!

– გაათრიე ეს ქალი, ბესლან, აქედან!

მოულოდნელად ტელეფონის ზარი აწკრიალდა. სახეშეშლილი, გაცოფებული გივი ფაჩულია ყურმილს დაწვდა. უცებ სახე დაუგრძელდა. თითქოს პირკატა ეცაო, ხმა ჩაეხრინწა. თვალები დაეყვლიპა. მერე... ძლივს-ძლივობით წაიბურდღუნა რაღაც რუსულად და კაბინეტში დარჩენილ ერთ-ერთ თანამშემწეს უღრიალა, ობოლაძე უკან დააბრუნეო.

როცა ქალი კვლავ კაბინეტში შემოიყვანეს, გივი ფაჩულიამ,

თავი რომ არ აუწევია, ისე, კბილებში გამოსცრა: – თქვენ... თავისუფალი ხართ!.. შეგიძლიათ შინ დაბრუნდეთ!

ქალი არ შერხეულა, მხოლოდ წარბები აწვიპა ოდნავ.

– თქვენ რა?.. ვერ ავიგეთ, რაც გითხარით? – თითქმის იყვირა კაცმა.

– არა, არ მესმის! – მშვიდი ხმით თქვა ქალმა და გამომცდელი მზერით მიაჩერდა ფაჩულიას.

– რა არის გაუგებარი?.. თავისუფალი ხართ და შეგიძლიათ სახლში დაბრუნდეთ-მეთქი. – გაიმეორა ფაჩულიამ დაუფარავი ბოლმით და ისევ ქალაქებში ჩარგო თავი.

„ღმერთო ჩემო!.. ნუთუ?.. ნუთუ მართლა თავისუფალი ვარ და... შემიძლია შინ დავბრუნდე?.. შემიძლია ჩემი პაწია მზიაკო ვნახო, ბებო ენაცვალოს!.. მაშ, თავისუფალი ვარ? და თუ სიკვდილია... ჩემების ხელში მოგკვდე – მშვიდად, წყნარად... ღმერთო!.. კი, მაგრამ... რა მოხდა?.. ასე უეცრად რა შეიცვალა?“ – სწრაფად ენაცვლებოდნენ ერთმანეთს აზრები. მერე... თითქოს გაიყინა, ყველაფერი შეჩერდა. სიჩუმეს შიშინი გაჰქონდა ყურებში. მერე... უცებ რაღაც განათდა გონებაში. თავიდან ფეხებამდე ჟრუანტელმა დაუარა. წამიც და... სახეზე მტკიცე, შეუვალი გამომეტყველება გამოეხატა.

– თქვენთან აქ, მოსაცდელში იმყოფება სრულიად უდანაშაულო, მოხუცი პედაგოგი ქალი, ლუბა ბერაია! – წარმოთქვა დინჯი ხმით და ხაზგასმული სიმშვიდით: – თუ მასაც გაათავისუფლებთ, მაშინ მივიღებ თქვენს წინადადებას.

– მხოლოდ თქვენზე იყო ზარი. – კაცს ხმა ჩაეხლიჩა. თვალები ავად დააკვესა.

„ახ, ტელეფონის ზარი!.. აი, თურმე რა! მაგრამ ვინ?.. ვინ დარეკა?“

– მე უკვე გითხარით ჩემი სათქმელი!

წამიერი ჭოჭმანის შემდეგ გივი ფაჩულიამ კბილების

ჩუმი კრაჭუნით, ნომერი აკრიფა. ხანმოკლე საუბრის შემდეგ, აფსუურ ენაზე რომ მიმდინარეობდა, მან თითქოს შვეებით ამოისუნთქა. ყურმილი ფრთხილად დადო და ქალს დაუფარავი ნიშნისგებით უთხრა: – მხოლოდ თქვენზეა საუბარი!.. ასე რომ, მოგიწევთ აირჩიოთ...

ქალმა წამით თვალები მოხუჭა. სხეულში კვლავ დენივით დაუარა რაღაცამ. მერე... ყელი ამაყად მოიღერა, წელში გაიმართა:

– მე უკვე გავაკეთე არჩევანი... ქალბატონ ლუბასთან ერთად ვრჩები!

* * *

...ავტობუსში მსხდომნი, გასუსული იყვნენ. ყველანი ერთ და იმავე აზრს შეეპყრო, ერთი და იგივე საგონებელს მისცემოდნენ: საით მიჰყავდათ?.. რატომ?.. რას უპირებდნენ?..

რაკი ერთბაშად, აყვანისთანავე არ დახოცეს და სადღაც მიჰყავთ. ე.ი. შესაძლოა, სადმე ქალაქ გარეთ ციხეში უპირებენ გამომწვევებს?.. აკი არავის არაფერი დაუშავებია, გარდა იმისა, რომ თავი აარიდეს „ბოვეიკების“ განუკითხაობას! თუმცა... რა დანაშაულზეა ლაპარაკი?.. ესენი რამეს დაგიდევენ?

მოხუც პედაგოგ მანდილოსანს, მზიას თავგამოდებაზე წარმოდგენაც რომ არ ჰქონდა, თავი მის მხარზე ჩამოედო და გაჩუმებულიყო. თუმცა დრო და დრო ისე მწარედ და ღრმად ამოიხრებდა, თითქოს მთელი გული ამოატანა ამ გმინვასო. გაყინულ სახეზე თვალებილა შერჩენოდა – ფართოდ გახელილი, შიშით და ძრწოლით მომზირალი სველი თვალები. მზიას მისთვის წელზე მკლავი შემოეხვია და თავდაც გაყურებულიყო. თეთრთმიანი, პატარა ტანის, მოხუცი ქალი დედას აგონებდა, ოდესღაც, უწინ ბავშვივით გულში

ჩაკრული, საავადმყოფოში რომ მიჰყავდა – უსუსური, უძწეო, დაუძღურებული...

იჯდა მღუმარედ, შეურხველად და მერამდენედ ცდილობდა გაეანალიზებინა ის, რაც იქ, კაბინეტში მოხდა და... ერთ და იგივე დასკვნამდე მიდიოდა: სხვანაირად არ შეეძლო! ვერა, ვერ მოიქცეოდა სხვანაირად. ფაჩულის განცვიფრებულ, შუბლზე აცვენთ თვალებს რომ წარმოიდგენდა – უზომო სიამეს გრძნობდა. ბატონი გივი ფაჩულია, როგორც ჩანს, არ მოელოდა ასეთ გადაწყვეტილებას თუ მიიღებდა ქალი. მისი ესოდენ გაწბილებული და გამოყეყეხებული სახის დანახვა მარტო რად უღირდა! ჰმ! მაშ, რა ეგონა ბატონ ფაჩულიას?.. მოწყალებას მიიღებდა მტარვალისგან?.. ანდა... ამ საცოდავ, მოხუც ქალს მარტო დატოვებდა?.. ვერა, პატივცემული გივი! სადაც სხვები – თავადაც იქ უნდა იყოს, მორჩა და გათავდა! მაგრამ... საინტერესოა, ვინ დარეკა?.. ვინ გამოიღო თავი?.. ნუთუ... სიმამ შეაწუხა თავისი გავლენიანი ნათესავი?..

მთელ ამ ამბავში კმაყოფილებას ჰგვრიდა ისიც, რომ გული ამოიფერთხა ფაჩულიასთან. არ დაერიდა არაფერს... სხვა დროს ალბათ ასე არ მოიქცეოდა თავისი რბილი ხასიათის გამო. მაგრამ ახლა?

მეონი, ავტობუსი სოხუმს გაცდა... მართლაცდა, რას ნიშნავს ამხელა მანძილის გავლა? თუ ციხეში მიჰყავთ, მაშინ... რაში სჭირდებათ გზის გაგრძელება?..

სოხუმს რომ გასცდნენ, ეს ცხადზე უცხადესია!

სოხუმი... უსაყვარლესი ქალაქი... მისი ყმაწვილქალობის მომსწრე...

რამდენი ბედნიერი წუთები ახსოვს ამ ქალაქში გატარებული!.. საათობით, გაუნძრევლად შეეძლო ეცქირა ზღვისთვის, ო, როგორ იზიდავდა მისი უსაზღვრო სივრცე!.. უსაზღვროები-სკენ მიილტვოდა ყოველთვის მისი სული, რაც თავი ახსოვს!..

ცის უსასრულო სილაჟვარდემი ნავარდი ინატრა მაშინაც, სოფლის წყაროსთან, კლდეზე რომ აცოცდა პატარა, ანცი გოგონა და თვალწინ გადაშლილ სივრცეს გადმოხედა მალღიდან. ო, როგორ მოუნდა, ფრთები გამოსხმოდა და იმ მიმინოსავით ეფრინა, ცაში ირაოს რომ აკეთებდა, – ლალი, ამაყი, თავისუფალი!

იქნებ მაშინ დაიბადა ლექსის პირველი სტროფიც. – ბაღღურად უმწიფარი, უსუსური და... მაინც ფრენის, ფრთაგაშლილი ფრენის წყურვილით დამუხტული!

და მართლაც, აკი გაშალა მკლავები – მზიური, აქოჩრილი მთა – გორაკების და ზურმუხტოვანი ველ-მინდვრების სილამაზით რეტდასხმულმა და... მისდა უნებურად, ლექსად გადმოსკდა ბაგე-პირიდან ის განცდა – ყელთამდე რომ ავსებდა!..

მაშინდელი შთაგონება და აღტკინება სამუდამოდ ჩარჩა გულში ისევე, როგორც ზღვის პირველად ხილვის თავბრუსდამხვევი შთაბეჭდილება!

ღმერთო!.. რა მშვენიერი, რა ლამაზი და მომხიბლავი იყო ცხოვრების გარიჟრაჟი!.. რამდენი სიხარულის და ბედნიერების წამი მოგიტანა მან: პირველი სიყვარული... პირველი კოცნით მოგვრილი განცდის სიმძაფრე და... პირველი ლექსი!.. ქორწილი და პირველი ბავშვის გაჩენა!

როგორც ლექსი იბადება იქ, შენს არსებაში, შენს წიაღში, ისე იშვა შენი პირმშო, შენი ბადრი! – პირველი სიყვარულის ნაყოფი!.. ვერა. ვერ დაჩრდილა ის წამები ვერანაირმა გულის გატეხვამ, თუ სულიერმა ტკივილებმა, ბედმა რომ გარგუნა...

და აი, ახლა მდიდნარ სადღაც, უცნობი მიმართულებით, მდიდნარ იქეთ, საიდანაც არ იცი, დაბრუნდები თუ არა ოდესმე და... მთელი შენი ცხოვრება კინო-ფირივით იშლება შენს თვალწინ – შენდა უკითხავად, შენდა უნებურად გეძალებიან გარდასული, თითქოს სიზმარეული სურათები წარსულისა,

განვლილი დროისა და... აზვირთებულ ტალღასავით გაბურთავენ თავიანთ მორევში, გითრევენ იმ ორომტრიალში, ხსოვნას რომ შემორჩენია!.. ისინი ელვის უსწრაფესად, ფრამენტულად ენაცვლებიან ერთი მეორეს და მთელს შენს ცხოვრებას მოიცავენ, თითქოს ყოველ მნიშვნელოვან ეპიზოდს თუ დეტალს იტყვენ...

მოგონებათა ამ ნიაღვარში ხან ბავშვობის სურათები ლაგდებიან წინა პლანზე, ხანაც ახალგაზრდობის, ხან კი უკანასკნელი პერიოდის, ანდა: პირუკუ ტრიალდება ყველაფერი და ბოლოდროინდელი მოვლენები გადაეფარებიან წინას...

უცებ... კადრი შეჩერდა! დრო-ჟამი თითქოს გაქვავდა. და აი, ნელ-ნელა... ბოლოდან, უხილაემა ხელმა ფირის გადახვევა დაიწყო... იმ მომენტიდან, უკანასკნელად რომ იყავი მწერალთა კავშირში.

... დანგრეულ-დაცარიელებული სოხუმის ქუჩებში მიდიოდი მხრებჩამოყრილი, უზარმაზარ სიმძიმეს, გულზე რომ გაწვა, ლამის გაეჭყლიტე. და უცებ, მოულოდნელად ყვითლად აბრიალებული ნეკერჩხალი შემოგეფეთა. ოჰ, ისე ლამაზი და მშვენიერი იყო სექტემბრის მზით შეჟღალული, კელაპტარივით ანთებული ნეკერჩხლის ხე, რომ სულმა წაგძლია და... ორი ტოტი მოატეხე.

მწერალთა კავშირში არავინ დაგიხვდა, მდივანი გოგონას გარდა. კაბინეტში შეხვედი და ერთი ტოტი ლარნაკში ჩადევი.

კარი რომ გამოიხურე, გული მოგეწურა – მტკივანი, დაჭრილ-დაფლეთილი გული, თითქოს იგრძნო, რომ უკანასკნელად ჩამოდიოდი ამ კიბეზე... თუმცა – მთავარი წინ გედო, ტრაგედიის კულმინაცია თურმე ჯერ კიდევ წინ იყო!

ღმერთო! იქნებ ვკობდა ამ რამდენიმე წლის წინ, საოპერაციო მაგიდაზე დაგელია სული?

სჯობდა! ნამდვილად სჯობდა. რისთვის გადარჩი? რომ ამდენი სიმწარე და ტანჯვა-წვალება გამოგეცადა?.. გოლგოთის გზა გამოგევილო?

როგორ წარმოიდგენდი, თუნდაც ამ ორიოდე წლის წინ, იმ უბედურ ამბებს, რაც ახლა ხდება?

რისთვის, რატომ ხოცავენ ერთმანეთს თანამოძმენი? „და აღიმერიან იმავე მიწისთვის, რაც დღეს თუ ხვალ თვინვე არიან“ რა რა ასაზრდოებს, რა კვებას ამ ბაკქანალიას, ამ გაუგონარ სისასტიკეს?

თავისუფლების იდეა? ვისგან, რისგან – თავისუფალი? – კაცობისგან? სინდისისგან?.. მერე და მერე, რა უნდა მოჰყვეს ყოველივე ამას?.. ამ სისხლის ზღვას და ცრემლებს?

როგორ დაიჯეროს უწინდებურად, როგორც 9 აპრილს სჯეროდა, რომ ვითომ არაფერი მომხდარა, რომ „ეს უბრალოდ ცის ცვარია, განა ცრემლია. ეს უბრალო მოვლენაა, აღმაფრენის, არაფერი არ მომხდარა, არაფერი“. ნუთუ?!

„ასე მალე რად გამოგაქვს განაჩენი, ეს აპრილის ცთუნებაა, განა ჩვენი, ეს უბრალოდ ცის ცვარია, განა ცრემლი, არაფერი არ მომხდარა, არაფერი“.

როგორ, როგორ უნდა იცხოვრონ შვილებმა, შვილიშვილებმა – ორივე მხარის შთამომავლობამ იმ ჯოჯოხეთურ ყოფიერებაში, უფროსმა თაობამ რომ განუმზადა მათ? რაც დაატრიალა სატანურმა სულმა?

დარდით და მწუხარებით გულგასენილს, მოულოდნელად დიდი ხნის უნახავი პოეტი შემოგხვდა გზაზე.

– მზია?! შენა ხარ?.. ძლივს გიცანი... გამარჯობა!

– მე ვარ რეზო, მე! გაგიმარჯოს, ჩემო ძმაო! – გადაეხვიეთ და გადაკოცნეთ ერთმანეთი, თვალებზე ცრემლმომდგარმა, გულაჩუყებულებმა.

– აქ არ მეგულებოდი, მზია!..

– მირიანი არ მიღის და მეც არ მინდა დავტოვო აქაურობა!..

– შვილები?

– წასულები არიან... შვილიშვილი შემეძინა, იცი!.. ჯერ არ მინახავს... პატარა მზიაკო... ზუგდიდში არიან, შენ, შენ რას შერები?.. დიდი ხანია შენთვის თვალი არ მომიკრავს... წასული მეგონე.

– სოფელში ვარ. დედა მყავს მძიმე ავად, ორი დღეა, რაც ჩამოვედი.

– ხედავ, რა ხდება, რეზო?.. რა ტრაგედია დატრიალდა? ვიფიქრებდით განა ამას, წარმოვიდგენდით ოდესმე? მეორე მსოფლიო ომს გადაურჩა სოხუმი, და აი, ახლა... იბომბება! იბომბება ასე უწყალოდ, ასე ბარბაროსულად! საკუთარ ქალაქს ბომბავენ, ბიჭო, გესმის?.. საკუთარ ქალაქს ბომბავენ, ეს ცოდვისშვილები!

– რუსები ბომბავენ...

– ჰო, მაგრამ ამათი ხელით!.. ამათ იყენებენ... აი, რა არის გულსაკლავი. ასე როგორ დაბრმავდნენ?.. ასე როგორ დაეხშოთ გონება?

– ეტყობა, არ მიაჩნიათ საკუთარ ქალაქად. აქ ხომ ყველაფერი ქართველების მიერაა აშენებული... ჰო, მართლა, გაიგე გამსახურდია რომ ჩამოსულა ზუგდიდში?

– გავიგე.

– ყველას ჰგონია, რომ სოხუმისკენ გამოსწევს საშველად!

– არ ვიცი... არ ვიცი...

– რატომ?.. ნუთუ პირადი წყენა მალლა დადგება საქართველოს ინტერესებზე?

– არა ერთხელ დამდგარა! ჩვენი ისტორია ამას მეტყველებს...

– დავიჯერო, ახლაც სულმდაბლობა ძლევს სულგრძელო-

ბას?.. ქვეყნის სიყვარულს – ძალაუფლების სიყვარული?.. არა მგონია!

ღუმილი.

– შენ არასოდეს მინახიხარ სხვა დროს ასეთი... გულგატეხილი! ყოველთვის ოპტიმისტი იყავი. ახლა...

– იმდენი რამ ვნახე, ჩემო რეზო, ამ ბოლო ხანებში... იმდენი განვიცადე... ერთნი ზვარაკად ეწირებიან სამშობლოს, სხვებს კი – და მგონი, უძრავლესობას, სამწუხაროდ, სამშობლოს შეგრძნება საერთოდ დაკარგული აქვს. ბევრი საძარცვავად, დოვლათის შესაძენად ჩამოდის აქ... ამ გაგანია ომში! ძნელი არის ამის ატანა... ძალიან ძნელი!..

– მართალი ხარ, ჩემო მზია!.. საუკეთესო, დარჩეული ბიჭები, საქართველოს თითქმის ყოველი კუთხიდან, განსაკუთრებით კი – თბილისიდან, თავს სწირავენ, იხოცებიან, მაშინ როდესაც ზოგ-ზოგნი რესტორნებში გრიალებენ, ანდა ღუბაიში ჩადიან დროის სატარებლად, სხვა დანარჩენი ყველაფერი ფეხებზე ჰკიდიათ!

– როგორც ჩანს, ვერ გავიცნობიერეთ ჯერ კიდევ, რა ხდება ჩვენს თავზე!.. აფხაზეთი – მაინც შორეულ ტკივილად აღიქმება ალბათ და... იმიტომ!..

– ასეა, შენი თქმის არ იყოს, სამშობლოს შეგრძნების უნარი დავკარგეთ ეტყობა, საკუთარი ჯიბის გასქელების კი – არა!.. მაგრამ... შენგან, სიმართლე რომ გითხრა, მიკვირს მაინც ასეთი პესიმიზმი... შენ ყოველთვის, რაც მახსოვხარ, იმედინი იყავი... ყველაფერი კარგად როგორ ეჩვენება-მეთქი, ადრე რამდენჯერმე გამიფიქრია შენზე – ცოტა გაღიზიანებით. ასე ყველას როგორ უღიმის... ასე ყველას მიმართ როგორ არის კეთილგანწყობილი-მეთქი, და... მაპატიე, მაგრამ... ზოგჯერ არაბუნებრივადაა მეჩვენებოდა კიდევ შენი საქციელი!.. ახლა გიყურებ და... თითქოს რაღაცას ვხვდები... თითქოს თვალი ამეხილა...

– ეჰ, ცხოვრება წიგნივითაა, ჩემო ძამია! რაც მეტ ფურცელს გადაშლი და ჩაუღრმავდები, მით უფრო გეხსნება გონი, და მით უფრო უახლოვდები თურმე დასასრულს, რომელიც... ყოველთვის მოულოდნელია!.. მეც ბევრ რამეზე ამეხილა თვალი... ამ სიბერის ჟამს ბევრი რამე თითქოს ახლებურად გავიაზრე და მაინც... ბოროტების და სიკეთის ჭიდილში სიკეთის ძლეეას ვერ ვხედავ!.. პირიქით, სატანური სული ზეიმობს დღესდღეობით, ჩემო რეზო! და არა მხოლოდ ჩვენში!.. საშველიც არსაიდან ჩანს, არავისგან ველოდები სიკეთეს, სამწუხაროდ!

– მაგრამ... შენ მაინც ლამაზი ტოტი გიჭირავს ხელში...

– ხო, შემოდგომის რტო...

– „ამ გრივალში დრო არ არის სხვისი, დაღალული ყვავილი ვარ სუსტი!“

– „ეხლა ზღვაა, ეხლა სისხლის დროა, თუ გადარჩი, ხომ გადარჩი, კარგი!“

– გალაკტიონი გენიოსია. ყველა დროის გენიოსი! მხოლოდ მას შეეძლო ეთქვა ეს. და კიდევ: „ოჰ, ეს ფოთლები ფენილი ქარით, ეს მწუხარე და ნაზი ზმანება, ეს ყვავილები, ეს ცა, მითხარით, არავის თქვენგანს არ ენანება?“

* * *

...ავტობუსი გაჩერდა. შიგ მსხდომთ გადმოსვლა უბრძანეს „ბოევიკებმა“.

ზღვის ქვიშიან-ღორღიანი სანაპირო. ლურჯი, სიშავემდე ლურჯი ტალღების შრიალი. თოლიების გაუთავებელი, გულისწამლები ჭყვილი.

ზღვა! – უცებ გაქრა ყველაფერი. არც მოხუცი პედაგოგის კრუსუნი ესმის ახლა და არც „ბოევიკების“ ღრიალი.

თითქოს ტრანსში ჩავარდნილი, ღრმად ისუნთქავს ოდნავ მომ-
ლაშო, გრილ ჰაერს. სიცივე იგრძნო, თუმცა საღამოს ბინდი
ჯერ არ დამდგარიყო. იქნებ... სხვა სიცივე შეუდგა ტანში?

მზე ნელ-ნელა იღვენთება დასალიერში: „მზე მიიცვალა
ღია თვალებით, მას გახელილი დარჩა თვალები... ოჰ, გახ-
ელილი დარჩა თვალები“...

ღმერთო! ვის შეუძლია ძე-ხორციელს გამოხატოს ენით,
ჩამავალი მზის მგლოვიარება, ღონემილეული მნათობის და-
ღალვა? თუ... წამების წყნარი წარმავლობა?..

ალბათ, პოეტს თუ ძალუმს ეს სასწაული. მხოლოდ პოეტს
– სხვას არავის!

ჩამავალი მზე და...

ზღვა!

დაიცა... ზღვა ხომ უკვე აღარ არის უწინდებურად საყ-
ვარელი? ზღვა ხომ შეიღანძა ადამიანთა სისხლით!..
თანამომძმეთა სისხლით!.. ჯერ გაგრაში დაიწყო...

ზღვის სანაპიროზე, თუ მის ახლო-მახლო, აკი ქართველთა
მოჭრილი თავებით ბურთი ითამაშეს კიდევც...

მაშინ არ დაიჯერა ეს ამბავი. არ შეეძლო დაჯერება. ეს
მის ძალღონეს აღემატებოდა და... იმიტომ.

და მაინც... თურმე სად გაექცევი მწარე სინამდვილეს?..
ზღვა, შენი საყვარელი ზღვა იქცა გვაგების კაიუტად!..

სად, სად გაექცევი-მეთქი ამ უსაშველო, აუტანელ ტკივილს?
სად დაეძალევი გაუგონარ, წარმოუდგენელ მხეცობას კაცთა
მოდგმისა – „არე-მიდამოს რომ შხამავს, ღრმა მწუხარების
შხამით?“

შენ ხომ ბევრი რამის დაჯერება არ გინდოდა... რადგან,
ვერა და ვერ წარმოგედგინა ესოდენი მტარვალობა გონიერი
არსებისა, ადამიანი რომ ჰქვია და... იმიტომ!

შაკ-აბასის თუ თემურ-ლენგის მიერ ჩადენილ ბარბარო-
სობა კომშარად მიგაჩნდა, მაგრამ დიდი ხნის წინ, წარსულში

მომხდარ კომმარად. გერმანელ ფაშისტთა ჯალათობას მეორე მსოფლიო ომში და ბოლშევიკურ კონცლაგერებში – საშინელ, მაგრამ მაინც კაცობრიობის განვლილ ეტაპად გესახებოდა.

მაგრამ ახლა... შენს თვალწინ, დღევანდელობაში ჩადენილი სისასტიკე – იმ შავბნელი წარსულის ანარეკლი რომ გამოდგა?.. სად, სად გაექცევი ამ მტანჯველ, სულით ხორცამდე შემარყვეველ რეალობას? ამ მწუხარების შხამს?..

აი, ახლაც...

სათითაოდ გაჰყავთ ადამიანები: ახალგაზრდა და ხნიერი, სიცილ-ხარხარით გაჰყავთ პატარა, მწვანე მდელოზე და მიჯრით ცხრილავენ!.. და რაც მთავარია, ერთმანეთს აყურებინებენ სიკვდილის ზეიმს!

ღმერთო დიდებულო!.. ძველი დროის ბარბაროსების წვრილმან „ფორმალობებს“ – თვალის ახვევას, თავზე თუნდაც ტომრის ჩამოცმევას – ვინლა დაგიდევთ! პირიქით, მეტი სისასტიკე. მეტი ველურობაა საჭირო! აკი ფაჩულიამ არ იწყინა, არ ითაკილა, ფაშისტი რომ უწოდეს! როგორც ჩანს, მავანთ და მავანთ ეამაყებათ კიდევ, რომ ნადირის მსგავსნი არიან. ეამაყებათ – დაუნდობლობა, სისასტიკე, არაადამიანობა!

...მაგრამ რად არის თვითონ ასე მშვიდად?.. გული რატომ არ უკანკალებს? (თუმც, ხელ-ფეხს ვერ იმორჩილებს მაინც!) ნუთუ იმიტომ, რომ... დიდი ხანია შეეგუა საკუთარ სიკვდილს? ან ეგებ მაშინ მოკვდა, მირიანი რომ დახვრიტეს თითქმის მის თვალწინ? და ველარ მიეშველა? ვერც ხმამალლა, მოთქმით იტირა? ვერც მაშინ იტირე, ნაჩუმათევად, ჰაი, ჰარად რომ მიიბარეს მეზობლებმა მიწას – საკუთარ კარმიდამოში!

...დამწყვედუელი ჰყავდით სარდაფში – პატიმარვით, რომ... არ გენახა საშინელი სურათი კაცთა მოდგმის გადაგვარების. აკი მხოლოდ გულში ღმუროდი და გოდებდი მწარედ?

ან ეგებ მაშინ შეეთვისე სიკვდილს, საოპერაციო მაგიდაზე

რომ იწეკი, საშინელი სენით დალდასმული?.. მაგრამ... ნუთუ? ნუთუ შეეგუე: სხვათა სიკვდილს?.. ო, არა! ნამდვილად არა...

ან ამ საცოდავ, ბებერ ექიმს რაღას ერჩიან? ვის რა დაუშავა ექიმმა კაცმა – ორივე მხარეს თანაბრად რომ აქიმობდა?! თუმცა, აკი შოთა ჯღამაძე საოპერაციოდან გამოიყვანეს და საავადმყოფოს კიბეზე დაცხრილეს თურმე!..

ამ პატარა, მოხუცებულ პედაგოგ-ქალს რა ბრალი მიუძღვის ვინმეს წინაშე, თითქმის გონწასულს რომ მიათრევენ „საჩვენებელ არენაზე“ და... რატომო? – იმეორებს წარამარა ერთ და იგივე სიტყვას და... არავინ უხსნის, არავინ ეუბნება – რისთვის კლავენ? რა მიზეზით? რა დანაშაულისთვის?

ერთბაშად... გაათავეთ, თქვე უღმერთოებო! ნულარ აყოვნებთ. მალე მორჩით. მალე დაუშინეთ ტყვიები ამ გალეულ, საბრალო მოხუცს ქალს, რომელიც თურმე დამნაშავეა მხოლოდ იმიტომ, რომ... ქართველია!.. მაგრამ... ღმერთო ჩემო, ეს ხომ იყო, უკვე იყო, ბატონებო?.. სისხლიან საუკუნეთა გრძელ გზა-სავალზე!

დაცხრილეთ-მეთქი ჩქარა და... მერე დასტკბით, გაიხარეთ თქვენი ნამოქმედართ! მიდით. გულიანად იხარხარეთ, რადგან... ესოდენ დიდ სიამოვნებას განიჭებთ თურმე ყურება ადამიანის სადისტური ტანჯვა-წვალებისა, მისი აქნა-ნაჭერ-ნაჭერ, დასახიჩრება და მერე... მასხრად აგდება!

აფერუმ, მეოცე საუკუნის ცივილიზაციის ნაშიერნო, გამოქვაბულის მცხოვრებთა ქურქში რომ გამოწყობილხართ!

...ავტომატის გაბმულ კაკანს ბილწსიტყვაობის კორიანტელი ეხმიანება!

ღმერთო!

მტრედი!.. საიდან? საიდან გაჩნდა აქ „ჩემი მტრედი“?

რას დამტრიალებს თავზე? რა უნდა? რას მელულუნება, რას ჩურჩულებს?

„ჩემო მშვენიერო, ჩემო ძვირფასო, საყვარელო, ვთხოვ –

გამაგრდი!.. ამ ჯალათებს თვალი თვალში გაუყარე მედიღურად, გამოძწვევად, მა თარ ძალუძთ მოკვდინება შენი სულისა... რადგან პაწია შვილიშვილი, ჯერ უნახავი შვილიშვილი – შენი თვალებით გიღიმის და... გეაღერსება! იგი გამხნეებს, ძალას გმატებს, სულის სიმებს სინაზით და სიყვარულით გირხევის და გათბობს. იგი ხომ შენი სისხლის და ხორცის ნაწილია – მასში იცოცხლებ, შენს შვილიშვილებშიც, შენს უბრალო, მაგრამ გულისნაჟურ, წრფელ ლექსებშიც – მარად იცოცხლებ, იცოცხლებ ამ ქვეყანაზე, ვით ამ ზღვისა და ცის მონათალი...“

...მორჩა, გათავდა. არ მეშინია, აღარაფრის არ მეშინია! მე გადავლახე, უკეთურებო, გესმით თუ არა? – მე გადავლახე სიკვდილ-სიცოცხლის კაცობრივი შიშისა და ძრწოლის სამანები!..

მე მზადა ვარ ვზიდო ჩემი წილი ჯვარი გოლგოთის! თქვენ კი – ღვთის რისხვას ვერ გაექცევით ვერასდიდებით, ვერა! ვერ გაექცევით!

...რაც მთავარია, შენ ხომ ჩემთან ხარ, ჩემო თეთრო მეგობარო!.. შენ არ დამტოვე! შენ მიერთგულე ბოლო წუთამდე – განსხვავებით ზოგ-ზოგისგან... მაგრამ ღმერთმა მიუტევოს ყოველ მათგანს, ღმერთმა შეუნდოს!..

ხოლო მე... ჩამავალი მზის სილამაზე მეყოფა საიმქვეყნიო საგზლად!

...სროლის ხმაზე მტრედმა ერთი შეიფრთხილა, ადამიანთა გვამებით მოფენილ სასაკლავოს წამისწამში გადაუფრინა და... შემდეგ უკაბადონო ცის სილურჯეში დაიკარგა.

ან... ეგებ სულაც არ გამოჩენილა?.. ეგებ... მხოლოდ განწირულის წარმოსახვას ეჩვენა იგი?

ბინდი ჩამოწვა. თითქოს ერთბაშად შავი მანდილი გადაეფარაო არე-მარეს, რათა ბოროტების სისხლიანი ნაკვალევი დაემაღლა უცხო მზერისთვის.

ქაყასი

ვუძღვნი ჩემი ძმის, ავთანდილის (ალიკოს) ხსოვნას

ასტამურმა გვერდზე ჩამოცურებული ყაბალახი გაისწორა და სადავე მიუშვა ცხენს.

„სი სოულ ბატა, მა დომტალენქო“... – კესარიას მიბნედილი სახე და ჟუჟუნა თვალები დაუდგა წინ.

აღარ უშვებდა კესარია. კიდევ ორი დღე შეაგვიანდება ჩემს ქმარსო, არწმუნებდა, მაგრამ ასტამურმა ქვა ააგლო და თავი შეუშვირა.

დაცდილი ჰქონდა, ყოველთვის იმის საწინააღმდეგო უნდა გაეკეთებინა, რასაც დიაცი ურჩევდა.

ჰოდა, დაემშვიდობა დანაღვლიანებულ მიჯნურს, მოახტა თავის ღამისფერ „ყორანას“ და...

მოდის ახლა მთვარით განათებულ შარავზაზე. ცალკე ღვინით და ცალკე ქალის ეშხით შემთვრალი და გულსევდიანად ღიღინებს საყვარელ სიმღერას: „გურს გენია მონტებულსუ, ვაშემბრალებქო, ვაშემბრალებქო“.¹

და ასე ეჩვენა:

ჩახჩახა ვარსკვლავები ღიმილით უპაჭუნებდნენ თვალებს და მთვარე ეშმაკურად ქირქილებდა მუჭში.

აი, გასცდება მოსახვევს და გამოჩნდება ლოლუების „ღოხორო“.²

ჩუ... რა ხმაურია?

უცებ „ყორანამ“ ყურები ცქვიტა, კისერი ააღერა. ასტამურმა სასწრაფოდ ცხენი განზე გაახტუნა და მუხის ჩრდილს შეეფარა.

ქარივით ჩაუქროლეს ნაბდიანმა მხედრებმა. ქარივით ჩაუქროლეს და მაინც თვალი შეასწრო ასტამურმა თეთრი ყაბალახით თავწაკრული ცხენოსნის სახეს.

თვალი შეასწრო და წამით გაქვავდა, ენა ჩაუვარდა, მერე... თავზე იტაცა ხელი.

– ახავაია, ჩემი ცოდვაო, – დაზაფრული ხმით იბღავლა და ცხენს მათრახი წყვიტა. მათრახი მაკადრესო, გადაირია „ყორანა“.

ცხენის ჭიზვინმა და ვაჟკაცის კიჟინამ შეძრა მძინარე სოფელი...

¹ „სად მიდის ბატა, მე მტოვებ, გულს ცეცხლ(გენია) მოკიდებულს, არ შემობრალე, არ შემობრალე?“

² სასახლე

* * *

- ხალხო, რა ამბავია, რა მოხდა?
- რა უბედურება ტრიალებს ჩვენს თავზე?
- თურქები ხომ არ დაგვესხნენ?
- ხალხნო, ომარ ლოლუას ქალი გაუტაცნიათ!
- ომარის ქალი გაუტაცნიათო?
- ვინ გაბედა?
- ვაი, იმის უბედურ დედას!
- ლოლუებს ვით გადაურჩება!
- ცოცხალი თავით როგორ გაასწრებს?
- ბონდო მალღას გაუტაცნია.
- ბონდო მალღა?! ბონდო მალღა?! ბონდო მალღა?!
- ო, ო, დიდი ვაჟკაცია ბონდო!
- პირველი მონადირეა.
- პირველი მომღერალი!
- პირველი მოცეკვავე!
- და მაინც... გლეხია.
- მამამისი ომარის მამის ნაყმევია.
- წავიდა ის დრო!
- მაგრამ ომარი დროს არ დაგიღევთ.
- სისხლი დაიღვრება.
- ეჰ, ფათუღღას გუღღსათვის ღირს, ძმაო, თავის გაწირვა.
- მაგ აფთრებს არა ჰვავს.
- დიდი ხანია, ერთმანეთი ჰყვარებით.
- ღმერთო, შენ უშველე! მამაზეციერო, შენ დაიფარე! წმინდა გიორგი, შენი სახელის ჭირიმე, შენ შეეწიე ორთავეს!
- ტყუილია, არაფერი უშველით. ლოლუების მთელი ხროვა დასდევნებით.
- დაეწევან. მოიმწყვდევნ.
- ლოლუების რაშებს სად გაექცევან!

- ომარმა თავისი ღვიძლი შვილები გაწირა და ბონდოს დაინდობს ახლა?
- სისხლი დაიღვრება უთუოდ!
- ღმერთო! როგორ გათენდება ეს უბალო ღამე?

* * *

ცხენების თქარა-თქური, თოფების ხათქა-ხუთქი, ყურისწამლები ყიჟინი ირევა ერთმანეთში.

მიჰქრიან ლოლუების განთქმული რამები. ცეცხლს აკვესებენ თვალებიდან, გაავებულნი ფრუტუნებენ.

ომარი წინ მიუძღვის მღევრებს. ხანდახან მეხივით დაიქუხებს მისი ხმა:

- ჰაიტ, გაფრინდი, ჩემო შევარდენო. მივეწიოთ აბრაგებს! ბაგრატ, ბეგლარ, ოტია, კოჩია!
- აქა ვართ, მამა ბატონო, მოგყვებით.
- საკუთარ სისხლში ვაბანავებთ ყაჩაღებს!
- შავად გაუთენდებათ დილა!
- ჰაიტ, მომყევით!

სწრაფად მოკლდება მანძილი. იკვრება წრე, გამტაცებლები შედგენენ. გზა აღარ არის. ალყაში მოექცნენ.

წამიერი ჩოჩქოლი, ყაყანი, გაწევ-გამოწევა, მერე თეთრყაბალახიანმა იძალა, ცხენიდან ჩამოსრიალდა და მღევრების შესახვედრად გამოქანდა.

– ფათულია?!

მაგრამ თეთრყაბალახიანს უკან არ მოუხედავს, მღევართა მეწინავესთან მიიჭრა და ერთბაშად ცხენს ფეხებში ჩაუვარდა. ყაბალახი გადაძვრა და ოქროსფერი, გრძელი თმა ტალღასავით დაცურდა ნაბაღზე.

ცხენი დაფრთხა, ყალყზე შედგა, მაგრამ რკინის ხელებმა ჰაერშივე გააქავეს, მერე ნელა, ფრთხილად დაეშვნენ ძირს წინა ფეხები.

– მამავ ბატონო, დამნაშავე მე ვარ! – შესძახა ქალიშვილმა ომარს და მიწაზე დაემხო.

– ჰაიტი, შე კახპავ! – გაიწია მისკენ სამმა ძმამ და სატევეარზე გაიკრეს ხელი. მეოთხემ, ყველაზე უმცროსმა, თავი ჩახარა და ტუჩი მოიკვნითა.

– ფათულია!

ვაჟკაცის ძლიერმა ხელმა წამოაყენა ქალიშვილი:

– თავს ნუ იმცირებ!

ბონდოსაც სატევეარზე უდევს მარჯვენა. მეორე ხელი კი ათახთახებული ფათულიასათვის შემოუხვევია და უშიშრად შეჰყურებს ომარს, უშიშრად და გამომწვევად. გარს კი დაქვეითებული ძმაკაცები შემორტყმდნ.

– მამავ ბატონო, რას ველოდებით?

– გვიბრძანე!

– ომარ ბატონო?

ომარი კი დუმს, თავი ჩაულუნავს და ხმას არ იღებს გახვეებული.

ძმები და ბიძაშვილები, მამიდაშვილები და ძიძიშვილები, ლოლუების თითქმის მთელ საგვარეულოს აქ მოუყრია თავი.

ელოდებიან. ელოდებიან ომარის სიტყვას. მის განაჩენს.

რატომ აყოვნებს ომარი? რატომ არ უბრძანებს – ამოხოცონ გველის წიწილები? რომ სისხლით ჩამოირეცხონ შეურაცხყოფა? მაგრამ... ვინ იქნება ის მამაცი, ვინც გაბედავს და საყვედურს შეჰკადრებს ომარს?

ბოლმამორეულნი დუძან და ელოდებიან ლოლუები.

ელოდებიან ომარის განაჩენს.

ბოლოს შეირხა მოხუცი. თავი ასწია, მათრახის ტარით

ყაბლასი გაისწორა, მერე მათრახიანი მარჯვენა გაიშვირა ბონდო მალიასკენ და ხმადაბლა, მაგრამ მკაფიოდ უთხრა:

– ვაჟო, მომწონს შენი გამბედაობა. – წამით იყუჩა: – პატივს ვცემ გულად ადამიანებს!

ლოლუები დაიძაბნენ, დაისხიპნენ. ხომ არ მოესმათ? ყურე-ბმა ხომ არ მოატყუეს?

ომარი კი განაგრძობს:

– ჰოდა, გაძღვე ქალს. კვირას, საღამო ჟამს მოდი და წაიყვანე ჩემი ქალიშვილი.

წამით ყველანი გაშეშდნენ – მდეკრებიც და გამტაცებლებიც. თითქოს ერთბაშად სიჩუმის ანგელოზმა ჩამოიარაო.

თავზარდაცემულნი დგანან ლოლუები, თვალეზგაფართოებულნი შესცქერიან ომარს.

– მამავ ბატონო! – გაბედა ბოლოს უფროსმა ვაჟმა.

– ჰა? რა გინდოდა, ბაგრატ? – ავად დაიკვესეს ომარის თვალეზმა.

– არაფერი, ბატონო! – სასწრაფოდ ჩაიდუღუნა შემცბარმა ბაგრატმა და ხმა გაკმინდა, მორჩილად დახარა თავი.

– წამოიყვანეთ! – თვალით ანიშნა ომარმა ფათულისკენ.

სამი ძმა უსიტყვოდ, ენის შეუბრუნებლად ჩამოხტა ცხენიდან, დასთან მიიჭრნენ და ხელი დაავლეს.

ომარმა ცხენი მიაგლო ადგილზე გახევებულ, ამხანაგების რკალში მოქცეულ მალიასთან.

– მაშ ასე, ვაჟო, დაიხსომე: კვირა საღამოს, მზის ჩასვლის ჟამს მოხვალ და წაიყვან ქალს! – დამარცვლით წარმოთქვა და ცხენს სადავე მოსწია.

* * *

ნაბიჯით მიჰყავს ცხენი თავდახრილ ომარს და ღუმს. მდუმარედვე მიჰყვებიან უკან ლოლუები, რომელთაც შუაში ჩაუყენებიან სახეგამშრალი ფათულია.

ვერავინ ბედავს ხმის ამოლებას.

ვერავინ ბედავს დაარღვიოს დამუხტული სიჩუმე.

„...დიდხანს არ დაეძინა ომარს ამ ღამეს. ლოგინში მოუხვეწრად წრიალებდა. დღესავით ნათელი ღამე თუ უფროთხოვდა ძილს. სიჩუმე თითქოს ყურებში შიშინებდა.

და უცებ ელვასავით გაჰკრა თავში: რატომ არ ისმის თუნთიას და გერიას ხმა? ჩვეულებისამებრ, რატომ არ დარბიან ეზოში, და არ უყეფენ რალაც არჩილებს, გაავებულთ წარამარა რომ ელანდებათ?

ძაღლები არ ჰყეფენ – აი, რატომაა თურმე ასეთი უჩვეულო სიჩუმე;

წამოდგა. ფლოსტებში ფეხები გაჰყო. საცვლებისამარა გამოვიდა აივანზე.

– თუნთია, გერია! – გასძახა ძაღლებს მჭახე ხმით და მერე დააყურადა. ჩამი-ჩუმი არ ისმის არსაიდან. დუმილს მხოლოდ ჭრიჭინობლების მონოტონური გაუთავებელი ჭრიჭინი თუ არღვევს.

აჟმა წინაგრძნობამ გულზე გაჰკრა ომარს, ოთახში შებრუნდა, ჩოხა შემოიცივა, მერე ეზოში ჩავიდა. სავსე მთვარე გაბადრულა ცაზე და ქარვის ფერებში ცურავს ირგვლივ ყველაფერი.

ოდის და ხეთა ჩრდილები მკაფიოდ, გარკვევით გაწოლილან ამ თითბრისფერ სხივებზე.

– თუნთია, გერია! – ახლა უფრო ხმამაღლა უყვილა ომარმა ძაღლებს.

და უეცრად ოდის გვერდითი კედლის ღია სარკმელს ჰკიდა თვალი. წამით ადგილზე გახევდა.

„ღია დარჩენია ფანჯარა ფათულიას!“ – უთხრა დასამშვიდებლად გულს, უცებ ბაგა-ბუგი რომ ატეხა მკერდქვეშ.

სწრაფად აათავა კიბის საფეხურები და ფათულიას ოთახ-

ის კარები შეაღო. მერე ფეხაკრეფით, ჩუმაღ მიუახლოვდა საწოლს.

– გძინავს, ფათულია? – ჩუმაღვე იკითხა და ხელი მოაფათურა საწოლზე. ჯერ კიდევ თბილი იყო ლოგინი...

– მომიკვდი, შვილო? – ჩაიდუღუნა ხმაჩამწყდარმა და საწოლზე მუხლმოკვეთილი დაეშვა. თავი ჩაჰკიდა.

მერე...

მერე ერთბაშად იხუვლა სისხლმა, აზვავდა, აყალყდა და ღამის მყუდროება შეარყია დაჭრილი ნადირის ბლავილმა:

– ბაგრატ, ბეგლარ, ოტია, კოჩია! ცხენები!

მერე ის იყო, ის ჩიტირეკია ასტამურაც შემოიჭრა ეზოში ღრიალით.

* * *

ექვსი დღე-ღამეა სოფელი დუღს და ქოთქოთებს. ექვსი დღე-ღამეა ხალხმა ძილი დაკარგა და მოსვენება. ექვსი დღე-ღამეა უთვალთვალეზენ ომარის „დოხორეს“ მაგრამ იქედან ჩქამიც არ ისმის. სახედაძმარებულნი მიდი-მოდიან ლოლუები.

ომარ ლოლუას სახლი ემზადება. ომარი ემზადება...

მაგრამ რისთვის?

ნუთუ მართალია, აპატია ბონდო მალიასო?

წარმოუდგენელია, შეუძლებელია.

მაშ, რატომ ჩამოსტირით ცხვირ-პირი ლოლუებს? დანა პირს არ უხსნის არც ერთ მათგანს, თითქოს ენა ჩაუყლაპავთო, ხმას არ იღებენ და მდუმარედ, ჩუმაღ მიდი-მოდიან. ემზადებიან. მაგრამ რისთვის? რისთვის ემზადებიან ასე საიდუმლოდ?

და ახლა თითოეული მათგანი ხელახლა იგონებს იმ დღეს, როცა ომარ ლოლუამ ორი უფროსი ვაჟი სასიკვდილოდ გაიშტა. ხელახლა ცოცხლდება მივიწყებული ამბავი:

* * *

„...ომარის აბრაგად გავარდნილი ორი უფროსი ვაჟი მარ-
ლანიას ნასახლართან მოიმწყვდიეს კახაკებმა. მაგრამ ლოლ-
უები არ ნებდებიან. წისქვილში ჩასაფრებულნი, ტყვიას
ტყვიაზე უგზავნიან კახაკებს. რაზმის უფროსი, ოფიცერი
თენგიზ დანელია ეახლა ომარს. ტყუილ-უბრალოდ რად უნდა
დაიდვაროს სისხლი? თქვენს ვაჟებს გასაქცევი გზა მოჭ-
რილი აქვთ, ერთადერთი გამოსავალი დარჩენიათ – დანებდნენ
რუსებს. რუსის ხელმწიფე მოწყალეა, იქნება აპატიონ, ან
მცირე სასჯელი აკმარონო.

– რას მოითხოვთ ჩემგან, პორუჩიკო? – გააწყვეტინა
ომარმა დანელიას ენამზეობა და თავისი ბასრი, გამჭოლავი
მზერით თავით ფეხებამდე გაზომა სტუმარი. დანელია წამით
შეცბა. აირია. მერე მსწრაფლ მოეგო გონს და პირდაპირ
დასმულ კითხვას პირდაპირივე პასუხი არჩია:

– ომარ ბატონო, თქვენი შვილები თქვენ დაგიჯერებენ.
თქვენ თუ ეტყვიან, რომ იარაღი დაყარონ... – თვალეში
ვერ უყურებდა დანელია ომარს. რამდენჯერმე სცადა, მაგრამ
ვერა და ვერ შესძლო მზერა გაესწორებინა ლოლუასთვის: –
ტყუილად სისხლის ღვრას ავცდებით, ბატონო ომარ.

ბრაზი მოსდიოდა საკუთარ თავზე, რომ უმწეო და უსუ-
სური ჩანდა ამ ზვიადი, ამპარტავანი თავადის წინაშე. და
გაგულისებულმა, ბოლო სიტყვები მკვეთრად, მკაფიოდ დაძ-
არცვლა.

ომარმა ძლივს შესამჩნევად, ჩუმად ჩაიღიმა.

მერე უხმოდ, უსიტყვოდ გამოყვა დანელიას.

წისქვილს რომ მიუახლოვდნენ, ომარმა ცხენი ყალყზე
შეაყენა, თვითონაც უზანგებზე წამოიძარა და დაიჭიქა:

– ჰეი, ტურუ, გელა!

– აქა ვართ, მამა ბატონო, აქა!

- ჩემი ხმა ხომ კარგად გესმით?
- გვესმის, მამავ ბატონო, კარგად გვესმის!
- მაშ, გაიგონეთ: მოკვლით, მაგრამ ამ ძალღიშვილებს არ ჩაბარდეთ. ხომ გაიგონეთ, ბიჭებო?
- გავიგონეთ, მამავ ბატონო, გავიგონეთ! – ერთხმად იბღაველა ორივე ვაჟმა: – მაგ ძალღიშვილებს ცოცხალი თავით არ დაენებდებით.
- ეს რა ჰქენით? – მივარდა ომარს გაცოფებული დანელია. ომარმა კვლავ თავით ფეხამდე გაზომა წონასწორობიდან გამოსული, გაანჩხლებული დანელია. ომარის მზერას ვერავინ უძლებდა. ქვის გამხვრეტი თვალები აქვსო, ამობდნენ მასზე და აკი ქაკაცას ემხდნენ კიდევ ზურგს უკან.
- დანელიამ ამჯერადაც ველარ გაუძლო ამ მზერას, უნებურად თვალები დახარა.
- ეგ ხმა შენი კაზაკებისათვის შემოინახე, დანელიავ!
- მე... არ მიყვრია თქვენთვის, ომარ ბატონო... მე მინდოდა მეთქვა...
- სხვას რას მოელოდით ჩემგან, ბატონო დანელია? – გესლიანად ჰკითხა ომარმა და თვალები მოწკურა; მერე ზურგი შეაქცია შემცბარ ოფიცერს და გაეცალა.
- სახტად დარჩენილი დანელია გამოერკვა. თავის ხელქვეითებს მივარდა:
- რას დაგილიათ პირი, თქვენი... ესროლეთ, ამოხოცეთ, არ დაინდოთ მაგათი... ომარ ლოლუა, განანებ, თუ კაცი ვყოფილვარ!
- იმ დღეს მარღანიას ნასახლართან ჩაწვა ომარის ორი ვაჟი.
- ომარს არ უგლოვია შვილები, არც შავეები ჩაუცვამს. ერთი თვის შემდეგ დანელია თავის ოთახში იპოვეს შუბლგანვრეტილი. ხალხში ამბობდნენ, ძველი ნააბრაგალის, ომარის ხელი ურევია ამ საქმეშიო. არ შეარჩინა დანელიას შვილების

სისხლი, შური იძიაო. მაგრამ ვინ გაბედავდა და ხმამალა იტყოდა ამას?

ომარი მაინც დაიბარეს პოლიციაში. მაგრამ რა? ვერაფერი დაუმტკიცეს და შეწუხებისათვის ბოდიშებით გამოისტუმრეს შინ.

* * *

კვირას, გამთენიისას საზარელმა წივილ-კივილმა ჟრუანტელად დაუარა სოფელს და მერე ცას შეასკდა. დაფეთებული ხალხი ლოლუას „დოხორეს“ მიაწყდა. საშინელი სურათი გადაიშალა მათ წინაშე:

ვრცელი ეზოს შუაგულში, ფანჩატურში, დაბალ ტახტზე ოქროსფერი, შუშის სახურავიანი კუბო იდგა, რომელშიც იწვა თეთრ კაბაში გამოწყობილი, გულხელდაკრეფილი ომარის ერთადერთი ქალიშვილი მართა, სააღერსოდ და სასიყვარულოდ ფათულის რომ ეძახდნენ შინაურები და გარეშენი. კუბოს ნახევარკალად ძაძებში შემოსილი თმაგაშლილი, პირდახოკილი ქალები შემორტყმოდნენ და ცივი, გამყინავი ხმით გაჰკიოდნენ – მამაკაცები უფროს-უმცროსობის მიხედვით კუთხეში იდგნენ, მკლავზე შავი არშია ჰქონდათ შემოვლებული, თავიც შავი თავსაფრით წაეკრათ და სახეგამშრალნი, მღუმარედ ჩასცქეროდნენ მიწას.

...გამრიგეები მარჯვედ ტრიალებდნენ და ზღვასავით მომსკდარ ხალხში თადარიგს იჭერდნენ. ხალხი კი მართლაც ზღვასავით დაუსრულებელივ მისწრაფოდა კუბოსკენ, მერე უკუქცეულნი, ეზოსა თუ მის შემოგარენში, ახლო-მახლო გზებსა თუ შუკებში ჯგუფ-ჯგუფად იყრიდნენ თავს, მერე იშლებოდნენ, ისევ იკრიბებოდნენ და იყო ერთი ვაი უშველებელი, ზუზუნნი და ტირილი, ცრემლების ფრქვევა და გულისშემძვრელი მოთქმა-გოდება.

მაგრამ აი, პირველმა ელდამ გაიარა და... ხალხში ჩურ-
ჩული გაისმა, ატყდა მითქმა-მოთქმა:

– ვაი, უბედურო ფათულია, ვაი, შენი ცოდვა, ეს რა შავი
დღე გაგიტენდა!

– შეხედეთ, რა ცოცხალივით წევს კუბოში, თითქოს ეს-
ესაა მიიძინაო.

– კუბოში? გინახავთ ოდესმე ასეთი კუბო? შუშის სახ-
ურავიანი კუბო სად ნახულა ჩვენში, სად თქმულა?

– რას არ მოიგონებენ ეს ღვთის პირიდან გადავარდ-
ნილები...

– მართლა გული გაუსკდა მაგ უბედურს თუ...

– გული გაუსკდა კი არა. შენც დაიჯერე ზღაპარი!

– აბა...

– მაგ სულწაწმედილი ქვაკაცი მოუსწრაფებდა სიცოცხლეს.

– ფათულიას სასიკვდილოდ გაიმეტებს ადამის ნაშიერი,
დღის ნაშობი კაცი?

– კაცი არა, მაგრამ ომარი – კი. ვაჟები არ დაინდო და
ფათულიას აპატიებდა შერცხვენას?

– თუ მაგრეა, ჯერ ბონდო მალიას გაუსწორებდა ანგარიშს
ჯერ მას მოუღებდა ბოლოს.

– აცალეთ. ბონდოსაც მისწვდება, რა იცით რა აქვს გუნე-
ბაში? ომარის აზრებს თვით ეშმაკიც ვერ მიუხვდება.

– ნახეთ, რა სახე აქვს ომარს? თითქოს შვილი კი არა,
კნუტი მოჰკვდომოდეს!

– ვინ არის ეს მართლა სულკატიანი? კაცია თუ მართლა
ქვაკაცი? ლოდია თუ ყინულის ნატეხი?

– ნადირსაც კი უყვარს შვილი.

– ჩიტი რაა, ჩიტიც კი თავს ევლება თავის ბარტყებს.

– მერედა, რა შვილი უსვენია კუბოში.

– ეს ექვსი დღის სამზადისი რაღა იყო, ხალხნო?

– ფათულიას თუ იმავე ღამეს გული გაუსკდა, ექვსი დღე-

ღამე ჩუმად იყვნენ? რატომ მაშინვე არ შეიცხადეს? რას ელოდებოდნენ?

– შეხედეთ, რა სახე აქვს ომარის უფროს დას? ერთი წვეთი ცრემლი არ ჩამოუვდია. გამშრალია ქალი, გაყინული.

– ყველანი რაღაც უცნაურად იქცევიან.

– თითქოს ტირიან და ვერც ტირიან მაგ საცოდავს.

– ძმებს უყურეთ, ძმებს, ყინჩად რომ დგანან, აფთრებივით რომ აბრიალებენ თვალებს.

– აფთრის შვილები აფთრები იქნებიან, აბა რა!

– ახავაია, ამ მხეცების ბუნაგში ანგელოსი გამოერია და მასაც მოუსწრაფვეს სიცოცხლე.

– კოჩია რომ არა ჩანს, ქვაკაცის უმცროსი ვაჟი? სად არის ნეტავი? მაგიც თეთრი ყორანივითაა ამ წყეულთა ჯილაგში...

– ახავაია, შენი ცოდვა ფათულია. რა მზეთუნახავი უნდა შეჭამოს მიწამ.

– ეჰ, რა არის ადამიანის ცხოვრება? რისთვის ვიკლავთ ხოლმე თავს, რისთვის ვჭამთ ერთმანეთს? რომ მიწამ შეგვჭამოს ბოლოს?..

– უბედური. უბედური, გეგონება, აი – ესაა წამოდგება და დაგელაპარაკებაო.

– ღმერთო, შენ მიშველე, ფუი ეშმაკს, მომეჩვენა თითქოს...

– მეც, მეც მომეჩვენა, რომ...

– დალახვროს წმინდა გიორგიმ მზაკვარი და ავი სული. ფუი, დასწყევლოს ღმერთმა!

– ყოვლად წმიდაო ღვთისმშობელო მარიამ, შენ დამიფარე!

– ხალხნო, ეს რა ამბავია? რა ხდება?

ჩოჩქოლი მატულობს. ხალხი კუბოს აწყდება. მაგრამ გამრიგეები ფხიზლობენ. კუბოსთან აღარ უშვებენ ზედმეტად ცნობისმოყვარეებს.

ომარი სად არის? ომარი რას შვრება?

ომარი ხანდახან გამოჩნდება ხოლმე ეზოში და ისე გაივლ-

გამოივლის, თითქოს თითისწვერზე შემდგარი ეპარება ვილაცას თუ რაღაცასო. შავ ჩოხა-ახალუნშია გამოწყობილი, ფეხებზეც შავი აზიურები აცვია, შავტარიანი სატევარი ჰკიდია ქამარზე. თავშიშველათა – დანარჩენებით შავი თავსაფარით არა აქვს წაკრული შუბლი. ორივე ხელი სატევრის ტარზე დაუწყვია და ოდნავ თავდახრილი, გაყინული სახით მცირე ხანს დადგება ფანჩატურის ახლოს. წამიერად შავ, ბასრ თვალებს გამოანათებს წარბქვემიდან და მერე ისევ ეზოში იწყებს უთავბოლო ბორიალს, თითქოს თითისწვერებზე შემდგარი ეპარება ვილაცას თუ რაღაცასო.

სახეში არ უყურებს სამძიმარზე მისულს, ოდნავ თავგადახრილს, თვალები სადღაც, სივრცისთვის მიუშტერებია, და ჩუმად, უხმოდ უსმენს მოსამძიმრეს. მერე მარჯვენა ხელს დამუშტავს, მკერდში ჩაირტყამს და „ახავაიო“, ჩაიდულუნებს...

და ისევ ისე იწყებს ბოლთის ცემას.

* * *

„...შუაღამე გადასული იყო, როცა ომარმა ერთხელ კიდევ თვალი გადაავლო ზვალისთვის სამზადისს.

უხმაუროდ საქმიანობდნენ ქალები, სიჩუმე იდგა, მოჟამული, ცივი სიჩუმე. ომარის დანახვაზე უფრო ჩახარეს თავები, უფრო სწრაფად ამოძრავდნენ ხელები.

ომარმა საჭირო განკარგულება გასცა მშვიდი, წყნარი ხმით და გარეთ გავიდა. მერე დინჯი, მსუბუქი ნაბიჯით შეუყვია ოდის უკანა კიბეს. უცებ გული შეუქანდა; წამით თვალი დაუბნელდა და მოაჯირს დაეყრდნო მარჯვენა ხელით, მცირე ხანს ასე იდგა თავდახრილი და თითქმის უსუნთქველი. მერე ღრმად ამოიოხრა, „ტიალი სიბერე!“ – გაიფიქრა დანანებით და უფრო ნელა, ფრთხილი ნაბიჯით აათავა საფეხურები.

დარბაზში თავი მოუყრია ლოლუებს: ომარის ვაჟებს, აქ არის ომარის უფროსი დაც – ქვრივი და უშვილო მაკა – მამისეულ სახლს დაბრუნებული და ძმისშვილების გამზრდელი. ომარის ძმისწულები, ბიძაშვილები, ახლობლები, სისხლით ნათესავები. სხედან და რაღაც უჩვეულო, საშინელის მოლოდინში ხმა გაუკმენდიათ, გარინდულან.

ამ მიჩუმებულ-მიყუჩებული ხალხის დანახვაზე ომარს კვლავ ირიბმა ღიმილმა შეურხია ტუჩები, მერე სახედასხეპილი, მოქუფრული, ტახტისკენ გაემართა. შიშით და რიდით გააყოლეს თვალი ამ მორჩილი ტანის, წელწვრილ, თხელ მოხუცს, რომელსაც ჭაბუკივით მსუბუქად, მკვირცხლად მიჰქონდა ჩონხაში კონტად გამოკვალთული სხეული.

ომარი ტახტზე ჩამოჯდა და თავისი განუყრელი ქარვის კრიალოსნის მარცვლას შეუდგა ნელ-ნელა. იგი არავის არ უყურებდა პირდაპირ და მაინც ყველას ეგონა, რომ სწორედ მისთვის მიეჩერებინა მოხუცს თავისი გამხვრეტი მზერა და უნებურად იშმუშნებოდნენ, თვალებს ძირს, იატაკისკენ ხრიდნენ.

– მაშ ასე, ჩემო კეთილნო, – დაიწყო ომარმა მშვიდი, წყნარი ხმით: – როგორც ხედავთ, ჯერ გაუგონარი, არნახული შეურაცხყოფა მოგვაყენეს ჩვენ: ლოლუებს, გუშინდელი ჩვენი ყმების შვილებმა, – ომარი თავის კრიალოსანივით მარცვლავდა სიტყვებს და ასე ეგონათ დარბაზში მყოფთ, სიტყვები კი არა – ყინულის ნატეხები ცვიოდა მის წვრილ, თხელ ტუჩებს: – როგორც მოგეხსენებათ, ეს მარტო ჩემი, პირადი შეურაცხყოფა არაა, – ომარმა დამცინავად მოჭუტა თვალი, – ჩვენი ძველი, დაუწერელი კანონებით შინა გამცემი, მოლალატე ორმაგად უფრო ღირსია სასჯელის, ვინმე გარეშე მტერი. მე სხვას რას ვერჩი, ვაჟო? მტერი იმის მტერია, რომ მტრობა ვიყოს, მაგრამ, ვაგლახ, რომ ჩემს უბეში გამიზრდია გვე-

ლის წიწილა, გვარისა და ოჯახის შემარცხვენელი და თავ-
ლაფისდამსხმელი. ჰოდა, ომარ ლოლუა, ცხადია, არ აპირებს
შეუნდოს დანაშაული ვინც არ უნდა იყოს იგი, მით უფრო
შინაურს არ აპატიებს ღალატს და შურს იძიებს, ისე იძიებს
შურს, რომ აქ, ჩვენს კუთხეში დიდხანს არ დაავიწყდეთ,
დიდხანს დაამახსოვრდეთ ეს ამბავი.

ომარი გაჩუმდა. ახლა მხოლოდ კრიალოსნის მარცვლის
ხმა თუ არღვევდა სამარისებურ სიჩუმეს, დარბაზში რომ
დასადგურებულყო.

ომარი წარბებსქვემოდან უყურებდა ენაჩავარდნილ და
სახედაძაბულ საკრებულოს.

ბოლოს დუმილი დაარღვია ომარის უფროსმა დამ, –
მაღალმა, ხმელმა დიაცმა. შეკავებული მღელვარებისაგან
ოდნავ აწეული ხმით ძმას მიმართა:

– რას აპირებ, ომარ? რა გადაგიწყვეტია?

ომარმა აუჩქარებლად, დინჯად გადამარცვლა კრიალოსანი.
მერე ტურებზე დათაფლული ღიმილი აისახა, დას ქვეშ-ქვეშ
გახედა და ალერსიანად ჰკითხა:

– ველარ გავიგონე, რა მითხარი, ჩემო დაია?

ქალი არ შეეპუა, თვალი თვალში გაუყარა ძმას:

– ხომ უნდა გავიგოთ ბოლოს და ბოლოს, ომარ, რა ხდება
ამ სახლში?

ომარი ზეზე წამოიჭრა, კრიალოსანი მუჭში მოიმწყვდია.
მყის ჩამოირეცხა პირიდან ხელოვნური, ყალბი ღიმილი. თვა-
ლები ავად დააბრიალა:

– იმედი მაქვს, ისე მოიქცევით ყველანი, როგორც საჭიროა,
როგორც საქმეს მოუხდება, როგორც საქმე მოითხოვს. დან-
არჩენი კი, დანარჩენი ჩემზე იყოს. მე დამანებეთ, მე მომანდეთ!

არავის გაუცია ხმა, ყველამ – ომარის უფროსმა დამაც,
თავი დახარა მორჩილების ნიშნად.

* * *

...„კაშკაშა მთვარე დაურიდებლად იჭყიტება ღია სარკმელში და ძილს უფროთხობს ომარს, შამფურზე წამოგებულებით რომ ტრიალებს ლოგინში.

„მთვარე არ მაძინებს ტიალი!“

მხარი იცვალა. ახლა მთვარის შუქი სახეზე არ სცემს და შვებით მოითქვა სული. აწი დამეძინებო, გაიფიქრა და თვალები მაგრად დახუჭა. ახლა მაფშალიას¹ სტვენამ მოსტაცა სძენა. უნებურად ყური მიუგლო.

სულის სიღრმიდან ამოჰქონდა მაფშალიას უნაზესი და უფაქიზესი ბგერები, თითქოს წვეთ-წვეთად იცლებოდა გული სისხლისაგან. რაზე მოსთქვამდა ასე გულმწარედ ომარის ეზოს მაფშალია? ვის მისტიროდა ასე მღუღარედ – გულის მიჯნურს... თუ?

იწვა ომარი, უსძენდა ბულბულს და უცხად კურცხალი მოწყდა თვალს – ლოყაზე ჩამოუგორდა. შეკრთა, ეუცნაურა. ცერა თითით მოიშორა ცრემლის წვეთი და აღმაცერად გაიხედა სარკმლისკენ: მთვარელა იყო ამ წამიერი სისუსტის მოწმე.“

* * *

...მზის სხივებს ფეხზე ამდგარი შეეგება ომარი. დარბაზში მარტო მამაკაცებს მოეყარათ თავი – თვრამეტი წლის კოჩიასაც აუკრძალეს აქ შემოსვლა.

ომარი ტახტზე ჩამოჯდა და, ჩვეულებისამებრ, კრიალოსანი გადამარცვლა. ერთხანს სახედაბღვერილი, მოწყურული თვალელებით უჭვრეტდა ფერწასულ ლოლუებს, მისთვის მზერის გასწორება რომ ვერ მოეხერხებინათ.

¹ ბულბული

დარბაზის შუაგულში დაბალ, ნოხგადაფარებულ ტახტზე ოქროსფერი, შუშისსახურავიანი კუბო იდგა.

ომარი ღუძდა. ღუძდნენ ლოლუებიც. ბოლოს ომარმა შეწყვიტა კრიალოსნის მარცვლა და უფროს ვაჟს ბაგრატს თვალით ანიშნა რაღაც, იგი მყისვე გავიდა ოთახიდან. მას დაუყოვნებლივ მიყვა მომდევნო ორი ძმა.

ფანჯრები ღია იყო, დილის გრილი ნიავი არხევდა ფარდებს და მაინც ეჩვენებოდათ, რომ ოთახში შეხუთული, მძიმე ჰაერი იდგა. სუნთქვა უჭირდა სუყველას და... იპარავდნენ სუნთქვას.

კარის ჭრიალის ხმა ისე გაისმა, თითქოს ანაზდად ყურის ძირთან თოფი დაცალესო. ყველანი შეტორტმანდნენ, მერე თვალეები კარს მიაწყვიტეს.

ძმებს დარბაზში შემოჰყავდათ თეთრსამოსიანი თმებგაშლილი ფათულია. თვალდახრილი, გაფითრებული ქალიშვილი ნელა მოაბიჯებდა, მის სიარულში, სახეზე აშკარად იხატებოდა შინაგანი სიამაყე და ქედმოუხრელობა; სული, რომელიც შეიძლება მოდრიკო, მაგრამ გათელვას ძე-ხორციელი ვერ შეძლებს. ესაა ის ძალა, რითაც ადამიანი ადამიანი და რითაც განსხვავდება იგი დანარჩენი სულიერისაგან.

ეს ცხადად ამოიკითხა ყველამ ქალიშვილის სახეზე და თითქოს მაცოცხლებელმა სიომ დაიქროლაო, წამით გაუნათდათ სახე, წელში გაიმართნენ.

ომარი ზეაიჭრა, თვალეები გადაავლო შეკრებილთ... ამ მზერამ, მტაცებლის ბასრმა მზერამ კვლავ მონურად წაახრევინა ქედი წამით აღზევებულ და ფრთაგაშლილ სულს.

– ჩააწვინეთ! – მოსჭრა ომარმა მოკლედ და ნახტომისთვის გამზადებული ფოცხვერივით შეიმართა.

ანაზდად კარი ყურთამდე მოიღო. ზღურბლზე სახეარეული, თმააწეწილი, თვალანთებული ომარის უმცროსი ვაჟი – კონია გამოჩნდა.

მოულოდნელობისგან წამით ომარიც დაიბნა. კონია წყლიდან ამოყვანილი თევზივით ალებდა პირს. ეტყობოდა, რაღაცის თქმა უნდოდა და ხმა აღარ ამოსდიოდა ხორხიდან. ბოლოს ახალუხის საკინძი ჩაიწყვიტა, თითქოს იგი უშლიდა ხელს ლაპარაკს: მერე ბიჯი წინ წადგა.

– მამავ... ბატონო, აპატიე ფათულის... ნულარ იზამ ამას...
– შეღალადა მუდართით სავსე, ჩახრინწული ხმით და მამის წინ, მუხლებზე დაეცა. გაისმა გულამომჯდარი, ყრუ ქვითინი. ტიროდა იატაკზე დამხობილი კონია და მხრები უცახცახებდა.

აქამდე ქანდაკადქცეული ომარი შეირხა, დანარჩენებიც თითქოს ომარის მოძრაობას ელოდნენ, შეტოკდნენ.

ომარს წვრილი თვალები უფრო დაუვიწროვდა, პირგამეხებული ს ყბა მოედრიცა...

– მომაშორეთ, თავიდან მომაშორეთ ეს ქალაჩუნა ღიაცი!
– დაისისინა უსაშველო ზიზლით და ჩექმის ჭვინტი გაჰკრა ძირს დამხობილ შვილს.

რამდენიმე ლოლუა, ერთადროულად მივარდა ყმაწვილს, მაგრამ უეცრად თავად წამოიმართა კონია. ცრემლით მორწყულ სახეზე საშიშრად დაიკვესეს მამისეულმა თვალებმა, სატევე-არზე გაივლო ხელი ყმაწვილმა:

– ომარ ლოლუა... შენ მამა კი არა... მართლა ქვაკაცაი ყოფილხარ. შემირცხვენია შენი კაცობა!

მოქუფრულ ცაზე თითქოს მეხი გავარდაო. უცებ ისეთი სიჩუმე ჩამოწვა, თითოეულს საკუთარი გულის ცემა ესმოდა, ყველას მზერა ომარ ლოლუას მიეჯაჭვა. საშინელების მოლოდინში სული განაბეს, სუნთქვა შეწყვიტეს.

წამით ბოროტად გაიელვეს ომარის თვალებმა, წამით სატევეარზე აფათურდა მისი თითები. მერე... საზარელი, გულისწამლები, სულისშემძვრელი სიცილი გაისმა, და ამ სი-

ცილმა საწამლავით დაუარა ყველას ძარღვებში და სისხლი გაეყინათ, გული გაუჩერდათ...

– ღლაპი, საცოდავი ღლაპი... – გამოსცრა მერე კბილებში და უცებვე შეწყვიტა სიცილი: – მომამორეთ!

ძმები კოჩიას მისცვივდნენ და ციმციმ გაიყვანეს დარბაზიდან. მერე ოთახში შემობრუნებულ უფროს ვაჟს ომარმა ფათულიაზე თვალთ ანიშნა.

აქეთ-იქიდან ამოუდგნენ ლოლუები გაშეშებულ ფათულიას, სახეზე მიტკლისფერი რომ დასდებოდა.

უცებ ფათულიამ ხელით ჩამოიშორა ძმები, წელში გასწორდა:

– მე თვითონ! – თქვა და თავაწეულმა გასწია კუბოსკენ.

* * *

...ხალხი სულ უფრო და უფრო მატულობს. მოდიან სხვადასხვა სოფლებიდან წინასწარ გაფრთხილებული ახლობლები, ნათესავები, მოყვრები. მოდიან უბრალოდ ცნობისმოყვარენი.

ოდის უკან, ვაშლებისა და მსხლების ძირში გაჭიმულა ვეებერთელა სეფა. ხალხი უწყვეტ ნაკადად მიედინება იქეთ, და ისევ უკან ბრუნდება.

ყველაფერი სრული წესრიგით ხდება. ათასი წლობით დადგენილი ეს წეს-ჩვეულება სპექტაკლივით ყოველ დეტალშია გააზრებული. ყველაფერი წინასწარ მოფიქრებული და გათვალისწინებულია.

...მოტირალების პროცესია შუკის დასაწყისშივე იწყებს კივილს და პირის ხოკვას. ქალები წინ მიუძღვებიან მღუმარე მამაკაცებს. კუბოს გარშემო შემოკრებილი ჭირისუფალნი ასევე კივილ-წივილით, თმების გლეჯითა და პირის ხოკვით

ეგებებიან მოსულებს. კუბოსთან მეორედ მოსვლაა თითქოს: გარეშე, უცხო თვალს შეიძლება მოეჩვენოს, რომ აქ სრული ქაოსია, რომ ძალღი პატრონს ვერ ცნობს, მაგრამ ეს ერთი შეხედვით არის ასე, სინამდვილეში კი არავინ სცდება წესით და რიგით დადგენილ ზღვარს.

მერე ახლადმოსულნი უერთდებიან დანარჩენებს და იწყება „თვალუა“, ანუ მოთქმა, დამხვდურნი და მოსულნი რიგრიგობით, თითქოს ერთმანეთს ეჯიბრებიან მჭევრმეტყველებაში.

* * *

...მზე მაღლა იწევს. ჰაერი იხუთება, იზრდება ხალხის მოუსვენრობაც.

და უცბე ეს ზღვა თავყრილობა ერთბაშად გაიტყრინა: შუკაში მხედარმა შემოაგელვა ცხენი. ჭიშკრის სიახლოვეს შეაყენა, ჩამოხტა, ლაგამი მესერზე მიაგლო და ფანჩატურისკენ გაეშურა.

ხალხმა მყისვე გაიწ-გამოიწია, თითქოს ვილაცის ბრძანებით, გზა დაუთმო შავჩოხიან ჭაბუკს.

და ხალხს მოეჩვენა, კაცი კი არა — ორი თვალი, ორი დიდი, ელვარე ვარსკვლავი მოდიოდა ცოცხალი ადამიანების დერეფანში. ის იყო ფანჩატურს დაუახლოვდა და ჭაბუკის წინ მიწის მგელივით აღიმართა ომარ ლოლუა.

ორმა წყვილმა თვალმა დასხიპა ერთმანეთი.

— მე შენ სადამოსთვის დაგიბარე, ვაჟო! — გამოსცრა კბილებში ომარმა და თვალებით გაბურღა ჭაბუკი.

— მაგრამ მე ახლა მოვედი, ომარ ბატონო, და უკან მხოლოდ სიკვდილი გამაბრუნებს! — მოსჭრა ვაჟმა ერთბაშად. ტანშემართულს, მასაც სატყვერის ტარისთვის ჩაუვლია ხელი და მარჯვენა ფეხი ოდნავ წინ წაუდგამს მზადყოფნის ნიშნად.

ჯერ არ გაჩენილა ძე-ხორციელი ომარის მზერისათვის რომ გაეძლოს. ეს ბიჭი კი, რძე რომ არ შეშრობია ტუჩებზე, ასე უშიშრად, გამომწვევად დგას და თვალებში უყურებს თამამად!

თითქოს ნირი ეცვალა ომარს და თუმცა წამით, მაგრამ მაინც დახარა მზერა.

– შენ მართლა ბედისწერას აუტანიხარ, ვაჟო! – დაისისინა ბოლოს ომარმა და ცალი თვალი წაჭუტა.

– რას ვაქნევ ბედისწერას! ერთხელ ვიბადებით და ერთხელ ვკვდებით.

– ჰმ! შენ თურმე ვაჟკაცობაზე დებ მართლა თავს, მალიას ბიჭო. ვაჟკაცები კი – არ იპარავენ სხვის საუნჯეს!

– მონადირე მიპარვით იტაცებს ლომის ბოკვერს. მე ასე გამიგონია ძველებისგან.

– გველის წიწილო! როგორ ბედავ? – ეს ომარის უფროსი ვაჟია. ვაჟები შეუმჩნეველად ამოსდგომიან მამას გვერდში. ისე აბრიალებენ თვალებს, ლამისაა ნაკუწ-ნაკუწ დაჭრან, და-გლიჯონ, დაფლითონ ეს თავხედი ბიჭი, ასე უტიფრად, ასე უტეხად რომ უსწორებს თვალს ომარ ლოლუას!

– მამავ ბატონო!...

ომარმა სწრაფად გადახედა შვილს... და ენაზე იკბინა ბაგრატმა. გაჩუმდა. თავი დახარა.

ომარი ბონდოს მიუბრუნდა ისევ:

– მე ქალიშვილი მომიკვდა, ვაჟო. და იგი ისე დავიტირე, როგორც ჩვენი წესი და რიგი მოითხოვს. რა გაეწყობა, თუ გინდა... წაიღე შენი მიცვალებული. მე ნებას გაძლევ. ოღონდ მიფრთხილდი: დღეიდან არსად შემომეყაროთ! – და ომარი განზე გადაგა, გზა მისცა ჭაბუკს. ერთბაშად საერთო ოხვრა აღმოხდა ხალხს და მერე ისევ სამარისებური სიჩუმე ჩამოწვა.

კუბოს გარშემო შემოკრებილ ქალებს თითქოს ალაღმა

დაქროლო, კუთხეში ზრიალით მიიყუენენ. ბონდო კუბოს მივარდა, წამით, მხოლოდ წამით გაიყინა ადგილზე და თუმცა უკვე ყველაფერი იცოდა კოჩიასგან, მაინც თავზარდაცემული იდგა და არ იძროდა. მერე გონს მოეგო, კუბოს სწრაფად ახადა შუშის სახურავი, ფრთხილად, სათუთად დაწვდა ქალ-იშვილს და მკლავებზე გადაიწვინა.

მერე კვლავ გაიარა ორად გაყოფილი ხალხის მწკრივი და შუკაში გავიდა.

რამდენიმე ხელმა ცხენის ალვირი მიაწოდა, ვიღაცა უნაგირს მოეჭიდა...

მერე... ზუთი თუ ექვსი მხედარი მიყვა უკან და მათ შორის იყო ფათულიას უმცროსი ძმა — კოჩია ლოლუა.

* * *

ბროწეულის ტოტები გადმოზნექილან მესერზე. პირდახლე-ჩილი ბროწეულები თითქოს მზით გავსილან.

ასტამურმა ხარბად ჩაკბინა ნაყოფი. ეამა მომჟავო-მოტკბო გემო, ხელახლა ჩაასო ალმასა კბილები.

სადავემიშვებული ცხენი ჭიშკართან შედგა და დაიფრუტუნა. ასტამურმა გულამოჭმული ბროწეულის კანი ზურგს უკან მოისროლა, მერე პირი მოიწმინდა ხელის გულით და მათრახის ტარით შეალო ჭიშკარი.

გვიანი შემოდგომის გადაწვერილი მზე კრიალა, ლურჯ ცაზე თითქოს დაზარებით, ზარმაცად იზმორება.

მყუდრო და ჩუმი დღეა, ფოთლებიც უხმაუროდ ცვივიან ხეთა ტოტებს. სამზადიდან ამომავალი გამჭირვალე, მქრქალი კვამლი კლაკნით მიიწევს ლურჯი ცისაკენ. სიმინდის ყანიდან, სადაც ახლა გადასხეპილი ღეროები ჩარიგებულან, ძროხის ბლავილი მოისმის. მას საწყალობელი ზმუილით ეს-

ტყვება უზარმაზარ მწვანე ეზოში ბაწრით დაბმული ბოჩოლა. სადღაც ახლოს კრუხი ქოთქოთებს, მამლები ხანგამოშვებით ესიტყვებიან ერთმიმეორეს მაღალ ხმაზე.

ასტამური გალურსული იყო მცირე ხანს. საოცარი, უჩვეულო სიამე ჟრჟოლვით უვლიდა ტანში. შემოდგომის ეს დაღლილი მზე, ძირს ფარფატიტ დაცვენილი ქარვისიფერი ფოთლები და ფერმიმქრალი, გადაყვითლებული მოლი რაღაც უხილავ, უცნაურ ზმანებას აგონებდა.

და ერთბაშად გული შეეკუმშა იმ გამოუთქმელი სინანულით, რასაც წელთა სვლა შეუმჩნევლად ტოვებს ადამიანის სულში. და ეს გარინდება ჰგავდა იმ უცხო ზმანებას, უცაბედად რომ მოველინებოდა ხოლმე ასტამურს დრო და დრო: თითქოს საოცრად თეთრ, თეთრ ქალს – ტყის მაფას გაუშლია თავისი ხშირი, ოქროსფერი თმა და იღუმალი, ცბიერი ღიმილით ჩქარ-ჩქარა ბუტბუტებს რაღაც შელოცვებს და... აღარ არის ხსნა და საშველი ამ შემოდგომის ბალანივით ყვითელი და სურნელოვანი, აბრეშუმივით რბილი და ფაფუკი თმის ტევრისაგან. ეს რაღაც ჯადო-თილისმაა, გაუგებარი, აუხსნელი. ეს ჩვენება თუ ზმანება უეცრად, მოულოდნელად გაახვევებს, დაატყვევებს ხოლმე ასტამურს. და ეს ტყვეობა ისე საამო და ტკბილია, მთელი სხეული ისეთი მსუბუქია, ვით იმ სამზადიდან ამომავალი ცისფერი კვამლი რომელიც მალე შეუერთდება უსასრულო ცის ლაჟვარდს.

ასტამური გამოერკვა – ომარის მეჯინიბე ბაჯა გვასალია მორბოდა მისკენ.

ასტამური ცხენიდან ჩამოხტა, სადავე ბაჯას მიუგდო დაუდევრად: – ცოლი რომ გაგქცევია, შე თავიკვდარო, რას შვრები ახლა? – უთხრა მისალმების ნაცვლად ასტამურმა, თან ქამარ-ხანჯალი გაისწორა, ბეჭები შეაქანა.

ჩაფსკვნილმა, ტანდაბალმა და ბანჯგვლიანმა ბაჯამ მუჭი

აიფარა პირზე და ჩაიხითხითა, აქაოდა, რა სუმარა ბრძანდები ბატონო, უფრო კი თავისი დაჭიანებული, გაფუჭებული კბილების დაფარვას შეეცადა.

„ოჩოკოჩია ეს ოჯახქორი, ნამდვილი ოჩოკოჩი“, – გაურბინა ასტამურს თავში და წამით წარმოიდგინა, როგორ ეხვეოდა და ჰკოცნიდა ბაჯა თავის შოლტივით მოქნილ, ლამაზ ცოლს.

– რა გაცინებს, შე უპატრონო? ამ დილით ინგურს გაღმა ვნახე – შენი ცოლი მებორნე გვაჯის მიყვებოდა ხელგაყრილი. ჩემი თვალით ვნახე-მეთქი, არ გჯერა?

კვლავ მუჭი აიფარა ბაჯამ პირზე.

– ხი, ხი, ხი, იმან იკითხოს პატონსქუა, ვისაც არც გასაქცევი ჰყავს და არც გაქცეული...

– აჰ, რაო? რა თქვი? – ასტამური წამით შეჩერდა, მერე თავი უკან გადაიგდო და ახარხარდა. – რა თქვი, კაცო? ახავაი შენ ჩემო თავო. კაკალ გულში არ მომარტყა კაცო? ხა, ხა, ხა...

ბაჯაც იცინოდა მორიდებით, ხმადაბლა, პირზე მუჭაფარებული.

– შენ გაიხარე, ბაჯა. რა გულიანად მაცინე! – ასტამურმა მხარზე დაჰკრა ხელი: – ისე, ჩემო ბაჯა, დამიჯერე, გასაქცევად გამზადებულის ყოლას უყოლობა სჯობია. თუმცა...

წამით იყურა, თვალი გაუშტერდა: – თუმცა სულ ერთია. ერთი ფასი აქვს ყველას, – მოსჭრა ანაზღად და თვალით ანიშნა ოდისკენ: – აქაა?

– კი, აქ ბრძანდება, პატონსქუა.

– რა გუნებაზეა თუ იცი?

– ვერაფერს გეტყვი, პატონსქუა. ბუხარში ცეცხლის დანთება ბრძანა. იქაა, თავის ოთახში.

– ჰო, კარგი, ჩემო ბაჯა, შენს ლამაზ ცოლს გაფიცებ, ცხენს კარგად მიმიხედე. აბა, ჰე, შენ იცი.

ასტამურმა თავისებური, მოხდენილი რხევით გაიარა ეზო და ოდის უკანა კიბეს შეუყვია. უცებ გაახსენდა ის მთვარიანი ღამე, დაზაფრულმა ცხენი რომ შემოაგლო ამ ეზოში...

„ფუი, დასწყევლა ღმერთმა. რა მალრიალებდა, კაცო? ბონდ-ოსთანა ბიჭი ბარე ორი თავადიშვილი არ მეგულება ჩვენს მხარეში. ერთი გვანჯი რომაა ანჩაბაძე, იმიტო სჯობია ბონდო მალიას! დალახვროს ეშმაკმა“...

ომარი მოგუზგუზე ბუხარს მისჯდომოდა და თავის განუყრელ, ქარვის კრიალოსანს მარცვლავდა. ურთიერთი კითხვა-მოკითხვის შემდეგ ასტამურმა მეორე „კველა“¹ მოიჩ-ოჩა ბუხართან და ომარის ნებართვით, მის გვერდით ჩამოჯდა.

– სადა ხარ, ვაჟო, დაკარგული? ახალ მთვარესავით რომ გამოჩნდები ხოლმე ხანდახან... – ომარი მხოლოდ ტუჩებს ამოდრავებდა ლაპარაკის დროს. მთელი მისი სახე, თვალები – კი უძრავად გაყინულიყვნენ. „ვერაა გუნებაზე. უნდა ვი-მარჯვო ახლა“, – გაიფიქრა ასტამურმა.

– ეჰ, რა ვიცი, ბიძია ბატონო. ხან რა საქმე გამოტყვერება უცაბედად და ხან რა. ვერ მოვიცალე, ანდაზის არ იყო, დედაბერს შვიდი სოფლის დარდი აწუხებდა, მისი დარდი კი არავის ჰქონდაო, ისეა ჩემი საქმეც.

– არ ჰგავხარ ბედისგან დაჩაგრულს, – ჩაეღიმა ომარს ისე, რომ ცეცხლისთვის თვალი არ მოუცილებია.

– ეჰ, სხვისი ჭირი, ღობეს ჩხირიო, ნათქვამია, ბიძია ბატონო.

– რა გაგჭირვებია ასეთი, შე კაცო? ახლო-მანლო თუ ლამაზი ქალი იყო, მგონია არ დაგიტოვებია... იქნებ მოგრჩა ვინმე, ა? იმის დარდი თუ გაწუხებს? – ისეე ჩუმად ჩაიღიმა ომარმა.

– არც ისეა საქმე, ბიძია ბატონო. ნათქვამია, როგორც ქუხს, ისე როდი წვიმსო. ნიკოიას ცოლს ვინცხა ბენია რომ მიუ-

¹ სამფეხა

წევს, ნიკოია ხატზე დაიფიცავს: ღმერთი, ხატი, რჯული ჩემი თვალით ვნახე, ასტამურა იყო. ეჰ, სახელის გატეხას თავის გატეხა სჯობნებია თურმე და ეგაა.

ომარმა უნძოდ ჩაიცინა, ცერად გამოხედა ძმისშვილს:

– შენ რომ ყური გიგდოს კაცმა, მამა აბრამის ბატკანი ეგონები. რას ელოდები, არ მოგბეზრდა ასე ყიალი? როდის უნდა მოეკიდო ოჯახს, ვაჟო?

– ცოლის შერთვას კაი საფანელი უნდა, ბიძია ბატონო. მე ჩემი გახრეკილი, ცარიელ-ტარიელი თავის და ერთი ცხენის მეტი არა მბადია რა. ესეც არ იყოს, ჯერხნობით მირჩევნია – ქალი სახელად სხვისი იყოს და სახრავად ჩემი, ვიდრე პირიქით.

– შენ ენაზე ჭალი არ მოგედება, ასტამურ ჩემო.

„მგონია, ცოტა გამოუკეთდა გუნება... აბა, ჰე, ასტამურ, გაუტეი“...

– მამაჩემმა ეგლა დამიტოვა მემკვიდრეობად და ამასაც შეველიო? რალა დამრჩება?

– რატომ? ვისაც ენა აქვს, ყოფაც იმას ავქსო, ნათქვამია.

– ენისგან აშენებული კაცი ჯერ არ მინახავს მე, ბიძია ბატონო, დაქცეული კი – რამდენიც გნებავს. ეჰ, ჯანდაბას ჩემი თავი – აქლემი ისე არ დავარდებო, ვირის საპალნე კიდევ ვერ აიკიდოსო... ჩვენი ბაგრატის ამბავი გავიგე, გამიხარდა. ანჩაბადის ქალს ძან აქებენ, ლამაზი და სათნო ქალიშვილიაო.

– ვნახოთ. ამბობენ მასე. ყველა ქალიშვილი, სანამ გათხოვდება, ანგელოზიაო, ეგეც გაგეგონება ალბათ ასეთ მეანდაზე კაცს.

– ეგეც მართალი ნათქვამია, ბიძია ბატონო. მარა, არა მგონია ანჩაბადის ქალს ენებოდეს ეს ანდაზა. ისე, რაც მართალია მართალია, ფათუღიამ ყველას გვაჯობა, ლოლუებს. ისეთი ბიჭი ჰყავს თურმე...

ასტამურს სიტყვა შუაზე გაუწყდა. ფერი ეცვალა. განრისხებული ომარი სახეში მიშტერებოდა ნირწამხდარ ასტამურს.

– ბიძია ბატონო, ღმერთმანი... მე... მე მეგონა... – აბლუკუნდა ასტამური და ჭირის ოფლით დაეცვარა შუბლი. თვალები აუხამხამდა.

– კარი გაიხურე!

ძლივს აითრია წელი ასტამურმა. კარისკენ წალასლასდა საქციელ-წამხდარი.

– მეორეჯერ აღარ გნახო აქ, ფეხშემოდგმული! – დაადენა ომარმა ძმისშვილს და გამეტებით მოძუჭა კრიალოსანი ხელში.

* * *

– რას ჩაგიქინდრია თავი, ასტამურ? რა მოგივიდა, ბიჭო?

– შენა ხარ? – ასტამურმა თავი ასწია და უსიცოცხლო, ჩაფერფლილი თვალები მიაპყრო ახალ ჩონა-ახალუხში გამოწკეპილ და ცხენზე ამხედრებულ ბიძაშვილს, რომელიც ფიქრში წასულ ასტამურს უცებ შეეჩხრა შუკის მოსახვევში.

– ჰო, რა მოგსვლია-მეთქი? რა ცხვირ-პირი ჩამოგტირის?

– ეჰ, ხომ გაგიგონია, ენამ რა მიყო და თავში კაკუნო.

– დაიწყო ახლა ანდაზები...

– მართლა გეუბნები. კბილები იმისთვის აქვს კაცს, რომ როცა ენა სისულელის თქმას დააპირებს, კბილებმა დროზე მიძებონ.

– ვერ მეტყვი, რა მოხდა?

– რა უნდა მომსვლოდა უარესი... – უცებ გაცეცხლდა ასტამური, – მამაშენმა, ჩემმა ბიძამ, ბატონმა ომარმა გამომადლო სახლიდან. სამუდამოდ ამომაკვეთინა ფეხი თქვენი ოჯახიდან. გაიგე ახლა, რაც მომსვლია?

– რას ლაპარაკობ, ბიჭო? – შეწუხდა ბაგრატი, ახლოს მიიწია ბიძაშვილთან: – რისთვის, რატომ, რა დააშავე?

– დავაშავე? არ იცი მამაშენის ხუშტურების ამბავი? გამიწერა ღმერთი და ფათულია ვახსენე. გაგიჟდა, გადაირია. სულ ცეცხლი ჰყარა პირიდან. აქ მეორედ ფენშემოდგომული არ ვნახო. რა მრჯიდა, რა მეწეოდა ენაზე, გეკითხები მე შენ? მარა წერა რომ აგიტანს კაცს და სამგლე გოჭივით ატყდები...

– ეგ როგორ ჰქენი, ბიჭო? როგორ ახსენე იმ უნამუსოს სახელი მამაჩემთან?

– უნამუსო? ვინაა უნამუსო?– უცებ იფეთქა ასტამურმა და გაანჩხლებულმა ახლოს მიიწია ბაგრატთან: – ფათულიაა უნამუსო? ისემც თქვენ შეგარცხვინათ ღმერთმა და თქვენი ნამუსიც! უნამუსო, ჰმ!

– ასტამურ!

– ასტამური მქვია მე და ლოლუა ვარ გვარად, არ დაგავიწყდეთ ორთავეს – მამა-შვილს!

– ასტამურ, რა მოგივიდა, ბიჭო...

გაყინებული ასტამური უცებ მოეშვა, მხრები ჩამოუცვივდა, თავი ჩაჰკიდა.

– წავედი ახლა მე. გულზე ვარ გახეთქილი და... თავი გამანებეთ.

* * *

ჭერისათვის მიებჯინა თვალები და არაფერზე არ ფიქრობდა, სისხლის ზანტ მიმოქცევასლა შეიგრძნობდა მთელ სხეულში და სისხლის ამ ჩქამს მიუგდებდა მხოლოდ ყურს.

იწვა შეურხველად აივნის სკამლოგინზე, სივრილეში. ღია კარიდან ახალგაზრდა ქალის – ომარის რძლის ხმა მოის-

მოდა, ქალი აკვანს არწევდა და რაღაცას ელულუნებოდა პატარას.

ომარს ნელ-ნელა მოეხუჭა თვალი.

...დარბაზიდან ფათულია გამოვიდა უცებ, თეთრი კაბა აცვია, გრძელი, ოთხად დაწნული ნაწნავები თითქმის კოჭებადმე სცემს. სკამლოგინზე ჩამოუჯდა მამას. თვალები უციმციმებს, თავი ოდნავ გვერდზე გადაუხრია – ასე იცის ომარმაც თავის გადახრა, და შეკავებული ღიმილით შეჰყურებს მამას.

– რისთვის მიხმე, მამიკო? (ომარის შვილებში ერთადერთი ფათულიაა, ვისაც შეუძლია ასე მიმართოს ომარს).

ომარმა თვალები მოიფშენიჭა, კინალამ ჩამეძინაო, გაიფიქრა და უცებ ველარ მოისაზრა, რას ეკითხებოდა ქალიშვილი. „რისთვის დავუძახე? ჰოო...“ მოაგონდა, გვერდი მოინაცვლა.

– ჩონგური გამოიტანე და დაუკარი რამე.

– დავუკრა?

– ჰო. მიმღერე რამე. დიდი ხანია არ მომისმენია შენთვის, მომენატრა შენი სიმღერა.

– იცი რა, მამიკო! გიმღერებ, თუკი... – ფათულიას ისევე ისე უცინის თვალები, თავს აქეთ-იქით ატრიალებს წარამარა და ნაწნავებიც რიტმულად ერხევა ყოველ მოძრაობაზე. ქალიშვილის მაღალი, თეთრი ყელი რომელიღაც ყვავილის ყლორტს აგონებს ომარს.

– თუ კი... რაო? თქვი ბარემ, ალბათ სანაცვლოდ რამეს მთხოვ.

ფათულია, ამდენ ხანს თავს რომ იკავებდა, უცებ გულიანად აკისკისდა:

– როგორ მიმიხვდი, მამიკო?

ომარმა ოდნავ გაიღიმა.

– დიდი მისახვედრია სწორედ. სახეზე განაზტია ყველაფერი. რას მთხოვ სანაცვლოდ, თქვი ბარემ! („ნამეტანი გაჩეჩებულ ბული მყავს ეს ბავშვი. არ ვარგა, მაგრამ რომ არ გამოძღის

სხვანაირად? ყველაზე პატარა რომაა, ნაბოლარა, და დედით
ობოლი, იმიტომ თუ დამჯაბნა ასე“...).

– „მიმინოზე“ ერთხელ სეირნობის ნება მომეცი რა, მამიკო!

– სულ ეგაა?... მომიცია ნებართვა. ერთხელ კი არა, რამ-
დენჯერაც გინდა.

– ვაიმე, რა კარგია! – ფათულიამ ხელი ხელს შემოჰკრა,
უცებ მივარდა და ლოყაზე აკოცა.

– ჰო, კაი, კაი გეყოფა. წადი და გამოიტანე ჩონგური! –
განგებ შეიკრა წარბი ომარმა.

– ახლავე, მამიკო! – ფათულია გატრიალდა. წამი და ისევ
წინ დაუვდა მამას, ხელში ჩონგურმომარჯვებული.

– რა ვიმღერო, მამიკო?

– რაც შენ გინდა. ჩემთვის სულ ერთია. – ომარმა მუთაქა
გაისწორა, გულზე ხელები დაიკრიფა, თვალები მილულა და
მოსასმენად მოემზადა.

ფათულიამ ნელა ააწყო სიმები, თავისი ჩამოქნილი, გრძელი
თითები დაუსვა ლარებს და წამით გაინაბა. მერე... ყელი
მოიღერა თავისებურად, და...

„ასე ჩონგური ქოფთქუათ, სქან დო ჩქიმი გაჭირება... ჰოუ
ნანა, დიდა ვოი ნანა, დიდა ვოი, ნანა“...¹

სევდიანად ლულუნებს ჩონგური, სევდა ჩამდგარა ქალიშ-
ვილის თვალებშიც, სულის სიღრმიდან წამოსულა ეს უსაშ-
ველო, უნაპირო სევდა, გულს ტკბილ-მწარედ რომ წურავს.

„ვოი ნანა, დიდა ვოი ნანა“...

თითქოს მარტვილის ფრესკა ჩამოსულა კედლიდან... მისი
არამიწიერი სილამაზის სახეზე, ბუდეშურა თვალებში ჩატ-
ბორებულა. ჩაგუბებულა ის უსაშველო ნაღველი – გაჩენის
დღიდან რომ თან დაყვება ადამიანს; აი, საცაა გაარღვევს იგი
წამწამებს და წკვარწკვარით დაედინება ლოყებზე.

¹ „ახლა ჩონგური ვთქვათ, შენი და ჩემი გაჭირება...“

„ვოი ნანა“...

დაფლეთილ-დაღველფილი გულის მოთქმაა ეს სიმღერა. უსაშველო წუხილია იმ წარსულ, დაუბრუნებელ დღეებზე, ენგურის ტალღებივით რომ ჩაიარეს და თან გაიყოლეს რამდენი განცდა, რამდენი ფიქრი და ოცნება, ის ზღაპრული, საოცარი ბედნიერების მოლოდინი, გულის რომ გითრთოლებდა ოდესღაც, სულს რომ აგივსებდა ტკბილი ზმანებით;

– უბედური ჩქიმი დუღსუ, ირ სიავე ჩქიმა მურსუ, ჰოუ ნანა, დიდა ვოი ნანა, დიდა ვოი ნანა...¹

ფათულისას სახეზე კაემანი ერთბაშად თითქოს ხელშესახები გახდა. და ანაზდუელად იმ სათუთ, ყვავილის ნაზ ღეროს რაღაც შავი ჩრდილი თუ ლანდი წაეპარა... საცაა, ხელს წაატანს... გადაამტკრევს.

– კმარა. გეყოფა!

წამოვარდა ომარი. გულს ბაგა-ბუგი გააქვს. დაუოკებელი ზაფრა აცანცახებს სხეულს.

თვალეებზე მოისვა ხელი.

„ღალახვროს ემმაკმა! ჩამძინებია“. მერე უცნაურად დაბეჭდილი, მოთენთილი ტანი შეარხია, წელში გაიმართა. აივანზე გაიარ-გამოიარა. ღია კარებში თვალი ჰკიდა: ქალს არტახები გაუხსნია და ჩუმი რუდუნებით ამოჰყავს ბავშვი აკენიდან. გახარებული ბალლი ჭყლოპინებს, პაწაწა ხელებს ასავსავებს, ხითხითებს.

ომარი ისევ სკამლოგინზე დაეშვა, მცირე ხანს იჯდა ასე გაუნძრევლად, მერე მიწვა ისევ, მუთაქაზე მიდო თავი და ჭერს მიაშტერდა. აივნის კუთხეში, მალლა მერცხალს ბუდე მიუშენებია. ბუდიდან პაწია ბარტყებს ამოუყვიათ თავები და საწყალობლად ჭყლოპინებენ. დედა და მამა მერცხალი წარამარა გარბი-გამორბიან, საზრდოს უზიდავენ პატარებს.

¹ უბედურო ჩემო თავო, ყველა სიავე შენზე მოღის...

ომარი დაკვირვებით მიაჩერდა ბუდეს. თითქოს პირველად ახლა შეამჩნია იგი.

„დაილოცოს ბუნების ძალა! რამ მისცა ამ უგუნურ ფრინველებს ამდენი მოხერხება და გამჭვრიახობა, ამდენი თავდადება! საოცარია!“.

უცებ ერთი გულთეთრა ბარტყი, ალბათ ყველაზე მსუნავი და ცელქი, ზომაზე მეტად გადმოიხარა ბუდიდან და ტყვიასავით წამოვიდა ძირს.

– ჰაიჭ! – უნებურად წამოიძახა ომარმა და ფიცხლად წამოხტა.

– რა იყო, ბატონო მამა? – აივანზე ახალგაზრდა ქალი გამოსულიყო ბავშვით ხელში. ომარს თითქოს დანაშაულზე წაასწრესო, აირია წამით, მერე უმაღ ხელით ანიშნა რძალს:

– აი, ბარტყი გადმოვარდა...

– უი, საცოდავი...

უსუსური, უგინგლო ბარტყი უმწეოდ აღებდა პირს და უღონო ხმით წრიპინებდა.

ბავშვმა ორივე ხელი გაიშვირა ბარტყისკენ.

– არა, დედა გენაცვალოს, ცოდოა, შვილო! შეხედე, როგორ იკლავს თავს დედამისი, საწყალი...

და მართლაც დედა მერცხალი საშინელი ჭყვილით ასკდებოდა კედლებს, მერე გარეთ გაიჭრებოდა, მერე ისევ ბუდეს მივარდებოდა. მოფრინდა ბარტყების მამაც.

ომარი შეურხევლად იდგა ერთ ხანს და თვალს არ აცილებდა ამ სურათს. მერე ერთბაშად გატრიალდა და ჩქარა, მსუბუქი ნაბიჯით გაიარა აივანი. კიბის თავთან შედგა.

– ბაჯა!.. – დაიძახა მოუთმენელი ხმით, – ბაჯა!

– ახლავე, ბატონო! – ბაჯა თავქუდმოგლეჯილი გამოიქცა აივნისკენ.

– სად ხარ ამდენ ხანს, შე მამაძაღლო! კიბე მოარბენინე

ჩქარა. რას დაგიღია პირი, შე ბრიყვო, კიბე მოიტანე-მეთქი. ჩქარა, შე ლენჩო!

როცა ბაჯამ კიბე მოარბენინა, ომარმა უბრძანა აივანზე ამოეტანა იგი.

– ამოიტანე აქ! ნელა, შე უტვინო. მიადგი კიბე აიმ კედელს. მასე. აიყვანე ახლა ბარტყი, ადი კიბეზე და ბუდეში ჩასვი. ნელა, შე დათვო! ფრთხილად, შე ლაყვე! ჩამოეთრიე, ახლა და წაილე კიბე.

ომარის რძალი გაშტერებული შესცქეროდა მამამთილს. და როცა ბავშვი გაჭირვეულდა, ჩიტი მინდაო, საჩქაროდ ოთახში შებრუნდა ისევ, გაოგნებულ-განცვიფრებული.

ომარს კი ზურგზე ხელები შემოეწყო და აივანზე ბოლთას სცემდა. დადიოდა და ელვასავით დაკლაკნილ რაღაც აზრს დაჟინებით ჩასციებოდა, მერე თითქოს მართლა იელვაო, რაღაც განათლა წამით გონებაში და...

წამსვე შეტრიალდა, ოთახში შევიდა. მცირე ხნის შემდეგ ისევ გამობრუნდა აივანზე. მხარზე ყაბალახი გადაეგდო, ხელში მათრახი ეჭირა. რძალს ოთახში შესძახა, ამბაკო ჩქოტუასთან მივდივარ, ამაღამ აღარ დამელოდოთო და... კიბე მსუბუქად ჩაირბინა.

* * *

კოწიამ ერთხელ კიდევ გადაუსვა დახლს ტილო, მერე გარეთ გამოვიდა: „დალახვროს ეშმაკი წმიდა გიორგის ბოძალმა... რა ნავსი დლეა დლეს? ერთი მუშტარი რაა, ერთიც არ გამოჩენილა! ავერ მზე ლამის ჩავიდეს... ის ეშმაკის ფეხი უტუიაც სად დაიკარგა ამდენ ხანს“...

ისევ შებრუნებას აპირებდა ღუქანში და ამ დროს ცხენის ფეხის ხმა მოესმა. შეჩქვიფდა. შუბლზე ხელი მოიჩრდილა.

„ეუპ. ომარ ლოლუა?.. რა ხანია ამ ქვაკაცს აქეთკენ არ გამოუვლია. დღეს რა მოეგუნება ნეტაი... დალახვროს წმინდა გიორგიმ. ეს მინდოდა ახლა მე?“.

კოწიამ ინსტინქტურად, უანგარიშოდ გაისწორა ქამარ-ხანჯალი, თმაზე ხელი გადაისვა და... მხედარს აღტაცებული სახით შეეგება. უნავირს მოეჭიდა, მაგრამ ომარს თითქოს არც შეუმჩნევია მისი ხელები, ცქვიტად ჩამოხტა ცხენიდან, მათრახის ტარით ყაბალახი გაისწორა თავზე, მერე კოწიას თავს ზემოთ რომელიღაც წერტილს მიასო თავისი ბასრი მხერა:

– ცივ წყალს ხომ არ დამალევენებ, ბიჭო? –

კოწია ოთხად მოიკაკკა, სახეზე ტკბილი ღიმილი აისახა:

– ღვინოს მოგართმევთ, ომარ ბატონო. საუკეთესო „ადესა“ მაქვს, ოქუმური. – შეფრფინვით შეაცქერდა სახეში ომარს.

„უპ. გაწყდა თქვენი ჯიმი და ჯილაგი! თითქოს ბუზი ვიყო, ზედაც არ მიყურებს, დაიცა. ამოვლენ თქვენს ოხტმიც, როცა იქნება!“ – ბოლმინად გაიფიქრა კოწიამ, თვალებში კი უფრო მეტი მორჩილება და თვინიერება ჩაიყენა.

„პმ! ეს გველაძუა ცდილობს მაამოს, ნემსის ყუნწში გაძვრეს ლამის. გაწყდა თქვენი ჯილაგი, თქვე ტილისმტყაველებო“.

– მე ცივი წყალი მინდა, ბიჭო! – უთხრა და ეს დაახლოებით ისე ჟღერდა, თითქოს ეთქვას: „შე რეგვენო, ზურგი ხომ არ აგქავებია, რასაც გეუბნები, ის ჰქენიო“.

– კი ბატონო, ახლავე, ამ წუთას, წყაროს წყალს მოგართმევ. მანამდე, შიგნით ხომ არ ინებებ შემობრძანებას, სანამ წყალს მოვიტანდე, იქნებ დაიმუხლოთ, დაისვენოთ...

– აქ მიჩვენებია, გარეთ. თუ ღმერთი გწამს, მალე ქენი. მეჩქარება.

– ახლავე, ამ წუთას, ბატონო...

კოწია ღუქანში შევარდა, სკამი გამოურბენინა ზვიად მოხუცს და ბჟოლის ძირას, ჩრდილში დაუდგა. მერე ისევ ღუქანში შებრუნდა, დოქს დაავლო ხელი და უკანა კარით გარეთ გამოვიდა. გაიხედ-გამოიხედა:

„ბელი არ გინდა? რალა ამ სულწაწყმედილმა ქვაკაცმა „დამიფერხა?“ უტუია, დამაცადე, აგახლეჩ ორივე ყურს: სად ქვესკნელში გდინხარ ამდენ ხანს?“

ჩეროში მოთამაშე ბავშვებს მიწვდა მისი მზერა ანაზღეულად და ერთბაშად... რალაც აზრმა გაუელვა თავში. ტუჩები დაებრიცა, თვალეებში ცბიერი ნაპერწკლები აუციმციმდა. სწრაფად, თითქმის სირბილით გასწია ბავშვებისკენ.

დანასობიას თამაშით გართულ ბალღებს თავზე წაადგა.

– კოჩი ბიძი. მოდი აქ ჩემთან ერთ წუთს! – შემპარავი, ტკბილი ხმით დაუძახა თმაქოჩორა, ფეხშიშველა ბავშვს და ტუჩებზე კვლავ დათაფლული, ტკბილი ღიმილი აიხატა.

ექვსი-შვიდიოდე წლის ბიჭუნამ თავი ანება თამაშს, უხალისოდ, ზღაზვნით გამოსწია კოწიასაკენ და წინ დაუდგა:

– შენს გაზრდას, კოჩი ბიძია, წყაროდან წყალი ამომირბენინე და კამფეტებს მოგცემ.

– კამფეტებს მომცემ? – უნდობლად ახედა ბავშვმა თვალმინაბულ, ღიმილადქცეულ მეღუქნეს.

„უყურე ამ ეშმაკის ფეხს! როგორ აყვარყვარებს თვალეებს? მამამისის შვილი არაა?“

– კი ბიძი. კი შვილო. ერთ მუჭა კამფეტს მოგცემ. ოღონდ ჩქარა გაიქეცი და ამომიცუნცულე წყალი.

ბავშვმა დოქს წამოავლო ხელი და წყაროსკენ მოკურცხლა. კოწიამ თითები მიიტანა ტუჩებთან და წამით თვალგამტერებით გასცქეროდა ბიჭს.

მერე ომართან დაბრუნდა, წელში მოიხარა და ენად გაიკრიფა:

– ო,რა ცხენი გყავთ,ბატონო ომარ. სულს არ დაიშურებს კაცი ასეთი ცხენისათვის, ცხენი კი არა წმინდა გიორგის რაშია – მამის სული ნუ წამიწყდება..

იცის ცბიერმა მეღუქნემ, ყველაზე უფრო ცხენის ქებით რომ ამებს ამ ძველ ნააბრაგალ, გულზევიად თავადს და ამიტომაც ითაფლება, ენამზეობს დაუზარებლად.

„ვინ იცის,რამდენი ცოდვა ჩაგიდენია ამ ცხენით, შე სულ-წაწყმედილო“.

– ასეთი ცხენისათვის ეშმაკს მიყიდი სულს,ნამდვილად.

„გაყილული გაქ და ეგაა“.

ომარს ესიამოვნა ცხენის ქება, მაგრამ არ დაიმჩნია.

„ამ უჯიშომ რა იცის ცხენის ფასი, ჰმ!“

– რად გინდა, ბიჭო, შენ ასეთი ცხენი, რომც გყავდეს?

– ეჰ, ომარ ბატონო, თუ ინატრებ, უნდა ინატრო ისეთი რამ, რომ ღირდეს ნატვრად.

– კოწია ბიძია. წყალი მოგიტანე.

– ო, გაინარე, გაინარდე დიდი ბიჭი. წყალივით გიმატოს გამჩენმა. ბარემ შენ თვითონ მიართვი ამ უცხო... ბაბუას წყალი, აი ჭიქაც.

ბავშვმა ყოყმანით ჩამოართვა ჭიქა და წყლით გაავსო. წამსვე დაიორთქლა ჭიქა ცივი წყლისგან. მერე ბიჭმა ღოქი მიწაზე დადგა და უხერხულად გაუწოდა ომარს. ლოყები ასწითლებოდა ცალკერძ სირბილისა და ცალკერძ მორცხვობისგან.

– მიდი ბიძია. ახლოს მიდი... ბაბუასთან.

კოწია შეფარულად, ჩუმად ნიშნს უგებდა ომარს, სახეზე კი მორჩილება, მოწიწება და ქედმაბლობა აღბეჭდვოდა.

ომარი ისევ ისე იჯდა შეურხეველად და თვალი ვერ მოეწყვიტა ბავშვისათვის. ბავშვს ეოცა ამდენი ხნის დაყვონება და თავი ასწია, ამ უცნაურ ბაბუას სახეში შეხედა.

ომარი შეტოკდა. მოჭრილი ტოტივით შექანდა. მერე ანაზ-
დად გადმოიხარა, ყმაწვილს ნიკაპზე მოავლო ხელი.

– ვისი ხარ, ბაბუ, შენ? – ჩუმად, ძალიან ჩუმად ჰკითხა და
ხმა ჩაეხრინწა უცებ, ჩაახველა, ყელი ჩაიწმინდა.

– ბონდო მალიას ბიჭი გახლავართ, ბატონო! – ჩუმადვე
ჩაიღულუნა ბიჭმა და უფრო ჩახარა თავი.

– ფათულიას შვილი ხარ, ბაბუ, შენ? – ჩურჩულებდა
ხმაწართმეული ომარი და ხარბად ჩასცქეროდა ბავშვს,
თითქოს ამ სახეზე ეძებდა ოდესღაც ძვირფასი სახის ნა-
კეთებს.

– რა გქვია, შვილო? – კვლავ ჩურჩულთ ჰკითხა ომარმა
ბავშვს და ახლა ორივე ხელი მოჰკიდა მკლავებზე, მუხლებ-
შუა ჩაიყენა. დავიწყოდა წყურვილიც, კოწიაც და ყველაფერი
ამ ქვეყანაზე.

– კოჩია, ბატონო!

– კოჩია? ჰმ... – ჩაახველა თუ... ყრუდ ჩაიგმინა ომარმა
ანაზდად.

მერე წამით თავი ჩაჰკიდა, ერთხანს იყო ასე მდუმარე
და გაყურებული, მერე რაღაც გადაწყვეტილება გამოეხატა
სახეზე, პირდაპირ შეხედა ბავშვს, ბავშვიც მონუსხულივით
შესცქეროდა.

– გინდა ცხენით გაგასეირონო, ბაბუ? – ისევ ისე ჩურჩუ-
ლთ ჰკითხა. ბიჭმა გვერდზე გაიხედა, ცხენს შეავლო ქურ-
ღული მზერა და... უცებ თვალები აენტო, სახე გაუბრწყინდა:

– მინდა! – გარკვევით, მკაფიოდ გამოთქვა და ხარბი მზერა
ვერ მოწყვიტა შავ რაშს, მოუთმენლად რომ აბაკუნებდა მი-
წაზე შხვართ ფეხებს.

ომარმა ერთბაშად აიზეზეურა, ჯიბეს გაიკრა ხელი, ჩახ-
ვიდან¹ ოქროს ფული ამოიღო და თვალდაჭყეტილ მელუქნეს
ხელში შეაჩჩა:

¹ ქისა

– ბავშვი თუ მოისაკლისონ, უთხარი... რომ ჩემთანაა! აბა, მოდი, ბაბუ! – ომარმა ბუმბულივით აიტაცა ბიჭი, წამი და...

გაოგნებული მეღუქნე ცხენის თქარათქურის ხმამ გა-
მოაფხიზლა:

„ღმერთო დიდებულო! დაილოცოს შენი სახელი! ამ ქვაკაც-
საც თურმე გული არ ჰქონია?“ – ჩაიბუტბუტა მერე თა-
ვისთვის და უანგარიშოდ ოქროს მონეტა ხელში მომუჭა:

„ეჰე ჰეია! აჯობე ამ ღმერთგამწყრალ ქვაკაცს, ბონდო მა-
ლიავ?“

და მეღუქნემ თავისი გამჭოლი, ბასრი მხერა გააყოლა
გზაზე ოთხახმით მიმქროლავ შავ რაშს, მოსახვევში რომ
მსწრაფლ გაუჩინარდა!

სატჩევი

„მოდი-ნახეს“ მეციხოვნენი	3
სუროგატი	71
სიკვდილის ზვავი.....	116
„დაღალული რტო“	145
ქვაკაცი	178

ციალა არდაშელთა

მადინასქს მუცისთფნინი

(მოთხრობები)

რედაქტორი	რუსუდან მოსიძე
მხატვრული რედაქტორი	ბონდო მაცაბერიძე
მხატვარი	ელენე გამგონიძე
კორექტორი	ნინო ებრაღიძე
დიზაინერ-დამკაბადონებელი	მეგი ლაფაჩი

ბამომცემლობა-ბაკმი
საქართველო, თბილისი 2012 წ.
E-mail bakmipublishing@gmail.com
www.bakmi.ge